

14—15 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 14 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Jacobsson, Gösta, om regler angående dispens i vissa fall från bestämmelserna om tidsfrist för ianspråktagande av företags investeringsfonder för byggnadsarbeten	3
av herr Jonasson om en kanalled Vänersborg—Uddevalla	4
av herr Åkesson ang. samarbetet mellan statliga myndigheter och ortsbefolkningen vid nedläggning av järnväg, m. m.	6

Onsdagen den 15 maj

Svar på interpellationer:

av herr Carlsson, Eric, om beredande av tillfälle för kommunerna att till Kungl. Maj:t framföra synpunkter på indelningen i s. k. kommunblock	12
av fröken Nordström ang. biblioteksverksamheten vid de statliga sjukhusen	16
Om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader	19
Värdeminskningsskattavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m.	22
Granskning av statsrådsprotokollen:	
Riksdagens eller dess organs medverkan vid slutande av handelsavtal med främmande makt	29
Beviljande av exportlicenser för krigsmateriel	31
Befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor	33
Sammansättningen av postbanksfullmäktige	42
Handläggning av ärenden om statsbidrag åt ungdomsorganisationer för medlemmars bevistande av konferenser utomlands ..	44
Riktlinjerna för verksamheten vid Svenska Reproduktions AB ..	47
Fastställelse av landstingsbeslut om ändrad valkretsindelning ..	49
Anslag till försvarsmedicinsk forskning	55
Om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning	56
Stöd till barnstugor m. m.	60
Åtgärder mot tobaksrökning	80
Förebyggande verksamhet mot tandsjukdomar, m. m.	80
Interpellation av herr Geijer, Lennart, ang. ersättning för uppfinning av befattningshavare i statlig tjänst	82
Avveckling av nöjesskatten	86
Upphävande av förordningen om särskilt bidrag till producent av svensk film	92
Avdragsrätten vid beskattningen för representationskostnader	92
Skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.	97

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 15 maj	Sid.
Gemensamma omröstningar:	
ang. bidrag till De blindas förening	10
ang. inrättande av ett elektro-akustiskt laboratorium vid karolinska institutet	10
Bevillningsutskottets betänkande nr 26, om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader	19
— nr 27, om vidgad rätt för jordbrukare och rörelseidkare att vid beskattning åtnjuta avdrag för värdeminskning å maskiner och inventarier	22
Konstitutionsutskottets memorial nr 9, ang. granskning av de i statsrådet förda protokoll	28
Första lagutskottets utlåtande nr 24, ang. förslag till lag om allmänt kriminalregister m. m.	54
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, ang. förslag till lag om allmänt kriminalregister m. m.	54
— nr 12, om vidgning av kommunernas bestämmanderätt över hamntaxorna	54
Statsutskottets utlåtande nr 85, ang. den försvarsmedicinska forskningens organisation m. m.	54
— nr 86, ang. den försvarsmedicinska forskningens organisation m. m.	55
— nr 87, om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning	56
— nr 88, ang. stöd till barnstugor m. m.	60
— nr 89, ang. vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.	79
— nr 90, ang. försäljning av viss allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom	79
— nr 95, ang. vissa frågor rörande fackskolor m. m.	79
— nr 96, ang. anslag till markförvärv för övningsfält m. m.	79
— nr 97, ang. anslag till åtgärder mot silikos, luftföroreningar och tobaksrökning	80
— nr 98, ang. anslag till hälsovårdsupplysning	80
— nr 99, ang. anslag till förvaring och underhåll av civilförsvarsmateriel m. m.	82
— nr 100, ang. vissa anslag till civilförsvaret m. m.	82
Bevillningsutskottets betänkande nr 35, ang. upphävande av förordningen om nöjesskatt, m. m.	86
Statsutskottets utlåtande nr 91, ang. upphävande av förordningen om nöjesskatt, m. m.	92
Bevillningsutskottets betänkande nr 40, ang. ändrad lydelse av punkt 1 av anvisningarna till 20 § kommunalskattelagen, m. m.	92
— nr 41, ang. ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, m. m.	97
Bankoutskottets utlåtande nr 17, ang. ersättning till ledamot av allmänt kyrkomöte	138
— nr 18, ang. vissa engångsunderstöd	138
Första lagutskottets utlåtande nr 22, om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.	138
— nr 23, ang. ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	138
— nr 25, ang. ändring i lagen om sambruksföreningar, m. m.	139
— nr 26, ang. ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken, m. m.	139
— nr 27, ang. ändring i rättegångsbalken m. m.	139

Tisdagen den 14 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 7 och 8 innevarande månad.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 159, i anledning av motion angående FN:s aktioner i Katanga; samt

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1962 och 1963 vid dess fjortonde ordinarie möte fattade beslut.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 206, i anledning av väckta motioner om skyldighet för åklagare att i brottmål föra talan för försäkringsgivare m. fl.; och

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i utsökningslagen, m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 208, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående övergång till högertrafik såvitt nämnda proposition avser medelsanvisning.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 209, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om trafikomläggnings-skatt.

Om regler angående dispens i vissa fall från bestämmelserna om tidsfrist för ianspråktagande av företags investeringsfonder för byggnadsarbeten

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gösta Jacobssons interpellation om regler angående dispens i vissa fall från bestämmelserna om tidsfrist för ianspråktagande av företags investeringsfonder för byggnadsarbeten, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Gösta Jacobsson frågat om jag kommer att föreslå ändring i gällande skatteförfattningsbestämmelser av innebörd att dispens från skattepåföljd skall kunna beviljas då investeringsfond återföres till beskattning på grund av att den byggnad, för vilken fonden fått tagas i anspråk, inte kunnat färdigställas inom fastställd tidsram på grund av förhållanden, varöver företaget ej råder. Jag vill svara följande.

I proposition nr 159 till årets riksdag har framlagts förslag om vissa ändringar i 1955 års förordning om investeringsfonder för konjunkturutjämning. Dessa ändringsförslag syftar bland annat till att Kungl. Maj:t må helt eller delvis dispensera från skattepåföljden vid sådan tvångsvis återföring till beskattning av fondmedel, som åsyftas i interpellationen. Jag anser därmed att det av interpellanten resta problemet fått en tillfredsställande lösning.

Med det sagda, herr talman, får interpellationen anses besvarad.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Bakgrunden till min interpellation har varit de svårigheter som den stränga vintern i år skapat för många företag, som med vederbörligt tillstånd anlitat sina investeringsfonder för kon-

junkturutjämning, att fullfölja investeringsarna inom förelagd tid, den 30 april. Enligt gällande bestämmelser skulle företagen när de inte kan klara av arbetena inom den utsatta tidsfristen drabbas av vissa skattemässiga konsekvenser.

Den aktuella situationen är tydligen den, att en del hithörande företag, trots tidigare försening, genom stark forcering lyckats färdigställa sina arbeten före utgången av den utsatta tidsfristen. Ett mindre antal företag har kunnat begagna sig av den av arbetsmarknadsstyrelsen nyligen i cirkulär anvisade utvägen att lägga ner arbetena under sommaren och återupptaga dem den 1 november med anlitande av fonderna. En del företag håller på att avsluta arbeten som blev försenade av vintern. Det är då i regel sådana slutarbeten där den allmänna arbetsmarknaden inte beröres, i det att de arbetarkategorier som beröres ofta är elektriker, målare och andra.

I interpellationssvaret har finansministern hänvisat till de ändringar i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning som föreslås i proposition nr 159 och de dispensmöjligheter som därigenom öppnas. Finansministern menar att problemet därmed fått en tillfredsställande lösning.

Jag har ingen anledning att motsäga finansministern på denna punkt. Jag finner svaret genom dess positiva inriktning tillfredsställande även därför att det undanröjer en viss tveksamhet, som kommit till uttryck beträffande de övergångsbestämmelser som föreslås i propositionen. Jag hoppas på en liberal dispensgivning från Kungl. Maj:ts sida. Jag utgår sålunda ifrån att de företag som kommit på efterkälken med sina byggnadsinvesteringar genom förhållanden, som inte kunnat förutses, skall kunna undgå de skattemässiga konsekvenser som eljest skulle kunna uppstå.

Jag tackar finansministern hjärtligt för interpellationssvaret. Det har undanröjt en del bekymmer som sammanhänger med den skattemässiga sidan av saken.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om en kanalled Vänersborg—Uddevalla

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet SKOGLUND, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Jonassons interpellation om en kanalled Vänersborg—Uddevalla, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig om jag har för avsikt att påskynda undersökningarna angående anläggande av en kanalled mellan Vänersborg och Uddevalla och därefter skyndsamt lägga fram förslag om kanalledens byggande.

Kanaltrafikutredningen tillsattes år 1961 för att verkställa en trafikekonomisk utredning om godstransporterna mellan väner- och vätterområdena samt västkusten. Bakgrunden härtill var bl. a. att två på lokala initiativ bildade kommittéer — Vänerkommittén och Vätterdelegationen — lagt fram förslag om dels en ny kanal mellan Vänersborg och Uddevalla, dels en utbyggnad av Göta kanals västgötadel.

I direktiven för kanaltrafikutredningen framhölls, att kanalfrågorna måste ses i ett större transportekonomiskt sammanhang. Utredningen skall därför i första hand söka klargöra hur de tyngre transporterna i berörda områden i framtiden kan komma att utvecklas och hur de bör fördelas mellan sjöfart, järnväg och landsväg för att det från samhälls-ekonomisk synpunkt fördelaktigaste resultatet skall nås. Det anföres också i direktiven att en samlad bedömning bör ske av de båda kanalprojekten.

Beträffande utredningens arbete hittills vill jag nämna, att en internationell översikt av kanalfrågorna och en redogörelse för utvecklingen av de viktigaste godsallstrande industribranscherna har gjorts. Vidare har man kommit långt med beräkningarna över den förväntade folkmängden i området. Produktionen och konsumtionen inom olika industrier och orter har inventerats och håller f. n. på att testas mot de likaledes snart färdigkarterade godsströmmarna. Vissa undersökningar har gjorts om en vidgad järnvägs- och landsvägstrafik. Något betän-

kande torde dock knappast kunna framläggas under innevarande år.

Enligt min mening är det förklarligt att en utredning av denna omfattning är tidskrävande. Några påtagliga möjligheter att forcera arbetet torde knappast finnas, om inte kraven på utredningsmaterialets kvalitet skall eftersättas. Jag vill framhålla, att vad frågan gäller är kanalinvesteringar av storleken 500—600 milj. kr., förutom sekundära kostnader för utbyggnad av vissa hamnar, farleder, vägar m. m.

Herr Jonasson har i motiven till sin interpellation uttalat sig för att även tekniska undersökningar skall igångsättas beträffande Uddevallaleden. Med anledning härav vill jag meddela, att sedan Götaälvskommittén numera framlagt sitt betänkande om rasriskerna i Göta älv så har kanaltrafikutredningen hos vattenfallsstyrelsen begärt vissa kompletterande undersökningar. Det gäller här undersökningar som erfordras för att utredningen skall kunna approximativt bedöma kostnaderna för olika investeringsalternativ.

De mera långtgående tekniska undersökningarna av kanalprojektet har enligt direktiven ansetts böra anstå till dess att det trafikekonomiska utredningsarbetet slutförts.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Jonassons interpellation.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation. Svaret är inte negativt, men man kanske hade hoppats på litet klarare besked i denna fråga. Frågan är ju inte ny, den har diskuterats länge, och det är också förståeligt med hänsyn till den utveckling som har skett och fortfarande sker.

Vänerområdet är ju området kring vår största insjö. Det har en expanderande exportindustri. Tyvärr uppbromsas denna rätt avsevärt, då klarhet i kanalfrågan inte erhålles. Transportfrågan för näringslivet — för såväl export som import — är naturligtvis avgörande för in-

dustrilokaliseringen. De låga kostnader som den direkta fartygstrafiken erbjuder betyder mycket i nuvarande konkurrensläge.

Denna kanalfråga är mycket viktig för hela Västsverige. Vänerregionen svarar för omkring en fjärdedel av landets produktion av trävaror, massa och papper. Även andra för näringslivet — det gäller jordbruk, skogsbruk och industrien i övrigt — viktiga varor fraktas i båda riktningarna. Detsamma gäller för den civila förbrukningen. Det måste väl också sägas att frågan är viktig ur försvarspolitisk synpunkt.

Den sammanlagda mängden upp- och nedgående gods har under de senaste åren utgjort över tre miljoner ton per år. Vår nuvarande kanal, Trollhätte kanal, har varit en stor tillgång, det kan ingalunda bortresoneras, men man räknar ändå med att transportbehovet kommer att öka. Utvecklingen har också gått mot allt större och större fartyg; i den alltmer hårdnande konkurrensen vill man ju ha större tonnage, så att man kan så mycket som möjligt slippa fördyrande omlastningar.

En breddning eller fördjupning av Trollhättekanalen torde bli svår och dyrbar att åstadkomma. Speciellt utgör rasriskerna vid Surte och Göta älv rätt allvarliga hinder. En ny kanal mellan Uddevalla och Vänersborg synes vara den enda lösningen på lång sikt. Avståndet är inte heller så långt, cirka två och en halv mil, och utgör inte mer än en tredjedel av den nuvarande kanalens längd. Terrängförhållandena är också ganska gynnsamma. Där finns dalgångar och sjöar. Även om denna kanal skulle kosta 300 eller 400 miljoner kronor, måste anläggandet av den vara en klok och lönande investering. Det måste emellertid ske något så snart som möjligt. Byggandet tar ju en lång tid i anspråk, och människorna behöver få besked.

De sammanlagda kostnaderna har av kommunikationsministern redovisats till totalt 500 eller 600 miljoner kronor. Det gäller en utbyggnad av kanalen till Vättern. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att man först och främst bör bygga

Ang. samarbetet mellan statliga myndigheter och ortsbefolkningen vid nedläggning av järnväg, m. m.

kanaldelen mellan Uddevalla och Vänersborg. Detta skulle även vara till fördel för frågan om en fortsättning av kanalen till Vättern.

I interpellationssvaret anför kommunikationsministern, att enligt direktiven för kanaltrafikutredningen bör kanalfrågorna ses i ett större transportekonomiskt sammanhang. Vidare anför han, att utredningsarbetet pågår och att man har fått klarhet i vissa frågor. Han upplyser därjämte, att en internationell översikt av kanalfrågorna och en redogörelse för utvecklingen av de viktigaste godsaltstrande industribranscherna redan har gjorts. Härtill lägger han, att man har kommit långt med beräkningarna över den förväntade folkmängden i området.

Jag vet inte hur man bör tolka innebörden av den sistnämnda upplysningen. Det skulle vara intressant att få veta något om dessa siffror och hur man ser på denna fråga. I Värmland inträdde under år 1962 en befolkningsminskning med omkring 1 000 personer. Det är den första minskning, som inträffat där, efter vad jag kan minnas. Den beror på ett starkt utflyttningsöverskott.

Denna utveckling är skrämmande. Det är en utflyttning, som inte enbart går från glesbygderna utan också från mer centrala orter. Kristinehamn, som ligger vid Vänern och har en djuphamn, har förlorat cirka 500 personer under två år. Det måste väl ändå vara felaktigt att inte vidtaga erforderliga åtgärder i ett område, där förutsättningar ju finns för en motsatt utveckling, där människorna har bostäder, där samhället har byggt skolor m. m. och där människorna också trivs. Gör man ingenting, måste människorna naturligtvis flytta och söka sig utkomstmöjligheter på annat håll, men därigenom får man ju en snedvriden befolkningsutveckling, som beror på brist på åtgärder från samhällets sida.

Jag är fullt införstådd med att det krävs ett grundligt utredningsarbete, men ibland kan man nog tycka, att förslag kastas fram och också vinner riksdagens bifall utan att det har företagits så grundliga undersökningar. Det beror

väl till stor del på vad man vill. Den fråga det här gäller är dock enligt min uppfattning så högaktuell, att principbesked snarast bör lämnas. Frågan berör en mycket stor del av Sveriges befolkning, och den är enligt min mening även mycket betydelsefull ur nationalekonomisk synpunkt. Genom ett kanalbygge skulle enligt min mening skapas betydligt större förutsättningar för arbetstillfällen inom dessa områden, vilket också behövs. Här finns en stor dold arbetskraftstillgång, som jag anser bör bli utnyttjad i produktionens tjänst.

Även om kommunikationsministern inte har kunnat lämna något bestämt svar i detta sammanhang, hoppas jag dock att kommunikationsministern skall handla snabbt, när utredningsarbetet så småningom föreligger klart.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. samarbetet mellan statliga myndigheter och ortsbefolkningen vid nedläggning av järnväg, m. m.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara jämväl herr Åkessons interpellation angående samarbetet mellan statliga myndigheter och ortsbefolkningen vid nedläggning av järnväg, m. m., fick ånyo ordet och anförde:

Herr talman! Herr Åkesson har i en interpellation frågat mig, om jag vill medverka till att kontakterna och samarbetet mellan statliga trafikmyndigheter och den lokala befolkningen inför planerade eller aktualiserade järnvägsnedläggningar eller andra omläggningar av kollektiv statlig trafik förstärkes enligt vissa i interpellationen föreslagna riktlinjer. Interpellanten uttalar därvid bl. a. att den successiva omläggning av det kollektiva trafiknätet som för närvarande pågår borde innefatta mera omsorgsfulla och ingående kontakter med den lokala befolkningen samt att dessa kontaktkonferenser borde avse större sammanhängande trafikområden.

Ang. samarbetet mellan statliga myndigheter och ortsbefolkningen vid nedläggning
av järnväg, m. m.

Med anledning härav vill jag till en början erinra om att enligt den rutin, som sedan några år tillbaka tillämpas i nedlägningsärenden, underrättas berörda länsstyrelser och kommuner när man inom SJ påbörjar en undersökning om eventuell trafikomläggning. De får också ta del av det preliminära resultatet av undersökningen, så snart denna är klar. Därefter anordnas ett informationsmöte för allmänheten, varvid i regel deltagarna i förväg fått en promemoria med uppgifter om bl. a. trafikutveckling, ekonomi samt förslag till transportorganisation för ersättningstrafiken jämte tidtabeller.

Sedan frågan överlämnats till järnvägsstyrelsen tas den upp till behandling i en särskild samarbetsdelegation med representanter för — förutom järnvägsstyrelsen — väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen samt näringslivets trafikdelegation. Kontakter etableras därvid även med andra berörda statliga myndigheter och olika organ som företrädere lokala och regionala intressen.

Vid den beredning av nedlägningsärendena, som i sista hand ankommer på kommunikationsdepartementet och som föregår Kungl. Maj:ts beslut, har de lokala intressenterna ytterligare tillfällen att framföra förslag och synpunkter, inte bara remissvägen utan även vid sammanträden, som på initiativ av departementet alltid anordnas med representanter för berörda länsstyrelser, kommuner, företag och andra.

Den av mig nu lämnade redogörelsen har främst gällt rutinen vid järnvägsnedläggningar. När det gäller andra trafikomläggningar följer kontaktverksamheten i princip samma mönster, men kontakterna anpassas från fall till fall efter den aktuella omläggningens karaktär och betydelse.

Enligt min mening ger den nuvarande rutinen de lokala intressenterna goda möjligheter att inkomma med förslag och synpunkter rörande trafikfrågorna, något som självfallet är av betydelse för såväl de berörda bygderna som trafikföretagen.

Herr Åkesson berör också undersökningarnas regionala omfattning. I anslut-

ning härtill vill jag framhålla att det i många fall kan vara tillräckligt att undersöka det av en viss järnvägslinje direkt berörda trafikområdet. I en del fall måste emellertid undersökningen utsträckas att omfatta flera linjer och större regioner. Detta är bl. a. fallet i fråga om järnvägarna i östra Skåne.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Åkessons interpellation.

Herr ÅKESSON (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Det kollektiva trafikväsendet ligger liksom i stöpsleven för att omformas i enlighet med den utveckling som skett på det trafiktekniska området. Därvid sker en hel del genomgripande förändringar i trafikförhållandena. Dessa förändringar är nog mest märkbara i området som ligger vid sidan om de stora trafiklederna. Den kollektiva trafiken inom landet har än så länge sin grundstomme i järnvägsnätet. Landsvägsbuss- och biltrafiken som ansluter till järnvägsnätet är en komplettering av det samma.

Stora delar av järnvägsnätet är mindre lönsamma och befinner sig i farozonen för en nedläggning. Härvid är det ofta persontrafiken som utgör en ekonomisk belastning för bandelarna. När en bandel anses vara driftsvag, sker lönsamhetsundersökningar av bandelen i fråga. Såsom herr statsrådet i sitt svar anför, redovisas vid ett allmänt sammanträde vad som kommer att hända med bandelen även om hur ersättningstrafiken skall ordnas vid en eventuell nedläggning. De synpunkter, som vid dessa sammanträden framföres från trafikanter och lokala myndigheter, har i regel mycket små möjligheter att påverka de framlagda förslagen. Jag förmenar att under tiden förslagen framskisseras på vederbörande distriktskontor vederbörande läns- och lokala myndigheter skulle få medverka vid uppskisseringen av omläggningen.

Ang. samarbetet mellan statliga myndigheter och ortsbefolkningen vid nedläggning av järnväg, m. m.

Vid en omläggning av trafiken försvinner i regel järnvägsstationerna och den service dessa utfört. Persontrafiken ombesörjes med landsvägsbussar, styckegodstrafiken med lastbilar, och på de bandelar, som anses böra ligga kvar, ombesörjes vagnslasttrafiken med lokomotorer. Posttrafiken ombesörjes många gånger genom särskilda transporter med bil. Det kan ifrågasättas hur mycket som i verkligheten inbesparas av kostnader vid en dylik omläggning. Med rälsbussar som på en gång svarar för person-, styckegods- och posttrafik samt lokomotorer eller diesellok som svarar för gods- och vagnslasttrafiken samt en rationalisering beträffande personalbehovet på de trafiksvaga bandelar, som anses böra bibehållas i fortsättningen, skulle enligt mitt förmenande kostnaderna ej bli nämnvärt större än med det nya systemet. En samordning av vissa tjänster vid olika statliga verk, t. ex. vid statens järnvägar och postverket, skulle troligen också kunna reducera kostnaderna.

Herr talman! Jag skall ej här beröra vad en indragning av en järnväg betyder för en bygds utvecklingsmöjligheter, men trots att en stor del av den trafik, som tidigare ombesörjts med järnväg, nu utföres med biltransport, måste det finnas ett kollektivt trafiknät som fungerar tillfredsställande och som ansluter till de stora pulsådorna i det kollektiva trafiknätet.

Hela det östskånska järnvägsnätet undersökes för närvarande. Det är med tacksamhet jag noterar att här sker ej undersökningar lokalt bandel för bandel. Att här måste bibehållas vissa ekonomiskt svaga bandelar i framtiden, om trafikapparaten skall fungera, anser jag självskrivet, liksom vissa järnvägsdelar i Blekinge och nordvästra Skåne och Småland — som för närvarande undersökes.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att det i herr statsrådets svar Erinras om att vid den beredning av nedläggningsärendena inom kommunikationsdepartementet, som föregår Kungl. Maj:ts beslut, har de lokala intressenterna ytterligare tillfällen att framföra för-

slag och synpunkter, inte bara remissvägen utan även vid sammanträden, som på initiativ av departementet alltid anordnas med berörda länsstyrelser, kommuner och företag. Den kontakt som på sistnämnda väg kan erhållas med kommunikationsdepartementet, är av stor betydelse, då kontakt härigenom kan erhållas mellan departementet och berörda lokala myndigheter och synpunkter kan utväxlas innan Kungl. Maj:ts beslut fattas.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 168, med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts Stiftelsen Petroleumbranschens Beredskapsfond.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 170, angående statlig lönerreglering för skolledare och lärare vid yrkesskolor, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 9 samt utlåtanden nr 11 och 12, statsutskottets utlåtanden nr 85—91 och 95—100, bevillningsutskottets betänkanden nr 35, 40 och 41, bankoutskottets utlåtanden nr 17 och 18, första lagutskottets utlåtanden nr 22—27, andra lagutskottets utlåtanden nr 52—56, tredje lagutskottets utlåtanden nr 24, 25 och 27 även som allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 24—30.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde första lagutskottets utlåtande nr 24 skulle uppföras närmast före konstitutionsutskottets utlåtande nr 11 samt statsutskottets utlåtande nr 91 näst efter bevillningsutskottets betänkande nr 35.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 101, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64 behandlade allmänna frågor;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till socionomutbildning jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till allmänna barnbidrag och ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.36.

In fidem

Fritz af Petersens

Onsdagen den 15 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman *Harald Pettersson*, Kvänum, på grund av lumbago-ischias är oförmögen att delta i riksdagsarbetet, arbetsoförmögen från och med den 14/5 1963 tills vidare (sannolikt cirka 14 dagar framåt).

Kvänum den 14/5 1963

Holger Rasmussen
Provinsialläkare

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Pettersson, Harald*, för den tid, varunder han vore på grund av sjukdom oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 84 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II:505 till *Bidrag till De blindas förening* för budgetåret 1963/64 tar

anvisa ett anslag av 680 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II:505 till *Bidrag till De blindas förening* för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 730 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställ-

des omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 77.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 469, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 62 ja och 148 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 122 ja och 225 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 94 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill,

A. att motionerna I:230 och II:281, i vad de avser inrättande av ett elektroakustiskt laboratorium, icke må av riksdagen bifallas;

B. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:230 och II:281, såvitt nu är i fråga,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet, som föranledes av vad departementschefen föreslagit;

dels godkänna följande avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64:

Avlöningsstat

Utgifter

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	3 637 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	9 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:	
a) Avlöningar till vissa lärare m. m., <i>förslagsvis</i>	1 388 000
b) Avlöningar till annan icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	4 815 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	4 168 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	208 000
Summa kr.	14 225 000

Särskilda uppbördsmedel

1. Bidrag från Malmstenska donationsfonden	4 600
2. Bidrag från Ekmanska donationsfonden	9 200
3. Bidrag från Mimi Althainz donationsfond	16 200
Summa kr.	30 000
Nettoutgift kr.	14 195 000

dels ock till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 14 195 000 kronor;

C. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu är i fråga, till *Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Omkostnader* för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 936 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat

A. att, med bifall till motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu är i fråga, inrätta ett elektroakustiskt laboratorium vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

B. att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu är i fråga,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet, som föranledes av vad i nämnda motioner föreslagits;

dels godkänna följande avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64:

Avlöningsstat

Utgifter

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	3 637 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	9 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:	
a) Avlöningar till vissa lärare m. m., <i>förslagsvis</i>	1 388 000
b) Avlöningar till annan icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	4 930 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	4 233 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	208 000
Summa kr.	14 405 000

Om beredande av tillfälle för kommunerna att till Kungl. Maj:t framföra synpunkter på indelningen i s. k. kommunblock

Särskilda uppbördsmedel

1. Bidrag från Malmstenska donationsfonden	4 600
2. Bidrag från Ekmanska donationsfonden	9 200
3. Bidrag från Mimi Althainz donationsfond	16 200

Summa kr. 30 000

Nettoutgift kr. 14 375 000

dels ock till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 14 375 000 kronor;

C. att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu är i fråga, till *Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Omkostnader* för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 052 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteeringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;
Nej — 80.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammararen, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 470, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 78 ja och 135 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 139 ja och 215 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Om beredande av tillfälle för kommunerna att till Kungl. Maj:t framföra synpunkter på indelningen i s. k. kommunblock

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som till-

kännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Eric Carlssons interpellation om beredande av tillfälle för kommunerna att till Kungl. Maj:t framföra synpunkter på indelningen i s. k. kommunblock, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Eric Carlsson har frågat mig om jag avser att bereda kommunerna tillfälle att på lämpligt sätt till Kungl. Maj:t framföra sina synpunkter på hur indelningen i kommunblock lämpligen bör ske.

Till svar härpå ber jag få anföra följande.

Enligt de bestämmelser om planering för lämplig kommunindelning, som antogs av 1962 års riksdag, skulle de av länsstyrelserna upprättade indelningsförslagen tillkomma efter samråd med företrädare för kommunerna och de av kommunindelningsfrågor särskilt berörda myndigheterna i länet. Detta har också skett även om samrådet i de olika länen bedrivits i något varierande former. Länsstyrelserna har sålunda under arbetets gång fortlöpande samrått med bl. a. en rådgivande nämnd, bestående av erfarna kommunalmän, och innan länsstyrelsens förslag upprättats har representanter för varje enskild kommun deltagit i minst ett och ofta flera sammanträden, där man redogjort för sina synpunkter på hur indelningen lämpligen borde ske. Slutligen har — likaledes enligt givna föreskrifter — länsstyrelsernas förslag före insändandet till Kungl. Maj:t varit utställt till varje kommun, som under en tid av tre månader haft tillfälle att inkomma med erinringar. Därvid har kommunerna nära nog undantagslöst avgivit yttranden även i de fall de inte haft något att erinra mot vad länsstyrelsen föreslagit.

Om beredande av tillfälle för kommunerna att till Kungl. Maj:t framföra synpunkter på indelningen i s. k. kommunblock

Kommunernas yttranden över förslagen samt protokoll eller redogörelse i annan form för det förberedande samrådet ingår givetvis i det material, som länsstyrelserna överlämnat till Kungl. Maj:t i samband med att förslagen insänts för fastställelse. Syftet med remissförfarandet var ju just det som interpellanten efterfrågar, nämligen att kommunerna skulle få tillfälle att till Kungl. Maj:t framföra sina synpunkter på länsstyrelsernas förslag. Med hänsyn till det synnerligen fylliga material, som nu föreligger synes icke behov finnas av några ytterligare generella åtgärder för att kommunernas inställning skall bli klarlagd.

I interpellationen göres gällande att frågorna skulle ha kommit i ett annat läge till följd av ändringar i de utställda förslagen, som en del länsstyrelser gjort innan förslagen insändes till Kungl. Maj:t. Det är riktigt att sådana ändringar förekommer, och i dylika fall har vederbörande länsstyrelse också redovisat anledningen härtill. Mestadels förhåller det sig så att länsstyrelsen velat beakta vad som framkommit under utställningsförfarandet och därför hos Kungl. Maj:t tillstyrkt sådan ändring i förslaget att någon eller några kommuners önskemål blir bättre tillgodosedda. Det bör emellertid hållas i minnet, att vissa av riksdagen godkända principer skall vara vägledande vid indelningen, vilket starkt begränsar antalet möjliga alternativ. I här avsedda fall är det därför regelmässigt fråga om alternativa möjligheter, som redan tidigare diskuterats med kommunerna. Övriga berörda kommuners uppfattning torde därför även i dessa fall framgå av det till departementet lämnade materialet. I ett län, där man efter remissbehandlingen velat överväga mera omfattande ändringar, har länsstyrelsen erhållit anstånd med förslagets ingivande för att även det ändrade förslaget skall kunna utställas till kommunerna för yttrande. Skulle det under departementsbehandlingen mot förmodan visa sig, att något förslag ändrats på ett sätt, som inte kan anses vara tillfredsstäl-

lande diskuterat med kommunerna, kommer komplettering att begäras från länsstyrelsen efter hörande av berörda kommuner. Samma förfaringssätt kommer att tillämpas, om det i något fall vid fastställelseprövningen kan bli aktuellt att överväga alternativ, som tidigare ej diskuterats med kommunerna. I särskilt svårbedömbara frågor kan det också visa sig lämpligt att man från departementets sida föranstaltar om sammanträde för ytterligare överläggning. Därjämte kommer de kommuner, som uttalat önskemål om att muntligen få framföra sina synpunkter, självfallet att lämnas tillfälle härtill.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Min interpellation har föranletts av att en rad kommunalmän ställt frågan: Kommer kommunerna att beredas tillfälle att hos Kungl. Maj:t få framföra sina synpunkter på länsstyrelsernas förslag till samarbetsområden, och kommer Kungl. Maj:t att ta någon hänsyn till våra synpunkter? Statsrådet har nu svarat, att de kommuner som önskar får framföra sina synpunkter och att departementet i svåra fall kommer att ta initiativ till överläggningar med vederbörande kommuner.

Statsrådet har här lämnat en redogörelse över denna frågas behandling på kommun- och länsplanet. Därav framgick att samråd har skett mellan länsstyrelser och kommuner och att statsrådet har bedrivits i »något varierande former». En rådgivande nämnd av erfarna kommunalmän har också anlitats. I ett län, som jag känner väl till, har styrelsen för länsavdelningen av Landskommunernas förbund jämte representeranter för länets samtliga städer — som ju sedan alla blivit upphöjda till s. k. centralorter — utgjort denna nämnd. Det är naturligt att många kommuner kände en viss oro, blandad med förvå-

Om beredande av tillfälle för kommunerna att till Kungl. Maj:t framföra synpunkter på indelningen i s. k. kommunblock

ning, över ett sådant arrangemang, och när man ser resultatet måste man också konstatera att det fanns fog för denna oro. Det har inte heller vid de förberedande sammanträdena alltid gjorts klart för kommunalmännen, att dessa samarbetsområden är de blivande storkommunerna. Det är att beklaga att informationen varit ofullständig i en del fall, men det är tyvärr ett faktum.

En framtida kommunbildning är ju inte enbart nya kommungränser, en utökad areal och en ökad folkmängd. Det gäller också människor. Den serviceorganisation de behöver, den miljö de har att bo och verka i och deras utkomstmöjligheter — allt detta måste också med i bilden. När man tagit del av de framlagda förslagen till en ny kommunindelning måste man faktiskt fråga sig, om en del av de planexperter som stått till länsstyrelsernas förfogande haft tillräcklig kännedom om vederbörande kommuner, om deras spontana kontakter, om traditionell samhörighet o. s. v. Det är väl synpunkter som för s. k. moderna teknokrater saknar betydelse; för dem blir lätt en ny kommunindelning en matematisk-geografisk operation med räknestickans hjälp. Jag hoppas emellertid att statsrådet, som kommer från en bygd i detta land där sinne för tradition och gemenskap har betydelse, skall beakta att till syvende og sist är det människans möjligheter, harmoni och trivsel det gäller.

När riksdagen den 21 februari 1962 fattade beslut om riktlinjer för en ny kommunindelning poängterades, att utrymme skulle ges för frivillighet och att hänsyn skulle tagas till kommunernas synpunkter. Från en del län har omvittnats att inga förändringar skett i de förslag varöver kommunerna och landstingens förvaltningsutskott yttrat sig. Av statsrådets svar framgår, att syftet med denna tremånadersremiss var att kommunerna skulle få möjlighet att till Kungl. Maj:t framföra sina synpunkter. Jag hade nog den uppfattningen att remissyttrandena också skulle vara till vägledning för länsstyrelsernas ställ-

ningstaganden. Så har också varit fallet på en del håll.

Enligt riksdagens beslut skall också avsteg kunna få ske från centralortsprincipen och principen om 8 000 invånare år 1975. Utöver när det gäller områdena omkring de tre stora städerna, där särskilda utredningar pågår, skulle avsteg från huvudregeln få ske omkring större städer i övrigt — dock inom vissa gränser — och vidare i områden med gles befolkning och stora avstånd. Det finns blivande kommuner enligt en länsstyrelses förslag, där ett besök i centralorten skulle innebära en resa på sammanlagt 30 mil. När i ett sådant block alla kommuner tackat nej till en sådan lösning, måste det finnas all anledning att ta hänsyn till det praktiska kommunalfolkets synpunkter och inte till vad skrivbordssteoretikerna konstruerat.

Det var emellertid ett avsnitt i statsrådets svar, som jag skulle ha önskat vara litet mer omfattande. Det avser hur arbetet nu skall bedrivas i fortsättningen, när och hur kommunerna skall få framföra sina synpunkter och vidare när statsrådet räknar med att dessa samarbetsområden skall få sina gränser fastställda av Kungl. Maj:t. Många frågar sig också, när de blivande kommunerna skall bli en verklighet.

Jag vill sluta med att erinra om att de samarbetsområden, som Kungl. Maj:t med stöd av indelningslagen 2 § skall fastställa, utgör grundvalen för en ny kommunindelning. Den kommun som med eller mot sin vilja kommer att ingå i samarbetsområdet måste ha Kungl. Maj:ts tillstånd att bli flyttad till ett annat område — en procedur som säkerligen blir ganska svår.

Kungl. Maj:t har här en stor, och jag skulle också vilja säga en svår uppgift sig förelagd. Jag har tidigare sagt till herr statsrådet, att det finns anledning att lära av erfarenheterna som vanns vid den förra kommunindelningen. Två saker var där viktiga enligt den dåvarande inrikesministern, nämligen dels att man tog god tid på sig, dels att man höll god kontakt med kommunerna. Denna

Om beredande av tillfälle för kommunerna att till Kungl. Maj:t framföra synpunkter på indelningen i s. k. kommunblock

frågas handläggning har hittills inte helt följt den erfarenhetslinjen. Bättre sent än aldrig, brukar man ibland säga. Jag tror att också detta är en sak att tänka på i detta sammanhang.

Sammanfattningsvis vill jag betona betydelsen av att kommunernas representanter får möjlighet att anföra sina synpunkter hos Kungl. Maj:t. Skall talet om frivillighet och kommunal självstyrelse bli en realitet, är det också angeläget, att herr statsrådet är lyhörd för de synpunkter som praktiskt erfarna kommunalmän har att anföra.

Jag ber, herr statsråd, att ännu en gång få tacka för svaret.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att ta upp någon debatt, men jag reagerar mot en punkt i herr Carlssons anförande, nämligen när han säger, att det inte har varit tillfredsställande möjligheter för kommunalmännen att deltaga i detta arbete. Jag menar att den uppläggning som gjorts av hela handläggningen, där det överlämnats åt länsstyrelserna att i samråd med kommunalmännen göra upp sina förslag, har varit avsedd att just garantera det interna arbetet på länsplanen, varvid hänsynen till kommunalmännens önskemål skall kunna komma till uttryck.

Jag tror att jag vågar säga, att detta i de planförslag, som vi fått in, ganska genomgående har varit regel. Vi har begärt att från länsstyrelserna få in planer på så sätt att vi erhåller en redovisning av hur en uppdelning gjorts efter de grundprinciper som fastställdes av riksdagen. I den mån som länsstyrelserna har gjort avvikelser med hänsyn till praktiska och andra omständigheter — och till sådana andra omständigheter hör självfallet önskemålen från kommunalmännen — skall länsstyrelserna redovisa, varför de gått ifrån den principiella uppläggningsen. Så långt jag förstår har vi också fått en sådan redovisning, vilken vi nu håller på att bearbeta i departementet.

Till svar på herr Eric Carlssons fråga om hur arbetet nu skall bedrivas vill jag säga, att vi håller på att bearbeta materialet och göra jämförelser mellan olika län. Vi försöker läsa ut hur länsstyrelserna ser på förslaget och hur kommunalmännen ser på det ur deras yttranden, såväl före det att förslaget underställdes dem som efter den tid av tre månader, då kommunerna hade tillfälle att på nytt yttra sig. Sedan ger vi utrymme för de kommuner som så önskar att ta kontakt med departementet. Jag kan säga att vi redan har en lång lista på kommuner som har begärt att få komma till Stockholm och få resonera i indelningsfrågan. Vi har ännu inte fastställt exakt hur vi skall gå tillväga. Vi tänker först ta kontakt med länsstyrelserna för att diskutera de kontroversiella blockbildningarna — de blockbildningar som berör mer än ett län — och därefter är det möjligt att vi kommer att behöva resa ut för att ta samtal med länsstyrelserna och kommunerna ute på fältet. I vissa fall kommer vi att meddela kommunerna, att de har möjlighet att sända representanter till Stockholm för att i departementet redovisa sina synpunkter.

Om möjligt tänker vi bedriva arbetet så, att planerna skall kunna fastställas under detta år.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Får jag först säga, att man inte kan komma förbi att det har varit en snabbbehandling just med hänsyn till den stora fråga det här gäller, nämligen hur en framtida kommunindelning skall se ut. Att det inte har varit helt tillfredsställande kan man också läsa ut ur statsrådets svar varav framgår, att det finns en lång lista på kommuner som anmält att de vill anföra sina synpunkter till Kungl. Maj:t över länsstyrelsernas förslag. Detta är ett belägg för att kommunerna har en känsla av att deras synpunkter inte har blivit tillfredsställande redovisade.

Vidare har också länsstyrelserna i sina slutliga motiveringar för sina ställnings-

Ang. biblioteksverksamheten vid de statliga sjukhusen

laganden framfört nya synpunkter, i en del fall målsättningar på längre sikt, som inte har diskuterats med kommunerna. När man får detta klart för sig ute i kommunerna, känner man där givetvis en viss oro och vill ha möjlighet att hos Kungl. Maj:t anföra sina synpunkter och sina erinringar.

Herr statsrådet betonade här mycket starkt kontakten mellan departementet och länsstyrelserna. Jag tror det vore angeläget att också få betonat, att departementets kontakt med kommunerna måste ges det allra största utrymme i detta sammanhang, så att kommunerna inte skall behöva få den känslan, att de här av länsstyrelserna och departementet påtvingas en lösning utan att deras synpunkter har blivit beaktade i den omfattning som de anser vara rimlig.

Jag sade i mitt förra inlägg att det finns så många synpunkter, som kanske ligger mera på det mänskliga planet och som herr statsrådet, som jag också sade, säkerligen känner till från sina egna bygder. Jag tror att vi har anledning att från dessa utgångspunkter också söka tillgodose kommunernas synpunkter i största möjliga utsträckning.

Kommunerna har accepterat denna lagstiftning. På den punkten råder ingen tvekan. Jag tror dock att man också måste förstå vad detta beslut kommer att innebära på sikt. Det finns då anledning att ta hänsyn till kommunernas synpunkter på sikt. Jag tror att det är villkoret för att man skall få en lösning, som man kan känna tillfredsställelse över. Den lösningen — det vågar jag säga med erfarenhet från mitt eget län och mina egna bygder — ligger inte alltid i linje med de synpunkter länsstyrelsernas planeringsexperten har framfört.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. biblioteksverksamheten vid de statliga sjukhusen

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som meddelat, att han

ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl fröken Nordströms interpellation angående biblioteksverksamheten vid de statliga sjukhusen, och nu yttrade:

Herr talman! Fröken Nordström har frågat mig om jag vill medverka till att förhandlingar upptages med vederbörande huvudmän för kommunala bibliotek och till andra åtgärder i syfte att snarast möjligt förstärka biblioteksverksamheten vid de statliga sjukhusen.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Vad beträffar de statliga mentalsjukhusen upphörde sjukhuspredikanternas befattning med sjukhusbiblioteken i samband med den omorganisation av rikets pastorat m.m., som genomförts fr. o. m. den 1 januari 1962, och tills vidare ombesörjes ifrågavarande arbetsuppgifter mot arvode av särskild för ändamålet anställd personal. Frågan om sjukhusbibliotekens framtida organisation samt bibliotekariernas anställningsförhållanden m.m. är emellertid för närvarande föremål för utredning inom medicinalstyrelsen. Utredningen syftar till en lösning av biblioteksfrågan genom ett nära samarbete med de kommunala biblioteken, där så av geografiska och andra skäl är möjligt. Enligt vad jag inhämtat torde denna utredning vara klar före hösten 1963.

I fråga om de statliga undervisningsjukhusen kan beträffande akademiska sjukhuset i Uppsala framhållas, att avtal sedan länge föreligger mellan sjukhuset och stadsbiblioteket i Uppsala, enligt vilket stadsbiblioteket ombesörjer biblioteksverksamheten vid sjukhuset. För ändamålet finns f. n. vid sjukhuset en bibliotekarie med halvtidstjänstgöring och en heltidsanställd biblioteksassistent. Sjukhuset deltar i kostnaderna för denna personal och nyanskaffning av böcker m. m.

När det gäller karolinska sjukhuset föreligger numera en överenskommelse med Stockholms stads biblioteks nämnd om nämndens medverkan i biblioteksverksamheten vid sjukhuset på samma sätt som vid stadens sjukhus. Grunderna härför har närmare reglerats i den vill-

Ang. biblioteksverksamheten vid de statliga sjukhusen

korligt träffade överenskommelse om samarbete rörande fördelningen av kostnaderna för biblioteksverksamheten, som anmälts för riksdagen i årets statsverksproposition, i vad den avser socialdepartementets verksamhetsområde, under punkten 118 Karolinska sjukhuset: Omkostnader. Samarbetet avses börja den 1 juli 1963. Även frågan om biblioteksverksamheten vid serafimerlasarettet kommer att inom en snar framtid lösas efter i stort sett samma linjer.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till chefen för inrikesdepartementet statsrådet Johansson för detta svar på min interpellation.

Just när vi fick årets statsverksproposition, var i Dagens Nyheter införd en artikel av Ingrid Arvidsson om biblioteksväsendet vid de statliga sjukhusen. Främst var det mentalsjukhusen artikeln gällde, men hon beskrev också bokbeståndet på karolinska sjukhuset såsom varande vad man på fackspråket kallar »av slump- och vindsröjningskaraktär». Hon skildrade mycket drastiskt hur patienterna får hålla till godo med dagrummens brokiga bestånd av sönderlästa detektivromaner, »På skidor» 1932 och sjukhustaxan. Hon visade på den enorma skillnaden gentemot de flesta kommunala sjukhusen, där vagnar med böcker körs omkring av utbildad personal och verksamheten står under bibliotekskonsulenternas förnämliga överinsende.

Statsverkspropositionen i år upptar, som statsrådet sade, inte något anslag till biblioteksväsendet vid mentalsjukhusen, eftersom statsrådet ville invänta den också i propositionen signalerade utredningen. Medicinalstyrelsen hade för 1963/64 föreslagit 200 000 kronor för ändamålet i sina petita.

På förfrågan uppgav — märkligt nog — medicinalstyrelsen i början av februari i år helt kort, att patientbiblioteken på mentalsjukhusen inte för närvarande innebär något problem, även om, som man uttryckte det, förhållandena är varierande mellan sjukhusen.

Det stämde inte bra vare sig med Ingrid Arvidssons artikel eller det behov av 200 000 kronor, som medicinalstyrelsen själv hade beräknat för en upprustning. Några telefonsamtal med intendenterna på två mycket stora äldre mentalsjukhus visade, att nog finns det problem.

På det ena sjukhuset hade man haft ett bibliotek på 2 800 band. Sedan en bibliotekarie på stifts- och landsbiblioteket helt nyligen gått igenom böckerna, ratades inte mindre än 1 600 volymer då de var nerslitna och inaktuella. Nu uppgår förrådet till 1 200 band av ett ingalunda representativt urval för 1 100 patienter och en personal på mellan 500 och 600 personer. Om man på detta sjukhus skulle skaffa sig ett någorlunda godtagbart eget bibliotek, kräves ett initialanslag på 105 000 kronor. Intendenten vid sjukhuset ansåg emellertid — en uppfattning som statsrådet låtit förstå att han också lutar åt — att det är rationellare att utnyttja det kommunala biblioteket, men eftersom biblioteket bara har en halvtidsanställd icke utbildad biblioteksföreståndare och han varken har tid eller kompetens, måste personalen förstärkas. Det kunde den lilla staden inte vara med på utan ordentlig ekonomisk gottgörelse och härför fanns inte tillräckligt med pengar i sjukhusstaten. Så har det inte kunnat bli något av *det* samarbetet, fastän viljan varit god på båda sidor.

Ungefär likartat är förhållandet på ett annat statligt mentalsjukhus i en annan stad. Anslaget är otillräckligt, och staden, som är liten, vill inte — och kan kanske inte heller — överta kostnaderna. Här är dock överläkaren mycket intresserad av biblioteket sedan år tillbaka, och man har c:a 4 600 band som än så länge — man vet inte hur länge — handhas av f. d. predikanten. All aktning för hans prestation och hans intresse, men han är ju inte biblioteksutbildad, och inte ens 4 600 band är tillräckligt för att möta dagens varierande läsbehov hos tusentalet patienter.

På bägge ställena fanns intresse från kommunens sida; där finns ett bra bok-

Ang. biblioteksverksamheten vid de statliga sjukhusen

bestånd på biblioteken, men tillräckliga medel till förmedlingen saknas. Statsrådet säger, att det finns anslag till arvode för särskild för ändamålet anställd personal. Ja, statsrådet, det gör det, men det enda tillgängliga är det gamla predikantarvode på 2 700 kronor per år. Det blir 225 kronor i månaden. Vart kommer man med det för boktjänst åt mentalsjukhusens många hundratal patienter, varav en hel del inte kan eller får gå till biblioteket utan måste betjänas på avdelningen? Jag har räknat ut att arvode bör räckra till tre, högst fyra arbetsdagar i månaden för en någorlunda kvalificerad bibliotekarie eller biblioteksassistent.

Med dessa uppgifter — från Ingrid Arvidsson, från medicinalstyrelsen och från de två sjukhusen — var det rätt naturligt att jag frågade mig: Vad är sanning och vad kan göras? Och så har jag låtit frågan gå vidare till statsrådet.

När jag formulerade frågan »vill statsrådet medverka till att förhandlingar upptages med vederbörande kommunala huvudmän» föresvävade mig en snar, för att inte säga omedelbar, statlig överenskommelse med kommunförbunden, som kunde tjäna som mall och rekommendation för sjukhusen och kommunerna. En sådan kommer kanske till stånd efter utredningen hösten 1963, som statsrådet nu har utlovat. Jag hoppades också — eller jag åtminstone önskade, ty längre vågade jag väl inte sträcka mig — att statsrådet helst genast skulle vilja satsa mera pengar än dessa fattiga 2 700 kronor per sjukhus.

På akademiska sjukhuset i Uppsala tycks ju förhållandena vara mycket goda sedan länge, och vi har väl anledning att förmoda att Stockholms stadsfullmäktige på måndag tar överenskommelsen med Karolinska sjukhuset, Serafimerlasarettet och Stockholms läns landsting, den överenskommelse som statsrådet omnämnde i statsverkspropositionen och som skall träda i kraft den 1/7 i år. Stadskollegiet tog den i förrgår. Den kommer att kosta Stockholms stad modiga 79 000 kronor per år. Enligt punkten 118 i statsverkspropo-

sitionen kan vi läsa att det statliga anslaget skall uppgå till 35 000 kronor.

Det är givet att Stockholms kulturrettel med så många patienter från staden och ett skatteunderlag att ta av erbjöd sig att ge denna service och ta dessa kostnader. Initiativet kommer från Stockholms stad. Men en sådan prestation kan man inte begära av en småstad. Här måste statliga pengar — och tillräckligt med statliga pengar — till. Jag delar fullt och helt den uppfattning, som statsrådet hyser och som jag funnit så rikligt företrädd bland biblioteksfolk, att samarbete med de kommunala biblioteken där så ske kan är att föredra framför egna sjukhusbibliotek. Egna sjukhusbibliotek kan aldrig motsvara dagens krav på tillgång till skönlitteratur, böcker på originalspråk, facklitteratur i de mest skilda ämnen och tidskrifter.

Vår strävan att förbättra mentalsjukvården och att få vården att i någon mån hålla takten med forskningsresultaten hejdas ju, som vi alla vet, av personalbristen. Det är då så mycket angelägnare att köpa det som går att köpa för pengar: böcker, om så behövs, men framför allt den personal som ännu går att skaffa. På bibliotekspersonal råder inget överskott, men arbetet på sjukhusen är roligt och tacksamt och kan läggas på halvtid. Det bör därför passa gifta kvinnliga akademiker och andra akademiker som studerar vidare eller håller på att forska.

Patienterna på mentalsjukhusen är precis samma slags människor som vi andra friska människor, men de har av en händelse blivit sjuka. De har alla samma intressen som vi andra, de representerar alla intelligensnivåer och alla bildningsnivåer, och de borde väl ha tillgång till böcker, som är den finaste och stillsammaste kontakten med omvärlden. De bör också ha tillgång till valfrihet i litteratururvalet. Det är sannoligen inte så mycket kvar av valfriheten i en inrutad sjukhusrutin, och patienterna skall inte dessutom behöva nöja sig med andliga skräpkammare.

Låt mig uttala en förhoppning om att

Om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader

den slutliga lösningen inte skall dröja tills landstingen övertar mentalsjukvården 1967, fastän utredningen blir klar redan i höst. På fyra år hinner ju hundratusentals — eller i varje fall hundratusen — patienter att passera mentalsjukhusen.

Och så hoppas jag att statsrådet kan övertala chefen för ecklesiastikdepartementet att höja sitt bidrag till sjukhusbiblioteken. De landstingsägda sjukhusen får ett bidrag av hela en krona 80 öre per patient och år av en totalkostnad för huvudmannen på mellan 50 och 60 kronor per patient och år. Jag förstår uppriktigt sagt inte att de gitter ta ut det.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att än en gång få tacka statsrådet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 101—111, bevillningsutskottets betänkande nr 39 och första lagutskottets utlåtande nr 28.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 262, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 299, av herr *Darlin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring av punkt 2. a. av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket förslag avsåg, att familjebolag skulle äga rätt att göra skattefri avsättning för pensionering även av huvuddelägare; samt

2) de likalydande motionerna I: 434, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 528, av

herr *Heckscher m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts företaga utredning samt till 1964 års riksdag framlägga förslag om rätt för rörelseidkare att oavsett företagsform under ATP-systemets uppbyggnadsperiod göra skattefri avsättning till konto inom rörelsen för utjämning av pensionskostnader.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 262, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 299, av herr *Darlin m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension, samt

2) de likalydande motionerna I: 434, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 528, av herr *Heckscher m. fl.*, om rätt till viss skattefri avsättning för utjämning av pensionskostnad,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg, Stefanson, Yngve Nilsson, Sundin, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Nilsson* i Svalöv, *Christenson* i Malmö, *Magnusson* i Borås och *Eriksson* i Bäckmora, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 262 och II: 299, ansett, att utskottet bort tillstyrka motionärernas förslag om rätt för familjebolag att göra skattefri avsättning för pensionering även av huvuddelägare och sålunda bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till nämnda motioner antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring av punkt 2. a. av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 434 och II: 528, ansett, att utskottet bort tillstyrka

Om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader

bifall till motionerna och sålunda bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts företaga utredning samt till 1964 års riksdag framlägga förslag om rätt för rörelseidkare att oavsett företagsform under ATP-systemets uppbyggnadsperiod göra skattefri avsättning till konto inom rörelsen för utjämning av pensionskostnaderna; ävensom

III) vid punkten 2 av utskottets hemställan, av herrar *Stefanson, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 26 handlar om två olika frågor, men två frågor som på sitt sätt hör samman. Liksom under tidigare år har utskottsmajoriteten även denna gång vidhållit en uppfattning som sätter en viss företagstyp — familjeföretagen — i annan och sämre ställning än andra företag.

Frågan om familjebolagens rätt att göra pensionsavsättningar till huvuddelägare är en rättvisefråga av betydelse. Riksdagen borde avskaffa den orättvisa gentemot familjeföretagen som nuvarande bestämmelser innebär.

Den andra frågan som upptas i betänkandet är frågan om rätt för rörelseidkare att oavsett företagsform under ATP-systemets uppbyggnadsperiod få göra skattefria avsättningar till konto inom rörelsen för utjämning av pensionskostnaderna. Här är motionärernas avsikt att få fram riktiga och säkra redovisningar av de verkliga kostnaderna. Uppbyggnadstidens låga avgifter kommer i framtiden att avlösas av högre — betydligt högre — avgifter. Kostnaderna för pensionering är emellertid desamma hela tiden. En viss pension i ATP är lika dyr i dag som den blir i framtiden.

Av dessa skäl borde företagen få rätt att göra riktiga beräkningar och att avsätta medel enligt dessa beräkningar till

en särskild fond inom företaget. Båda dessa förslag som utskottsmajoriteten avvisar har den egenskapen att de säkerställer ett visst företagssparande.

Reservanterna har beträffande båda dessa frågor beaktat även denna synpunkt jämte de övriga skäl jag här anför. Vi tror att sparande bör uppmuntras och att det enskilda sparandet i största möjliga utsträckning bör svara för det i samhället nödvändiga sparandet.

Från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de båda reservationer som är undertecknade av herr Hagberg m. fl.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Motionerna nr 262 i denna kammare och nr 299 i andra kammaren om rätten till avdrag vid beskattning för avsättning inom familjebolag till pension är gamla bekanta, som har återkommit under flera riksdagar.

I bevillningsutskottets betänkande nr 26 säger utskottet, att förutsättningarna för rätten till avdrag för avsättning till pensionsstiftelser radikalt har ändrats efter tillkomsten av ATP. Det finns inte samma behov framhåller man av avsättning till pensionsstiftelser som förut, eftersom ATP tryggar ålderdomen för de anställda.

Det är riktigt att så är förhållandet, men det finns ju ändå — och det är allmänt erkänt — ett visst behov av tilläggspensionering ovanför ATP, och man har olika metoder för att klara denna tilläggspensionering. En metod är att aktiebolagen har möjlighet att avsätta medel till pensionsstiftelser för sina anställda.

I motionerna pekar vi på att det finns ett väsentligt undantag i detta avseende. Det undantaget innebär att avdrag inte får göras för avsättning, avseende en person som är anställd i ett företag men som på grund av eget eller andras aktieinnehav har ett avgörande inflytande i företaget. Inte heller får avdrag ske för avsättning som avser efterlevande till sådan person.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader

Såsom också framgår av utskottets utlåtande motiverades detta undantag tidigare med att familjebolagen hade missbrukat denna avsättningsmöjlighet och använt avsättningen för skatteflykt. Vi har i motionerna — liksom tidigare år — framhållit att den kontrollmöjlighet, som det allmänna nu har över pensionsstiftelserna i och med att de ställts under tillsyn av skattemyndigheterna, gör att risken för missbruk är betydligt mindre än tidigare och att stiftelserna knappast kan användas för skatteflykt. Utskottets argument är således inte godtagbart nu. Taxeringsmyndigheterna har tillsyn över pensionsstiftelserna, och kontrollen är skärpt.

Nu kan man säga, att huvuddelägarna i ett aktiebolag har andra möjligheter att bygga på sin pension. De kan t. ex. teckna försäkringar i försäkringsbolagen och därigenom trygga ålderdomen utöver den trygghet som ATP ger. Det är naturligtvis riktigt, men då måste de dra ut pengar ur företaget för att betala pensionspremierna. Familjebolagen kommer därigenom i ett sämre likviditetsläge än andra aktiebolag. En fördel med möjligheten att inom företaget avsätta medel för pensionering är att man inte skall behöva dra ut pengar ur företaget och försämra företagets likviditet.

Motionärerna anser att det är fullt rättvist att metoden med avsättning till pensionsstiftelse kan användas även av familjebolagen för pensionering av samtliga anställda. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen I vid detta betänkande.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag har inga förhoppningar om att kunna få fram nya synpunkter på de här ärendena. De återkommer år efter år, och man kan peka på vad som har inträffat. Det har man gjort tidigare, och det gör man nu igen. Jag tycker att dessa debatter inte ger något resultat.

När det gäller de fåmansbolag, som här talas om, har vi tidigare haft en lagstiftning, som gav dem rättighet att av-

sätta till pensionsstiftelserna. De bestämmelserna missbrukades, och därför upphävdes de. Nu är bestämmelserna under utredning, och innan utredningen är färdig, kan man inte göra någonting.

När det gäller den andra delfrågan — nämligen ATP-pensionerna — utgår man från resonemanget att företaget har en skuld eller att det i framtiden blir en ökad belastning, som man vill göra avsättning för redan nu. Där har vi också framfört vår uppfattning tidigare, och där är ingenting att tillägga.

Vad slutligen gäller de synpunkter, som går ut på att man skall kunna förbättra företagets likviditet, har ju svensk skattelagstiftning gett möjligheter att på annat sätt åstadkomma en självfinansiering. Det räcker väl med att säga att i svenskt näringsliv uppgår självfinansieringsgraden till inte mindre än 85 procent. Man kan inte komma så mycket längre, tycker jag. Självfinansieringen har man alltså sört för på annat sätt, och det nu framförda förslaget kan inte ha någon större betydelse därvidlag.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god-

Ang. värdeminskningsavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m.
kändes en så lydande omröstningsproposition: Den, det ej vill, röstar
Nej;

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26 punkten 1, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;
Nej — 65.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26 punkten 2, röstar

Ja;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;
Nej — 29.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Ang. värdeminskningsavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för jordbrukare och rörelseidkare att vid beskattning åtnjuta avdrag för värdeminskning å maskiner och inventarier.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 252, av herr *Arvidson m. fl.*, och II: 308, av herr *Magnusson* i Tumhult m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om införande av rätt att vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet enligt den s. k. konstantprincipen avdraga kostnad för anskaffande av maskiner och redskap genom värdeminskningsavdrag enligt avskrivningsplan; samt

2) de likalydande motionerna I: 435, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 530, av

Ang. värdeminskningsavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m. herr *Heckscher m. fl.*, vari anhallits, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); vilket förslag avsåg införande av rätt till avskrivning å maskiner och inventarier i förhållande till beräknat återanskaffningsvärde.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 252, av herr Arvidson m. fl., och II: 308, av herr Magnusson i Tunhult m. fl., angående värdeminskningsavdrag å maskiner och redskap vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet enligt den s. k. kontantprincipen, samt

2) de likalydande motionerna I: 435, av herr Hagberg m. fl., och II: 530, av herr *Heckscher m. fl.*, angående avdrag vid beskattningen av inkomst av rörelse för beräknad framtida prisstegring å maskiner och inventarier,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 252 och II: 308, ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna och sålunda bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning av frågan om införande av rätt att vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet enligt den s. k. kontantprincipen avdraga kostnad för anskaffande av maskiner och redskap genom värdeminskningsavdrag enligt avskrivningsplan;

II) av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 435 och II: 530, ansett, att utskottet bort tillstyrka motionärernas förslag om rätt till avskrivning å maskiner och inventarier i förhållande till beräknat återanskaff-

ningsvärde och sålunda bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

III) vid punkten 1 av utskottets hemställan, av herrar *Sundin* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka dock ej antytt sin mening; samt

IV) vid punkten 2 av utskottets hemställan, av herrar *Stefanson, Lundström, Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, likaledes utan angiven mening.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! I den träffade jordbruksöverenskommelsen har jordbruksministern varit angelägen att understryka vikten av att rationaliseringsverksamheten stimuleras. Man kan väl säga, att det nästan är ett krav från regeringen att jordbruket aktivt bidrar till detta. Jag vill inte här ta upp det oberättigade i den anmärkning för bristande intresse hos jordbrukare, som kan ligga i dessa uttalanden. Den saken har vi diskuterat, och jag skall därför inte beröra frågan mer än anknytningsvis.

Vi har i en motion yrkat på att jordbrukare, som deklarerat efter kontantprincipen, skall ha rätt till planmässiga avskrivningar för kostnader för anskaffande av maskiner och redskap. I motionen hänvisas till behovet av att stödja rationaliseringsverksamheten, och jag tar för givet att alla i kammaren är överens med mig om, att driftrationaliseringen är lika betydelsefull som strukturuomvandlingen, när det gäller att förbättra jordbrukets inkomstförhållanden.

Skall driftrationaliseringen drivas effektivt, erfordras tillgång på moderna och arbetsbesparande maskiner. Jordbrukaren åsamkas följaktligen kostnader. Dessa är störst när det är fråga om nyuppsättning, men några avdragsmöjligheter föreligger inte enligt nuvarande skatteprinciper, om jordbrukaren deklarerar efter kontantprincipen. Därvid kommer vederbörande i ett sämre ekonomiskt läge än den jordbrukare som

Ang. värdeminskningsavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m. deklarerar efter bokföringsmässiga grunder. Kostnaderna för båda dessa jordbrukare är desamma, behovet av driftrationalisering lika stort, men i skattehänseende behandlas de olika. Den orättvisan har vi all anledning att ta bort.

Jag kan inte, herr talman, finna att det föreligger några skäl för att bibehålla denna olikhet i skattehänseende. Skattelagssakkunniga har ju också år 1959 i en promemoria lagt fram förslag om räkenskapsenlig avskrivning vid kontantprincipen, men av någon anledning har riksdagen ej fått förslag till lagstiftning. Jag ber med dessa ord få yrka bifall till reservation I vid denna punkt.

När det gäller frågan om avskrivning av maskiner och inventarier, har denna behandlats av riksdagen vid flera tillfällen, varför jag skall begränsa mig till endast några korta synpunkter.

Utskottet, liksom departementschefen, hänvisar till att avsättningarna till investeringsfonder är ett så utmärkt komplement till nuvarande avskrivningsregler att någon reformering ej är behövlig. Likväl hänvisar utskottet till att värdesäkringskommittén kommer att uppmärksamma frågan om avskrivning på återanskaffningsvärdet.

Avsättningsrätten till investeringsfonderna är inget alternativ till en ändrad princip om avskrivningsreglerna. Med investeringsfonderna uppnås visserligen en viss skatteutjämning och en reglerad investeringsbenägenhet, men den jämna och kontinuerliga konsolideringen av företagen blir inte densamma som vid en avskrivningsprincip, som tar hänsyn till penningvärdeförsämringen. Investeringsfonderna torde ej heller få den allmänna omfattning som är önskvärd och som man automatiskt ernår med avskrivningsprincipen.

Många skäl kan, herr talman, anföras för att utöka avskrivningen till att gälla av oss föreslagna 120 procent, men då dessa torde vara väl kända vill jag endast yrka bifall till reservation II.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag kan i allt när det gäller argumenteringen för reservation II till ifrågakarande utlåtande instämma i vad herr Yngve Nilsson här har framhållit. Jag kommer däremot inte att ställa något yrkande, utan vill endast motivera den blanka med IV betecknade reservation, som avgivits till bevillningsutskottets nr 27.

Inom folkpartiet är vi väl medvetna om behovet av att vidga avskrivningsrätten för maskiner och verktyg till att gälla återanskaffningsvärdet. Vi har i motionerna nr 632 i andra kammaren och nr 520 i första kammaren tagit upp detta problem men där sagt, att vi är väl medvetna om att problemet är komplicerat och bl. a. ingår i den problematik som värdesäkringsutredningen har att utreda. Så snart denna utredning blir färdig — vilket väntas ske under 1963 — bör frågan om avskrivning på återanskaffningsvärde för maskiner och inventarier tas upp till fristående prövning. Principiellt är det nämligen önskvärt att avskrivningsreglerna är så utformade, att de tillåter en realekonomisk avsättning av medel för återanskaffning av förbrukade eller förslitna produktionsmedel.

Det är motiveringen till den blanka reservation som avgivits.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! I de föreliggande två motionsparen begäres vissa lättnader i beskattningen.

För att börja med motionerna nr 252 i första kammaren och nr 308 i andra kammaren vill jag erinra om att man i dem begär att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t i fråga om värdeminskningsavdrag vid tillämpning av den s. k. kontantmetoden.

Låt mig bara ett ögonblick ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för att tala om vad som egentligen menas med kontantmetoden. Den skiljer sig från vanliga grunder vid beskattningen så till vida, att man använder helt och hållet de pengar och utgifter, som man har,

Ang. värdeminskningsavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m.

som respektive inkomst och avdrag. Man får alltså inte när man gör exempelvis nyuppsättningar dra av några kostnader för de nyuppsättningar man gjort, men man behöver inte heller vid realisationer skatta för någonting av försäljningssumman. Man skall sedan varje år bara ta upp de löpande inkomster och utgifter man haft i pengar. Det är i korthet vad som menas med kontantmetoden.

Det kan finnas, ärade kammarledamöter, vissa skäl för bifall till den reservation och de motioner det här gäller — om nämligen inte frågan redan vore löst. Den är nämligen löst på det sättet, att inga människor behöver tillämpa kontantmetoden, utan alla får om de vill tillämpa bokföringsmässiga grunder. Och detta kan inte kallas för någon diskriminering, eftersom alla andra företagare än jordbrukare *måste* tillämpa bokföringsmässiga grunder. Alla dessa företagare får inte använda den s. k. kontantmetoden, och eftersom de som kan använda kontantmetoden har rätt att när som helst — på mycket gynnsamma övergångsvillkor — gå över till att tillämpa bokföringsmässiga grunder, är ju frågan löst.

Då säges här, att det måste vara krångel för småföretagare att tillämpa bokföringsmässiga grunder. Det är naturligtvis inte värre krångel för dem än vad det är för skomakare, skräddare, cykelreparatörer eller vilka det eljest kan vara fråga om.

Det innebär alltså inte något större krångel. Jag tror knappast heller att det är detta som är motiveringen, utan jag tror att kontantmetoden är en så god karamell att man vill ha den kvar. Men man vill ha en till och alltså använda både kontantmetoden och bokföringsmässiga avskrivningsregler. Det är detta som utskottet inte vill vara med om.

Varför är då kontantmetoden så förmånlig? Jo, ett utbyte av maskiner ger i praktiken en avskrivning på återanskaffningsvärdet. Detta gäller såväl djur som maskiner. Man får byta de gamla mot nya, och man får avdrag för det hela. Det ger alltså i praktiken avskrivning på återanskaffningsvärdet. Således

beskattas inte heller inflationsvinsten, i motsats till vad som sker vid deklaration efter bokföringsmässiga grunder.

Det är i dag ingen oväsentlig förmån man får genom kontantmetoden. För den som satte upp en besättning på 1930-talet har det till i dag skett en väldig ökning av förmögenhetstillgången. Det har skett en kolossal ändring av penningvärdet. Det har uppkommit en hel del inflationsvinster från 1930-talet till i dag som kan uppgå till förmögenheter utan att dessa på något sätt beskattas.

Det kan emellertid också verka åt andra hållet om penningvärdet utvecklas i motsatt riktning. Kontantmetoden är inget bra system. Det är, som herr Nilsson säger, orättvist, men det verkar i första hand till förmån för dem som kan använda det.

Jag vill gärna säga att jag tycker att kontantmetoden är en tokig metod som vi bör få bort. Jag vill ha en ändring, en rättvisa i jämförelse med andra rörelseidkare. Det vill de flesta ha, men alla förslag som kommit i den riktningen har mötts med stor kallsinnighet. Branschens folk har inte velat vara med om en tvångsvis verkställd övergång till deklaration efter bokföringsmässiga grunder. Det förstår jag fullt väl med den ändring som skett i penningvärdet, och jag förstår det kanske framför allt på grund av den obeskattade förmögenhetstillväxt som har skett. Det går många gånger till på det sättet att man börjar ett lantbruk med t. ex. tio djur. Man får inte avdrag för dem när man sätter upp lantbruket, men man kan låta besättningen växa undan för undan, och en dag har man kanske 20 djur. Denna tillväxt har blivit obeskattad, och jag förstår att den som har den förmånen inte vill bli tvingad till någon övergång. Denna lagerökning — som man kan kalla den — kan mycket väl ske med kontantmetoden utan att den beskattas.

Jag skall därefter övergå till det andra motionsparet. I motionerna I: 435 och II: 530 föreslås en ändring av kommunalskattelagen av innehåll att man vid andra rörelser skall få ett inslag av kontantprincipen. Man vill nämligen få rätt

Ang. värdeminskningsavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m. till avskrivning med 120 procent inskrevet i kommunalskattelagen. Man vill alltså skriva av maskiner och inventarier med högre belopp än vad man har givit för dem, och 120 procent sägs vara ett lämpligt belopp med hänsyn till den penningvärdeförsämring som har inträffat. Det skulle motsvara nyanskaffningsvärdet. Här har utskottet många invändningar att göra mot en sådan lagändring.

Först har vi en invändning av principiell natur mot att införa en värdesättning i beskattningen som inte tidigare finns på någon punkt. Det föreslås ju att man skall få göra avskrivning med ett annat belopp än det man i praktiken har betalat. De andra invändningarna är av mera praktisk natur.

Om penningvärdet skulle gå åt andra hållet — jag tror inte att det gör det — skall man även då ha 120 procent avskrivning? I konsekvens härmed skulle man då inte ha rätt till mer än 80 procent avskrivning, men det har herrarna inte velat skriva in i kommunalskattelagen.

Vad inträffar om man köper en maskin med lånat kapital? Då behöver man inte betala tillbaka mer än 100 procent av det lånade kapitalet men får enligt förslaget skriva av 120 procent och gör en icke föraktlig vinst den vägen.

En annan praktisk invändning är att det är svårt att vid nyanskaffning göra en gränsdragning mellan bättre nya maskiner och likadana maskiner. Är en maskin bättre eller är den det inte? Det är alltså svårt att säga om man skall ha avskrivning på nyanskaffningsvärdet, ty man vet inte om det är samma slags maskin.

Från utskottets sida har man vidare alltid velat se en rörelsens balansräkning som en helhet. Man kan genom inflationens inverkan göra förluster genom att man måste skaffa dyrare maskiner när de gamla är utslitna, men å andra sidan gör man också inflationsvinster i fastigheter och i lager. Vi räknar med att om vi ser balansräkningen som helhet väger nog vinsterna mer än väl upp förlusterna.

Man skall kanske inte som utskottet ändå har gjort säga att den allmänna skatteberedningen kommer att titta på detta problem. Detta argument börjar bli litet tjatigt, så jag skall inte använda det, även om jag tror att den kommer att göra det.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Jag skulle tro att de flesta större och medelstora jordbrukare har gått över till bokföringsmässiga grunder. De som fortfarande använder kontantmetoden är i stort sett mindre jordbrukare, och det kan vara olika skäl till att de inte gått över till bokföringsmässiga grunder. I regel måste de överlämna sina räkenskaper till någon bokföringsbyrå för att få deklarationen avklarad, och därmed följer ett ganska omfattande rapporteringssystem, vilket kanske verkat som en broms på en del av dessa som håller fast vid kontantmetoden.

När herr Wärnberg gör sin bedömning av kontantmetoden är jag inte alls överens med honom. När man gör sina nyanskaffningar får man inte göra några avdrag. Det kan kanske bli någon liten reglering, beroende på hur de olika länsstyrelserna har lagt upp programmet för detta, men kontentan av det hela är väl att när man kommit i gång med jordbruket och skall byta maskiner, blir det ofta mycket stora olikheter i bedömningen då man skall värdesätta maskinerna. Vad den nya maskinen kostar vet man ju, men det är bedömningen av priset på den gamla maskinen som skall ligga till grund för det avdrag man får göra. Det blir ofta kiv i taxeringsnämnderna med överklagande och åtföljande processer.

Om man gick över till avskrivningsmetoden skulle allt detta krångel falla bort, och detta skulle vara en vinst inte bara för jordbruket utan även för skattemyndigheterna.

Med det anförda, herr talman ber jag att åter få yrka bifall till ifrågakvarande reservation.

Ang. värdeminskningsavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Om man nu går över till avskrivningsplaner på maskiner och inventarier, måste man också vid avyttring av inventarier alltid ta hänsyn till återvunna värdeminskningsavdrag. Enligt min uppfattning river detta sönder kontantprincipen, men det är en naturlig konsekvens. Om man godkänner värdeminskningsavdrag ned till noll, måste ju återvunna värdeminskningsavdrag beskattas när maskinen säljs, och man får mera för den än det kvarstående värdet.

Detta har reservanterna inte velat vara med om. Det skulle ur deras synpunkt skapa ett sämre skatteläge än man i dag har. Man vill alltså ha den ena sidan av saken men inte den andra.

Sedan är det väl ändå så, herr Nilsson, att när man byter en maskin tas inte hänsyn till vad den gamla kostade vid inköpet. Man får byta till en maskin av likartad klass. Om då den nya kostar dubbelt så mycket spelar det ingen roll, ifall det är penningvärdets fall som är anledningen till prisskillnaden. Däremot måste maskinen vara av samma klass. Man får alltså inte byta en hästvagn mot en gummihjulsvagn eller en självbindare mot en skördetröska, ty det innebär en form av värdehöjande, och man får bara byta maskiner till nya av samma klass som man en gång haft.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, och man har aldrig sagt något annat. Frågan gäller att man skall ta hänsyn till det nya priset på en maskin av samma klass även om man köper en maskin av ett annat märke men med samma användning.

Jag vet inte varför herr Wærnberg har så mycket i princip att invända emot avskrivningsprincipen. Det är inte så länge sedan vi godtog avskrivningsplanerna när det gäller dikning, och detta är strängt taget samma sak.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen,

att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 27 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 31.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen jämligt de beträffande punkten 2 förekom-

Ang. värdeminskningsavdraget vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, m. m. na yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 27, punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, *Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 28.

Därjämte hade 25 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 9, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hade på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1962 till och med den 9 januari 1963 i statsrådet förda protokoll.

Utskottets föreliggande memorial upptog fyra särskilda, med A, B, C a och C b betecknade avdelningar, av vilka de två sistnämnda voro indelade i vissa nedan närmare angivna punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att memorialet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och i förekommande fall punktvis.

I *avdelningen A* hade utskottet anmält, att vid den granskning av nyss omnämnda protokoll, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits, utskottet ej funnit anledning att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

Vid föredragning av avdelningen A lades memorialet i denna del till handlingarna.

I *avdelningen B* hade utskottet anmält, att det vid granskningen beslutat att ej framställa någon anmärkning jämligt § 107 regeringsformen mot ledamot av statsrådet.

Efter föredragning av avdelningen B lades memorialet i förevarande del till handlingarna.

I *avdelningen C a* hade utskottet anmält, att det vid granskningen uppmärksammat vissa förhållanden av beskaffenhet att föranleda två särskilda under avdelningen, i med I och II betecknade punkter intagna tillkännagivanden av utskottet utan åberopande av § 107 regeringsformen.

Vid punktvis skedd föredragning av avdelningen C a lades memorialet i denna del till handlingarna.

Beträffande tillkännagivanden utan åberopande av § 107 regeringsformen hade yrkanden, vilka avslagits av utskottet, förekommit i sju särskilda, med I—VII betecknade, grupper av ärenden, vilka utskottet under *avdelningen C b* redovisat jämte däri inom utskottet förekommande skiljaktiga meningar.

Efter föredragning av avdelningen C b lades densamma till handlingarna.

Ang. riksdagens eller dess organs medverkan vid slutande av handelsavtal med
främmande makt

Herr talmannen yttrade, att enär åtskilliga av kammarens ledamöter begärt ordet i fråga om de vid avdelningen C b i memorialet fogade sju reservationerna, han ville framhålla som ett önskemål, att de anföranden, som komme att hållas angående reservationerna, anknötos till dessa gruppvis, så att varje reservation diskuterades särskilt för sig och, sedan den slutbehandlats, icke vidare återupptoges i den fortsatta debatten.

Ang. riksdagens eller dess organs medverkan vid slutande av handelsavtal med
främmande makt

Enligt en vid punkten I avgiven reservation hade herr *Braconier*, med instämmande av fru *Segerstedt Wiberg*, herrar *Sveningsson* och *Kronstrand*, fröken *Stenberg* samt herrar *von Frisen*, *Mag-nusson* i Tumlhult och *Hammar*, ansett, att utskottets yttrande under denna punkt bort erhålla den lydelse, reservationen visade. Reservanterna hade, med hänsyn till betydelsen av att bestämmelserna om riksdagens eller dess organs medverkan vid slutande av handelsavtal med främmande makt icke åsidosattes, ansett sig, utan åberopande av § 107 regeringsformen, böra för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning härom.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Årets dechargede-batt har säkert inte blivit emotsedd med någon större spänning. Liksom förra året finns inte heller i år någon anmärkning med åberopande av § 107 regeringsformen. I avvaktan på en ny författning, nya grundlagar och nya bestämmelser har även de borgerliga ledamöterna i konstitutionsutskottet blivit så snälla att de helt avstår från att tillämpa denna så kända grundlagsparagraf 107, som i gångna tider, innan regeringen hade skyddet av en majoritet i riksdagen, kom till användning på ett mera betydelsefullt sätt.

Inför den maktfördelning som nu förekommer i riksdagen och sedan vi från oppositionen fått många års erfarenhet

av att en ledamot i konstitutionsutskottet från regeringspartiet aldrig kan ha den minsta misstanke om att ett socialdemokratiskt statsråd kan ha handlat på sådant sätt, att det finns anledning till anmärkning, så tycker jag för min del att vi från oppositionen måste anse att dechargearbetet blivit något som inte är som det borde vara. Så fullkomlig och så felfri kan ingen människa vara som i konstitutionsutskottet ledamöterna från regeringspartiet anser att statsråden är.

På de punkter där reservanter för fram en anmärkning i år sker detta i form av ett tillkännagivande.

Under denna avdelning, punkt I, har vi uppmärksammat en fråga som konstitutionsutskottet vid flera tillfällen, ja vid många tillfällen har uppmärksammat. Om någon fråga i dechargearbetet kan betraktas som en ständig följeslagare, så är det nog denna, som gäller tillämpningen av bestämmelserna rörande samverkan i utrikesfrågor när handelsavtal upprättas och den kontakt som då förekommer mellan regeringen å ena sidan samt riksdagen — eventuellt utrikesutskottet eller utrikesnämnden — å andra sidan. Vid något tidigare tillfälle har konstitutionsutskottets majoritet uttalat vad som i år återges i dechargememorialet, att det är en angelägenhet av vikt att nära samarbete förekommer mellan regering och riksdag i utrikesärenden, så den uppfattningen gäller allttjämt, och det kan hälsas med tillfredsställelse.

Enligt § 12 regeringsformen skall handelsavtal med främmande makt, därest de är av större vikt, framläggas för riksdagen för godkännande. Vidare är föreskrivet i § 12 regeringsformen, som säkert har åberopats vid alla tidigare tillfällen då denna anmärkning om handelsavtalen har förekommit, att skulle i något fall rikets intresse kräva att sådan överenskommelse avslutas utan riksdagens godkännande, måste i allt fall utrikesnämnden eller utrikesutskottet erhålla tillfälle att yttra sig innan överenskommelse ingås.

Om ett handelsavtal är av större vikt eller inte, är helt naturligt en bedöm-

Ang. riksdagens eller dess organs medverkan vid slutande av handelsavtal med främmande makt

ningsfråga, men såsom utskottet nu upp-lyser om framhöll utskottet redan 1934 att det borde vara en regering angeläget att då tvekan yppades om ett utrikes-ärende vore av sådan större vikt att utrikesnämnden skulle höras, hellre höra den än underlåta att sammankalla den, och ärendets ömtåliga beskaffenhet finge icke utgöra anledning till dess hemlighållande för nämnden.

Det kan frambållas att riksdagen under andra världskriget praktiskt taget icke bereddes tillfälle att medverka vid utformningen av handelspolitiken, men under de åren var förhållandena helt anorlunda: då hade vi samlingsregering, och det rådde extraordinära förhållanden, som motiverade att så litet som möjligt om våra handelsförbindelser vann offentlighet.

Men när kriget var slut lovade dåvarande handelsministern år 1946 att i fortsättningen skulle såväl större som mindre handelsavtal underställas riksdagen, vare sig regeringsformen krävde denna anordning eller inte.

Dåvarande utrikesministern gjorde år 1946 likaledes ett uttalande i samma riktning, d. v. s. att när det gällde handelsavtalen skulle man återgå till den ordning och den kontakt med riksdagen som förekom före kriget. Avtalen skulle alltså i största möjliga utsträckning redovisas för riksdagen. Så har dock inte blivit fallet.

Det är möjligt, ja, ganska troligt, att det med anledning av de uttalanden som gjordes 1946 och åren närmast därefter blev en förbättring. Utskottsmajoriteten redovisade nämligen i sitt memorial år 1959 bl. a. att år 1948 underställdes inte mindre än 17 handelsavtal riksdagen för godkännande. Under hela tiden 1948—1959 har för godkännande underställda avtal varierat mellan noll och fyra stycken per år. Härav kan man dra den slutsatsen att regeringen åter kommit in på de gamla spåren och fortfarande lever i den uppfattningen att det ingen anledning finns att besvara riksdagen eller dess organ med dessa ärenden.

Senast år 1959 förekom en reserva-

tionsanmärkning när det gäller handelsavtalen. Den gången gällde det speciellt ett ingånget treårsavtal med Sovjetunionen, vilket upprättats utan att avtalet behandlats i de instanser som grundlagen föreskriver, nämligen riksdagen, utrikesnämnden eller utrikesutskottet. Vad som inträffat under det senaste granskningsåret liknar mycket vad som skedde år 1959, då under granskningsperioden ingångna handelsavtal med främmande makt inte i något fall underställts riksdagen eller dess organ för godkännande.

Jag tror att det finns anledning att hävda den uppfattningen att i alla utrikesärenden av större vikt bör kontakt med utrikesnämnden eller utrikesutskottet ske före avgörandet, och riksdagen bör höras i frågor där grundlagen så föreskriver. Riksdagen bör inte helt ställas åt sidan, utan den bör ha medinflytande i handelspolitiken.

Det har konstaterats av reservanterna under punkt I att det brustit en del i detta avseende även under innevarande granskningsår. Vi vill under denna form av tillkännagivande anmäla detta förhållande.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Herr Sveningsson upprepede i år sin, jag hade så när sagt vanliga veklagen över att konstitutionsutskottets socialdemokratiska ledamöter aldrig kan finna något fel hos ett socialdemokratiskt statsråd.

Det är emellertid litet oförsiktigt att göra det påståendet i år. Om kammarens ärade ledamöter studerar konstitutionsutskottets memorial nr 9, finner ni, att inte någon enda av utskottets ledamöter i år framställt yrkande om anmärkning mot ett statsråd enligt § 107 regeringsformen. I den situationen borde man nog vara litet försiktigare med uttalanden om att utskottets socialdemokratiska ledamöter aldrig kan finna något fel hos de socialdemokratiska statsråden.

Årets dechargememorial är så till vida märkligt att något yrkande om anmärkning enligt § 107 regeringsformen över

Ang. beviljande av exportlicenser för krigsmateriel

huvud taget inte har framställts. De tillkännagivanden som reservationsvis har gjorts utan åberopande av § 107 rege- ringsformen tarvar kanske heller inte ett alltför långvarigt bemötande. Jag hoppas därför att kammarens ledamöter har överseende med mig om jag blir ytterst kortfattad i mina kommentarer.

Vad punkt I beträffar vill jag bara påpeka att utskottets majoritet vid sin granskning har funnit att ifrågavarande handelsavtal i stort sett endast innebär en förlängning av gällande avtal och att intet av dem har inneburit någon struk- turförändring. Utskottets majoritet har därför ansett att dessa handelsavtal inte varit av sådan beskaffenhet att de be- hövt hänvisas till utrikesnämnden. Vad herr Sveningsson sade om att utrikes- nämnden bör höras är naturligtvis rik- tigt. I viktiga frågor skall givetvis utri- kesnämnden höras, men jag vill som min personliga erfarenhet säga att rege- ringen varit ytterst angelägen att höra utrikesnämnden t.ex. då det gällt de marknadsförhandlingar som under sena- re år har förts. Det är en observation som jag är angelägen att få understryka: man har varit ytterst noga med att hålla utrikesnämnden informerad. Jag kan därför inte finna något fog för de an- märkningar som framställts i reser- vation I.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Utskottets ärade ordfö- rande säger att vi från vårt håll tidigare sagt att regeringspartiets ledamöter i konstitutionsutskottet inte vill vara med om någon anmärkning gentemot statsrå- det. Det är nog riktigt. Däremot är det inte riktigt, att det i år föreligger ett an- nat förhållande än under tidigare år. Jag erkände här att, i avvaktan på för- fattningsutredningens resultat enligt vil- ket det förmodligen skall bli en annan ordning med dechargebehandlingen, så förekommer från oppositionssidan inte i år någon anmärkning enligt § 107, utan vi har för samtliga ärenden valt denna mildare form av anmärkning med endast ett tillkännagivande. Inte ens i denna

mildare form av anmärkning har någon av regeringspartiets ledamöter kunnat vara med om en anmärkning. Herr Elm- gren, jag tycker mitt uttalande är fullt ut lika berättigat i år som det har varit tidigare.

Det har varit på ett annat sätt i gång- na tider. Om man studerar dechargeme- morial från de år då det nuvarande rege- ringspartiet inte hade majoritet i riks- dagen finner man att det inte var ovan- ligt med någon form av gemensam an- märkning från konstitutionsutskottets si- da. Jag vill här erinra om den anmärk- ning som utrikesminister Trygger fick 1930 när det gällde en liknande sak som detta ärende. Han hade inte föredragit en tullöverenskommelse i utrikesnäm- den. Den gången och vid andra tillfällen har konstitutionsutskottet varit enhälligt om en anmärkning, vilket jag inte har varit med om under min tid i utskottet.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Det har dock förekommit enhälliga uttalanden från konstitutions- utskottet i tillkännagivandets form vid åtskilliga tillfällen under senare år. Att det inte förekommit något sådant i år beror på att majoriteten efter en saklig prövning av dessa punkter funnit att det inte fanns något skäl för ett dylikt utta- lande.

Ang. beviljande av exportlicenser för krigsmateriel

I en vid punkten II avgiven reser- vation hade fru *Segerstedt Wiberg* och herr *von Friesen* ansett, att utskottets yttrande under förevarande punkt bort hava den lydelse, som i reservationen angivits. Reservanterna hade funnit sig böra, utan åberopande av § 107 rege- ringsformen, för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning rörande beviljandet av licens för krigsmaterielexport.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på den diskussion som här förts om formen för våra olika uttalanden

Ang. beviljande av exportlicenser för krigsmateriel

och reservationer. Jag skulle möjligen vilja säga till utskottets ärade ordförande att det är riktigt att vi inte återoppar § 107. Den lämpar sig föga i våra dagar, och § 106 är kanske ännu olämpligare att återoppar. Det är inte lätt att tillämpa dessa paragrafer, men, herr talman, även om man är mild i form kan man vara stark i sak.

Konstitutionsutskottet var enigt i sina uttalanden de två senaste åren om vapenexporten. Förra året uttalade utskottet sin tillfredsställelse med vad som framgått av kontrollen, medan utskottet 1961 framförde en ganska skarp kritik och framhöll »vikten av att tillstånd icke meddelas för utförsel av sådan krigsmateriel som kunde tänkas komma till militärt bruk eller därmed jämförlig användning till länder, vilka vore invecklade i eller hotade av internationella eller interna konflikter». Uttalandet, om än något skarpare i formuleringen, anslöt sig till ett tidigare som statsministern gjort 1956 och som sedan upprepades av handelsministern i ett interpellationssvar i andra kammaren 1961. Statsministern framhöll i sitt anförande, som hölls i denna kammare, att regeringen i allmänhet tillämpade principen att över huvud taget vägra licenser till stater, invecklade i akuta internationella konflikter eller i sådana där inbördeskrig är rådande eller där det internationella läget är så hotande att fara för oroligheter eller krig föreligger.

Av årets granskning inom konstitutionsutskottet av licensgivningen för vapenexport framgår att ett svenskt företag 1962 erhöll rätt att exportera viss krigsmateriel till ett land som just då var invecklat i en allvarlig gränskonflikt. Konflikten var av sådan art att man just då kunde befara en skärpning av den och att därvid flera stater kunde bli inblandade. Om exportlicens ges under sådana förhållanden måste det tolkas som en uppmjukning av de principer som hittills tillämpats av regeringen och som riksdagen gillat.

I en intervju i Stockholms-Tidningen bekräftade statsministern att den tolkning som jag här gjort är riktig. Han

förklarade att fullföljandet av de kontraktsenliga leveranserna — alltså i de fall då man får exportlicens — innebar en uppmjukning av de principer man brukat följa.

Om man, som majoriteten i utskottet, vill vidhålla tidigare principer men samtidigt uttalar sitt gillande av att principerna frångåtts, förefaller mig detta tyda på en viss brist på konsekvens i resonemanget.

Man får av majoritetens uttalande närmast intrycket att den vill negligera statsministerns uttalande, och då blir det naturligtvis lättare att försvara det inträffade, även om fortfarande enligt majoritetens uttalande kvarstår att man fullföljt en leverans som, om tidigare praxis följts, borde ha avbrutits. Möjligen kan man säga att ingen skada är skedd, eftersom den vid det aktuella tillfället hotfulla konflikten åtminstone tills vidare är bilagd. Men det avgörande vid bedömningen om en exportlicens skall ges måste väl ändå vara att principerna för en vägran hittills varit klara och entydiga och att man därvid följt samma principer som när det gäller vår neutralitetspolitik. Det är alltså inte fråga om var våra sympatier ligger utan en strikt tillämpning av en princip.

Herr talman, det inträffade har av herr von Friesen och mig tillmätts betydelse inte minst med tanke på framtiden. Tystnad i detta fall måste, förefaller det mig, betyda att man godkänner en viss uppmjukning i fråga om licenser för krigsmateriel. Skall en sådan ske bör åtminstone utrikesnämnden höras, så att riksdagen har tillfälle att ta ställning.

I den socialdemokratiska pressen har man framställt herr von Friesen och mig som löjligt skuggrädda personer, därför att vi inte närmare angivit land och tid för vapenexporten. Jag nödgas, herr talman, konstatera att anmärkningen bygger på okunnighet. Det är inte vi som varit rädda för att ge exakta uppgifter. Det är majoriteten i utskottet som bestämmer vad som får skrivas i dess memorial, och majoriteten har krävt att det i vår reservation inte skall förekomma uppgifter utöver de lämnade. De vetgi-

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

riga i kammaren får jag därför hänvisa till studier av den intervju som statsministern beviljat Stockholms-Tidningen. Själv har jag i dag velat tillmötesgå utskottsmajoritetens önskan om att avstå från att lämna exakta uppgifter. De exakta uppgifterna är dessutom, herr talman, det vill jag avslutningsvis säga, inte av betydelse för det principiella resonemanget.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Utskottet fäster givetvis synnerlig vikt vid statsministerns uttalanden och har flera gånger återoplat vad statsministern sagt här i riksdagen. Däremot kan utskottet inte tillmäta en intervju, som inte är auktoriserad, samma betydelse. Jag vill helt kort konstatera att majoriteten i utskottet inte velat rikta någon erinran beträffande den licens det här är fråga om och att osäkerheten bland dem som inte anslutit sig till majoriteten måste vara mycket stor, då allenast två reservanter skrivit på reservationen.

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

Enligt en vid punkten III avgiven reservation hade herr *Braconier*, med instämmande av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Sveningsson*, *Kronstrand*, *von Friese*n, *Magnusson* i Tumhult och *Hammar*, ansett, att utskottets yttrande under denna punkt bort erhålla den uppfattning, reservationen visade. Reservanterna hade ansett sig böra, utan återopande av § 107 regeringsformen, för riksdagen tillkännagiva sin uppfattning, att statsrådet Skoglund bort föreslå åtgärder för avhjälpande av eller eljest ingripa mot föreliggande missförhållanden angående befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Reservationen vid denna punkt i konstitutionsutskottets dechargememorial angående de extra uppdrag som vissa tjänstemän i byggnadssty-

relsen innehaft avser ett förhållande som uppmärksamrats även vid tidigare tillfällen. För bara två år sedan, således år 1961, tog utskottet upp denna sak i ett enhälligt uttalande.

Anledningen till att vi även i år har funnit angeläget att giva till känna vår uppfattning och rikta en anmärkning i denna form mot kommunikationsministern är att ett nytt material har framkommit och att händelser inträffat, varom vi inte hade kännedom år 1961.

Genom vad som avslöjades i den stora operaskandalen för några år sedan igångsattes vissa utredningar om förhållandena i byggnadsstyrelsen. Det är ganska underligt att först skall det hända någonting, för att det skall hända som skulle ha hänt långt tidigare. Bland annat har JO-ämbetet verkställt en utredning i vad mån tjänstemännen i byggnadsstyrelsen vid sidan om sin statliga tjänst hade egna privata uppdrag eller uppdrag av allmän karaktär utan att inneha vederbörligt tillstånd av Kungl. Maj:t.

Jag skall försöka lämna ett litet prov — men väl att märka ett *litet* prov — på vad denna JO-undersökning har givit för resultat, som utgjort grunden för detta anmärkningsyrkande.

Även om det kanske är tillåtet, skall jag undvika att angiva namnen på de här inblandade personerna. Helt naturligt finns namnen med i handlingarna.

Av den verkställda utredningen, utförd av JO och föredragen för oss i utskottet av en tjänsteman på ämbetet, framgår bl. a. att en tjänsteman som blev anställd vid byggnadsstyrelsen 1948 och som 1955 utnämndes till byggnadsråd alltsedan 1934 tillsammans med en annan arkitekt innehaft en arkitektfirma. Under den tid han innehade tjänst i byggnadsstyrelsen utökades antalet anställda vid arkitektfirman från två till tio personer. Enligt av byggnadsrådet lämnad uppgift hade vid den tidpunkt då uppgiften lämnades firman innehaft arkitektuppdrag dels för kommunala bostadsstiftelser i tre kommuner, dels för tre större byggnadsföretag. I arkitektfirmans rörelse hade byggnadsrådet vid sidan av tjänsten

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

medverkat som konsult, i vilken egen-
skap han granskat och bearbetat vissa av
firmans arkitektuppdrag. Byggnadsrådet
hade en nettoinkomst från arkitektfir-
man i genomsnitt de fem senaste åren på
mellan 60 000 och 70 000 kronor per år.

Är det någon av kammarens ledamöter
som tycker att statstjänstemän skall vara
anställda under sådana eller liknande
förhållanden?

JO ansåg det uppenbart att detta bygg-
nadsråd skulle för den uppgift han inne-
hade haft Kungl. Maj:ts tillstånd. På an-
sökkan om sådant tillstånd, sedan under-
sökning blivit igångsatt och det blivit
svårare att tjäna två herrar, lämnade
Kungl. Maj:t icke något bifall. Då fann
byggnadsrådet med sitt intresse förenligt
begära avsked, och avsked beviljades den
1 juli 1961. Detta vittnar om att den egna
privata rörelsen var av större betydelse
än den statliga tjänsten.

I ett annat fall gäller det en byrådirek-
tör som anställdes 1959. Han hade sedan
1945 drivit arkitektörelse. 1959 hade
denne byrådirektör haft två anställda,
varit sysselsatt med två större arkitekt-
uppdrag, avseende skolbyggnader, och
innehaft två andra liknande uppdrag.
Efter tjänstetillträdet hade byrådirek-
tören fortsatt sin privata verksamhet utan
att inhämta tillstånd härtill.

Även i detta fall söktes tillstånd först
sedan JO satt i gång sin undersökning,
och Kungl. Maj:t gav i detta fall tillstånd
till att slutföra privatuppdragen, men det
blev tydligt inget tillstånd till någon
fortsättning, och då begärde byrådirek-
tören avsked. Således gick även här pri-
vatintresset före intresset för den statli-
ga tjänsten.

En annan arkitekt fick 1945 anställ-
ning i samma verk. 1957 blev han ordi-
narie byrådirektör. Han hade sedan 1940
bedrivit egen arkitektörelse med en el-
ler två anställda. Under hela anställ-
ningstiden hade denna byrådirektör utan
att inhämta vederbörligt tillstånd fort-
satt sin rörelse, som huvudsakligen av-
sett utförande av ritningar till bostads-
hus åt en byggnadsfirma i vilken en bro-
der var delägare. Rörelsens omfattning
hade inte varit obetydlig, sägs det i

handlingarna. Vanligen hade ett par upp-
drag, delvis av betydande storlek, utförts
per år. Den årliga nettoinkomsten hade
enligt byrådirektörens uppgift uppgått
till 10 000 å 20 000 kronor. På liknande
sätt som i tidigare relaterade fall söktes
tillstånd hos Kungl. Maj:t, men något till-
stånd beviljades inte. Däremot drog
Kungl. Maj:t in ett tillstånd för denna
byrådirektör att vara stadsarkitekt i ett
samhälle utanför Stockholm. Detta till-
stånd blev indraget den 17 februari 1962,
och enligt JO:s uttalande förelåg även
i detta fall fullständig skyldighet att in-
neha tillstånd.

I utredningsmaterialet omtalas att en
av verkets tidigare generaldirektörer,
som sedan ett antal år inte längre finns
i livet — av den orsaken skall jag kanske
inte uppehålla mig så länge vid den sa-
ken — samtidigt som han innehade tjäns-
ten som chef för byggnadsstyrelsen ock-
så innehade en av landets största arki-
tektbyråer. Därutöver har ett antal tjäns-
temän uppgivit att detta förhållande var
allmänt bekant i kommunikationsdepar-
tementet, och det anses att muntligt till-
stånd givits i detta fall.

Det byggnadsråd som uppgivit att han
av sin privatörelse hade en inkomst
av 60 000—70 000 kronor om året har
också uppgivit att ritningar, beskriv-
ningar och kartor, avseende exempelvis
stadsplaneförslag, som upprättats av
hans arkitektbyrå, alltid varit underteck-
nade med hans namn och kompanjonens
namn, varför vederbörande statliga myn-
dighet som haft att granska handlingen
icke kunnat undgå att se vem som upp-
rättat densamma. Sådana handlingar ha-
de även passerat Kungl. Maj:t.

Trots alla uppgifter om att det i kom-
munikationsdepartementet funnits god
kännedom om rådande förhållanden ha-
de ändå inte departementet tagit något
initiativ i saken. Det omtalade byggnads-
rådet har själv uppgivit att hans person-
liga uppfattning var att man på ledande
håll inom departementet väl känt till
att befattningshavare inom styrelsen haft
privatuppdrag. Liknande uttalanden har
gjorts av en rad andra tjänstemän. Vida-
re har konstaterats att av icke ordinarie

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

arkitekter ett 40-tal innehaft bisysslor utan att tillstånd därtill erhållits. Av detta 40-tal befattningshavare, som innehade privatuppdrag, sökte sedan ett 15-tal tillstånd och erhöll sådant av Kungl. Maj:t i två fall.

Nu har konstitutionsutskottet inte på något sätt den uppgiften att granska förhållandena inom byggnadsstyrelsen, det är vi medvetna om och det vet säkert också kammarens ledamöter, utan vad utskottet sedan denna fråga tagits upp haft att bedöma är huruvida statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet känt till dessa förhållanden. Av utredningsmaterialet framgår att överläggningar skett i kommunikationsdepartementet om förhållandena, och det finns, som jag redan sagt, en rad uttalanden från tjänstemän att rådande förhållanden inte kan ha varit obekanta för statsrådet.

Utskottet framhåller att det inte kan ledas i bevis att någon av statsrådets ledamöter känt till de förhållanden som rådde inom byggnadsstyrelsen innan kommunikationsdepartementet lät vidtaga åtgärder för att undanröja rådande missförhållanden. Nog måste det väl vara litet generande att ofta gripa till denna enkla metod att bara neka till att det eller det statsrådet har känt till den eller den saken. Vill man ändå göra på det sättet, måste denna gång de olika uttalandena vägas mot varandra. När ett flertal personer har gjort uttalanden som ger stöd för vår uppfattning, tycker vi att vår uppfattning väger mycket tyngre än utskottsmajoritetens mening.

Enligt vår uppfattning är det här inte möjligt att använda okunnigheten som argument, ty då måste vi hävda den uppfattningen att det ansvariga statsrådet har haft skyldighet att så sköta sin uppgift och så organisera sitt arbete att det inte varit möjligt för majoriteten att i detta fall använda okunnigheten som argument. Nog finns det anledning att fråga om verkliga tidningspressen skall driva en upplysningstjänst beträffande ämbetsverken för statsråden om vad som inträffar i de ämbetsverk som sorterar under respektive departement. Kommu-

nikationsministern lämnade faktiskt i augusti månad 1962 en uppgift, som kunde tolkas som om det skulle vara på det sättet. När här har förekommit så upprörande förhållanden som fallet är, och när vi reservanter varit så snälla att vi sagt att vi inte heller i detta fall tillämpar § 107 utan använder även här denna milda form av anmälan som ligger i ett tillkännagivande, borde, tycker jag, hela utskottet ha kunnat vara med om denna form av anmärkning.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Frågan om statstjänstemännens bisysslor har nära nog karaktären av en följetong här i riksdagen, om än en följetong av annan art än den som just nu förlagts till detta hus. Redan på 1800-talet diskuterades problemet. Då betalades som bekant statstjänstemännen i regel så dåligt att de tvingades att söka andra inkomster. Så är numera knappast fallet, men problemet kvarstår och har skapat mycken irritation för alla parter.

Man måste givetvis i diskussionen komma ihåg att statstjänstemännen har en i många avseenden besvärlig och utsatt position. Hur man än resonerar är det dock uppenbart att de förhållanden som blottades inom byggnadsstyrelsen i samband med operahusets ombyggnad visade att bisysslor förekommit i stor omfattning och i strid med gällande föreskrifter. De tjänstemän som klandrades för denna ordning hävdade att bestämmelserna om och när bisysslor får innehas var oklara och samtidigt att man inom kommunikationsdepartementet haft vetskap om att även högre tjänstemän innehaft bisysslor utan att ha begärt föreskrivet tillstånd av Kungl. Maj:t.

Då frågan 1961 behandlades av konstitutionsutskottet var det alldeles klarlagt att bisysslor förekom men inte i vad mån uppdragen varit av sådan art att tillstånd borde ha inhämtats av Kungl. Maj:t. Man hade inte full klarhet på den punkten, och utskottet nöjde sig med att ge till känna betydelsen av det vederbörande departementschef utövar en allmän uppsikt över dessa förhållanden och att påminna om riksdagens uttalande

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

1956 om önskvärdheten av en översyn av bestämmelserna så att man finge en fast praxis.

Först på sommaren 1962 publicerades den JO-promemoria som gav klarhet om omfattningen av bisysslosystemets tillämpning. Av redogörelsen framgick bl. a. att ledande befattningshavare inom byggnadsstyrelsen, vilket redan nämnts, haft egna kontor och drivit rörelse av betydande omfattning. De hade gjort detta utan att söka tillstånd, men de gjorde vid förhör under sommaren 1961 — alltså efter konstitutionsutskottets granskning — uttalanden som blivit kända först genom publicerandet av JO:s promemoria 1962 och som innebar att man inom kommunikationsdepartementet aldrig tagit något initiativ med anledning av uraktlåtenheten att söka tillstånd. Detta trots att åtminstone i ett fall vederbörande arkitektbyrås namn, såsom också nämnts här, stått på de handlingar som granskats av statliga myndigheter och även passerat Kungl. Maj:t.

Konstitutionsutskottet nöjde sig som sagt med att uttrycka sitt ogillande över bisysslornas mångfald våren 1961. Men utskottet hade då inte material nog för att bedöma i vad mån chefen för kommunikationsdepartementet borde ha ingripit mot missförhållandena.

JO:s promemoria förra sommaren föranledde en intensiv debatt i pressen. Under debatten förekom påståenden, att man från oppositionens sida önskade kritisera kommunikationsdepartementets chef allenast med tanke på det förestående valet. För att bemöta kritiken gjordes uttalanden först av statsrådet Torsten Nilsson, som förklarade att han hade tagit avstånd från bisysslosystemet i byggnadsstyrelsen under den tid han varit chef för kommunikationsdepartementet. Nuvarande departementschefen, statsrådet Skoglund, sade emellertid att han hade saknat kännedom om att tjänstemän haft bisysslor utan tillstånd. Däremot hade han sedan förhållandena blivit kända utfärdat en ny instruktion för byggnadsstyrelsen, varigenom möjligheterna för befattningsha-

vare att inneha bisyssla begränsades på samma gång som han sett till att gällande bestämmelser efterföljdes. Ingen vill förneka att denna åtgärd är klok och välbetänkt. Den som klandrat de tidigare förhållandena hälsar naturligtvis åtgärden med tillfredsställelse. Men kan man av det skälet tiga med kritik av de tidigare förhållandena?

Utskottets majoritet är angelägen att ge till känna sin tillfredsställelse. Statsrådet Skoglunds handlande har inte föranlett någon erinran från dess sida. Detta kan tyckas vittna om ett vackert och ädelt tänkesätt. Om någon har handlat fel och utsättes för allvarlig kritik, baserad på en JO-utredning, och därefter vidtar åtgärder för att förhindra ett upprepande, så skall allt vara glömt och gottgjort. Vi som vidhåller vår kritik kan inte ta lika lätt på granskningsuppgiften. De försummelser som förekommit har blivit kända först 1962, och därmed är också utsagt att utskottet inte tidigare haft möjlighet att ta ställning till dem och följaktligen inte heller haft möjlighet att ge decharge. Om man, som majoriteten önskar, underlåter att tillkännage att här förekommit svåra missförhållanden som borde ha föranlett statsrådets ingripande, kan nya missförhållanden snart åter uppstå. Att detta påstående inte bygger på en fantasifull konstruktion bestyrkes ju, herr talman, av svårigheten att komma till rätta med bisyssloproblemet. Man har gång på gång försökt få problemet ur världen men inte lyckats. Denna gång har funnits skäl till särskilt grava anmärkningar — vilket herr Sveningsson noga redogjort för — och då gäller det att säga ifrån att en verklig och varaktig ändring måste åstadkommas. Om de nya bestämmelserna inte följs och om nya missförhållanden uppstår, skall konstitutionsutskottet då nöja sig med att andra regler på nytt införas? Dit kan ett sådant överslätande leda som majoriteten föreslår, och ett dylikt resonemang har vi reserverat inte velat gå med på. Vi anser nödvändigt att inför kammaren ge till känna att missförhållanden funnits mot vilka ingrepp icke i tid företagits.

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det rogivande och välgörande lugn som vilar över kammaren vid dessa förhandlingar visar kanske att det inte är så lätt att röra upp någon storm i dessa frågor. Jag tycker att fru Segerstedt Wiberg går litet långt när hon talar om att utskottsmajoriteten här har förletts av ett vackert och ädelt tänkesätt. Vi som har en annan mening, säger hon, kan inte ta så lätt på granskningssuppgiften och kan inte ägna oss åt att släta över i detta sammanhang. Det är likadant med herr Sveningsson, som säger att det är genant att falla tillbaka på att man inte vetat någonting. Han tar till djupa brösttoner, men jag tror att det inte tjänar någonting till.

Det kan tyckas vara märkvärdigt att jag uppträder till försvar för utskottsmajoriteten på denna punkt. Jag borde inte ha någon anledning att försvara ett socialdemokratiskt statsråd, och det har jag kanske inte heller i och för sig. Men denna punkt är så intressant och har sådana aspekter att jag anser att jag bör vara med och diskutera. Man har här enligt min mening tagit allvarligt fel på uppgiften.

Här gäller frågan först och främst om statsrådet fått decharge för de saker som man anklagar honom för. Utskottsmajoriteten menar att så är fallet, eftersom vi tidigare behandlat frågan och det inte framkommit något som gör att man på den punkten kan inta en ändrad ståndpunkt.

Låt mig, herr talman, i korthet ta upp till diskussion några av de frågor som här varit före, för att över huvud taget komma fram till en överblick över i vad mån den sittande kommunikationsministern nu kan göras ansvarig för denna sak. Jag tror man kan konstatera att det i varje fall sedan 1922, enligt vad jag har uttrönt, gällt att ordinarie befattningshavare i byggnadsstyrelsen måste ha tillstånd för att åta sig privata arkitektuppdrag. Det bör också framhållas att generaldirektörerna hela tiden haft skyldighet att söka tillstånd hos Kungl. Maj:t, och för övriga höga tjänstemän, däribland byggnadsråden, har gällt att bygg-

nadsstyrelsen varit tillståndsgivande myndighet fram till år 1939. Därefter flyttade man tillståndsgivningen till Kungl. Maj:t även för sistnämnda högre tjänstemän.

Om vi nu tittar på vad som hänt under denna tid visar det sig att från och med 1922 har två av de sittande generaldirektörerna bedrivit privat arkitektverksamhet i mycket betydande omfattning utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Vi kan likaledes slå fast att ett mycket stort antal byggnadsråd, som också var mycket erkända arkitekter, har bedrivit privat arkitektverksamhet utan tillstånd. Det är endast i enstaka fall som Kungl. Maj:ts och byggnadsstyrelsens medgivande har sökts.

Sedan 1922 har det här i landet suttit 16 kommunikationsministrar, och det är intressant att iaktta att av dem har precis hälften varit socialdemokrater och hälften borgerliga. Man kan således slå fast att detta förhållande faktiskt gällt under hela denna period. I samband med att man antog ett nytt avlösningsreglemente genomfördes 1939 en betydande skärpning av bestämmelserna. Samtidigt antog man en ny instruktion för byggnadsstyrelsen.

Om man nu ägnar sig åt ett studium av vad dessa 16 kommunikationsministrar gjort under denna tid för att komma åt de missförhållanden som man nu betecknar som så ytterligt anmärkningsvärda, vilket de i och för sig är, visar det sig att det egentligen bara är det statsråd vars insatser i dag kritiserats som verkligen försökt ta sig an saken och göra något åt den.

Nu säger man från andra sidan att detta i och för sig är bra men att han inte gjort tillräckligt. Det kan alltid finnas någon punkt att diskutera. Dessutom kan man säga att ett moraliskt försvar inte håller som ett argument i den konstitutionella debatten.

Om man tittar på vad statsrådet Skoglund uträttat på denna punkt finner man att det faktiskt är så att när han hade suttit som kommunikationsminister ungefär ett år, alltså 1958, genomfördes en betydligt strängare praxis i de fall då

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

arkitekter i byggnadsstyrelsen och länsarkitektorganisationen sökte tillstånd till extra uppdrag. I denna strängare praxis ligger också en admonition till byggnadsstyrelsen och till länsarkitekterna att ansöka om tillstånd i sådana fall då tillstånd behövs.

År 1961 genomförde statsrådet en ny instruktion för byggnadsstyrelsen med nya och klara direktiv för extrauppdragen. År 1960, alltså tidigare, tillsattes en utredning om reorganisation av byggnadsstyrelsen, och på grundval av den utredningen kom 1962 propositionen om en kraftig upprustning av styrelsens resurser. Då genomfördes också ganska betydande förbättringar i löneställningarna för personalen, vilket naturligtvis även måste anses som ett led i strävandena att minska extrauppdragen.

Jag tror att man sammanfattningsvis kan säga — och det är närmast på det som jag byggt min uppfattning i denna fråga — att man här är ute på hal is när man kritiserar statsrådet. Ingen kommunikationsminister under de senaste 40 åren har vidtagit åtgärder för att motverka extrauppdragen ens tillnärmelsevis i den omfattning som herr Skoglund. Men ändå är det herr Skoglund som till varje pris skall anklagas och få en anmärkning på sig.

Det har också sagts att det borde vara möjligt för det föredragande statsrådet att när handlingarna ligger på bordet i tjänsterummet bilda sig en uppfattning om i vilken utsträckning extrauppdrag förekommer utan hans tillstånd. Man menar att han skall kunna se namnen på arkitekterna på de föreliggande handlingarna. I detta sammanhang kan det kanske, herr talman, vara av intresse att titta på hur dessa frågor handläggs över huvud taget. Det gick igenom inte minst fru Segerstedt Wibergs anförande att statsrådet borde kunna få en utmärkt inblick i dessa frågor genom att studera handlingarna. Dessa ärenden förbereds emellertid av en särskild byrå i departementet, och innan man vidtog decentraliseringen av byggnadsärendenas och planärendens handläggning uppgick antalet ärenden som på det viset drogs in-

för föredragande statsrådet till ungefär 1 000 per år. Från 1962, då decentraliseringen var genomförd, uppgick antalet ärenden till omkring 300 per år. Det alldeles övervägande antalet av dessa ärenden som genom decentraliseringen stannade hos länsstyrelserna utgjordes av sådana planärenden där det inte har rests någon anmärkning vare sig av granskande myndighet eller av markägaren i sammanhanget.

Det är alldeles klart att den föredragande måste koncentrera sig på de väsentliga punkterna vid föredragningen. En demonstration av hela planförslaget skulle ta alltför lång tid i anspråk, och det kan bara ske i speciella fall vid sidan av den ordinarie veckoberedningen. I övrigt måste föredragningen koncentrera sig på det väsentliga: på besvärsvägen framställda yrkanden, på erinringar från markägare som icke vunnit beaktande och på anmärkningar av de förgranskande myndigheterna. Det kan således inträffa att själva stadsplanen eller byggnadskartan, som så att säga är det primära materialet, vid en föredragning inte ens granskas, då inga markägare gjort anmärkningar och myndigheterna lämnat förslaget utan erinringar. Det kanske också bör tilläggas, att det givetvis är fullständigt ovidkommande vem som har utfört själva arbetet eller upprättat planen. Det förekommer aldrig att planförfattarens namn nämns vid föredragningen. Jag tycker man skall ha detta klart för sig, ty det är uppenbart att vid en sådan föredragning, där förutfattade meningar och egna bedömningar förekommer, måste en uppgift om vem som utför arbetet inverka på själva bedömningen. Planen skall bedömas efter sitt innehåll och inte efter vem som har ritat den.

Andra slag av dithörande ärenden är byggnadsärendena. Dessa utgör vanligtvis ansökningar om dispens från gällande föreskrifter för att uppföra en byggnad och bestämma dess höjd, intrång på allmän plats m. m. Det kan också gälla besvär över att länsstyrelsen har meddelat dispens i en sådan fråga. Till ärendet hör då byggnadsritningar över

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

det tillämnade företaget. Även då är det fullkomligt ovidkommande vem som har gjort ritningarna, och detta nämns heller aldrig vid föredragningarna. Man kan kanske säga — och det bestyrks av fru Segerstedt Wibergs anförande — att det skulle vara riktigt att föredragande statsrådet av egen drift tog reda på vilka som har gjort upp ritningarna. Var och en måste förstå att ett sådant detektivarbete skulle ge ett mycket magert resultat. Det har meddelats mig från departementet, att det torde vara ytterligt sällsynt att ett byggnadsärende eller ett planärende, bakom vilken står någon av de inom byggnadsstyrelsen verkande arkitekterna, kommer under Kungl. Maj:ts prövning. Man kan heller inte utgå från att det föredragande statsrådet till namnet skulle känna alla arkitekter det är fråga om eller skaffa sig en lista över dem.

Man kan peka på flera brister i argumenteringen på denna punkt, där jag har anslutit mig till konstitutionsutskottets majoritet, som icke funnit någon anledning rikta några anmärkningar mot det föredragande statsrådet. Anledningen därtill är, som jag sade inledningsvis, att kritiken är ovanligt svagt underbyggd. Konstitutionsutskottet har också konstaterat att statsrådet har vunnit decharge för de frågor det gäller. Har ett statsråd beviljats decharge i ett huvudärende, är i varje fall jag av den uppfattningen, att man måste ha mycket grava anklagelser inom samma ämnesområde att falla tillbaka på för att på nytt kunna ta upp ärendet och alltså inte en annan ståndpunkt än tidigare.

Herr Sveningsson konstaterar, liksom fru Segerstedt Wiberg också tycks göra, att det föreligger sådana grava anklagelser på denna punkt. Det skulle vara intressant att få veta vilka dessa är. I varje fall har under utskottsbehandlingen på denna punkt icke kommit fram några sådana som har varit bärande.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Utskottets talesman, herr Torsten Andersson, började sitt anföran-

de med att konstatera att det i denna dechargedebatt inte går att göra upp någon storm kring dessa ärenden. Det är nog alldeles riktigt, men detta tillskriver jag liksom vid tidigare tillfällen den politiska maktfördelningen i riksdagen.

Utskottets talesman sade vidare att det nog är litet djupa brösttoner att säga, att det är generande att jämt och ständigt gripa till resonemanget att statsrådet inte har känt till det och det förhållandet. Jag vet inte vad som menas med djupa brösttoner. Kanske var herr Torsten Andersson ändå något generad över att i detta sammanhang uppträda som försvarare.

Utskottets talesman uppehöll sig ganska mycket vid att decharge har vunnits, därför att detta behandlades år 1961. Hur är det med den saken? Förhållandet att vi reservanter inte yrkar anmärkning efter 107 verkar tydligen något förvillande. Vi har inte sagt att statsrådet skall ställas till ansvar, utan vi vill bara rikta denna anmärkning i form av ett tillkännagivande. Jag anser det finns skäl att fråga: Om det skulle vara så fullständigt oberättigat att detta ärende finns med i årets dechargememorial, så hade utskottets ordförande eller utskottets vice ordförande — vilken av dem som nu fungerade som ordförande — haft möjlighet att avstyra detta. Reservanterna kan inte ta ansvaret för att ordföranden vid utskottsbehandlingen inte ansett detta ärende utagerat, utan att det fanns anledning att ta upp det också i år.

Sedan tycker jag nog att om det inte skulle vara tillåtet att ta upp detta ärende, är det väl ännu mer otillåtet att sträcka sig 40 år tillbaka i tiden och bedöma vad kommunikationsministrarna har uträttat och göra en värdesättning efter den bedömningen.

Jag tycker att utskottets talesman här hade beträffande byggnadsplanerna och deras bearbetning och godkännande och anförandet av besvär ett mycket tekniskt resonemang, som det enligt min mening inte finns någon anledning att närmare bemöta, men när vi bedömer detta ärende kan jag inte finna det riktigt att säga, att det viktigaste är vad byggnadsplanerna innehåller och inte vilka det är

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

som har upprättat dessa byggnadsplaner. Jag kan också för min del gärna erkänna att det här har utträttats en del och liksom fru Segerstedt Wiberg ge uttryck för den tacksamhet vi känner inför att det av allt att döma har blivit en bättre ordning. Men då tycker jag för min del att det finns anledning att fråga: Är det verkligen konstitutionsutskottets uppgift att förlåta redan begångna synder? Jag har inte sett utskottets uppgift på det sättet. Att de åtgärder som här har vidtagits skulle kunna sona under tidigare år begångna synder är enligt min mening inte riktigt, utan jag anser för min del att det hade varit mera riktigt, om utskottet i utlåtagandet hade skrivit på det sättet att man efter de åtgärder, som här vidtagits, räknar med att det inte skall finnas anledning till några anmärkningsyrkanden för framtiden. Det är inte så i andra sammanhang att om en vanlig enkel medborgare begär en otillåten handling eller är med om någonting som inte är tillåtet, är detta sonat i och med att han slutar att handla på det sättet i fortsättningen. Och det kan inte ens för statsråden vara på det sättet. Jag anser nog att detta resonemang, att konstitutionsutskottets uppgift skulle vara att förlåta synder, inte är riktigt.

Herr **ELMGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av herr Sveningssons uttalande, att utskottets ordförande haft möjlighet att avstyra att denna fråga skulle komma upp i memorialet. Jag vill säga, att det i utskottet ställdes proposition på om decharge var vunnit eller inte, och utskottet ansåg då att decharge var vunnit. Att jag skulle vilja medverka till att avstyra en meningsyttring från oppositionens sida, är helt uteslutet, och jag får säga att det är förvånansvärt att herr Sveningsson kommer med ett sådant påstående. Herr Sveningsson har ju haft möjlighet att anmäla reservation även mot det nämnda beslutet i utskottet.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Sveningsson gör nödvändigheten till en dygd, när han söker göra gällande att man vid den granskning som skulle ske av ett besvärssärende exempelvis i kanslihuset först bör se på vem det är som upprättat den plan det gäller, i stället för att konstatera om planen är ändamålsenlig eller inte. Det är väl att gå litet för långt i sin önskan att hävda sin sak. Det är uppenbart att huvudsaken för Kungl. Maj:t är inte att se efter vem som har gjort planen utan att se efter att planen verkligen fyller sin uppgift.

Sedan säger herr Sveningsson att det inte heller kan vara konstitutionsutskottets sak att förlåta redan begångna synder. Vilka synder skall man då förlåta, om man inte skall förlåta redan begångna synder? Man kan ju inte förutse vilka synder som skall begås och bevilja avlat för dem i förväg. Det är klart att om vi håller oss till de synder som är begångna, är det så att vår grundlag föreskriver, att när decharge vunnits, kan vederbörande inte anklagas på nytt. Hur skulle det vara, om man skulle riva upp hela dechargeinstitutet och säga att ett statsråd är konstitutionellt ansvarigt hur länge som helst under hela den period han har suttit? Så länge vår nuvarande grundlag gäller, måste vi hålla oss till den. Det är detta som gjort att om ett statsråd har erhållit decharge, står den också fast.

Om herr Sveningsson säger att man inom konstitutionsutskottet gått över till en annan bedömning och att utskottet vill ge sin mening till känna i en sådan här sak i stället för att göra en anmärkning enligt § 107 — vilken väl kan liknas vid en tjocka Berta som det inte går att skjuta med över huvud taget — kan jag inte förstå att detta skulle kunna ändra formerna för decharges vinnande, utan det är väl alltså så att om decharge har vunnits, har ansvarsfrihet beviljats det föredragande statsrådet.

Jag hävdar att det inte har inträffat någonting nytt av den art i denna fråga,

Ang. befattningshavares hos byggnadsstyrelsen innehav av bisysslor

att man kan ta upp ett dechargeförfarande för den tid som har förflutit.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det tjänar kanske inte mycket till att fortsätta debatten på denna punkt, om decharge har vunnits eller inte. Det råder inga delade meningar på den punkten. Vi har inte gjort något försök att enligt grundlagen ställa statsrådet till ansvar. Vi har bara velat ge till känna ett missförhållande som här har förekommit, och det har herr Torsten Andersson inte velat vara med om.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Herr Torsten Andersson var en värtalig och även mångordig försvarsadvokat. Han menade, att eftersom många tidigare har begått fel, så skall man inte klandra den nuvarande kommunikationsministern. Men domareregeln säger väl: Nu säger någon att andra så förr gjort, men det är inget för svar.

Herr Torsten Andersson menade, att statsrådet Skoglund är det statsråd som har tagit i tu med bisysslorna. Mot detta talar dock först och främst statsrådet Torsten Nilssons uttalande, att han ogillade bisysslesystemet. När var det statsrådet Skoglund tog upp denna fråga? Hur länge var han ovetande? 1960 slog pressen larm, och då kom frågan upp, men icke på statsrådets initiativ.

Dessutom säger herr Torsten Andersson, att man inte kan begära av statsrådet, att han skall hålla reda på alla planritningarna, att han skall veta vem som har gjort det ena och det andra o. s. v. Nej, men litet kan man tänka sig att han vet från det område som sorterar under departementet. Det var ju ganska allmänt känt, att ett stort antal av de ledande arkitekterna, alltså den grupp på byggnadsstyrelsen som har skyldighet att vända sig till regeringen, bedrev rörelser. Deras namn var ju allmänt kända, och det ville en faslig okunighet till för att inte observera något.

Därmed faller herr Torsten Anders-

sons argument för att ironisera över att jag tyckte att statsrådet av egen drift skulle ha pillat fram vem som stod på papperen. Något namn måste han väl någon gång ha lagt märke till — ett statsråd kan väl inte vara både döv och blind. Nuvarande lag säger ju, att det är statsrådet som har ansvaret.

Jag är inte riktigt övertygad om att herr Sveningsson har rätt när han säger att problemet inte gäller decharge. Vi har gått ifrån att åberopa paragraf 106 eller 107, och i detta sammanhang har ingen gjort det. Det är en sak. En annan sak är att denna fråga måste tas upp och klandras *nu*. Enligt herr Torsten Andersson, och även utskottets ordförande, gavs decharge i och med att konstitutionsutskottet avlämnat sitt memorial våren 1961. Men hur kunde konstitutionsutskottet se in i framtiden och veta vad som skulle komma fram vid förhör inför JO sommaren 1961? Det var ju då de riktigt otrevliga förhållandena och de stora frågorna kom fram, det var då man till fullo fick klarhet om de ledande tjänstemännens innehav av arkitektbyråer och rörelser. Jag håller med herr Torsten Andersson att man inte kan blicka in i framtiden. Men kan man inte göra det 1963, så kunde man det inte heller 1961.

Dessutom sade jag, att vi med tacksamhet noterat, att statsrådet har vidtagit åtgärder. Det är bra, men det gäller ju också att se till att dessa åtgärder fullföljs.

Utskottsmajoriteten säger med stor glädje, att chefen för kommunikationsdepartementet, bl. a. genom uttalande till 1961 års nya instruktion för byggnadsstyrelsen, på olika sätt har begränsat möjligheterna för befattningshavare att inneha bisysslor och tillser att gällande bestämmelser tillämpas. Men hur är det för närvarande? Har möjligheterna börjat bli större igen? Det förekommer i pressen uppgifter om att det börjar ges nya tillstånd, och det är ju detta det gäller att förhindra.

Om man alltså med tillfredsställelse skall kunna notera att möjligheterna er- hålla bisysslor begränsas, måste man

Ang. sammansättningen av postbanksfullmäktige

också veta att bestämmelserna verkligen tillämpas.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Efter fru Segerstedt Wibergs uttalande här måste jag helt kort förklara min uppfattning. Då jag har accepterat den uppfattningen att decharge vunnits, så är det i så måtto att vi inte kan ställa statsrådet till ansvar enligt paragraf 107. I gångna tider var det väl meningen att statsråden skulle kunna ställas till ansvar, men det har inte förekommit på senare år, på grund av den politiska maktfördelningen i riksdagen. Det finns väl ingen möjlighet att ställa statsrådet till ansvar, ens om det varit en majoritetsanmärkning när vi säger att vi inte använder § 107 utan använder en mildare form för anmärkning utan att åberopa denna paragraf.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Jag tycker nog, herr talman, att herr Sveningssons senaste uttalande är av stort intresse i sammanhanget, ty därmed söker han göra gällande att det inte är fråga om paragraf 107 utan fråga om ett tillkännagivande, om vars innebörd man sålunda inte vet någonting. Man har bara velat tala om det — men i vilken avsikt då? Det är ju föredragande statsrådets åtgärder som är föremål för diskussion. Man kan fråga sig: Varför skall detta tillkännages för riksdagen, om man inte bakom detta tillkännagivande har en önskan att tala om, att vederbörande statsråd har misskött sig? Det är detta saken gäller.

När fru Segerstedt Wiberg åberopar domarereglerna, vill jag säga att också en annan domareregel kan åberopas i detta läge: att hellre fria än fälla. Det är uppenbart att fru Segerstedt Wiberg gått land och rike omkring för att söka efter nya argument. Hon säger att det sagts i pressen. Vad har sagts i pressen? Där har inte givits några nya exempel, och vad man sagt har inte behandlats i konstitutionsutskottet. Vad vi här diskuterar är vad konstitutionsutskottet konstaterat och ingenting annat.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Till herr Torsten Andersson vill jag säga, att vi har valt denna form av tillkännagivande endast därför att vi trodde att även herr Torsten Andersson och utskottets övriga ledamöter skulle kunna vara med om denna milda form av anmärkning.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Nej, herr Sveningsson, jag hade nämligen klart för mig vad tillkännagivandet skulle innebära och verkligen innebär. Det var därför man inte fick med sig Torsten Andersson.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Nej, herr Torsten Andersson, jag har inte gått land och rike runt och sökt efter exempel, men jag har läst vad JO uttalat och dessutom läser jag när pressen meddelar att nya tillstånd har givits. Det finns goda exempel på det. Jag har här en artikel med rubriken 4 500 kronor i månaden är för litet åt en byggnadsstyrelseman. Ett tillstånd har givits att han skulle få ha bissysslor, och det finns flera sådana exempel. Det behöver man inte gå land och rike kring för att hitta. Läs bara innantill, herr Torsten Andersson!

Ang. sammansättningen av postbanksfullmäktige

Enligt en avseende punkten IV avgiven reservation hade herr *von Friesen*, med instämmande av fru *Segerstedt Wiberg*, herrar *Sveningsson* och *Kronstrand*, fröken *Stenberg* samt herrar *Magnusson* i Tumhult, *Hammar* och *Braconier*, ansett, att utskottets yttrande i denna punkt bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits. Reservanterna hade funnit sig böra, utan åberopande av § 107 regeringsformen, för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning om vad år 1962 förekommit vid handläggning av statsrådet Skoglund av ärendet om ändring i instruktionen för generalpoststyrelsen med underlydande förvaltningsorgan.

Ang. sammansättningen av postbanksfullmäktige

Herr KRONSTRAND (fp):

Herr talman! Jag räknar med att med mina små kommentarer under punkt IV kunna medverka till att det stora lugnet änyo lägger sig över kammaren.

Som en allmän regel gäller att styrelseledamot eller huvudman i bank inte samtidigt bör inneha motsvarande uppdrag i annan bank. I sparbankslagen finnes t. o. m. ett kategoriskt förbud att till huvudman i sparbank utse person som är ledamot i styrelsen för annat bankaktiebolag än Sparbankernas bank. Detta gäller de huvudmän som utses av landsting eller fullmäktige. Med dessa bestämmelser och regler avser man givetvis att huvudmännen och styrelseledamöterna skall ha en självständig ställning och vara helt oberoende av inflytelser från konkurrerande penninginrättningar. Man nödgas nog erkänna att dessa regler är ett uttryck för en sund och riktig tanke som, även om den inte är helt lagfäst, dock bör i möjligaste mån efterlevas.

Beträffande den fråga för vilken jag nu tänker redogöra, har vi som gentemot utskottets majoritet har anfört skiljaktig mening, sagt oss att sedan postbanken nu givits en helt ny och mera självständig konstruktion och i denna sin nya ställning kommer åt att konkurrera med marknadens övriga penninginrättningar och även gör det, så borde de regler som gäller för andra bankföretag i stort sett gälla även för postbanken. Helt konsekvent har detta resonemang fört oss fram till en bestämd övertygelse om det olämpliga i att riksbankschefen förordnats till postbanksfullmäktig. Vare det fjärran ifrån oss att påstå att han inte skulle vara meriterad för uppdraget! Om hans personliga kompetens och lämplighet råder bara en mening, som också kommit till uttryck i vårt yttrande till utskottets memorial. Det är alltså inte på den kanten våra betänkligheter ligger. Med tanke på den befattning riksbankschefen har och hans möjligheter att sätta sig i respekt vid förhandlingar med andra banker rörande den utlånings- och räntepolitik dessa skall föra och beträffande den ekonomiska politiken över huvud taget måste det stå klart,

att han inte kan vara helt opåverkad i sitt engagemang som postbanksfullmäktig, och även om han skulle kunna vara helt opartisk så får det inte finnas ens en gnutta av misstro mot hans sätt att sköta sitt grannliga uppdrag som riksbankschef.

Låt mig för att undvika onödig debatt på en punkt slå fast, att vi är fullt på det klara med att det inte funnits några formella hinder att utse riksbankschefen till postbanksfullmäktig.

Vad vi vänder oss emot är följande: Kungl. Maj:t utfärdade den 2 november 1962 på hemställan av chefen för kommunikationsdepartementet en kungörelse om ändring i instruktionen för bl. a. postbanken. Enligt denna ligger sådana ärenden som riktlinjer och allmänna villkor för lånepolitiken och ändringar i räntesatserna kvar hos generalpoststyrelsen med postbanksfullmäktige. Med vårt sätt att se på denna sak och på grund av vad jag tidigare sagt om postbankens nya ställning menar vi att departementschefen bort uppmärksamma de anförda förhållandena och föranstalta om en ändring av bestämmelserna om postbanksfullmäktiges sammansättning.

Det är alltså denna vår uppfattning som vi med detta velat för riksdagen tillkännagiva.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! I och med att lugnet har återinträtt kan också de tidigare kortfattade yttrandena kanske återkomma.

Det väsentliga i denna fråga är väl att riksdagen två gånger har behandlat bestämmelserna om sammansättningen av postbanksfullmäktige, senast år 1961. Då framfördes inga krav på att man skulle genomföra den ordning som man nu här pläderar för. Det är väl en alldeles bakvänd ordning att ta upp något sådant dechargevägen, då man i riksdagen inte har försökt att genomföra förändringar i dessa bestämmelser. Som också herr Kronstrand påpekar har Kungl. Maj:t helt följt gällande bestämmelser.

Ang. handläggning av ärenden om statsbidrag åt ungdomsorganisationer för medlemmars bevisande av konferenser utomlands

I en beträffande punkten V avgiven reservation hade herr *Källqvist*, med instämmande av fru *Segerstedt Wiberg*, herr *Sveningsson*, fröken *Slenberg* samt herrar *von Friesen*, *Magnusson* i Tumhult, *Hammar* och *Braconier*, ansett, att utskottets yttrande under förevarande punkt bort hava den lydelse, denna reservation visade. Reservanterna hade funnit sig böra, utan återopande av § 107 regeringsformen, för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning rörande statsrådet af Geijerstams handläggning av ärende om statsbidrag åt Metodistkyrkans Ungdomsförbund till täckande av kostnader för deltagande i en ungdomskonferens i London år 1963.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag skall försöka att sträva i samma riktning som de ärade talare, vilka nyss ville ha lugn i kammaren. Därför ämnar jag börja med en liten inledning om vikten av förståelse människor emellan. Det gäller då inte bara att skapa förståelse mellan enstaka människor, utan vi måste också söka få till stånd förståelse mellan folken.

Alla hälsar vi väl med tillfredsställelse allt som göres för att söka skapa förståelse folken emellan och söka få till stånd vidgade kontakter över gränserna. I det avseendet kan vi säkert knyta betydligt större förhoppningar till de unga än till oss som är något äldre. Ungdomarna samlas genom sina organisationer till konferenser och besöker varandra i olika länder för att diskutera problem, som är viktiga för ungdomen men som säkerligen också är viktiga för oss alla. För att underlätta detta utbyte ungdomsorganisationerna emellan har man inom ekklesiastikdepartementet tillgång till vissa anslag. Kungl. Maj:t kan alltså bevilja bidrag till resor till och uppehålle i främmande land.

Det ärende som konstitutionsutskottet här behandlat gäller två ungdomskonferenser i utlandet. I det ena fallet bevil-

jade regeringen anslag, vilket jag är mycket tillfredsställd med, men i det andra fallet avslog regeringen framställningen om anslag, vilket jag är mindre tillfredsställd med. Syftet med konferenserna var nämligen likartat, man skulle nästan kunna säga helt detsamma.

Några av utskottets ledamöter har under denna punkt anmält skiljaktig mening mot utskottsmajoriteten och yrkar, att utskottet borde ha beslutat om en sådan mycket vänlig form av anmärkning som numera kallas för tillkännagivande. Vi anmärker inte främst på att anslag beviljats i det ena fallet och icke i det andra fallet. Vad vi riktar oss emot är att ärendet i det ena fallet inte har blivit förberett inom regeringen såsom regeringsformen bestämmer.

I det fall då anslag beviljades fanns ett yttrande från ett ämbetsverk nämligen skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen hade tillstyrkt ansökan om bidrag, och man får väl förutsätta att detta var den kanske viktigaste anledningen för statsrådet att bevilja anslag till ungdomsorganisationen i fråga. I det andra fallet underlät statsrådet att höra skolöverstyrelsens mening. De båda ungdomsorganisationerna hade, som jag nyss sade, samma syfte, och även ändamålet med konferenserna var praktiskt taget detsamma. Jag anser därför att båda ansökningarna borde ha behandlats lika.

Att den andra organisationen, som nekades anslag, kom i en förställning berodde kanske därpå att skolöverstyrelsen inte hade hörts. Om statsrådet, såsom han borde ha gjort, hade hört skolöverstyrelsen, är det väl mycket troligt att även den andra organisationen blivit föremål för en välvillig bedömning. I det första fallet gäller det Unga Örnars riksförbund, som fick anslag. I det andra fallet var det en kyrklig organisation, som nekades anslag.

Jag vill ytterligare innan jag lämnar talarstolen klargöra för kammaren, att vi som har en annan mening än utskottsmajoriteten är ytterst tacksamma för att regeringen beviljar anslag för detta ändamål. Vi är dock angelägna om att man beviljar anslag i så stor utsträckning som möjligt och att man behandlar alla or-

Ang. handläggning av ärenden om statsbidrag åt ungdomsorganisationer för medlemmars beivrande av konferenser utomlands

organisationer som har samma syfte på samma välvilliga sätt.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag kanske allra bäst hade bidragit till förståelsen här i kammaren, om jag bara hade instämt med herr Källqvist. Då även vi från högerpartiet deltar i denna reservation vill jag emellertid också säga några ord därutöver.

Som herr Källqvist redan sagt har kontakter över gränserna blivit alltmer vanliga. Här i riksdagen och inte minst i denna kammare framhålles ofta värdet och betydelsen av internationella kontakter och internationellt samarbete. Inte bara de vanliga ungdomsorganisationerna har börjat med sådana internationella kontakter, utan även ungdomsorganisationer, där medlemmarna är av mycket unga årgångar, söker numera få tillstånd internationella kontakter. Man gör det genom att delta i konferenser i andra länder och där träffa samman med ungdomar för att genom dem få intryck från dessa länder och människornas levnadsförhållanden där.

Alla erkänner säkert att det är värdefullt i olika avseenden med internationellt samarbete och internationella kontakter. För ungdomsorganisationer med mycket unga medlemmar torde det dock vara betydande svårigheter att finansiera resor till andra länder.

Såsom redan anförts av herr Källqvist gäller denna punkt i årets dechargememorial två ungdomsorganisationer som i många avseenden tycks vara jämnställda med varandra. De båda ungdomsorganisationerna, Unga Örnar och Metodistkyrkans ungdomsförbund, har båda sökt bidrag till utlandsresa för att få kontakt med ungdomar med likartade intressen. I det ena fallet gällde det en konferens i Antwerpen och i det andra fallet en konferens i London. Även avståndet till konferensplatserna var således rätt lika.

Organisationen Unga Örnar, som torde vara väl omhuldad av regeringen, fick

sitt begärda bidrag, men Metodistkyrkans ungdomsorganisation fick inget statsbidrag. Här måste ifrågasättas — såsom redan har gjorts — om handläggningen av detta ärende var riktig.

Utskottet erinrar om att det i § 10 regeringsformen är föreskrivet att Konungen i statsrådet skall inhämta nödiga upplysningar från vederbörande ämbetsverk innan ett ärende avgörs. Detta har utskottet vid upprepade tillfällen framhållit. I detta fall skickades emellertid inte ansökningen från Metodistkyrkans ungdomsorganisation till skolöverstyrelsen eller någon annan remissinstans. Om detta förhållande säger utskottet, att ärendet tycks ha varit av sådan art, att remiss har kunnat underlåtas och att Kungl. Maj:t torde ha rätt att avgöra ett sådant här ärende utan att det har remitterats.

Nu tyckte jag herr Källqvist uttalade, att vad vi här anmärker på är det förhållandet, att behandlingen av detta ärende inte har varit sådan som den borde ha varit. Det väsentliga är väl ändå att den ena av dessa organisationer fick bidrag och den andra inte. Det skulle vara av stort intresse om klarhet kunde vinnas i om regeringen kanske har underlåtit att remittera ärendet därför att man, när dessa båda ärenden var så lika, kunde ha befarat att skolöverstyrelsen, som yttrat sig över Unga Örnars ansökan, skulle ha tillstyrkt också ansökningen från Metodistkyrkans ungdomsorganisation. Fanns det inget intresse för att den kyrkliga organisationen skulle få något bidrag, samtidigt som det fanns ett mycket starkt intresse för att organisationen Unga Örnar skulle få bidrag, så hade det varit svårare att tillstyrka den ena ansökningen och avstyrka den andra efter remissförfarande för båda organisationerna. Hade chefen för ecklesiastikdepartementet från början den uppfattningen att bara den ena organisationen skulle belönas med statsbidrag, så kan ju detta ha varit en motivering till att ärendet i det ena fallet inte remitterades, med — tycker jag för min del — en högst otillåten motivering.

Ang. handläggning av ärenden om statsbidrag åt ungdomsorganisationer för medlemmars beivrande av konferenser utomlands

Ändamålet med dessa båda konferenser har varit så lika, att det hade varit befogat och berättigat med en likartad behandling. Att behandlingen inte varit likartad har påtalats i den avlämnade reservationen, och även i detta fall är det, såsom herr Källqvist redan har framhållit, befogat med en anmärkning i form av ett tillkännagivande.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Herr Sveningssons miss-tänksamhet mot statsrådets avsikter baserar sig på en tämligen bastant okun-ighet om fakta. Det går nämligen inte alls att dra paralleller mellan de här två ansökningarna.

Kammarens ärade ledamöter torde observera att det är olika statsråd som har behandlat de olika framställningarna. Den framställning som Unga Örnar gjorde gick till skolbyrån, remitterades till skolöverstyrelsen och behandlades av ecklesiastikministern. Skolöverstyrelsen har också yttrat sig om andra framställningar av denna art. Om man säger att Unga Örnar skulle omhuldas speciellt av regeringen, kanske man bör tillägga att även andra ansökningar har bifallits i den här gruppen, nämligen Svenska scoutförbundets ansökan om anslag för konferenser i Island, England, Holland och Belgien och Sveriges flickscoutråds ansökan om bidrag till en nordisk flickscoutkonferens i Island. Samtliga av mig här refererade ansökningar har bifallits, så att Kungi. Maj:t kan sägas ha omhuldat samtliga organisationer lika mycket.

Att den ansökan som Metodistkyrkans ungdomsförbund lämnade in hamnade i kyrkobyrån beror helt enkelt på att kyrkliga organisationers ungdomsförbund behandlas som kyrkliga organisationer. En betydande restriktivitet har alltid iakttagits beträffande bidrag till kyrkliga konferenser utomlands. Jag erinrar mig bara ett enda fall av bifall till en sådan framställning under granskningsåret, nämligen från Svenska prästförbundet om bidrag till deltagande i ett nordiskt prästmöte i Norge. Jag vet inte

om den ansökningen remitterades till skolöverstyrelsen — jag förmodar att det inte skedde — men ansökningen bifölls. Övriga ansökningar i denna grupp, inte bara Metodistkyrkans ungdomsförbunds, har avslagits, så man kan inte dra paralleller med andra ansökningar och säga att de är fullt likformiga.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag skall gärna vitsorda vad utskottets ärade herr ordförande anförde beträffande anslag till andra organisationer. Som han nämnde, behandlade skolbyrån ärendena om anslag till scoutrådet och flickscoutrådet, och där gällde det ungdomsorganisationer, medan de ärenden som kyrkobyrån inom samma departement behandlade gällde dels prästförbundet och dels en anhållan om bidrag till resor och uppehälle för utländska talare vid kyrkodagar i Uppsala.

Jag finner det dock ytterligt svårt att jämföra dessa senare ärenden med frågan om anslag till en ungdomsorganisation för utlandsresor, ett ärende fullt jämförbart med de andra ungdomsorganisationernas ärenden. Ingenting hade ju hindrat att Metodistkyrkans ungdomsförbunds framställning behandlats på skolbyrån, och enligt min mening borde så ha skett, eftersom det dock här gäller samma slags organisationer. Det är fråga om ungdomsorganisationer som har samma syfte både i sitt arbete här hemma och då de gör resor till utlandet.

Varför skulle då här ifrågakvarande ärende flyttas över till kyrkobyrån, där man är ytterligt restriktiv? Har man en välvillig inställning — något som jag förutsätter i detta fall, eftersom andra ungdomsorganisationer fått anslag — bör man mycket väl kunna hänskjuta ärendet till den byrå där man kan räkna med att ärenden från likartade organisationer behandlas. Däremot kan väl ingen jämföra ärendet beträffande Metodistkyrkans ungdomsförbund med frågan om anslag till utländska talare vid kyrkodagar i Uppsala.

Ang. riktlinjerna för verksamheten vid Svenska Reproduktions AB

Det är detta som har förvänat mig, herr talman. Möjligen kan saken bero på att det var ett statsråd som beviljade anslag i det första ärendet och ett annat statsråd som bestämde sig för avslag i det andra ärendet.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Herr Källqvist vill väl i alla fall inte förneka att Metodistkyrkan är en kyrklig organisation? Och det har ju sedan mycket länge varit praxis i departementet att kyrkobyråns fått behandla ärenden som gäller de kyrkliga organisationerna, även om ansökningen skulle komma från ett ungdomsförbund eller någon annan förening som har anknytning till en kyrklig organisation.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Vill herr Elmgren förneka att Metodistkyrkans ungdomsförbund är en organisation för ungdom?

Herr ELMGREN (s):

Nej, självfallet inte, herr talman! Men det utesluter väl inte att metodistkyrkan och dess ungdomsförbund är kyrkliga organisationer.

Ang. riktlinjerna för verksamheten vid Svenska Reproduktions AB

I en angående punkten VI avgiven reservation hade herr *Isacson*, med instämmande av herrar *Sveningsson*, *Kronstrand*, *Magnusson* i Tumhult, *Hammar* och *Braconier*, ansett, att utskottets yttrande i denna punkt bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits. Reservanterna hade funnit sig böra, utan åberopande av § 107 regeringsformen, för riksdagen tillkännagiva sin uppfattning, att statsrådet Holmqvist förfarit felaktigt genom tillstyrkan av visst Kungl. Maj:ts beslut rörande fråga om anbudsförfarande vid tryckning av särtryck vid Svenska Reproduktions AB.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Denna fråga behandlades ju i riksdagen så sent som den 27 mars, och jag behöver alltså inte rekapitulera hela ärendet om statens reproduktionsanstalt.

Det var år 1961 som riksdagen första gången fattade beslut om reproduktionsanstalten. Det beslutet byggde på ett år 1956 avgivet betänkande om reproduktionsanstaltens framtida verksamhet. Jordbruksministern hade föreslagit att statens reproduktionsanstalt skulle ombildas till aktiebolag och arbeta i konkurrens med andra företag på lika villkor. Förslaget innebar också att det kartmaterial, som skulle tryckas, i regel borde utlämnas på anbudsförfarande. Riksdagen godtog dessa förslag och reproduktionsanstalten ombildades till aktiebolag. År 1962 var ärendet på nytt uppe i riksdagen i anledning av en punkt i statsverkspropositionen. Då behandlades frågan på ungefär samma sätt. I debatten när reproduktionsanstalten ombildades till aktiebolag sade dåvarande jordbruksministern, att det var meningen att all tryckning av kartmaterial skulle ske enligt anbudsförfarande.

Vad som sedan inträffat är att jordbruksdepartementet kommit till den uppfattningen, att särtrycken i detta avseende skall inta en särställning. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 14 december 1962 skall särtryck inte längre utlämnas på anbud, utan tryckning och distribution av dem skall helt förbehållas Svenska Reproduktions AB. Detta beslut innebär en mycket väsentlig ändring av vad riksdagen fastställde år 1961.

Vi reservanter har, trots att riksdagen behandlade ärendet så sent som den 27 mars, velat tillkännagiva att jordbruksdepartementet förfarit oriktigt, när man på detta sätt undantagit särtrycken från anbudsförfarandet. Detta kan inte stå i överensstämmelse med riksdagens mening när den år 1961 beslöt ombilda reproduktionsanstalten till aktiebolag på de villkor som då angavs.

Ang. riktlinjerna för verksamheten vid Svenska Reproduktions AB

Nu har jag sett i en tidningsartikel för några dagar sedan, att Statens Reproduktions AB för närvarande har det mycket besvärligt bl. a. till följd av att anstalten kommer att byggas ut och bli betydligt större än man från början avsett. Orsaken här till är enligt artikeln, att jordbruksutskottet gjort ett uttalande som innebär att anstalten skulle öka sin kapacitet mycket kraftigt.

Vi reservanter anser att detta förfaringsätt med hänsyn till det beslut som fattades år 1961 och den behandling ärendet givits i fortsättningen inte står i överensstämmelse med det ursprungliga beslutet. Att ärendet senare har blivit närmast ett expeditiönsärende från jordbruksutskottets och riksdagens sida hindrar inte att vi här måste framföra den synpunkten, att riksdagens tidigare beslut har frångåtts.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Kammarans ledamöter har säkert en önskan att vad som kallas dechargede-batten nu skulle vara slut, så att vi finge övergå till de vanliga ärendena. Jag skall i alla fall ge det löftet att inte här hålla något längre anförande i den fråga det nu gäller.

Såsom herr Isacson redan har sagt har frågan om vilken verksamhet statens nya reproduktionsaktiebolag skall bedriva behandlats och diskuterats här i riksdagen för någon månad sedan. Det finns kanske därför inte någon anledning att nu ta upp någon längre debatt om den saken, som bara skulle innebära en återupprepning. Jag skall inte heller fördjupa mig i ärendet utan bara som sagt anföra några synpunkter. Av debatten för några veckor sedan framgick att det fanns all anledning att ta upp denna fråga, och säkert skulle vi illa ha fyllt vår uppgift i konstitutionsutskottet, om inte ärendet blivit föremål för uppmärksamhet i årets dechargememorial.

I propositionen nr 93 år 1961 föreslog Kungl. Maj:t bl. a., att statens reproduktionsanstalt skulle ombildas till aktiebolag. I propositionen framhöll de-

partementschefen att anstalten borde ombildas till statligt aktiebolag, ty genom en sådan ändring av företagsformen skulle anstalten bli jämställd med de privata företag på marknaden som den hade att konkurrera med. Vidare uttalades att det var motiverat att anstalten fick öka konkurrensmöjligheter. Alla uttalanden vid den tidpunkten gick i den riktningen, att konkurrensen skulle bestå för framtiden.

Nog var det så att riksdagen beslutade bifalla förslaget om bolagsbildning därför att bolaget skulle arbeta vidare i fri konkurrens med andra företag och bli ett konkurrenskraftigt företag. Det var den gången motiveringen. Visst har majoritetens makt att besluta, men här har riksdagen blivit vilseledd. Den har så att säga blivit förd bakom ljuset. Varför talades inte om från början att statens reproduktionsaktiebolag skulle bli ett monopolföretag? Varför användes metoden att först bilda aktiebolaget och sedan utrusta det med monopolrättigheter? Nog hade det varit mera rejält att ha tagit allt i ett beslut. Då hade alla misstankar försvunnit, som nu uppstår, att statliga företag till varje pris skall ha en förmånsställning; de skall gynnas om det så skall ske på skattebetalarnas bekostnad.

Orsaken till detta anmärkningsvärka är att Kungl. Maj:t den 14 december 1962, i motsats till alla tidigare uttalanden, med giltighet från och med den 1 januari 1963 föreskrev att statens reproduktionsaktiebolag ensamt skulle äga rätt att med utnyttjande av de officiella kartorna och grundmaterialet till dem framställa, trycka och försälja förlagssärtryck och andra kartor. Kartverket skulle efter bolagets hörande kunna meddela annat företag tillstånd att mot av kartverket fastställd ersättning framställa, trycka och försälja sådana särtryck och kartor, när särskilda skäl därtill fanns. Denna senare möjlighet kan misstänkas vara en reservmöjlighet, som kan användas om monopolföretaget inte skulle orka med den åtagna monopoluppgiften.

När bolaget bildades var det mening-

Ang. fastställelse av landstingsbeslut om ändrad valkretsindelning

en, som jag redan sagt, att dess verksamhet skulle bedrivas i konkurrens med andra företag, men det blev i stället ett monopolföretag. Nog kan det starkt ifrågasättas, om regeringen kunnat göra på det sättet, därest den inte haft stöd av en majoritet i riksdagen, som vi alla är väl medvetna om att den har. Beslutet att göra statens reproduktionsaktiebolag till ett monopolföretag bygger mycket mer på majoritetsvälde än ett grundlagsenligt sätt att fatta beslut.

Utskottets majoritet anser nu i precis vanlig ordning att regeringen handlat rätt och riktigt. Den har haft rätt att handla på detta sätt, och utskottet tillägger: »Denna utskottets uppfattning bekräftas ytterligare av det faktum, att riksdagen med stor majoritet innevarande år avslagit ovannämnda reservationer till jordbruksutskottets utlåtande nr 1 år 1963.» Denna uppfattning måste vara en orimlig uppfattning. Om majoriteten i riksdagen sanktionerar ett regeringsbeslut, som är i strid med grundlagen, finns det enligt min mening ingen möjlighet att det blir grundlagsenligt bara därför att majoriteten beslutar och därmed utnyttjar sin maktställning. Utskottets grundlagstolkning måste innebära en ytterst underlig uppfattning.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få påpeka att vid de debatter om Svenska reproduktionsaktiebolaget, som här har berörts, ingen talare har tagit upp frågan om särtrycken. Inte heller fanns den saken med i den överenskommelse, som hade träffats mellan Kungl. Maj:t och Generalstabens litografiska anstalt.

Utskottet har kommit till den uppfattningen att Kungl. Maj:ts beslut i detta fall icke på något sätt strider mot de riktlinjer för verksamheten, som riksdagen från början har dragit upp.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Vid det första beslutet var det väl aldrig någon diskussion om särtryck. Det rådde en allmän uppfattning att särtryck inräknades bland de officiella kartorna. Också lagbyråchefen

i justitiedepartementet har anfört, att särtryck skall betraktas på samma sätt som originalutgåvan. Det är fråga om en officiell karta, och detta gjorde väl också att man från början helt enkelt inte misstänkte att man skulle behöva göra några särbestämmelser för särtryck. Vad som sedan förevarit är att man dragit undan särtrycken och behandlat dem på ett speciellt sätt. Man har alltså i efterhand låtit riksdagen sanktionera denna mycket stora förändring som innebär en klar monopolställning för statens produktionsanstalt.

Ang. fastställelse av landstingsbeslut om ändrad valkretsindelning

Enligt en vid punkten VII avgiven reservation hade herr Larsson i Luttra, med instämmande av fru Segerstedt Wiberg samt herrar Harald Pettersson, von Friesen, Magnusson i Tumhult och Hammar, ansett, att utskottets yttrande under förevarande punkt bort hava den avfattning, reservationen visade. Reservanterna hade funnit sig böra, utan åberopande av § 107 regeringsformen, för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning angående Kungl. Maj:ts, efter föredragning av statsrådet Johansson, fattade beslut att vägra fastställa landstingsbeslut om ändring av valkretsindelningen i Kalmar läns norra landstingskommun.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Med anledning av herr Harald Petterssons sjukledighet har det fallit på min lott att något redogöra för den reservation som vid punkten VII avgivits av herr Larsson i Luttra m. fl. Jag vill göra kammaren uppmärksam på att detta är den enda reservation i det föreliggande memorialet, i vilken centerpartiledamöterna har deltagit.

Man kan självklart säga att det gäller en lokalt begränsad fråga, men det är också uppenbart att den handläggning som här har skett också har en mycket stor principiell betydelse. Jag har gärna åtagit mig att här föra reservanternas talan, emedan jag jämte den aktade ledamoten av denna kammare, herr

Ang. fastställelse av landstingsbeslut om ändrad valkretsindelning

Arvid Helleblad, har den absoluta kändedomen om de lokala förhållandena, eftersom vi bägge kom in i Kalmar läns norra landsting 1947 och har deltagit i alla de beslut som är omnämnda i det föreliggande memorialet.

Utskottsmajoriteten säger på sid. 46 i memorialet: »Kungl. Maj:ts vägran att fastställa landstingets beslut om ändring av valkretsindelningen i Kalmar läns norra landstingskommun är så tillvida märklig, som det ej förut lärt ha inträffat att fastställelse vägrats på landstingsbeslut som följt de i lagstiftningen uppställda huvudreglerna för valkretsindelning.»

Jag delar i det fallet helt utskottsmajoritetens synpunkt. Denna vägran att fastställa ett i laga ordning fattat beslut av ett landsting har väckt stor uppmärksamhet över hela landet. Utskottsmajoritetens förklaring, när den vill godkänna vad regeringen i detta fall har åtgjort, förefaller en aning krystad och lyder bl. a. som följer: »Den närmast till hands liggande förklaringen till hitillsvarande praxis vid avgörande av underställningsmål av förevarande slag är emellertid att de underställda besluten om valkretsindelning inte blott fyllt de formella krav lagstiftningen uppställt utan också i sakligt avseende varit välgrundade. Huruvida det senare var fallet med det i förevarande ärende fattade landstingsbeslutet kan med skäl betvivlas.»

Jag måste fråga konstitutionsutskottets majoritet och dess ordförande, vad man grundar dessa enligt min mening i förhållande till den kommunala självstyrelsen ganska grava anmärkningar på. Jag skall i fortsättningen något redogöra för handläggningen av detta ärende. Det står för övrigt mycket ordentligt redovisat i detta memorial, men jag vill först peka på vad reservanterna anför i detta fall.

Beträffande underställningsregeln säger reservanterna: »Den ovan lämnade redogörelsen för praxis i underställningsmål av förevarande slag visar att Kungl. Maj:t endast i sällsynta fall vägrat fastställelse av underställda lands-

tingsbeslut. Såvitt känt är har sådan vägran blott två gånger förekommit.» Reservanterna anför vidare att »underställningsregeln trots sin generella avfattning ursprungligen haft ett begränsat syfte nämligen att förebygga missbruk från landstingens sida av i landstingslagen meddelade undantagsregler beträffande bildande av valkretsar». Reservanterna skriver vidare på sid. 48: »Det i förevarande ärende i laga ordning fattade landstingsbeslutet gav uttryck åt den kommunala självbestämmanderätt på området som statsmakterna vårdat sig om.»

Det är ju allmänt känt att statsmakterna velat slå vakt om den kommunala självstyrelsen, och reservanterna anser att det har funnits starka skäl för landstinget att fatta det beslut som landstinget har gjort. En ändring har ju inträffat beträffande Västerviks stad, som under tiden mellan tidigare landstingsbeslut och det senast fattade i judiciellt avseende har ingått i Tjusts domsaga. Detta har givit länsstyrelsen anledning att tillskriva vårt förvaltningsutskott med påpekande av två förhållanden, dels att Västervik ingick i Tjusts domsaga, dels att invånarantalet i Tjust minskat så att det måste ge anledning till en minskning av antalet valda landstingsmän.

Utskottsreservanterna anser — och det samma anser för övrigt också majoriteten i vårt landsting — att det finns ett mycket starkt stöd i landstingslagen. Där anges bl. a. i 11 §, att det skall iakttas att för varje valkrets kommer att väljas minst sju landstingsmän. Eftersom Västerviks folkmängd icke uppgår till 20 000 invånare, blir antalet valda landstingsmän i staden, om den är egen valkrets, endast fem. Beträffande mindre städer står det i 11 §, att stad med mindre folkmängd än 20 000 invånare förenas med annan stad eller andra städer eller med angränsande landsbygd till en valkrets. Vidare står det att såvitt angår landsbygden verkställas valkretsindelningen, där så kan ske, efter domsaga eller tingslag.

När landstinget fattade sitt beslut, ansåg den där befintliga majoriteten för beslutet alltså att man hade uppfyllt de

Ang. fastställelse av landstingsbeslut om ändrad valkretsindelning

krav som finns i lagen, och det blev därför mycket stor förvåning över att det sålunda i laga ordning fattade beslutet icke fastställdes av Kungl. Maj:t. Eftersom jag har landstingsstrycket tillgängligt här, skall jag tillåta mig att föredra § 140 i protokollet av den 5 oktober 1961, då landstinget fattade sitt beslut:

»Föredrogs finansutskottets utlåtande i ärende nr 123:

'I ärende nr 123 angående förvaltningsutskottets framställning angående valkretsindelningen får finansutskottet anföra:

Utskottet har funnit att en sammanslagning av Västerviks stad och Tjusts domsaga till en valkrets är att föredraga framför nuvarande valkretsindelning. En sådan anordning står i överensstämmelse med landstingslagen, som bland annat föreskriver att valkrets bör vara av sådan omfattning att minst 7 landstingsmän väljes samt att valkretsområdet bör sammanfalla med domsagan. Härtill kommer att en dylik ändring medför att antalet landstingsmän blir 21, ett udda antal, som är att föredra framför 22. Dessutom ger den föreslagna indelningen större rättvisa beträffande befolkningsunderlaget för varje mandat.

Finansutskottet får sålunda föreslå landstinget besluta sådan ändring av valkretsindelningen att Tjusts domsaga och Västerviks stad skall bilda en valkrets.

Herrar Lundgren och Sannerud reserverade sig till förmån för förvaltningsutskottets beslut.'

I ärendet uppstod diskussion, varvid herr Lundgren med instämmande av herr vice ordföranden yrkade bifall till utskottsreservanternas förslag och herr Anckarman med instämmande av herr Svanström yrkade bifall till utskottets förslag. I diskussionen yttrade sig därjämte herr Spångberg.

Sedan herr ordföranden framställt proposition på de båda yrkandena och förklarat sig anse att landstinget beslutat bifalla utskottets förslag, begärdes voting.»

Så följer voteringsordningen.

»Vid den därefter företagna omröstningen avgavs 12 ja-röster och 11 nej-rös-

ter.» Därefter följer en förteckning över vilka som röstade ja respektive nej.

»Mot beslutet reserverade sig samtliga de ledamöter som röstat för nej-propositionen, varvid herr vice ordföranden föredrog en av samtliga reservanter med undantag av herrar Hellebladh och Lundgren undertecknad skriftlig reservation av följande lydelse:

'Undertecknade får härmed enligt föreskrifterna i 35 § landstingslagen anföra reservation mot landstingets beslut att sammanslå de båda nuvarande valkretsarna för Tjust och Västervik till en valkrets, omfattande Västerviks domsagas område. Enligt 11 § landstingslagen skall, såvitt angår landsbygden, valkretsindelningen, där så lämpligen kan ske, verkställas efter domsaga eller tingslag. Stad med mer än 20 000 invånare bildar egen valkrets, såvida ej särskilda skäl finnes att med staden sammanföra en eller flera andra kommuner till en valkrets. Då särskilda skäl är därtill, må område med mindre invånarantal än ovan sagts utgöra valkrets.

Då vi anser, att Västerviks stad sannolikt inom ett fåtal år kommer att ha mer än 20 000 invånare och därmed enligt lagen skall utgöra egen valkrets, föreligger enligt vår mening särskilda skäl för att den nuvarande valkretsindelningen bibehålles. Det förhållandet, att antalet landstingsmän vid oförändrad indelning kommer att stanna vid 22 har enligt vår mening icke sådan betydelse att antalet kretsar nu skall minskas för att inom kort tid ånyo utökas.'

Herr Hellebladh anmälde, att han förbehöll sig rätt att eventuellt senare underteckna reservationen.»

Herr talman! Genom att föredra detta protokoll har jag velat ganska detaljrikt redogöra för ärendets behandling i vårt landsting.

Beträffande den av landstingsreservanternas anförda synpunkten att Västerviks stad snart kommer att få över 20 000 invånare förtjänar det framhållas, att staden 1957 enligt uppgift i memorialet hade 17 076 invånare, medan motsvarande siffra 1961 var 18 193 invånare. Det skedde alltså en ökning med cirka 1 000 invå-

Ang. fastställelse av landstingsbeslut om ändrad valkretsindelning

nare på en tid av fyra år. Det innebär att innan stadens folkmängd ökat från 18 000 till 20 000 invånare kommer det att dröja 8 år, d. v. s. två perioder. Det skulle enligt min mening alltså vara stor anledning att man med hänsyn till den relativt begränsade takten i ökningen av stadens invånarantal, och i anslutning till lagen, gått med på att staden nu hade förenats med Tjust till en valkrets.

Låt mig återgå till reservationen i konstitutionsutskottets memorial nr 9. Reservanterna har också antytt, att i 11 § andra stycket första satsen landstingslagen finns en undantagsregel som möjliggör bibehållande av en blandad valkrets även sedan stads folkmängd nått sådan storlek att staden enligt huvudregeln bildar egen valkrets. Det hade alltså inte varit nödvändigt att vidta en ny ändring av valkretsindelningen, i fall man denna gång hade gått med på att tillämpa undantagsregeln.

Vad sedan gäller lagens föreskrifter att kommunerna skall yttra sig beträffande indelningen av landstinget i valkretsar får jag anmäla, att vid det beslut som fattades år 1950 gällde den gamla lagen om att det skulle vara 15 000 invånare, och då blev Västerviks stad egen valkrets. År 1954 aktualiserades frågan genom ikraftträdandet av de nya reglerna. Då frågade länsstyrelsen i Kalmar län berörda kommuner. Av dessa uttalade sig nio stycken för Västerviks bibehållande som egen valkrets och fyra för stadens förening med Tjusts domsaga. Landstinget beslöt enhälligt vid ett urtima landstingsmöte att bibehålla valkretsindelningen. Jag gör kammarens ledamöter uppmärksamma på att den gången hade huvudparten av kommunerna uttalat sig för en sådan anordning.

Före det nu aktuella beslutet 1961 hade också remiss gått ut till kommunerna. Fyra hade uttalat sig för bibehållande av den gamla ordningen med Västervik som egen valkrets, medan sju hade tillstyrkt en förändring, innebärande sammanläggning av Västervik och Tjust. Jag finner således att man vid de båda tillfällena tagit lika stor hänsyn till kommunernas remissyttranden.

Landstingets beslut har ju fattats i syfte att man skulle i möjligaste mån följa gällande lag och dessutom tillmötesgå synpunkterna att ett så likformigt befolkningsunderlag som möjligt skulle ligga bakom varje mandat. Med den nu av regeringen fastställda ordningen kommer att bakom varje mandat i Västervik stå endast 3 638 personer medan mandaten i Tjust kostar 4 181 röster och i den tredje valkretsen, den s. k. trehäradsvalkretsen, 4 305. Enligt av landstinget beslutat alternativ skulle fördelningen bli ganska lika mellan de då blivande två valkretsarna med 4 314 för Västervik och Tjust och 4 305 i trehäradsvalkretsen. Antalet ledamöter i landstinget skulle genom landstingets majoritetsbeslut ha blivit 21. Detta skulle ha onödiggjort lottningsförfarande, vilket man nu kan frukta i många sammanhang.

Vad som emellertid, herr talman, är väsentligt i denna fråga är den kommunala självstyrelsen. Enligt min mening har man genom statsrådets handläggning och regeringens beslut i denna fråga gjort ett mycket olyckligt ingrepp i den kommunala självstyrelsen i detta fall. Jag har den meningen, att detta förhållande allvarligt har oroat de kommunalt verksamma, och jag finner det olyckligt att det i tiden sammanfaller med en på huvudsakligen samma statsråds ansvar bedriven verksamhet för bildande av kommunala block. Man har ute i många kommuner frågat sig: Är möjligen behandlingen av norra Kalmar läns landstings beslut i valkretsfrågan ett signum på hur mycket man numera värderar ett i lag och ordning tillkommet kommunalt beslut?

Herr talman! Med det anförda har jag velat understryka de synpunkter som reservanterna herr Larsson i Luttra m. fl. har anfört under detta ärende.

Häri instämde herr Nilsson, *Ferdinand*, (cp).

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Jag skall ta upp frågan om den kommunala självstyrelsen i detta sammanhang. Det gör jag därför att

Ang. fastställelse av landstingsbeslut om ändrad valkretsindelning

det finns en bestämmelse om att beslut om valkretsindelning skall fastställas av Kungl. Maj:t.

Varför har man infört denna bestämmelse, som alltså innebär en begränsning i den kommunala självstyrelsen? Jo, det har man gjort av den anledningen, att det när det gäller valkretsindelningen inte skall ges rum för spekulationer. Man skall inte sitta och räkna hur man bör ordna den ena och andra valkretsen för att få mandaten bra fördelade och på det sättet göra politiska vinster. Rörligheten i fråga om valkretsindelningen får alltså inte vara hur stor som helst.

I detta ärende skall vi erinra oss, att man år 1954 enhälligt beslöt, att Väster-
vik skulle utgöra egen valkrets. Väster-
vik hade då befolkningmässigt sämre
förutsättningar än nu att bilda en egen
valkrets. Sedermera har befolkningen
ökat. Vid 1958 års landsting var det inte
fråga om att man skulle göra någon änd-
ring. Så kom frågan upp år 1961 och
blev föremål för behandling i landsting-
ets förvaltningsutskott, och där beslöts
med fyra röster mot tre att man inte
skulle företaga någon ändring. Jag vill
här ha sagt, att man vid den behand-
lingen har utgått från det, som varit ti-
digare, men också sett att Västerviks
folkmängd ökar mycket starkt och när-
mar sig 20 000. Det är de synpunkterna
som framfördes till landstinget, och så
satte sig landstinget ner och fattade
beslut mot förvaltningsutskottet med 12
röster mot 11 för att försöka få en änd-
ring till stånd. Jag finner att det var
riktigt, som statsrådet gjorde, med hän-
syn till vad som ligger bakom och det
som utgör grunden när det gäller frågan
om att fastställa valkretsindelning. Hade
statsrådet följt landstinget, skulle det
kanske ha inneburit att man kommit in
på en praxis som kunde ha blivit obe-
haglig i framtiden, enär den medgivit
ökade möjligheter att spekulera om den
mest gynnsamma valkretsindelningen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Till herr Georg Petters-
son vill jag säga att vad gäller under-

ställningsföreskriften är det uppenbart,
som jag antydde i mitt förra anförande,
att det rör sig om en formsak, som i den
nuvarande lagen lever kvar från den ti-
digare lagens föreskrifter om väsentliga
undantagsregler. De reglerna borde rim-
ligen prövas av Kungl. Maj:t, det håller
jag utan tvekan med om, men med den
nya lagens utformning föreligger det inte
något sådant behov.

Det är klart att underställningsregeln,
såsom reservanterna säger, fortfarande
finns kvar för att hindra uppenbara
missbruk. Jag kan emellertid inte tro
att herr Georg Pettersson vill påstå att
det sätt, på vilket vårt landsting hand-
lade denna fråga, skulle betyda ett miss-
bruk av gällande landstingslag. I så fall
skulle jag vara tacksam för att få det i
klartext.

Vad sedan gäller behandlingen i vårt
landsting, så är de uppgifter som herr
Georg Pettersson anför sammanfallande
med dem som jag givit med undantag av
att jag inte berörde förvaltningsutskot-
tets ställningstagande. De uppgifter han
i den delen lämnade är riktiga, men de
borde kompletteras med att det i för-
valtningsutskottet fanns en reservation
av undertecknad och två andra ledamö-
ter. Ärendet gick till landstinget som ett
majoritetsbeslut av förvaltningsutskottet
tillsammans med en reservation i vanlig
ordning.

På det sättet har, såvitt jag förstår,
landstingets beslut fattats i helt laga ord-
ning. Att marginalerna är små och majo-
riteten ringa är ett förhållande, som vi
i detta hus inte är främmande för. Man
brukar ändå regelmässigt räkna med att
den majoritet som kan redovisas ger
garanti för att beslutet ändå är fattat i
enlighet med lagens föreskrifter.

Jag tror inte heller att man behöver
riskera, att beslutet skulle ge anledning
till spekulativa funderingar beträffande
fördelningen av antalet mandat. Jag vå-
gar påstå att förhållandena i det berörda
fallet skulle ha blivit sådana, som man
från visst håll minst anat, om man hade
lätit landstingets beslut bli fullföljt.

Ang. fastställelse av landstingsbeslut om ändrad valkretsindelning

Herr **PETTERSSON, GEORG, (s):**

Herr talman! Jag ifrågasätter inte annat än att beslutet tillkommit i laga ordning, och det föreligger inte någon felaktighet när det gäller landstingets handläggning. Men det är inte det vi nu har att granska, utan vi har att granska huruvida statsrådets ställningstagande varit riktigt. Där har utskottsmajoriteten kommit fram till slutsatsen, att han har handlat riktigt. Hade han handlat annorlunda kanske det hade varit felaktigt.

Jag vill också påpeka att reservanterna i utskottet har en mening, som nära nog sammanfaller med det vi säger, då de förklarar: »Det är visserligen sant att skäl kan anföras för att valkretsindelningen borde bibehållas såsom också blev fallet till följd av Kungl. Maj:ts beslut.»

Det var alltså stor tveksamhet även inom den knappa majoriteten i landstinget.

Herr **SVANSTRÖM (cp):**

Herr talman! Det ligger i sakens natur att det finns skäl som talar både för och emot i detta fall. Men de avvägningarna skedde i landstinget under det kommunala ansvar, som landstingen har och med vilket de valda landstingsmännen vinnlägger sig om att fullgöra sitt uppdrag.

Därför förefaller det fortfarande litet egendomligt, när det ena ställningstagandet här står emot det andra och frågan efter växlingar från den ena ståndpunkten till den andra har förts fram till ett avgörande, att inte det beslut, som har fattats i enlighet med självstyrelsens princip, är det som slutligen fått stå fast.

Herr **NILSSON, FERDINAND, (cp):**

Herr talman! Jag har redan genom instämmande i herr Svanströms anförande angett min uppfattning i denna fråga. Det är bara ett par saker som enligt min mening borde spikas fast just nu när debatten slutar.

Det ena är, att reservanterna har en uppfattning som är grundad på att Kungl.

Maj:ts prövning av fallet borde ha inskränkt sig till lagligheten, inte till den politiska ändamålsenligheten. Kungl. Maj:t är som bekant en politisk faktor, och bedömt från den synpunkten var enligt min mening ingripandet icke motiverat.

Det andra är, att de skäl som anförts för Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna fråga förefaller mig ytterligt svaga. Vad skulle vi som arbetar i landstingen säga, om man skulle anse den omständigheten vara ett skäl för Kungl. Maj:t att ändra ett beslut, att landstinget beslutar något annat än förvaltningsutskottet? Vad skulle det vara för ett skäl för den konstitutionella lämpligheten av Kungl. Maj:ts beslut, att man dock kan anförda skäl för Kungl. Maj:ts beslut? Det är väl ändå det minsta man kan begära!

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänt kriminalregister m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänt kriminalregister m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; och

nr 12, i anledning av väckta motioner om vidgning av kommunernas bestämmanderätt över hamntaxorna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den försvarsmedicinska forskningens organisation m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. anslag till försvarsmedicinsk
forskning

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den försvarsmedicinska forskningens organisation m. m., i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Militärmedicinsk forskning för budgetåret 1963/64 beräkna ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:ts i propositionen nr 74 föreslagit riksdagen att, såvida nu vore i fråga, till Försvarsmedicinsk forskning för budgetåret 1963/64 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmberg* och *Kaijser* (I: 630) samt den andra inom andra kammaren av herr *Cassel* (II: 780), hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslaget under fjärde huvudtiteln till försvarsmedicinsk forskning i enlighet med den försvarsmedicinska forskningsutredningens förslag skulle utgå med 1,5 miljon kronor samt att den del av kostnaderna, som vore hänförlig till de nya uppgifter ifrågavarande forskning innebure, icke skulle inräknas i den för försvaret fastställda kostnadsramen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 630 och II: 780, till Försvarsmedicinsk forskning för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Virgin*, som dock ej antytt sin mening.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Den utveckling, som äger rum inom världens krigsmakter, ökar undan för undan riskerna för att stridsmedel kan komma till användning som avser att åstadkomma skada på annat sätt än vad som kunnat ske genom hittills använda typer av vapen. Det är därför nödvändigt att genom en utökad försvarsmedicinsk forskning förbättra vår beredskap och vår motståndskraft mot sådana stridsmedel. En utökad sådan forskning är önskvärd också ur andra synpunkter. I Kungl. Maj:ts proposition nr 74 föreslås en utvidgning av detta slag. Kungl. Maj:ts utgår därvid ifrån att grundforskningen skall bekostas med anslag under åttonde huvudtiteln — kammaren har just beviljat dessa anslag — medan den tillämpade forskningen skall inordnas under fjärde huvudtitelns anslag. I fråga om denna senare huvudtitel föreslås, dels att anslaget skall höjas, i jämförelse med det nu utgående, med 0,6 miljoner kronor, dels att det i sin helhet skall bestridas inom försvarskostnadsramen och utan uppräknings av denna ram.

Nu är att märka, att när försvarskommittén träffade sin försvarsöverenskommelse, hade utredningen angående den försvarsmedicinska forskningens framtida former och kostnader ännu inte lett till något Kungl. Maj:ts ställningstagande. De ramar som försvarskommittén hade att bedöma inneslöt därför bara medel för en försvarsmedicinsk forskning av samma omfång som innevarande år, och det påpekades uttryckligen att så var förhållandet.

Försvarsöverenskommelsen innebär vidare — i likhet med den nu gällande — att kostnader eller kostnadsökningar för nytillkommande behov skall öka ramens storlek i motsvarande mån. När nu kostnadsökningar föreslås som enligt min åsikt måste bedömas vara avsedda att täcka ett nytillkommande behov lägges de emellertid helt inom ramen — vilket jag alltså tycker är felaktigt. Jag medger gärna att det här är fråga om ett obetydligt belopp både absolut sett och i för-

Om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning

hållande till de kostnader som fjärde huvudtiteln i övrigt rymmer, men man måste observera att försvarsmedicinska forskningsutredningen också har föreslagit att kostnaderna snabbt skall stiga under de fyra år som försvarsöverenskommelsen omfattar. Gör man därför inte heller för kommande år någon justering av ramen, kommer antingen de ändamål och resurser, som överenskommelsen avsåg att garantera, att bli uttunnade, eller också kommer den tillämpade försvarsmedicinska forskningen att få sämre möjligheter än vad utredningen och — såvitt jag kan förstå av propositionen — också departementschefen anser vara erforderligt. Jag tror att båda alternativen skulle vara olyckliga och enligt min åsikt stridande mot försvarsöverenskommelsens innebörd.

Jag har emellertid, herr talman, inte ensam velat ställa något yrkande på denna punkt nu i år, utan bara velat bringa min uppfattning till kammarens kännedom.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av väckta motioner om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I: 310) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 363), hade hemställts, att riksdagen måtte dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning, innefattande företrädare för regeringen, riksdagen, näringslivet och de stora organisationerna, dels ock på tionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av 150 000 kronor för att täcka de därmed förenade kostnaderna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att motionerna I: 310 och II: 363, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 310 och II: 363, i vad de avsåge medelsanvisning, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 310 och II: 363, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i enlighet med vad reservationerna föreslagit.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Per Jacobsson*, *Edström*, *Per-Olof Hanson* och *Ståhl*, fröken *Elmén*, samt herrar *Eliasson* i Sundborn och *Svensson* i Ljungkile.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! I de motioner, vilkas nummer vi nyss hörde uppläsas, betonas de stora krav, som framtiden kommer att ställa på vår anpassning till den europeiska ekonomiska utvecklingen liksom till utvecklingen inom världshandeln över huvud taget. Motionärerna pekar på exportnäringarnas avgörande betydelse för vårt framåtskridande och nödvändigheten av att följa utvecklingen med uppmärksamhet och att vara beredd att fatta snabba beslut också i frågor som kan ha verkningar på lång sikt. Med anledning härav föreslår motionärerna, att en särskild exportmarknadsberedning skall tillsättas, innefattande företrädare för såväl regeringen och de demokratiska riksdagspartierna som näringslivet och de stora organisationerna bl. a. på arbetsmarknaden. Beredningen skulle uteslutande ha rådgivande uppgifter.

Statsutskottet har inhämtat yttranden över motionerna från bl. a. de stora or-

Om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning

ganisationerna inom näringslivet och på arbetsmarknaden. I remissvaren har i allmänhet uttalats dels att nu tillämplig form för beredning av de handelspolitiska frågorna fungerar bra, dels att man bör vara återhållsam vid tillskapandet av nya planeringsorgan.

Jag bör därför kanske understryka, att motionärerna inte har avsett att rikta någon kritik mot något nu fungerande organ eller mot den sakliga beredningen av de handelspolitiska frågorna över huvud taget. Motivet är ett annat, och jag skall strax redogöra närmare för det.

Jag kan för min del också instämma i den allmänna tveksamheten mot att skapa alltför många planeringsinstitut. Planering har just nu blivit en modesak, inte bara i Sverige utan över hela världen, och liksom alla modesaker vill den kanske ibland söka överdrifter. Vi har i vårt land ingen anledning att okritiskt och snabbt anamma tankegångar och system från utlandet, i synnerhet inte om dessa skulle minska betydelsen av beprövade svenska metoder som exempelvis vårt utredningsväsende och vårt remissförfarande. Det är däremot inom parentes sagt synnerligen angeläget att dessa institut inte förlorar i saklighet och effekt. Att det finns tendenser i en sådan riktning har ju nyligen påvisats och belysts i den allmänna debatten.

Med detta har jag inte velat påstå att en planering eller en utökad planering skulle vara onödig. Det är självklart att våra alltmåra invecklade och av omvärlden så mycket starkare beroende förhållanden måste omhänderhas och ledas med kunnighet och efter långsiktiga planer. Vad jag vill säga var närmast, att om man har anslutit sig till och tror på en fri marknadshushållning med fri konkurrens och fri prisbildning både inom landet och i vår utrikeshandel, så måste utrymmet för planerarens ingrepp vara begränsat. De måste ske med återhållsamhet och i stort sett hålla sig till den allmänna ekonomiska politikens olika delar.

Nu var det naturligtvis inte en åstun-

dan att skapa nya planeringsorgan som ligger bakom motionerna. De syftar i stället till att ge en vidare bas åt samordningen och utvägningen av alla de faktorer som inverkar på vår utrikeshandel och dess villkor.

De avser också att finna en form för att komma till rätta med konsekvenserna från politisk synpunkt av organisationernas och intressegruppernas växande betydelse och av deras inordnande i planeringsverksamheten. Det är i dagens genomorganiserade svenska samhälle naturligt och riktigt att regeringen håller kontakt med och skaffar informationer från talesmän för organisationer och intressegrupper. Där om är självfallet intet att säga. Men om kontakterna och överläggningarna börjar ta karaktär av förhandlingar, måste man bli betänksam. Då tilldelas organisationerna en politisk roll som vår författning inte känner till och inte ger dem. Det kan för övrigt i detta sammanhang vara intressant att konstatera, att författningsutredningens nyss framlagda förslag inte heller gör detta.

I de nya planeringsorganen ingår av regeringen utsedda representanter för de stora organisationerna och grupperna. Organen har främst informativa och rådgivande uppgifter, men det ligger i sakens natur att vad som sägs i ett sådant officiellt organ blir något av ett ställningstagande, i varje fall om den som ingår i organet kan betraktas såsom representativ för sin organisation och intressegrupp. Så är väl också i allmänhet förhållandet. Man kan knappast komma ifrån att den reella karaktären blir ett slags förhandling; att alltså stora grupper i samhället låser sig i en position, innan den aktuella frågan har kommit under riksdagens behandling och innan således riksdagsoppositionen fått möjlighet att lägga fram sina synpunkter och redovisa ett alternativ. Riksdagen blir satt åt sidan.

Även om problemet därmed inte skulle vara löst så skulle sannolikt en del nackdelar elimineras om riksdagens demokratiska partier finge möjlighet att direkt delta i åtminstone något av de

Om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning

centrala planeringsorganen. Förhandlingskaraktären skulle då minska och framför allt skulle även oppositionspartierna veta sig ha direkt tillgång till de informationer, på vilka regeringen grundar sina förslag och ställningstaganden.

Ett sådant deltagande i planeringen kan också, såvitt jag förstår, endast vara obekvämt för regeringen om den avser att inom organen påverka eller låsa intressegrupperna. Avser man däremot endast information och rådgivning så finns knappast något rimligt skäl att neka riksdagens partier direkt tillgång till där framkommet material.

I sitt remissyttrande över motionen säger Landsorganisationen bl. a. att beredningen av de politiska frågorna är regeringens och *regeringspartiets* särskilda rättighet och att härtill hör att ta kontakter med olika parter i samhället och diskutera uppläggningsen med dem. Resultatet från beredningsarbetet redovisas, säger Landsorganisationen vidare, *delvis* offentligt och kan bli föremål för debatt.

Ja, herr talman, det är just sådana tankegångar som vi vill vända oss emot, ty de innebär ju faktiskt att regeringspartiets riksdagsgrupp skall gå till riksdagsarbetet med andra och bättre informationer än vad som står oppositionspartierna till buds. Detta skulle enligt vår uppfattning strida mot en parlamentarisk demokratis naturliga spelregler.

Motionärerna påpekar också fördelen med ett politiskt representativt planeringsorgan ur den synvinkeln, att det skulle kunna undanröja en del missförstånd och misstro av sådan art som kan ha olyckliga verkningar. Landsorganisationen säger i sitt remissvar angående detta litet spydigt, att det är enklare att underlåta att skapa misstro än att bilda särskilda organ för dess undanröjande. Också detta uttalande visar uteslutande en ovilja eller oförmåga att förstå vad det egentligen gäller.

För det första torde det vara oppositionens skyldighet att misstro förslag från regeringen i den mån eller så länge

man är osäker om de faktorer de grundar sig på eller om man tycker att faktorerna värderats felaktigt. För det andra är det väl omöjligt att undgå skepsis och misstro mot ett organ som oppositionen inte har tillträde till, i synnerhet om utalanden och ställningstaganden inom detta organ användes som argument mot förslag från oppositionen.

Jag nämnde nyss att remissinstanserna i allmänhet avrätt från att skapa ett nytt planeringsorgan. De har dock av naturliga skäl inte lagt så stor vikt vid de synpunkter av främst politisk natur som vi vill tillmäta betydelse. Man kan kanske ändå för närvarande nöja sig med den form för tillgodoseende av motionärernas huvudsyfte som föreslås av Industriförbundet, Exportföreningen och Arbetsgivareföreningen och som innebär att den rådgivande kommittén för integrationsfrågor utvidgas med representanter för de demokratiska oppositionspartierna i riksdagen. Om man samtidigt gör smärre förändringar i kommitténs arbetsformer skulle den kunna bli ett lämpligt organ för diskussion av utrikesekonomiska frågor av större räckvidd över huvud taget.

Jag tror att man alltså kan acceptera ett sådant förfaringsätt tillsvidare, inte minst mot bakgrunden av att motionerna tillkom före sammanbrottet av förhandlingarna om Storbritanniens inträde i EEC, d. v. s. i ett mera akut skede än vad som nu kan sägas vara för handen.

Herr talman! Jag ber att med stöd av vad jag nu framfört få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad herr Virgin sade om önskvärdheten av en vidsträckt och förbättrad informationsmöjlighet för oppositionspartierna i dessa sammanhang. Det är emellertid så, att den högermotion som ligger bakom detta utskottsutlåtande såsom framgår av handlingarna blivit rätt hårdhänt behandlad av remissinstanserna,

Om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning

och ingen har heller yrkat bifall till motionen.

Det föreligger emellertid i ärendet dels ett särskilt yttrande med företrädare för folkpartiet och med någon centerpartist bakom, dels ock en reservation från högerhåll. Den uppmärksamme läsaren ser, att såväl yttrandet som reservationen till sin sakliga innebörd nära sammanfaller. Personligen tror jag att om vi haft mera tid på oss i dessa bråda dagar i riksdagen så skulle de personer, som står för yttrandet respektive reservationen, ha kunnat komma fram till ett gemensamt aktstycke. Det var väl mest olycklig tidsnöd som förhindrade den saken.

Emellertid vill jag säga, att det förefaller mig tveksamt om det är korrekt att framlägga en reservation av den innebörd som nu föreligger mot bakgrund av den motion, som väcktes vid riksdagens början. Det är litet svårt att förena den föreliggande reservationens yrkande med de yrkanden, som fanns i den ursprungliga motionen. Men när denna reservation ändå föreligger och jag sakligt inte har något att invända mot reservationens yrkande, kommer jag för min del att stödja den föreliggande reservationen för den händelse det blir votering.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Föreliggande utlåtande baseras, som vi har hört tidigare, på en motion från högerhåll med hemställan om upprättande av en särskild exportmarknadsberedning, som skulle innefatta företrädare för regeringen, riksdagen, näringslivet och de stora organisationerna och som skulle dra en kostnad av c:a 150 000 kronor.

Vi har i statsutskottets första avdelning behandlat denna motion mycket grundligt. Vi har således remitterat ärendet till institutioner och organisationer, som vi antagit skulle ha möjlighet att sakkunnigt bedöma de föreliggande frågeställningarna. Som alla här kan se

visar de inkomna remissvaren, som finns med i detta utlåtande, att samtliga är av avstyrkande karaktär utom ett från Lantbruksförbundet, som tillstyrkt motionens yrkande.

Det bör kanske också uppmärksammas att samtliga är ense om — som herr Virgin mycket riktigt framhöll — att någon anledning till kritik mot de nuvarande handelspolitiska arbetsformerna i vårt land inte föreligger. Vi kan sålunda konstatera, att remissinstanserna klart angivit, att något behov av ändringar eller yrkanden om något nytt organ inte finns.

Reservanterna har också, som här tidigare påpekats, frånfällt motionerna och i stället reserverat sig för ett yrkande från Industriförbundet och Exportföreningen som föreslår, att man i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle förorda, att ett utsträckt samråd mellan riksdag, regering och näringsliv kommer till stånd genom utvidgning av den rådande kommittén för integrationsfrågor. Här skjuter man således i förgrunden riksdagens behov att medverka i utredningsfrågor och dylikt och särskilt när det gäller frågor som kan beröra det nu aktuella integrationsområdet.

Jag kan för min del inte bedöma hur stort detta behov av insyn och medverkan från riksdagen är. Jag har dock ett intryck av att de ledamöter, som sitter i dessa aktuella organ, även är politiskt medvetna och säkerligen slår larm till politiskt forum om så krävs och bedöms angeläget.

Såsom frågan nu ligger till menar jag, liksom utskottet, att nuvarande samarbetsformer mellan staten och näringslivet i handelspolitiska frågor är sådana, att dessa frågor får en allsidig belysning och genomgripande beredning samt att tillkomsten av ett ytterligare beredningsorgan kanske skulle komplicera utredningsarbetet. Detta har man också varit överens om inom remissinstanserna, och jag finner därför knappast någon anledning att följa reservationen.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande punkten a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 87 punkten a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 46.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten b hemställt.

Ang. stöd till barnstugor m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd till barnstugor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1963/64 beräkna ett reservationsanslag av 5 300 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 62, under återopande av bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över socialärenden för den 1 mars 1963, föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredragande statsrådet förordade regler för bidrag till anordnande och drift av barnstugor, dels ock för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa till Bidrag till anordnande av barnstugor ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor samt till Bidrag till driften av barnstugor ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor.

I propositionen hade redogjorts för vissa av den av Kungl. Maj:t den 6 juni 1962 tillsatta familjeberedningen gjorda undersökningar rörande barnstugeverksamheten.

För att stimulera kommunerna till en snabb utbyggnad av daghem och fritidshem — en fördubbling av platsantalet fram till 1970 åsyftades — hade förordats en kraftig uppräknings av statens stöd till dessa institutioner. Förslag till nya statsbidragsregler hade framlagts.

Årskostnaderna för de nya statsbidragen beräknades, sedan systemet varit i funktion något år, till cirka 25 miljoner kronor, vilket vore inemot 20 miljoner kronor mer än för närvarande.

Beträffande driftbidraget till barnstugorna, vilket för närvarande utginge i form av lönebidrag för personal med viss formell kompetens, hade i propositionen föreslagits, att detsamma i stället skulle utgå med bestämt belopp för plats och år samt utan anknytning till visst kompetensvillkor. Driftbidraget skulle

Ang. stöd till barnstugor m. m.

utgå med 1 200 kronor för daghem och 500 kronor för fritidshem samt 100 kronor för lekskolor. Bidrag till anordnande av daghem och fritidshem skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag utgå med 2 500 kronor per plats, dock högst med belopp motsvarande halva byggnadskostnaden.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Mattson m. fl.* (I: 645) och den andra inom andra kammaren av fru *Eken-dahl m. fl.* (II: 796), i vilka hemställts, att riksdagen med frångående av förevarande proposition måtte fastställa, att statsbidraget till barnstugor skulle utgå med 25 procent av driftkostnaderna samt 50 procent av byggnadskostnaderna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kaijser* (I: 651) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: 807), i vilka anhållits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta, att driftbidraget till barnstugeverksamhet skulle för tid från och med den 1 juli 1963 utgå till avlönande dels av föreståndare, som med godkända vitsord genomgått statsunderstött förskoleseminarium eller av socialstyrelsen förklarats skickad att förestå barnstugor, dels av övriga befattningshavare som ägde sådan utbildning med ett belopp för befattningshavare och år av 8 000 kronor i fråga om daghem och fritidshem samt 4 000 kronor i fråga om lekskolor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson* (I: 652) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Fälldin* (II: 805), i vilka föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om allsidig utredning av frågan rörande ekonomiskt stöd till hemarbetande mödrar med barn i förskoleålder, avsett att utgå som alternativ till och i stället för

samhällsstöd för barntillsyn genom daghem och dylikt och i syfte att för berörda kvinnor skapa bättre förutsättningar för fritt val mellan förvärvsarbete och barnomvårdnad i hemmet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* och fru *Hamrin-Thorell* (I: 653) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Helén* (II: 806), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte

1. besluta att fastställa statsbidragen till dag- och fritidshem så att anordningsbidrag utginge med 1/3 och driftbidrag med 1/4 av faktiska kostnader efter vissa i motionerna närmare angivna riktlinjer,

2. besluta, att som formellt kompetenskrav för rätt till driftbidrag till barnstugor skulle gälla, att föreståndarinna och eventuellt vissa övriga befattningshavare skulle hava förskollärarexamen, dock att inledningsvis dispens från detta krav skulle kunna erhållas, samt

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om statsbidrag till familjedaghemsverksamheten;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 654) och den andra inom andra kammaren av herr *Gomér m. fl.* (II: 804), i vilka anhållits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsammast möjliga prövning av frågorna rörande förbättrad och ökad familjedaghemsverksamhet, kombinerad verksamhet familjedaghem-daghem-lekskola m. m., en till nämnda barntillsynsverksamhet knuten serviceorganisation för tillsyn av barn, som till följd av sjukdom ej kunde vistas i skola eller daghem, samt statsbidrag till familjedaghemsverksamheten.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med av-

Ang. stöd till barnstugor m. m.

slag å motionerna I: 651 och II: 807, I: 653 och II: 806 samt I: 654 och II: 804, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåntagandet anfört rörande omfattningen och inriktningen av statens stöd till barnstugeverksamheten m. m.;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 651 och II: 807 samt I: 653 och II: 806, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåntagandet anfört i fråga om kompetenskrav för befattningshavare vid barnstugor;

III. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 645 och II: 796, I: 651 och II: 807 samt I: 653 och II: 806, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna av föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 1 mars 1963 förordade regler för bidrag till anordnande och drift av barnstugor;

IV. att riksdagen måtte

a) till Bidrag till anordnande av barnstugor för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

b) till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor;

V. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 652 och II: 805 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåntagandet anfört i fråga om ekonomiskt stöd till hemarbetande mödrar.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande omfattningen och inriktningen av statens stöd till barnstugeverksamheten m. m.

a) av herrar *Virgin, Kaijser, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motio-

nerna I: 651 och II: 807 ävensom med avslag å motionerna I: 653 och II: 806 samt I: 654 och II: 804, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående omfattningen och inriktningen av statens stöd till barnstugeverksamheten m. m.;

b) av herrar *Axel Johannes Andersson, Bengtson, Per Jacobsson, Edström* och *Nils-Eric Gustafsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Andersson* i Knäred, *Gustafsson* i Kårby och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 654 och II: 804 samt I: 653 och II: 806 ävensom med avslag å motionerna I: 651 och II: 807, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning samt förslag rörande dels statsbidrag till familjedaghemsvksamheten m. m., dels en till barntillsynsverksamheten knuten serviceorganisation för tillsyn av barn, som till följd av sjukdom ej kunde vistas i skola eller daghem;

2) beträffande kompetenskrav för befattningshavare vid barnstugor

a) av herrar *Virgin, Kaijser, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna fråga bort hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 651 och II: 807 ävensom i anledning av motionerna I: 653 och II: 806, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört i fråga om kompetenskrav för befattningshavare vid barnstugor;

b) av fröken *Elmén* och herr *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna del bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med av-

Ang. stöd till barnstugor m. m.

slag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 653 och II: 806 ävensom i anledning av motionerna I: 651 och II: 807, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anför i fråga om kompetenskrav för befattningshavare vid barnstugor;

3) beträffande utformningen av reglerna för bidrag till anordnande och drift av barnstugor

a) av herrar *Virgin, Kaijser, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande i nu ifrågavarande del bort erhålla den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 651 och II: 807, ävensom med avslag å motionerna I: 653 och II: 806 samt I: 645 och II: 796, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna av reservanternas förordade regler för bidrag till anordnande och drift av barnstugor;

b) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande fråga bort lyda på sätt i reservationen angivits samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 645 och II: 796 samt med bifall till motionerna I: 653 och II: 806 ävensom med avslag å motionerna I: 651 och II: 807, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna av reservanternas förordade regler för bidrag till anordnande och drift av barnstugor.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! I detta ärende, som behandlar frågan om stöd till barnstugor m. m., har det bl. a. åberopats en utredning, som har skett genom familjeberedningen, varav framgår att man räknar med en fördubbling av platsbehovet när det gäller familjedaghem, lekstugor och anordningar av kollektiv art av olika slag fram till år 1970. Denna be-

dömning är såvitt jag förstår sannolikt också realistisk. Behovet av någon form av tillsyn och omhändertagande av barn under skolåldern växer ständigt och kommer att öka i samma mån som antalet yrkesverksamma husmödrar stiger.

Intresset för dessa frågor är numera inte endast lokaliserat till de större städerna, utan det finns ett växande intresse inte minst för lekskoleverksamheten även på mindre orter ute på landsbygden. Jag skulle närmast vilja bedöma det så, att familjeberedningens prognoser ligger i underkant. Detta säger oss att det är angeläget att ta vara på de olika verksamhetsformer som här erbjuder sig och som för varje ort visar sig vara mest ändamålsenliga. Detta är en av anledningarna till att vi i en reservation ansett tiden mogen för att pröva möjligheten att även lämna statsbidrag till s. k. familjedaghemsverksamhet. Av det klientel som tillfrågats anser en stor del att denna form av barntillsyn är ett fullt acceptabelt alternativ. På många orter är det kanske också den enda praktiska möjligheten att lösa detta problem.

Det är givetvis angeläget även när det gäller denna form att man bemödar sig om att hålla en god standard. I det avseendet ber jag att få hänvisa till det resonemang som föres i reservationen 1 b, där man också har tryckt på vikten härav.

Innan jag går vidare vill jag, herr talman, även säga ett par ord beträffande kompetenskravet. Det finns ju från vår sida en reservation också på den punkten. Jag har inte biträtt denna reservation, men jag tror att alla som inom utskottet deltagit i handläggningen av detta ärende är överens om att det är angeläget att kompetenskravet upprätthålles och att man starkt trycker på behovet att ha kompetent folk som skall sköta dessa anläggningar.

Utskottet har ju också på den punkten skrivit ganska hårt. Jag ber att få citera vad utskottet där säger: »Utskottet anser det i likhet med motionärerna betydelsefullt att förtroendet till barnstugeverksamheten inte rubbas och att

Ang. stöd till barnstugor m. m.

kvaliteten av barnstugevården upprätthålles. Det synes därför angeläget, att den reella utbildningsstandarden inte eftersättes. Med hänsyn till det aktuella utbildningsläget och den rådande bristen på förskollärare anser utskottet det dock inte tillrådligt att för närvarande beträffande driftbidraget till barnstugor uppställa bestämda formella utbildningskrav.»

Vi har inom utskottet — i varje fall har jag gjort det — bedömt det så, att även om vi finner det angeläget att försöka vidmakthålla de formella kompetenskraven är dagens situation sådan att detta kanske inte ens i flertalet fall är möjligt. Vi har inom utskottet inte funnit det rimligt att fastställa villkor som skulle komma att innebära att dispensförfarandet kanske närmast skulle bli en regel. Detta hindrar inte att det är angeläget att understryka behovet av att utbildningskapaciteten på detta område ökas. Jag skulle föreställa mig att vederbörande som har ansvaret för denna gren av utbildningsverksamheten också har klart för sig det stora behov som här är dokumenterat.

Till sist skulle jag vilja säga några ord om statsbidragets konstruktion, där vi har en reservation som avviker från utskottets ståndpunkt. På den punkten finns också en del motioner, bl. a. av ett antal socialdemokrater både i denna kammare och i medkammaren. Motionerna syftar till att statsbidraget icke såsom föreslås i den kungl. propositionen skall knytas till ett bestämt belopp per plats utan utgå med en viss procent av investerings- och driftkostnaderna.

På denna punkt säger utskottet — jag tycker egentligen att det är en ganska god motivering för reservanternas ståndpunkt — följande: »Enligt utskottets mening är det angeläget, att stimulanseffekten av det statliga stödet till daghem och fritidshem kan upprätthållas. Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter noggrant följer utvecklingen på hithörande område och därvid har uppmärksamheten riktad på de av motionärerna aktualiserade frågorna.»

Vi känner till att statsbidrag, som är knutna till ett bestämt belopp, har en benägenhet att år efter år förlora i värde allteftersom penningvärdet sjunker. Det är en erfarenhet som vi gjort på många olika områden när det gäller statsbidrag. Vi har därför från reservanternas sida funnit det angeläget att försöka finna en form för statsbidraget, som fortlöpande garanterar och säkrar statsbidragets realvärde. Vi anser att detta önskemål bäst och smidigast kan tillgodoses genom den konstruktion som föreslås i reservationen.

Jag ber därför, herr talman, att med denna korta motivering få yrka bifall till reservationerna 1 b och 3 b.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Frågan om stöd åt barnstugor är bara en liten del i ett stort komplex av frågor berörande familjepolitiken. I det komplexet ingår frågan, om man över huvud taget skall stimulera mödrarna till att ta förvärvsarbete eller om man skall göra motsatsen: försöka påverka dem att stanna hemma och sköta familjen.

I dag säger man att den gifta kvinnan skall ha valfrihet — med andra ord: ekonomiska förhållanden skall inte ha någon betydelse för avgörandet, om hon skall stanna hemma och sköta sina barn eller om hon skall gå i ett arbete. Ibland gör särskilda arbetskraftsförhållanden att man vill ha ut småbarnsmödrar med en viss utbildning i arbetslivet, och man kan då naturligtvis inverka på deras val genom att göra den nödvändiga barnpassningen billigare och lättillgängligare genom att i högre eller lägre grad subventionera den.

Emellertid bör man egentligen inte se den här frågan enbart ur sådana kortsiktiga arbetsmarknadssynpunkter. Man bör också bedöma den med hänsyn till dess betydelse på mycket lång sikt. Vi har en mycket låg nativitet — hur påverkas den av de gifta kvinnornas förvärvsarbete, och vad betyder den på lång sikt t. ex. för våra möjligheter att en gång i framtiden infria de utfästelser som vi har gjort i fråga om pensioner o. s. v.?

Ang. stöd till barnstugor m. m.

Man kan också se problemet enbart ur familjens synpunkt: Hur påverkar en kollektiv heldagsvård barnens fysiska och psykiska hälsa? Vad har den för betydelse för familjen? Hur påverkas mödrarnas fysiska och psykiska hälsotillstånd av de dubbla arbetsuppgifterna i yrket och i hemmet?

Man kan se saken rent ekonomiskt: Hur påverkar familjebeskattningen mödrarnas intresse att gå ut i förvärvslivet? Vad betyder å ena sidan ett vidare genomförande av tudelningsprincipen upp till en högre inkomstgräns och å andra sidan den höga skatteprogressionen och de höga marginalskatterna även inom sådana inkomstlägen som nu är ganska vanliga? Vad betyder förvärvsavdragets storlek och utformning, och då särskilt ett förvärvsavdrag som motsvarar de verkliga kostnaderna för tillsynen av barnen? Och slutligen: Motsvarar kostnaderna för den service som småbarnsfamiljerna behöver på kortare eller längre sikt vad samhället kan få i inkomst av de förvärvsarbetande mödrarnas arbete i produktionen?

Alla de här problemen, och många andra därtill, hänger ihop. När vi i dag stannar bara vid frågan om ökat stöd åt barnstugor, måste man erinra sig att detta bara är en liten del i ett stort problemkomplex. Utvecklingen går emot att allt flera mödrar med barn under sju år deltar i förvärvsarbete — ingen torde kunna eller vilja bestrida det. Om det är en utveckling som bör hälsas med glädje eller inte är en annan fråga, som vi inte skall diskutera i dag. I dagens läge bör vi acceptera kravet på valfrihet, och vi bör möjliggöra för mödrarna att utnyttja den valfriheten.

Hur stort är behovet av barnpassning för förvärvsarbetande småbarnsmödrar? Några mer exakta siffror på det kan man ju inte få, och den siffra — bortåt 200 000 — på vilken propositionen bygger är i hög grad en oviss siffra. De redovisade uppgifterna innefattar även dem som yrkesarbetat bara en timme under en viss vecka, och de kan knappast anses relevanta. Långtidsutredningens

beräkning, som utgör grunden för familjeberedningens och propositionens bedömning av den framtida utvecklingen, är kanske mindre en utarbetad prognos än ett antagande som bygger på spekulationer om arbetskraftsutvecklingen enligt olika alternativ. Jag tror ändå inte att den bedömning som propositionen kommer till är alldeles tokig — det är bara det att bakgrunden till siffrorna synes mig vara ganska osäker.

Enligt vår mening bör alltså frågan om barntillsynen inte lösas med utgångspunkt enbart från arbetsmarknadspolitiska överväganden. Man bör också diskutera vilken form av tillsyn för småbarnen som är den lämpligaste, och man bör söka sig fram till en lösning vilken i möjligaste mån ger modern den valfrihet hon vill ha både när det gäller att ta ställning till frågan om hon skall gå ut i förvärvsarbete eller ej och till formen för den barntillsyn hon vill anlita.

För vissa kategorier av småbarnsföräldrar är det en ekonomisk nödvändighet att skaffa sig förvärvsarbete. Det gäller t. ex. de ensamma barnförsörjarna. Men det finns också fullständiga familjer, där familjens inkomster blir otillräckliga om inte båda föräldrarna skaffar sig förvärvsarbete. Här kan ibland, särskilt på vissa orter, kollektiv tillsyn bli det enda användbara alternativet. För dessa kategorier bör därför sådan tillsyn anordnas av sociala skäl.

För övriga kategorier är förutsättningarna för valfrihet större, såväl när det gäller om de skall ta ett förvärvsarbete eller inte som i fråga om den form för barntillsynen som vederbörande vill använda. Den fulla valfriheten nås, såsom redan antytts, om den gifta kvinnan eller den ensamma barnförsörjaren bereds möjlighet till avdrag vid beskattningen för sina verkliga kostnader för barntillsynen. På den vägen blir det också möjligt att ta hänsyn till skillnaden i kostnader för enbarns- och flerbarnsfamiljer.

Det är angeläget att staten inte genom sina åtgärder ingriper i valfriheten och ensidigt gynnar en viss vårdform. I var-

Ang. stöd till barnstugor m. m.

je fall bör ett ensidigt gynnande ha den förutsättningen, att den gynnade formen ur alla synpunkter är den bästa.

Åsikterna om daghemsmiljöns värde för barnens fostran och utveckling till social anpassning är delade, såsom familjeberedningen och propositionen framhåller. Det förtroende som daghemmen i alla fall åtnjuter rubbas inte av det faktum, att en del barn inte kan finna sig till rätta i ett barnkollektiv som omfattar hela dagen, säger man. I själva verket kan denna vårdform för en del av barnen medföra psykologiska problem. Och luftvägsinfektioner är alltså ett besvärligt problem för många av barnstugornas barn och deras föräldrar. Familjedaghemmen får däremot inte någon statlig subvention, och ändå är det så att vissa infektionskänsliga eller psykiskt särpräglade barn mår bättre i familjedaghemmen än i de stora grupperna på daghemmen.

För de något äldre barnen i förskoleåldern har lekskolorna stor betydelse, liksom fritidshemmen helt naturligt har sin uppgift att fylla för de s. k. nyckelbarnen i skolans lägre klasser.

Man har riktat anmärkningar mot familjedaghemmen som form för barntillsyn, sagt att deras stabilitet varit mindre god och att det varit svårt att få tag i hem av god kvalitet. Kvaliteten kan dock kontrolleras i de av barnavårdsnämnd godkända hemmen, och den kan förbättras om ersättningen för denna vård höjes. Så kan bli fallet, om förvärvsavdraget ökas.

Familjedaghemmen är den form av barntillsyn som ökat mest under senare tid; lekskolan har kanske ökat ännu mera, men jag tänker nu på de mycket små barnen. Inom vissa kommuner har man så goda erfarenheter av familjedaghemsvärksamheten att man inte hyser någon som helst önskan att ordna daghem. I likhet med föredragande statsrådet anser vi, att energiska ansträngningar bör göras för att öka familjedaghemmens antal och höja deras kvalitet.

Daghemmen är den dyraste formen av barntillsyn. Inklusive kapitalkostnader uppgår kostnaden per vård dag till 30

kronor, ja, det har sagts 35—40 kronor per dag; driftkostnaderna anges uppgå till 25 kronor per dag. Personalbehovet är heller inte obetydligt. Rent samhälls-ekonomiskt är det egentligen bara för väl utbildade mödrar, vilkas kunnande behövs inom näringsliv, skola eller vårdyrken, som daghemmen kan bli ekonomiskt lönande. Som nämnts har daghemmen emellertid också en social uppgift att fylla; och i det sammanhanget har ju de ekonomiska synpunkterna underordnad betydelse. Familjedaghemmen kräver inga investeringar, de är en billig form av barntillsyn, och den kan vara mycket bra.

En stark subventionering av daghemsvården kommer att innebära en dirigering av småbarnsmammorna ut på arbetsmarknaden. Den starka subventionen kommer alltid att göra daghemplatserna eftersökta. Det blir billigt och bekvämt, i många fall — kanske de flesta — säkert också bra. Det verkliga behovet av vårdplatser vid denna form kommer alltid att vara svårt att beräkna, svårare ju större subventionen är. Men de verkliga kostnaderna för tillsynen kommer att vara dolda för dem som utnyttjar den. Därigenom bidrar man till att konservera uppfattningen, att det vårdande arbetet inte är så mycket värt; man behöver ju själv betala så litet för det. Den subventionerade daghemsvården innebär ett gynnande av de små familjerna i tätorterna. De större familjerna, familjer som bor på landsbygden och familjer, som har infektionskänsliga barn och alltså inte kan utnyttja denna vårdform, får inte del av förmånen.

Även vårt förslag betyder en ökad subvention åt daghemmen i jämförelse med nuläget. Det är byggt på samma grund som nuvarande system, nämligen på tillgången av kompetent personal. Vi har när det gäller den saken följt vad socialstyrelsen anfört i sitt remissyttrande. Styrelsen framhåller att beredningens och propositionens förslag är rationellt ur rent bidragsteknisk synpunkt, men den konstruktionen kan enligt styrelsens mening och enligt den erfarenhet som styrelsen redovisar i sitt yttrande inne-

bära allvarliga risker för en försämrad standard vid barndaghemmen. Vi föreslår också att bidrag till fritidshem och till lekskolor skall utgå med höjda belopp men enligt samma principiella konstruktion.

Däremot är vi i nuvarande läge inte beredda att föreslå statsbidrag till familjedaghemsvksamhet. Det kan ju förefalla egendomligt, eftersom vi eljest har en viss förkärlek för den formen av barntillsyn. Det torde emellertid inte kunna undvikas att med statsbidragen förbinda vissa krav i fråga om tillsynstid per dag, antalet tillsynsdagar m. m., vilka krav skulle beröva denna vårdform den elasticitet i tillämpningen, som är ett av dess karakteristiska och ett av dess mera tilltalande drag. Det förhöjda förvärvsavdraget, som vi anser vara en väsentlig del i det system som skall möjliggöra småbarnsmammans förvärvsarbete, så som vi vill ordna det, ger henne också en möjlighet att själv på ett bättre sätt än nu kunna ersätta den som ordnar familjedaghem.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 1 a, 2 a och 3 a, som är fogade till detta utlåtande, med herr Virgin som första namn.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Fru MYRDAL (s):

Herr talman! I olikhet med de föregående talarna, som har gjort sig till förespråkare för de till statsutskottets utlåtande fogade reservationerna, har jag ingenting att kritisera utan vill stödja utskottet och endast ta detta tillfälle i akt för att ytterligare stryka under ett av utskottets uttalanden och förslag.

Utskottet har följt propositionen nr 62 i alla avseenden utom ett, där ett motionsvis framfört yrkande föranlett utskottet att som sin mening ge till känna, att spörsmålen om ekonomiskt stöd till hemarbetande mödrar med barn i förskoleåldern bör förutsättningslöst prövas. Detta krav på en utredning av alla

Ang. stöd till barnstugor m. m.

med barntillsynen sammanhängande problem har en angelägenhetsgrad och ett omfång, som kan behöva en ännu större emfas än vad utskottet givit det i sin skrivning. Vi måste alla inse — den föregående talaren har också vittnat där om — att den reform om ökat stöd till barnstugorna, som i dag skall genomföras, bara är en detalj i det mycket större problemet om familjepolitiken, som under lång tid inte har varit föremål för utredning. Det är t. o. m. en delreform av ganska anspråkslöst mått mot bakgrunden av det vidare problemet om barnfamiljernas behov och de dynamiska förändringar i dessa som inte minst sammanhänger med kvinnornas ökade deltagande i förvärvsarbetet.

Eftersom det är så angeläget att någonting blir gjort, och blir gjort genast, innebär detta påpekande naturligtvis inte något klander mot det nu ansvariga statsrådet, som säkert själv skall vara den första att hävda, att det egentligen behövs mycket mer både av kollektiva anordningar och av andra ekonomiska och organisatoriska reformer till stöd för familjer med småbarn. Men i den finansiella mangling, som ger slutskepnaden åt våra sociala reformer, hör åtgärder på detta område tydligen till de krav som genom decennier har haft svårast att göra sig gällande.

Jag säger inte detta ut i tomma luften, utan därför att jag av en ödets nyck — i ett slags förutvarande inkarnation, skulle jag kunna säga — har medarbetat i samtliga de tre föregående utredningar, som har linjerat upp principproblemen och framtidsmålen på detta område, nämligen de statliga utredningarna nr 20 år 1938, nr 9 år 1943 och nr 15 år 1951.

När jag läste propositionen hade jag ett underligt intryck av att känna igen så mycket, inte bara beskrivningar av existerande förhållanden utan till och med siffror, och jag undrade därför om det var möjligt att så litet hade rört sig på detta område. Sedan har jag slagit upp de gamla utredningarna och vågar därför det generella omdömet, att vad som genomföres år 1963 inte är mycket

Ang. stöd till barnstugor m. m.

mer än vad som föreslogs för 25, 20 eller i varje fall 12 år sedan. Ändå var inte dessa utredningar dominerade av några högtflygande specialistintressen. Det tror jag namnen på de personer borger för, vilka som ordförande har skrivit under utredningarna; första gången, år 1938, var det Nils Wohlin — namnet är välbekant för statsrådet Lindström — andra gången, år 1943, var det Tage Erlander och tredje gången, år 1951, Bengt Elmgren.

Av i utredningarna tillgänglig statistik framgår den reella uppgången på detta område. Om jag bara tar daghemsplatserna, visar det sig att antalet år 1937, då den första undersökningen gjordes, var 3 000, men redan år 1950 var antalet 9 400, vilket inte är långt ifrån siffran 9 900, vilken redovisas för 1961/1962. Den stora uppgången skedde på 1940-talet, inte senare. Även när det gäller målsättningen, alltså när man med denna utveckling som en basis för kostnadsuppskattningar skall bedöma storleken av behövliga framtida statsbidrag, hade de äldre utredningarna något djärvare uppfattningar. Nu är alltså det mål, som man närmast tänker sig under den utbyggnadsperiod man kan överblicka, 20 000 platser i daghemmen. 1938 års utredning skyggade inte för tanken att ungefär vart fjärde barn i förskolåldern skulle gå i lekskola eller daghem. 1951 förutsade man att 1960 borde det vara 17 500 barn i daghemmen, d. v. s. nästan dubbelt så många som det verkligen blev 1960. När det gällde statsbidragens storlek var man inte heller räddhågad. Den utredning som publicerades 1951 förutsåg i driftbidrag för 1960 någonting på 17 miljoner kronor. 1963 är vi färdiga att rösta igenom 11 miljoner, och om något är räknas med att driftbidraget skall bli omkring 20 av de 25 miljoner propositionen anger som framtida kostnadsram. Men med hänsyn till penningvärdeförsämringen är detta närmast mindre än vad som tidigare hade föreslagits.

Vad beträffar den mera principiella målsättningen var nog de äldre utredningarna radikalare — om jag får använ-

da det uttrycket. Det visar sig särskilt i fråga om lekskolorna, som samtliga dessa tre utredningar såg som den socialt sett mest allmängiltiga formen, särskilt värd det samhälleliga stödet.

Jag sade förut att detta inte är sagt för att kritisera, ty det är i högsta grad berömvärt att en kraftig lyftning nu föreslås, men jag tror vi skall förstå att detta inte kommer att förslå länge. Särskilt är det inte konstruktiv framtidspolitik att lekskolornas utveckling måste eftersättas eller åtminstone inte kan stimuleras tillräckligt. Jag säger att detta är inte kritik, ty jag vet att nöden har ingen lag, och i det här fallet är det ju den akuta personalbristen som dikterar läget och sätter gränserna för vad vi kan åstadkomma. Men personalbristen i sin tur beror ju på det bristande förutseende man har visat under de gångna 25 åren — 1930-talet, 1940-talet och 1950-talet. Jag har tänkt att det kanske är hälsosamt att vi alla får en påminnelse om detta för att vi skall bli beredda att ta större tag för att rätta till förhållandena på det här området.

Men hur skall de rättas till? Problemen själva har ju undergått stora förändringar under den tid som gått. Den karaktär av nära nog nödhjälp som daghemmen onekligen i stor utsträckning hade under tidigare perioder är definitivt på avskrivning. Allt fler förvärvsarbetande kvinnor, d. v. s. mödrar som har egna arbetsinkomster, använder sig gärna av den kollektiva barntillsynen, och den kommer säkert att bli en ännu mer normal företeelse i deras planering. Särskilt om de ganska högljudda arbetsmarknadskraven på kvinnorna får göra sig gällande, sådana som t. ex. långtidsutredningen föruter dem, blir det ju också fler mödrar som både kan och vill betala för sådan tillsyn.

Jag delar inte herr Kaijers ganska pessimistiska och restriktiva syn på värdet av dessa institutioner, utan jag uppskattar barnstugorna i mycket hög grad, men även vi som gör det och som dessutom har kvinnornas valfrihet som ett ännu mer om hjärtat liggande intresse måste vara angelägna om att ett ny-

Ang. stöd till barnstugor m. m.

tänkande kommer till stånd om vilken väg man verkligen önskar att utvecklingen skall gå. Frågan kan ju inte i längden förbli begränsad till hur stora summor samhället skall skjuta till för den speciella kategori av småbarnsmödrar som utnyttjar den kollektiva barntillsynen, utan det blir en fråga om samhällsplanering i större skala för mödrarna på arbetsmarknaden och i hemmen, alltså en samhällsplanering för barnfamiljerna. Vilken är den bästa lösningen för dem ur ekonomisk synpunkt men också ur psykologisk synpunkt?

Då återkommer jag till utskottets utredningskrav som enligt min mening bör tolkas på ett ganska vittsyftande sätt. Skall det vara en förutsättningslös utredning, vilket utskottet har skrivit, så kan det ju inte bara bli fråga om att studera vilket ekonomiskt stöd som borde ges till hemarbetande mödrar som alternativ till samhällets stöd till barntillsynen. På sistone har opinionen vaknat alltmer till insikt om att problemet gäller hela barnförsörjningen, särskilt i förhållande till kvinnornas möjligheter att välja mellan arbetsinkomster och hemarbete.

Inte heller kan lösningen ligga i ett så snävt resonemang som det som förts i reservation 1 a av herr Virgin m. fl. och som herr Kaijser nyss gjorde sig till talesman för, d. v. s. i första hand högre förvärvsavgifter för kvinnorna vid beskattningen. Men inte heller kan det gälla att utreda bara ett fortsatt utbyggande av den kollektiva servicen, som familjeberedningen aviserar. Kanske ger centerpartimotionerna nr I: 652 av herr Thorsten Larsson och nr II: 805 av herrar Gustavsson i Alvesta och Fälldin den linje som på sätt och vis kommer mina tankar närmast. Där har äskats en utredning, och det sägs direkt i klämman att den utredningens syfte bör vara att förberörda kvinnor skapa bättre förutsättningar för fritt val mellan förvärvsarbete och barnomvårdnad i hemmet. Den motionen gör en ytterligare tjänst då den faktiskt i sin motivering inlägger en gensaga mot familjeberedningen, som sagt att opinionen inte skulle vara mogen

för de större tagen. I motionen sägs tvärtom att det finns goda förutsättningar för erforderligt underlag i den politiska opinionen, i varje fall »något på sikt». Själva motionsyrkandet är dock, menar jag, för snävt tilltaget, ty utredningen kan, som jag sade, inte bara ta hänsyn till en kategori mödrar — de hemarbetande — och avse kontantbidrag till dem.

Hela problemet måste tas i ett grepp om valfriheten skall vara lösenordet. Då måste i utredningen komma in först en uppskattning av barnkostnaderna och därvid en uppskattning speciellt av kostnaderna för barntillsynen. Vidare måste en analys göras av samhällets möjligheter att överta en del av kostnaderna. Om detta skall ske genom subventionering av föräldraavgifterna på daghemmen eller genom väsentligt ökade barnbidrag, kanske differentierade efter barnens ålder, genom förvärvsavgifter för kvinnor eller andra reformer i familjebeskattningen får vi lämna åt utredningen att klara upp. I den promemoria som ligger till grund för propositionen har familjeberedningen själv sagt att det i »den offentliga debatten har diskuterats huruvida föräldrarna borde betala helt vad barntillsynen kostar men erhålla ett motsvarande vårdbidrag från samhället för att möjliggöra full valfrihet för kvinnorna mellan förvärvsarbete och barnavård i hemmet. Därmed har man rört vid ett problem, som inte kan lösas utan väldiga strukturella förändringar och inkomstomfördelningar i samhället, vilka ännu är outredda.» Att de är outredda är naturligtvis just ett skäl till att man nu önskar en utredning. Det är därför som jag har velat vädja om att utskottets anmaning om en utredning fullföljes.

Jag vill förresten i detta sammanhang påminna om den utredning av hela familjepolitiken och befolkningsfrågan som riksdagen begärde förra året i skrivelse nr 393 till Kungl. Maj:t, vilken ännu inte har lett till någon åtgärd. Tiden är nu inne att skärskåda det moderna samhället ur familjesynpunkt. Särskilt efter de lyft vi har lyckats åstadkomma för de äldre måste det snart bli bar-

Ang. stöd till barnstugor m. m.

nens — de preproduktiva åldrarnas — tur.

Med denna vädjan om att den utredning som utskottet förordar får komma till stånd och att den verkligen skall ta upp till generalprövning alla hithörande familjesociala problem hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Det känns nästan som ett helgerån att efter detta utmärkta anförande av fru Myrdal, vilket vittnar inte enbart om stor inlevelse i dessa problem utan också om en mycket stor kunnighet om dem, ingripa i debatten med några brutalt manliga synpunkter på dessa problem. Jag skall kanske innan jag går vidare göra en personlig bekännelse, nämligen att från min ungdoms tid kvarstår minnet av de åtgärder som herrskapet Myrdal bidrog till och som genomfördes i denna församling. De har kanske påtagligt medverkat till att jag i dag är att räkna som en relativt stor familjefader. Det är emellertid med bortseende från dessa förhållanden uppenbart att det under den tid som har berörts av fru Myrdal och fram till i dag har inträffat väsentliga förändringar som gör det synnerligen angeläget att vi nu med förnyat allvar tar upp hela familjeproblemet i dess stora och fullständiga omfattning.

De krav som arbetsmarknaden har på kvinnorna förefaller i varje fall mig vara något hårda. Man har menat att det här finns en arbetskraftsreserv, och man har också mer eller mindre öppet antytt att de kvinnor som ägnar sig åt hemarbete till äventyrs inte skulle utföra en lika gagnelig gärning som de som deltar direkt i förvärvslivet. Om vi har den uppfattningen att för samhällets fortbestånd och framtid bl. a. omvårdnaden av barnen i de yngre åldrarna är av avgörande betydelse, kan vi inte nog uppskatta kvinnans hemvårdande arbete, däri ingående att ta hand om de egna barnen, ty med all aktning för barnstugeverksamheten och liknande anord-

ningar är det väl ändå klart att barnen i detta sammanhang kanske har blivit mer eller mindre bortglömda. Jag har i varje fall svårt att tro att en barnuppfostran som är baserad på dagligen företagna färder på cykel eller annat sätt till ett barndaghem och tillbaka till en mer eller mindre utarbetad moder på kvällen inte är ägnad att vara det bästa underlaget för en god och lycklig utveckling av barnet. Jag har däremot inte velat gå så långt som att säga som man sade tidigare, att kvinnans plats är enbart i hemmet samt att stå vid spisen och att föda barn. Jag anser att man nog fortfarande får visa ganska stor uppskattning av dem som ägnar sig åt arbete i hemmet. Allt som kan göras för att underlätta möjligheterna till valfrihet vill vi inom centerpartiet hälsa med tillfredsställelse, och det gläder oss mycket att fru Myrdal i sitt anförande sade sig hysa stor sympati för en av de motioner som kommer från vårt håll. Det finns ytterligare en motion för vilken jag står som huvudman i denna kammare och herr Gomér i andra kammaren och som går ut på bl. a. en skyndsam prövning rörande statsbidrag till familjedaghemssyrsamhet samt rörande till barn tillsynssyrsamhet knuten serviceorganisation för sjuka barn vilka inte kan vistas i skola eller barnhem. Jag tror att det skulle vara önskvärt att få bifall till bägge dessa förslag, men utskottsmajoriteten har inte velat gå med på det.

I den reservation för vilken herr Per Jacobsson tidigare har talat, nämligen reservationen 1 b, deltar även utskottets centerpartiledamöter. Den går ut på ett bifall bl. a. till de i dessa motioner framförda önskemålen beträffande utvidgningen av verksamheten, och jag tror de borde kunna sammanfalla med de synpunkter som fru Myrdal här anför, nämligen att man i den kommande utredningen skulle ta med alla aspekter på frågan. Jag skulle gärna vilja uppmana statsrådet fru Lindström att skapa den vidaste möjliga ram för den kommande utredningen — en utredning som enligt min övertygelse kommer —

Ang. stöd till barnstugor m. m.

så att alla synpunkter på dessa problem kan förutsättningslöst diskuteras.

Den anslagshöjning som föreslås i propositionen är givetvis angelägen och välkommen, men jag vill än en gång understryka att det i många fall är lättare att arrangera familjedaghem. De innebär väl också en sysselsättningsmöjlighet för många hemmavarande mödrar med barn som genom att ta till sig ytterligare barn har möjlighet att göra en betydande insats.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få instämma i det tidigare ställda yrkandet om bifall till reservation nr 1 b.

Herr ANDERSSON, BIRGER (s):

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att gå in på något resonemang om behovet av den verksamhet det här gäller att stödja. Jag vill bara påpeka att det ifrågasatts en avsevärd höjning av bidraget till vad man kallar barnstugor m. m., en höjning med för nästa budgetår inte mindre än 11 miljoner kronor, och sedan skall anslaget stiga ytterligare om några år.

Det innebär att det antligen tas ett krafttag på detta område. Man märker även när man tar del av de reservationer som är fogade till utskottets utlåtande att det endast i vissa fall, vi kan kalla den detaljer, föreligger avvikande meningar. Ingen har yrkat på högre anslag. Meningsskiljaktigheterna gäller endast hur anslagen skall fördelas.

Man kan uppdelas själva ärendet i tre punkter. Det gäller först avvägningen mellan daghem, familjedaghem och lek-skolor. Det gäller vidare kompetensgraden för dem som skall sköta de s. k. lek-skolorna och det gäller till sist utformningen av statsbidraget.

Avvägningen kan man ha olika meningar om, och det har ju poängterats här med all kraft av herr Kaijser att högern har sin syn på frågan. Herr Jacobsson har ju gjort sig till tolk för folkpartiets uppfattning, vilken även delas av centern. Det är klart att man kan ha olika meningar om detta: om man

skall satsa mera på denna typen av barnhem eller på den andra typen. Vi har inom utskottsmajoriteten ansett oss kunna tillstyrka vad som föreslagits i propositionen, beträffande själva avvägningen mellan de olika typerna av barnstugor.

Vad kompetenskraven beträffar har ju herr Jacobsson redan omtalat varför han inte kan följa reservanterna. Det råder nämligen brist på den lärarkategori som skall vara knuten till lekskolorna. Skulle man nu som krävts i någon motion utslutande lämna statsbidrag till kommuner som har s. k. kompetenta lärare, dvs. lärare som gått ut ur förskoleseminarium, skulle det innebära att de mest attraktiva orterna finge möjlighet att få dessa lärare och därmed statsbidrag. En stor del av landets småstäder och landsbygd skulle över huvud taget inte ha någon möjlighet att få det statsbidrag till dessa lekskolor som det är fråga om. Detta är orsaken till att motionerna angående kompetenskravet avvisats av utskottet.

Vad gäller utformningen av statsbidraget har vi inte velat gå med på det förslag som motionsledes framlagts. Vi har nämligen resonerat som så, att om man har en procentuell bidragsgrund kan staten inte gärna godta vilka kostnader som helst. Nu har inte heller reservanterna ansett att det belopp som är föreslaget är felaktigt — det godtas — men de vill ha ett slags värdebeständighet. Skulle man nu gå med på reservationen i detta fall, måste man ju ha en maximering eller normalvärdering för att kunna på något sätt följa detta. Det skulle bli rätt besvärligt och rätt krångligt. Med den skrivning som utskottet har gjort — vi hoppas att man undan för undan skall medverka till att värdet av dessa bidrag blir bestående — tror jag fördenskull att riksdagen i detta fall tryggt kan följa statsutskottet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag återigen tar till orda,

Ang. stöd till barnstugor m. m.

men de reservanter vilkas talan jag skall föra finns i andra kammaren. Jag lovar att fatta mig kort. Det finns ingen anledning för mig att ta lång tid i anspråk, i synnerhet inte efter det utomordentligt skickliga och eleganta anförande som fru Myrdal har hållit. Jag vill liksom fru Myrdal understryka att det behövs mera stöd från samhällets sida till familjer med småbarn. Även jag har stora sympatier om än förenade med viss tvekan för motion I: 652. Vid tidigare tillfällen, när dessa tankar förts fram, har jag också sökt visa detta.

Vidare vill jag, herr talman, gärna understryka att det i de fall mina synpunkter skiljer sig från propositionens egentligen gäller små frågor. I det stora hela skulle jag vilja tacka statsrådet för den proposition som är framlagd här.

Vad jag beklagar är att man inte mera vill hålla på kompetenskraven när det gäller daghemmen. Jag tror, med tanke på deras uppgift att inte bara ge service åt barnfamiljerna utan att också ge stöd åt barnens fostran det är lyckligast hålla på kraven. Herr Kaijser tar fel när han säger att det här gäller mera kortsiktiga arbetsmarknadssynpunkter. Det gör att det är betydelsefullt att man får väl utbildad, kvalificerad och kunnig personal. Förskollärarinnan har utöver sin barnsköterskeexamen en utbildning som gör att hon bättre kan leda barn. Hon kan sysselsätta dem bättre, hon har större pedagogiska kunskaper.

Herr Birger Andersson betonar att om kompetenskraven införes kommer endast vissa kommuner — om jag förstod honom rätt framför allt storstäderna — att kunna få personal. Den faran finns givetvis, men man måste också medge att kompetenskraven inte är allmänt erkända i hela landet utan att man på sina håll gärna slopar kompetensvillkoren. Framför allt är det dock viktigt att förståndarinnan fyller kraven på en lämplig utbildning. Jag är medveten om att man i nuvarande läge i så fall måste tänka sig ett dispensförfarande, men det behövs därför inte bli regel. Om man håller på kraven tillmötesgår man mödrarna, som jag tror ganska allmänt känner

en viss oro för att lämna barnen på daghem i grupper som leds av icke kvalificerad personal. Jag vill gärna säga statsrådet att det faktiskt ganska ofta framförts yttringar av oro från mödrakåll för att man för mycket sänker kraven — inte bara ute i landet utan även i storstäderna. Om dispens skall ges, bör det ske efter sakkunnig prövning, i detta fall av socialstyrelsen.

Med de orden vill jag yrka bifall till reservation 2 b av fröken Elmén och herr Källstad.

Jag har lovat att fatta mig kort, men vill ändå tillägga några ord om familjedaghemmen. Jag beklagar att statsrådet och utskottet inte velat ge statsbidrag till familjedaghemmen. Man har på sina håll lyckats mycket bra med sådana hem. I exempelvis Hälsingborg har man haft stor framgång. Familjedaghemmen har den fördelen att man, om man använder dem, snabbare kan få ut flera barn och alltså fortare tömma köerna till daghemmen. Faamiljedaghemmen är billigare, de kan lättare anpassas efter olika lägen, och de är dessutom avgjort lämpligare för vissa barn — för barn som av olika skäl inte bör placeras i större grupper.

Därför ber jag att få yrka bifall till reservationen 1 b av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord med anledning av vad fru Segerstedt Wiberg sade om kompetensvillkoren. Hon framhöll att det skulle vara tillfredsställande för mödrarna om man vidmakthåller de kompetensvillkor som tidigare gällt. Jag tror att det är mera tillfredsställande för mödrarna om man ökar möjligheterna att verkligheten få till stånd lekskolor och daghem.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Det utlåtande som vi nu behandlar har i första hand en arbetsmarknadspolitisk bakgrund; den ökade omfattningen av gifta kvinnors förvärvs-

Ang. stöd till barnstugor m. m.

arbete och därmed behovet av flera möjligheter till kollektiv barntillsyn. Arbetskraftsutvecklingen är naturligtvis osäker — som herr Kaijser påpekade i sitt anförande med siffror som han hämtat ur propositionen. Därmed vill jag ha sagt att det varit en känd sak också för oss som planerat för denna tillsynsverksamhet, men trenden i utvecklingen — tendensen till en ökning av kvinnornas förvärvsarbete — kan man inte ta misste på. Det är detta som kom riksdagen i fjol att beställa den skyndsamma utredning vars resultat nu ligger på kammarens bord. Familjeberedningen prioriterade denna fråga för att kunna leverera beställningsresultatet snabbt redan till denna riksdag. Det förklarar också varför man inte gjort några vidlyftiga historiska tillbakablickar eller några mera djuplodande principiella överväganden i beredningens första promemoria som ligger till grund för föreliggande förslag.

Ett annat motiv som har drivit fram detta förslag är ju det krav — som blivit alltmer accentuerat i den allmänna debatten — på att vidga de praktiska förutsättningarna för kvinnornas valfrihet, deras frihet — gifta eller ogifta — att välja arbetsområde.

Nu har det påpekats att utbyggnaden av daghemmen — en av dessa praktiska förutsättningar för valfriheten — har avstannat under 1950-talet, samtidigt som lekskolornas antal skjutit snabbt i höjden. Alva Myrdal höll här ett anförande, som frestar mig till att göra en liten utvikning från mitt konstaterande av 1950-talets stagnation beträffande daghemmen. Hon talade positivt för propositionen men litet vemodigt om de äldre utredningarna från 1938, 1941 och 1951, som hon menade var mycket radikala än dagens grepp om samma problem. Och kanske var de också detta. Men icke förty, fru Myrdal, dessa radikala förslag saknade det underlag i samhällsattityderna som vid motsvarande tillfällen skulle ha gjort dem till praktisk politik. 1938 var ju situationen ännu sådan att förvärvsarbetande kvinnor på en rad arbetsområden knappast vågade

gifta sig med risk för att bli avskedade. Att då bygga daghem för förvärvsarbetande småbarnsmödrar hade följaktligen inte så stor resonans i opinionen utanför de radikala framtidsplanerarnas lilla krets. Först året därpå — 1939 — fick vi lagen med förbud mot att avskeda kvinnor med anledning av giftermål och barnsbörd. Det var världskriget och den efterfrågan på kvinnlig arbetskraft som då gjorde sig gällande som kom opinionen att lossna till förmån för barninstitutioner för kollektivvård. Även i dag är det alltså en arbetskraftssituation, som gör jordmånen lucker för detta förslag om utbyggnad av daghemsinstitutionerna med 100 %. Lekskolornas antal ökar som sagt i sin egen goda takt. Kommunerna — huvudmännen har föredragit att anordna lekskolor. Bland orsakerna till detta angavs i den kommunenkät som familjeberedningen företog i höstas, att daghemmen var mycket dyrare att bygga och att hålla i gång, att statsbidraget var för litet för att kompensera detta och att bidraget således inte uppmuntrade till utbyggnad. Opinionen för daghem hade också en smalare bas — den härrörde huvudsakligen från hushåll med förvärvsarbetande mammor eller mammor med ett förvärvsarbete i sikte, och även om deras antal har successivt ökat under hela 1950-talet har det inte märkts så mycket förrän under de allra senaste åren. Opinionen för lekskolorna vilade i sin tur lika mycket på de helt hemarbetande mödrarna, och lekskolan omfattades och gör så alltså med allmän välvilja som en pedagogiskt motiverad institution med främsta uppgift att vänja barnen vid gruppsamvaro som förberedelse för den egentliga skolan. Det är alltså dess främsta uppgift. Men den har inte med nuvarande öppethållningstid på 3—3 1/2 timme per barngrupp någon nämnvärd betydelse för mödrarnas frihet att välja mellan hemarbete och förvärvsarbete. När kommunerna uppenbarligen har intresserat sig mer för dessa främst pedagogiskt motiverade lekskolor än för de främst socialt motiverade daghemmen, har statsmakterna för-

Ang. stöd till barnstugor m. m.

sökt att genom en differentiering av statsbidraget ge daghemmen en större uppmuntran. Redan det statsbidrag vi har i dag är vid pass tre gånger större för daghemmen än för lekskolorna. Men det har inte hjälpt, skillnaden har varit för liten för att ge daghemsbyggandet den puff framåt under 1950-talet som varit önskvärt. Det är därför som vi nu framlägger ett förslag om ytterligare förstärkning av statens stöd till daghemmen, medan statens stöd till lekskolorna bibehålles oförändrat.

Det ekonomiska stödet kommer, som redan har påpekats i debatten, att kraftigt utbyggas enligt det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Där om är utskottet enigt. De olika reservationerna till statsutskottets utlåtande behandlar bara de olika tankegångarna för en annorlunda fördelning inom en ungefärligen likadan ram. Detta har redan utskottets värderade talesman, herr Birger Andersson, framhållit. Jag skall bara göra några ytterligare reflexioner till reservationerna utöver vad herr Birger Andersson sade och börjar med några påpekanden om statsbidragets realvärde. Att riksdagen gång på gång har avvisat förslag om procentberäknade statsbidrag för olika kommunala verksamheter är, bl. a. därför, att det skulle bli administrativt mycket betungande att nyberäkna bidragsunderlaget för varje budgetår. Det skulle kräva ett årligt införskaffande av ett omfattande siffermaterial för specificering av driftkostnaderna. Man föredrar att i stället omräkna bidragen med längre intervaller, när det behövs. Jag kan dock hålla med de oroliga om att det finns behov av tätare omprövningar än som skett under årens lopp.

Jag skall vidare säga några ord om driftbidragens anknytning till lärarlönerna eller till platsantalet. Det har gjorts till en fråga hur man skall bevara daghemspersonalens kompetens. Fru Segerstedt-Wiberg tog upp den här och menade att det förelåg risk för att personalens kvalitet skulle komma att försämrast om statsbidraget inte längre anknyts till kompetensfordringarna. Jag

tror att detta är två ting som inte behöver hänga samman. Att det nu föreslagna statsbidraget lösgöres från förskollärlönen för att läggas på platsantalet i stället är en rent teknisk fråga i den administrativa enkelhetens intresse. Nu beräknas statsbidraget, som utbetalas i efterskott — en viss del kan dock utfås efter halva budgetåret — efter det antal bidragsberättigade förskollärare som har varit anställda. Enligt praxis utbetalas bidrag för hela budgetåret, om kommunen bara vid årets början haft en behörig person på tjänsten. Om denna slutar under årets lopp har ändå statsbidrag utgått enligt praxis då det är nästan omöjligt att få tag på en ny förskollärare. Jag nämner detta för att peka på att det redan nu utgår statsbidrag till barnstugor som förestås av person utan föreskriven kompetens, på grund av nödlägen, som är ofrånkomliga. Om man vid budgetårets början inte har fått förskollärare, som söker tjänsten, har socialstyrelsen kunnat bevilja dispens efter prövning av annan sökandes kvalifikation. Även då har statsbidrag kunnat utgå. Vid andra tillfällen däremot, då barnstugor öppnas eller stängs under budgetåret, räknas statsbidraget per månad och utgår endast om en behörig eller dispenserad person tjänstgjort mer än 16 dagar av månadens 30—31 dagar. Detta system med behörighet och dispenserering är rätt krångligt. Det vilar på en ängslan att kommunerna inte skulle vårda sig om sina barninstitutioners goda standard, inte vara angelägna om att ge dem en kompetent ledning, om sådan går att anskaffa. Jag kan för min del inte tro annat än att detta är en ogrundad pessimism om den kommunala ansvarskänslan, och att riksdagen, som ju i så hög grad är fylld av aktiva kommunalmän, ger mig rätt i denna förmodan.

Beträffande frågan om statsbidrag även till familjedaghem skulle man kunna dra in i debatten hela den gamla ombyggade frågan om dessa är ett likvärdigt alternativ till daghemmen eller inte, om de är mer eller mindre lämpliga för småbarnens tillsyn. Jag tror att sådana jäm-

Ang. stöd till barnstugor m. m.

förelser är ganska ofruktbara. Familjedaghemmen behövs som ett komplement till småbarnsinstitutionerna både på orter där man inte har underlag för upprättande av barninstitutioner, för infektionskänsliga barn och för andra barnkategorier. Det är utmärkt att de finns, och det är ännu mer utmärkt om deras antal kan ökas. Enligt familjeberedningens kartläggning bedriver kommunerna den rekryteringsverksamhet som behovet ropar efter. Kanske kan ansträngningarna intensifieras och reserver lockas fram mot ökad betalning. På samma gång är det dock viktigt att familjedaghemmen har en betryggande kvalitet, eftersom en daglig insyn i behandlings- och uppfostringsmetoderna gentemot de barn som anförtros hemmen saknas. Betalningen skall vara stimulerande, men inte så stimulerande att det blir »affär» att ta ett daghemsbarn. Detta vet kommunerna och gör därför sin avpassning av betalningen därefter. Denna betalning är kanske i dagens arbetskraftsläge för låg. För närvarande uppgår den till högst 10 kronor per barn och dag. Tillkommer så några kronor i administrationskostnader för kommunerna blir högsta totala kostnaden för ett barn på familjedaghem 12—13 kronor per dag. Det är ändå bara hälften mot daghemskostnaden som för närvarande är brutto 25 kronor per dag och barn, inte 35 eller 40 kronor som här nämnts i debatten. I dessa 25 kronor är också kommunernas kostnader för räntor och amorteringar på själva institutionerna inlagda. Någon stimulansverkan kan alltså inte ett eventuellt statsbidrag få i fråga om familjedaghemmen eftersom kommunerna under alla förhållanden tjänar på att välja familjedaghem, där sådana kan uppbibras, framför att bygga daghem. De behöver alltså inte uppmuntras speciellt till detta.

Här har också förts fram i debatten både av fru Myrdal, herr Svanström och även av herr Kaijser de långsiktiga perspektiven på småbarnsmammornas valfrihet mellan förvärvsarbete och hemarbete och mellan institutionsvård och familjedaghem. Herr Kaijser pekade på förvärvsavdraget som ett viktigt instru-

ment för valfriheten. Jag har svårt att dela den uppfattningen. Jag skall inte gå närmare in på argumentation därvidlag, men jag måste påpeka att förvärvsavdraget ger de högre inkomsttagarna en så mycket större subventionering av barnkostnaderna än de lägre att frågan tål att ses ifrån flera synpunkter. Det ligger större reell valmöjlighet i idén om vårdbidrag, lika för alla spädbarn och koltbarn, motsvarande den subventionering som stat och kommun sammanlagt kostar på institutionsvården. Det är den tanke i centerpartimotionen som fru Myrdal uttryckte sin lilla faiblesse för. Huruvida den politiska opinionen är mogen för detta är jag mycket tveksam om, även om jag med glädje konstaterar den villighet att debattera denna fråga som nu ger sig till känna. Ty om vi tar det belopp som ett barn f. n. kostar på en småbarnsinstitution, cirka 4 700 kronor per år, och drar ifrån föräldraavgiften på cirka 25 procent, så får man en subvention av i runt tal 3 500 kronor. Ett vårdbidrag av denna storlek till varje årskull på i medeltal 100 000 barn skulle betyda ökade utgifter på 352 miljoner kronor i skattemedel. Skulle man ta med alla småbarn upp till tre års ålder, de ömtåliga åren då valet mellan den ena eller den andra livsformen är aktuellt för familjen, kommer man upp till en miljard kronor. Jag förmodar att riksdagens alla partier skulle vilja tänka en del över konsekvenserna i form av skattehöjningar m. m.

Det är över huvud taget mycket som behöver tänkas på inom familjepolitiken. Det finns också mycket som kommer att tas upp till utredningar i de kommittéer vi har för ändamålet. Jag vill avsluta med att säga att familjeberedningen, som alltså bara har skickat ut sitt första förslag till riksdagens behandling, har för avsikt att återkomma till en rad av dessa frågor i fortsättningen, till besläktade serviceåtgärder för familjerna över hela fältet, men också till de bredare utredningsuppgifter som riksdagen hemställde om i skrivelse i fjol. Beställningsskrivelsen har faktiskt blivit behandlad och i konselj hänvisad till familjeberedningen

Ang. stöd till barnstugor m. m.

i de delar där dess ämnesområden inte täcks av andra existerande utredningar.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag vill bara ta upp en enda punkt och säga några ord om den. Det gäller frågan om statsbidragets realvärde. Om jag fattade statsrådet rätt är statsrådet för sin personliga del också intresserad av att statsbidraget skall behålla sitt värde, men den huvudsakliga invändningen mot den konstruktion vi föreslår i reservationen var att det skulle vara administrativt besvärligt att gå in för ett sådant system. Det är givetvis svårt att närmare resonera om förfarings sättet i detta speciella fall, men jag föreställer mig att svårigheterna inte är av den storleksordningen att de borde vara avgörande. De faktorer man här har att ta hänsyn till, om man går in för ett procentuellt system, är ju inte alltför svårtillgängliga, och utvecklingen beträffande penningvärdet är också lätt överskådligt när det gäller att bestämma bidragets utformning med ett sådant system.

Det är klart att man här aldrig kan räkna med någon millimeterrättvisa fullständigt genomförd, men man bör kunna räkna med att ett sådant system skulle kunna innebära väsentligt större trygghet och rättvisa än det nu föreslagna.

Det är inte mer än en vecka sedan vi diskuterade en fråga av ungefär samma karaktär, nämligen frågan om statsbidraget till skolmål tiderna. Där visades att statsbidragets realvärde under den tid systemet verkat hade sjunkit från cirka 70 procent till omkring 12 à 13 procent. Jag har för min del svårt att förstå att statsmakterna på det speciella område vi nu diskuterar skulle anse sig ha större anledning att vårda sig om statsbidragets värdebeständighet än på andra ungefär jämförbara områden.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Det är riktigt att jag i mitt förra anförande bara nämnde de

administrativa komplikationerna med att indexreglera statsbidraget. Det betydde inte att jag förbisåg den rationaliseringssynpunkt som också finns med i bilden och som framfördes av herr Birger Andersson. Det är en väsentlig sida av hela frågan, huruvida statsbidraget skall automatiskt följa med i den kostnadsstegring som äger rum ute i kommunerna. Vi ser på anläggningsbidrag till olika institutionerna hur anläggningskostnaderna ökar med varje år, ibland därför att det är ofrånkomligt på grund av kostnadsutvecklingen, men ibland också därför att det finns en ambition i kommunerna att åstadkomma »sista skriket» när det gäller bygg- och inredningsstandard. Statsmakterna måste dock hålla igen med skattebetalarnas pengar, och vår politik måste vara att gynna rationaliseringsförsök i stället, som kan ge förbättringar till lika eller sänkta kostnader. Vi vet att detta går när man kalkylerat med olika sorters byggnader för daghemsvård, och vi vill gärna uppmuntra rationaliseringstendenserna på detta område ute i kommunerna genom att hålla ett fixt kostnadsbelopp i statsbidrag i stället för ett procentbelopp, som bara skulle leda statsbidraget vidare uppför i kostnadernas uppförsbacke.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande envar av punkterna I—III av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande punkterna IV och V.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Kajser*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Virgin* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Jacobsson, Per*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i reservationen 1 b av herr *Axel Johannes Andersson* m. fl.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 88 punkten I antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 b betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen 1 a av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 29.

Ang. stöd till barnstugor m. m.

Därjämte hade 73 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 88 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 44.

Därjämte hade 23 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde punkten II, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Kaijser*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen; samt 3:o), av fru *Segerstedt Wiberg*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av fröken Elmén och herr Källstad vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog

Ang. stöd till barnstugor m. m.

varldera av de båda återstående yrkan-
dena med hemställan, huruvida kamma-
ren ville antaga detsamma till kontra-
proposition i den förestående omröst-
ningen; och förklarade herr talmannen
sig finna de härå avgivna svaren hava ut-
fallit med övervägande ja för deras
åsikt, som ville till kontraposition
antaga bifall till herr Kaijsers yrkande.

Fru *Segerstedt Wiberg* åskade emeller-
tid votering om kontrapositionens in-
nehåll, i anledning varav uppsattes samt
efter given varsel upplästes och godkän-
des en omröstningsproposition av föl-
jande lydelse:

Den, som till kontraposition i hu-
vudvoteringen angående statsutskottets
utlåtande nr 88 punkten II antager god-
kännande av det förslag, som innefattas
i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtan-
det avgivna, med 2 a betecknade reserva-
tionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition
i nämnda votering antagits den av frö-
ken Elmén och herr Källstad avgivna
reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo
upplästs, verkställdes till en början om-
röstning genom uppresning. Herr tal-
mannen förklarade, att enligt hans upp-
fattning flertalet röstat för ja-proposi-
tionen.

Då emellertid fru *Segerstedt Wiberg*
begärde rösträkning, verkställdes nu vo-
tering medelst omröstningsapparat; och
befunnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 30.

Därjämte hade 83 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

Enär alltså de avgivna rösterna be-
funnits lika delade, nedlade herr tal-
mannen i kammarens därtill avsedda
röster en ja-sedel och en nej-sedel,
båda lika till storlek och utseende, tryck-
ta och märkta samt var för sig slutna

och hoprullade, varefter på anmodan av
herr talmannen fröken *Andersson* ur
rösturnan upptog den ena av röstsed-
larna, och befanns denna vara nej-se-
deln.

Kammaren hade således fattat beslut
i enlighet med nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och
godkändes för huvudvoteringen en så
lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet
hemställt i sitt utlåtande nr 88 punkten
II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av fröken Elmén och
herr Källstad vid utlåtan-
det avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo
upplästs, verkställdes till en början om-
röstning genom uppresning. Herr tal-
mannen förklarade, att enligt hans upp-
fattning flertalet röstat för ja-proposi-
tionen.

Då emellertid fru *Segerstedt Wiberg*
begärde rösträkning, verkställdes nu vo-
tering medelst omröstningsapparat; och
befunnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 15.

Därjämte hade 26 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

Såvitt anginge punkten III, yttrade
vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o),
att utskottets hemställan skulle bifallas;
2:o), av herr *Kaijser*, att det förslag skul-
le antagas, som innefattades i den av
herr Virgin m. fl. vid utlåtan-
det avgivna, med 3 a betecknade reservationen; samt
3:o), av herr *Jacobsson, Per*, att kam-
maren skulle godkänna det förslag, som
innehölles i reservationen 3 b av herr
Axel Johannes Andersson m. fl.

Härpå gjorde herr talmannen proposi-
tioner enligt berörda yrkanden och för-
klarade sig anse propositionen på bifall

till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammarerna ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 88 punkten III antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 b betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen 3 a av herr Virgin m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 31.

Därjämte hade 78 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. stöd till barnstugor m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 88 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 29.

Därjämte hade 28 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna IV och V hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss allmänna arvsfonden tillfällen fast egendom;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande fackskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till markförvärv för övningsfält m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

varvid utlåtandet nr 89 företogs punktvis till avgörande.

Ang. åtgärder mot tobaksrökning**Ang. förebyggande verksamhet mot tandsjukdomar, m. m.**

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till åtgärder mot silikos, luftföroreningar och tobaksrökning jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Ang. åtgärder mot tobaksrökning**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 77 föreslagit riksdagen att till Upplysning om tobaksrökningens skadeverkningar för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte till Upplysning om tobaksrökningens skadeverkningar för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Vid upprepade tillfällen har vi här i riksdagen motionerat om anslag för upplysning om tobaksrökningens skadeverkningar, speciellt bland vår ungdom. Trots att tobaksrökningen de senaste decennierna fått en våldsam utbredning hos det svenska folket och tagit en oroväckande omfattning, särskilt bland kvinnor, barn och ungdom, har dessa motioner avslagits av riksdagen. Denna trots all vacker skrivning i sak oförstående och negativa inställning från riksdagens sida har varit beklaglig och nedslående. Den kan endast förklaras av att tillräckligt många ej insett lägets allvar och att krafttag erfordras för att åstadkomma en bättring.

Det är mot denna dystra bakgrund med glädje och tacksamhet som man i

år hälsar propositionen nr 77 och statsutskottets utlåtande nr 97, vari äntligen förordas åtgärder mot tobaksrökningen. Här föreslås nu att ett belopp av 500 000 kronor anvisas för upplysningsverksamhet, framför allt bland ungdomen, rörande tobaksrökningens skadeverkningar. Det är min innerliga förhoppning att dagens historiska beslut — det är mig veterligen första gången riksdagen direkt anvisar medel för åtgärder mot tobaksrökning — skall visa sig värdefullt genom att åsyftade åtgärder snabbt skall kunna vidtagas och bli effektiva samt att beslutet skall ge hela vårt folk en tankeställare och få framför allt föräldrar, lärare och andra ungdomsledare att i denna fråga känna sitt ansvar för det uppväxande släktet.

Slutligen hoppas jag att vederbörande statsråd kommer att följa den tidigare försummade frågan om åtgärder mot tobaksrökningens skadeverkningar med all erforderlig uppmärksamhet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Svanström* (cp)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Ang. förebyggande verksamhet mot tandsjukdomar, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1963/64 till hälsovårdsupplysning jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Ang. förebyggande verksamhet mot tandsjukdomar, m. m.

Schött m. fl. (I: 82) och den andra inom andra kammaren av herr Wiklund m. fl. (II: 98),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Svanström och fru Svenson (I: 142), samt den andra inom andra kammaren av herr Dahlgren m. fl. (II: 154),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken Nordström och herr Alexanderson (I: 333) samt den andra inom andra kammaren av herr Wiklund m. fl. (II: 396),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Bengtson m. fl. (I: 402) och den andra inom andra kammaren av herr Hedlund m. fl. (II: 481).

I motionerna I: 142 och II: 154 hade hemställts, att riksdagen måtte 1) för budgetåret 1963/64 under rubriken Hälsovårdsupplysning anvisa sammanlagt 300 000 kronor till kariesforskning och till profylaktisk verksamhet i fråga om tandkaries och andra tandsjukdomar, däri inräknat anslag till organisationer och privata forskare; 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snar prövning och förslag angående tillskapandet av en statlig forskningsinstitution enligt 1957 års folktandvårdssakkunnigas förslag.

I motionerna I: 333 och II: 396 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att ett utarbetat förslag till ett odontologiskt forskningsinstitut måtte föreläggas 1964 års riksdag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 82 och II: 98 samt I: 142 och II: 154, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 142 och II: 154 samt I: 333 och II: 396, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anförte;

III. att motionerna I: 402 och II: 481, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! I detta utlåtande redovisas ett motionspar, I: 142 och II: 154, som i likhet med tidigare framförda motioner går ut på ökat anslag för kariesprofylaktisk verksamhet. Jag har förut här i kammaren ganska utförligt redovisat de synpunkter som är anledning och bakgrund till motionerna. Enligt min fortfarande orubbad uppfattning borde staten på ett mera verksamt sätt genom ökade anslag bidra till förebyggande åtgärder mot karies, denna vår vanligaste och enligt mångas mening mest onödiga folksjukdom.

Motionerna innehåller också önskemål om snabbt tillskapande av en odontologisk forskningsinstitution. Utskottet skriver på den punkten positivt liksom i fjol, men förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på problemet och utgår från att en utredning beträffande förutsättningarna för en sådan forskningsinstitution kommer till stånd.

Eftersom statsrådet Aspling är närvarande i kammaren, skulle jag vilja begagna tillfället att understryka önskvärheten av att bägge de i motionerna berörda problemen med det snaraste blir föremål för en positiv uppmärksamhet från herr statsrådets och regeringens sida. Herr talman! Jag har intet yrkande.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill instämma med herr Svanström och kan göra det även av den anledningen att jag i en motion tagit upp ett av de yrkanden han talat för, då jag begärt att vi skulle få utarbetat förslag till ett odontologiskt forskningsinstitut att föreläggas 1964 års riksdag. Jag vill liksom herr Svanström uttala

Interpellation ang. ersättning för uppfinning av befattningshavare i statlig tjänst
förhoppningen att denna fråga, som ju med fredagen den 17 till och med fredagen den 24 maj.
är av stor ekonomisk och humanitär betydelse, snarast måtte bringas till lösning.
Stockholm den 14 maj 1963

Gunnar Lange

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1963/64 till förvaring och underhåll av civilförsvarsmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

varvid utlåtandet nr 100 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 210, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående övergång till högertrafik, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

För deltagande i ministermöte i GATT i Genève och i anslutning därtill vissa därmed sammanhängande sammanträden får jag härmed anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet från och

Interpellation ang. ersättning för uppfinning av befattningshavare i statlig tjänst

Herr GEIJER, LENNART, (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Det är allmänt erkänt att de enskilda uppfinnarnas insatser är av utomordentlig betydelse för ett lands ekonomiska framåtskridande. Det anses därför vara en viktig samhällsuppgift att stimulera tekniskt begåvade människor att göra uppfinningar. I våra dagar är de flesta uppfinnare verksamma som anställda i statens eller enskild tjänst. De anställda uppfinnarnas rättsliga ställning var tidigare ganska oklar och genom beroendeförhållandet till arbetsgivarna fick de ofta överlåta sina uppfinningar utan ersättning eller mot en obetydlig ersättning.

Förhållandena förbättrades genom tillkomsten av 1949 års lag om rätten till arbetstagares uppfinningar. I denna föreskrives att en anställd uppfinnare är berättigad till skälig ersättning av arbetsgivaren när denne övertar rätten till en uppfinning. För att underlätta för arbetsgivarna och arbetstagarna att överenskomma om sådana ersättningar och för att skapa vägledande praxis tillsattes i samband med 1949 års lags tillkomst statens nämnd för arbetstagares uppfinningar. Ordföranden och två ledamöter i nämnden förordnas av Konungen bland personer som icke kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. Övriga ledamöter förordnas, två såsom representanter för arbetsgivarsidan och två för arbetstagsarsidan. Det är alltså väl sörjt för att nämnden genom sin sammansättning skall kunna avge ett utlåtande som är objektivt och opartiskt. Som ordförande i nämnden fungerar för närvarande justitieombudsmannen Al-

Interpellation ang. ersättning för uppfinning av befattningshavare i statlig tjänst

fred Bexelius och som övriga opartiska ledamöter generaldirektören i patentverket Åke von Zweigbergk samt verkställande direktören i Svenska uppfinnar-kontoret civilingenjören H. Romanus. Av arbetsgivarledamöterna företräder den ene statliga arbetsgivarintressen och den andre, som utses på förslag av SAF, de enskilda arbetsgivarnas intressen. Av de båda arbetstagarledamöterna utses den ene på förslag av LO och den andre på förslag av TCO.

Nämndens utlåtande är icke bindande. Det torde emellertid stå klart att om frågan om skälig ersättning hänskjutes till domstols prövning får nämndens utlåtande avgörande betydelse, i varje fall om nämnden är enhällig.

Den 26 september 1962 avgav nämnden under ordförandeskap av justitieombudsmannen Bexelius ett enhälligt utlåtande beträffande en uppfinning av en befattningshavare vid sjöfartsstyrelsen. Uppfinningen avsåg sätt och anordningar för uppförande av fyrar m. m. Enligt nämndens mening skulle ersättning till befattningshavaren för styrelsens utnyttjande av uppfinningen bestämmas till visst belopp per fyr beroende på fyrens viktklass. Befattningshavaren har under de nära åtta månader som förflutit efter nämndens utlåtande förgäves försökt få en uppgörelse med sjöfartsstyrelsen på basis av nämndens utlåtande. Sjöfartsstyrelsen vill emellertid icke acceptera nämndens utlåtande utan vill »föranstalta om särskild utredning för bedömning av ersättningsfrågan». Denna utredning beräknar styrelsen »taga en tid av minst fyra månader». Först därefter avser styrelsen att upptaga ytterligare förhandlingar med befattningshavaren och framlägga förslag om ersättning för uppfinningen.

Styrelsens handlingsätt har väckt stor uppmärksamhet i uppfinnarkretsar och inom tjänstemannaorganisationerna. Man finner det synnerligen märkligt att styrelsen, som inför nämnden fått framlägga all utredning i ärendet, nu mer än ett halvår i efterhand med desavouering av

nämnden avser att göra en egen utredning.

Vid tiden för nämndens utlåtande var uppfinningen fem år gammal, det svenska patentet två och ett halvt år gammalt och uppfinnarens skriftliga begäran om förslag till ersättning två år gammal. Sjöfartsstyrelsen har sedan år 1957/58 använt uppfinningen för fem fyrar, och arbetet med ytterligare två fyrar baserade på uppfinningen har påbörjats efter nämndens utlåtande. Nämnden har i sitt utlåtande utgått från att uppfinningen är av betydande ekonomiskt värde för sjöfartsstyrelsen och ägnad att medföra väsentligt kortare byggnadstid och i många fall avsevärt mindre byggnadskostnader än vad som skulle bli fallet med tillämpning av andra metoder. Uppfinningen möjliggör även en snabbare utbyggnadstakt vid omläggning från fyrskepp till fasta fyrar, vilket är av betydelse bl. a. ur ekonomisk synpunkt.

Nu relaterade fall av behandling av statsanställda uppfinnares ersättningsärenden är tyvärr ej unikt. År 1957 fästes riksdagens och MO:s uppmärksamhet på de svårigheter som uppfinnarna på försvarets områden hade att få ersättning för gjorda uppfinningar. Förhållandena har på detta område numera förbättrats. Från televerkets område kan också hämtas exempel på de anställda uppfinnarnas svårigheter att få sin rätt enligt 1949 års lag. Det har också förekommit såväl på försvarets område som televerkets att framställningar till uppfinnarnämnden gjorts av uppfinnare utan att nämndens utlåtande accepterats.

Vid nämndens tillkomst utgick man ifrån såsom självklart att utlåtandena på det statliga området skulle betraktas som vägledande med hänsyn till att nämnden tillsatts av Konungen. Att statliga myndigheterna med frångående av en enhällig nämnds utlåtande vill tillsätta egna utredningsmän och låter det dra ut på tiden skapar missmod hos berörda uppfinnare och bidrar att hämma uppfinnarverksamheten hos andra uppfinnare till förfång för samhället

Interpellation ang. ersättning för uppfinning av befattningshavare i statlig tjänst

Med anledning av vad ovan anförts får jag anhålla om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet rikta följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att den statliga uppfinnarnämndens utlåtanden bör vara vägledande vid träffande av uppgörelser om ersättning för arbetstagares uppfinningar på det statliga området?

2. Vill herr statsrådet i så fall vidtaga åtgärder för att de statliga myndigheter na i fortsättningen respekterar nämndens utlåtanden?

3. Vill herr statsrådet vidtaga åtgärder för att hos de statliga myndigheterna in-

skärpa vikten av att uppgörelse om ersättning till uppfinnare träffas utan onödigt dröjsmål?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.38.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 15 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Upplästes tre till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1963 den 15 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1963—1966 efter herrar R. V. Persson och P. V. Åsbrink, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter, dels en suppleant för återstående delen av valperioden 1962—1965 efter herr Gösta Tore Edvin Bengtsson, som av sagt sig uppdraget att vara suppleant för den förut av riksdagen valde fullmäktigen i riksbanken, herr Karl Emil Ahlkvist; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1963—1966:

herr Persson, Ragnar Valdemar, ledamot av första kammaren, med 48 röster,
herr Åsbrink, Per Valfrid, riksbankschef, med 48 röster;

suppleant för herr Persson, R. V.:

herr Bengtsson, Gösta Tore Edvin, ledamot av andra kammaren, med 48 röster;

suppleant för herr Åsbrink, P. V.:

herr Vilhelmsson, Edvard Emanuel, sekreterare, med 48 röster;

suppleant för herr Ahlkvist, K. E.:

för återstående delen av valperioden 1962—1965:

herr Nilsson, Elis Birger, ledamot av andra kammaren, med 46 röster.

Olof Nilsson

O. Malmborg

Gust. Elofsson

Carl Eskilsson

År 1963 den 15 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för

valperioden 1963—1966 efter herrar A. W. Strand och K. T. Fredriksson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1963—1966:

herr Strand, Axel Wilhelm, förste vice talman i första kammaren, med 47 röster,

herr Fredriksson, Karl Torsten, ledamot av andra kammaren, med 47 röster;

suppleant för herr Strand, A. W.:

herr Nilsson, Ernst Hjalmar, ledamot av första kammaren, med 47 röster;

suppleant för herr Fredriksson, K. T.:

fru Holmqvist, Anna Mary Sylvia, ledamot av andra kammaren, med 47 röster.

Olof Nilsson

O. Malmborg

Gust. Elofsson

Carl Eskilsson

År 1963 den 15 maj sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av val av en ledamot i styrelsen för riksdagsbiblioteket under återstående delen av valperioden 1961—1965 efter herr A. H. Munktel, som avlidit, jämte en suppleant; och utsågs härvid till

ledamot:

herr Braconier, Jean, ledamot av andra kammaren, med 47 röster;

suppleant:

herr Gustafsson, Gustaf Einar, ledamot av andra kammaren, med 47 röster.

Olof Nilsson

O. Malmborg

Gust. Elofsson

Carl Eskilsson

På framställning av herr talmannen beslöts att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att

Ang. avveckling av nöjesskatten

riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Ang. avveckling av nöjesskatten

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 mars 1963 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 101, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående upphävande av förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

2) förordning angående upphävande av förordningen den 20 maj 1960 (nr 364) om särskilt bidrag till producent av svensk film; och

3) förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till stiftelsen Svenska Filminstitutet, m. m.

Propositionen hade, såvitt anginge de under 1) och 3) här ovan upptagna författningförslagen, hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

I propositionen hade föreslagits, att nöjesskatten skulle avvecklas från och med den 1 juli 1963 med hänsyn främst till den svenska filmbranschens försämrade ekonomiska läge.

I detta sammanhang hade redovisats ett avtal mellan staten och filmbranschen, som slutits under förutsättning av biografnöjesskattens avveckling. Genom detta avtal skulle staten och filmbranschen bilda en stiftelse, benämnd Sven-

ska Filminstitutet, med uppgift att verka för ändamål inom filmens område.

Enligt avtalet skulle institutets verksamhet finansieras genom avgifter från de biografägare, som nu betalade nöjesskatt. De årliga avgifterna beräknades till cirka 12 miljoner kronor. Av dessa medel skulle lämnas direkta bidrag till producenter av svensk film i allmänhet samt särskilt stöd till svensk kvalitetsfilm i form av kvalitetsbidrag och förlustutjämningsbidrag. Vidare skulle medel kunna användas till bland annat utbildning inom filmens område liksom till speciellt stöd åt barnfilms- och kortfilmproduktion.

Avtalet hade ingåtts för tjugooårsperioden den 1 juli 1963—den 30 juni 1983 med viss möjlighet till omprövning efter tio år.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 684, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, samt II: 839, av herrar *Hermansson* och *Holmberg*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, utom annat, anhålla

dels om åtgärder för att institut för filmutbildningen, filmforskningen och folkbildningsarbetet på filmens område skulle organiseras så att de bleve helt självständiga gentemot kommersiella intressen inom filmbranschen,

dels ock om åtgärder för införande av sådana bestämmelser i avtalet mellan svenska staten samt Sveriges biografägarförbund m. fl., att viss del av de medel som infliöte genom biljettintäkter till Svenska Filminstitutet skulle användas för att främja visning av konstnärlig eller på annat sätt värdefull film i landsorten och på andra missgynnade platser; ävensom

II) de likalydande motionerna I: 685, av herr *Källqvist*, samt II: 838, av fröken *Elmén* och herr *von Friesen*.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de vid

Ang. avveckling av nöjesskatten

riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 253, av herr Bengtson m. fl., och II: 301, av herr Eskel m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att nöjesskatten på biograferna helt skulle slopas från den 1 juli 1963.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 101, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, samt med bifall till de likalydande motionerna I: 253, av herr Bengtson m. fl., och II: 301, av herr Eskel m. fl., antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om upphävande av förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, samt

2) förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till stiftelsen Svenska Filminstitutet, m. m.;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 684, av herrar Adolfsson och Lager, samt II: 839, av herrar Hermansson och Holmberg, i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 685, av herr Källqvist, samt II: 838, av fröken Elmén och herr von Friesen,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Lundström* och *Christenson* i Malmö, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till detta bevillningsutskottets betänkande har jag fogat en blank reservation. Skälet härtill är att jag i anledning av en motion av bl. a. herr Källqvist i denna kammare blivit betänksam rörande dels lämpligheten av förfaringssättet med avgiftsuttag via ett enda privatföretag, dels rörande de framtida verkningarna av det mellan staten och biografnäringen ingångna avtalet.

Detta avtal gäller för en tid av tjugo

år. Frånsett vissa möjligheter till en omprövning efter tio år kan avtalet uppsägas av staten när som helst, om filmbranschens organisationer bryter emot detsamma, men annars inte. Det är inte uteslutet att vissa av motionärerna påpekade problem kan inställa sig under denna långa tid, och jag skulle därför gärna ha sett en kortare avtalstid än tjugo år.

Då emellertid under utskottsbehandlingen har lämnats upplysningar rörande avtalets funktion, mot vilka jag inte kunnat ställa några sakligt underbyggda alternativ, har jag inte ansett mig kunna uttrycka min skepsis på ett annat sätt än genom denna blanka reservation.

Jag ställer alltså herr talman, inte något särskilt yrkande.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Det var ju endast ett detaljproblem, som herr Lundström här kortfattat berörde. Jag för min del skulle gärna ha velat företa en liten djupdykning beträffande mera principiella frågeställningar, som reser sig vid bedömningen av frågan om samhällets inställning till filmkonsten. Detta är verkligen inte ett detaljproblem. Emellertid befarar jag att det skulle leda alltför långt om jag gjorde mig skyldig till ett sådant tillvägagångssätt. Därför får jag nöja mig med att bara ge några korta randanmärkningar till denna fråga.

Vi som lagt fram den kommunistiska motionen har den uppfattningen, att filmen som konstform och som massmedium är i betydande grad en samhällselig angelägenhet. Det är denna syn på saken som ligger till grund för det förslag som vi har framlagt och som innebär: 1) att filmutbildningen, filmforskningen och folkbildningsarbetet på filmens område skall organiseras frigjort från kommersiella intressen; 2) att i motionen angivna åtgärder skall vidtas för att främja visning av högtstående film i landsorten och 3), och enligt vår uppfattning viktigast: en utredning om behovet av en statlig filmproduktion och nya former för ett statligt stöd åt en självständig

Ang. avveckling av nöjesskatten

produktion av konstnärligt högtstående film, av undervisningsfilm och annat likartat.

Denna sistnämnda del av yrkandet behandlas i statsutskottets utlåtande nr 91, medan de två andra delarna av motionen återfinns i det betänkande som vi nu behandlar, bevillningsutskottets betänkande nr 35. För att inte behöva besvara med ännu ett anförande i frågan knyter jag mina reflexioner närmast till bevillningsutskottets betänkande och kan av formella skäl inte våga ta mig friheten att i sammanhanget apostrofera statsutskottet.

I bevillningsutskottets betänkande sägs på ett ställe, att man inte bör obehörigt ingripa i filmens utveckling utan överlämna åt de skapande krafterna inom filmen att föra utvecklingen vidare. Djupast sett — och samhälleligt sett — är det ett obehörigt ingripande som ideligen praktiseras genom att denna betydande konstart intimt förbundits med de kommersiella, de affärsmässiga, intressena. Det är ett obehörigt ingripande, och det blir många gånger en mycket kort kedja för filmens skapande krafter och därmed också stora svårigheter att kunna skapa det som konstnären innerst inne önskar att få skapa. Denna bundenhet tar sig på sitt vis också uttryck i det tillvägagångssätt som här skall komma att tillämpas. Det är mycket bra att nöjesskatten på filmvisningarna slopas, men det kunde ju ge anledning till reflexioner att stödet åt filmproduktionen skall komma att bli beroende av bl. a. de avgifter som grundas på visningen av filmer som är i klass med Åsa-Nisse eller av ännu lägre valör.

Det brukar sägas att »pengar luktar inte», men nog är det illa att filmstödet storlek skall vara beroende av intäkterna på dussinfilmer som är konstnärligt lågt stående, om man över huvud taget skall tala om konstnärlighet i detta sammanhang.

Jag vill emellertid tillägga att vi motionärer inte är enbart kritiska mot det som nu föreslås. Vi välkomnar de provisoriska möjligheter som skapas för att genom Svenska filminstitutet finansiera

artistisk och teknisk yrkesutbildning, vilket är mycket viktigt, och vi gläder oss åt möjligheten till utbildning av filmpedagoger o. s. v. Penningmedlen för dessa olika uppgifter kan emellertid inte komma att förslå särskilt långt. Vi anser därför att mera omfattande och klart målmedvetna åtgärder borde tillgripas. Bevillningsutskottet säger också på s. 8 att man syftar dithän och går så till vida vår tankegång till mötes som man skriver: »Härtill kommer att de närmare formerna för utbildningen inom bl. a. filmens område för närvarande är föremål för särskild utredning inom ecklesiastikdepartementet och att filminstitutets närmare användning av medel för olika utbildningsändamål blir beroende bl. a. av de resultat, vartill denna utredning kan komma.»

Ja, vi hoppas att denna utredning skall kunna komma fram till positivt resultat.

Jag vill avrunda mitt resonemang genom att påpeka, att det blir de största filminspelningsbolagen som kommer att främst få nytta av filmstödet. Det är dessa stora filminspelningsbolag som lagt under sig också de dominerande biografkedjorna. Det kan erinras om att Svensk filmindustri ägs av Skandinaviska banken genom dess dotterbolag, och jag kan inte tänka mig att frågan om ett konstnärligt högtstående filmskapande blir dominerande, när Skandinaviska banken har hand om saken. Därmed är också filmskapandets bundenhet till de kommersiella intressena ytterligare åskådliggjord, men jag skall akta mig för att för ögonblicket gå djupare in på den frågan.

Jag nöjer mig sålunda, i varje fall tills vidare, med de konstateranden jag gjort och ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 684 och II: 839 så långt de gäller de frågeställningar som tagits upp till behandling i bevillningsutskottets betänkande.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Om riksdagen är suverän på något område, både enligt nu

gällande grundlagar och enligt förslaget till nya grundlagar, är det i fråga om beskattningen. Men hur har det gått till i detta sammanhang? Jo, i propositionen och utskottsbetänkandet föreslås upphävande av en skatteförordning, och det föreslås också skattefrihet för vissa avgifter. Allt detta har skett, utan att riksdagen hörts förrän nu, sedan propositionen framlagts, under utskottets sammanträden och i kamrarna i dag.

Det hela är en följd av ett avtal, som tidigare är träffat mellan å ena sidan staten och å andra sidan representanter för en viss bransch. I detta avtal har man, under förutsättning av riksdagens godkännande, icke blott fastställt avgiftens storlek, d. v. s. skattens storlek, utan man har också fastställt hur medlen, som går till ett enskilt företag, skall fonderas och hur de skall förvaltas. Man har vidare — med vissa modifikationer — bundit sig i avtalet för en tid av 20 år framåt.

Förslaget till uttagande av sådana avgifter har av upphovsmannen någon gång karakteriserats som »självbeskattning», och det är säkerligen en välfunnen term i detta sammanhang. Det är här fråga om en branschens självbeskattning, men försedd med ett auktoritativt sigill. Förslaget bygger på en mycket hård kartellisering. Jag vet inte hur det går, om några biografägare lyckas kringgå förslaget, trots alla de listigheter som det försetts med, och därmed undandrar sig avgiften. Vi får kanske då en proposition om straffsanktioner gentemot ett sådant företag, som undandragit sig kartellen.

Jag kan, herr talman, inte komma ifrån att folkrepresentationen sättes åt sidan genom ett avtal av denna beskaffenhet, ett avtal mellan staten och en bransch. Även om jag till fullo delar både finansministerns och utskottets synpunkter på behov av hjälp åt filmbranschen i detta sammanhang genom befrielse från en dess pålaga, finner jag det djupt olustigt med hela förslaget och dess behandling. Jag beklagar att ett sådant avtal kommit till och presenterats på detta sätt.

Ang. avveckling av nöjesskatten

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Föreliggande utskottsbetänkande från bevillningsutskottet är enhälligt. Det har visserligen avgivits en blank reservation från folkpartihåll, men för övrigt är bevillningsutskottet enhälligt.

Det är därför att vi anser, att nöjesskatten har spelat ut sin roll när det gäller filmbranschen, och även när det gäller övriga nöjestillställningar för den delen. Vi är eniga också när det gäller föreliggande avtal, som har slutits mellan filmbranschen och staten, eller skall vi säga statens företrädare i finansdepartementet.

Det är klart att man i likhet med herr Lundström kan säga, att 20 år är på tok för lång tid i detta fall. Man kan utan vidare hålla med om att detta är en lång tid, även om det finns uppsägningsrätt om 10 år under vissa förutsättningar. Men om det nu, för att det skall bli stadga i det hela, har ingåtts ett avtal för så lång tid som det här gäller och om branschen efter vissa betänkligheter har accepterat detta, har bevillningsutskottet ansett att det inte finns någon anledning att ändra på den överenskommelse, som har träffats.

Om jag sedan får bemöta herr Adolfsson skulle jag vilja säga, att de kommersiella intressena inte kommer att ha någon överrepresentation i stiftelsens styrelse, ty det kommer att sitta fyra av staten utsedda ledamöter i styrelsen — och staten utser dessutom ordförande — och det blir inte fler ledamöter som utses av biografbranschen. Jag tror inte att de kommersiella intressena kommer att ha avgörande inflytande i den stiftelse som kommer till stånd och att man därför inte behöver vara rädd för att de kommersiella intressena skall sätta sin prägel på filmernas karaktär i framtiden — jag har det intrycket, herr Adolfsson.

Herr Adolfsson angrep också SF. Man har emellertid inom SF spelat in kulturellt högtstående filmer och tagit rätt kraftiga förluster på kuppen, ty man har där velat hålla den kulturella fanan högt. Det är klart att man i likhet med

Ang. avveckling av nöjesskatten

herr Adolfsson kan hysa betänkligheter mot Åsa-Nisse-filmerna. Det har dock inte jag — jag har inga betänkligheter mot filmer av detta slag, ty man måste även tänka ekonomiskt i detta sammanhang, och det är Åsa-Nisse-filmerna som försörjt våra svenska biografer och möjliggjort för dem att spela in kulturellt högtstående filmer, som inte dragit någon publik. Man bör således vara försiktig i sitt ordval och inte bara tala illa om de filmer, som man inte anser är kulturellt högtstående. För övrigt är det inte lätt att avgöra vilka firmer som är det.

Jag tror att vi med det avtal, som här har kommit till stånd, har en garanti dels för att vi kommer att få bra filmer, dels för att vi kommer att få många svenska filmer. Och det är just detta som är avgörande för filmbranschens hela framtid, nämligen att vi verkligen får en svensk filmproduktion. Det är nämligen de svenska filmerna, som ger pengar och gör det möjligt att driva biografverksamheten i den utsträckning som hittills varit fallet. Det är det glädjande med detta avtal, ty det ger svensk film mer pengar än det någonsin haft tidigare. Det stöd, som statsmakterna lämnat och som utgjorts av nöjesskatteavgifter som inte behövt betalas in o. s. v., har inte tillnärmelsevis uppgått till de siffror det här rör sig om.

Jag måste med anledning av herr Hernelius' uttalande om att man påtvingat branschen detta avtal säga, att detta redan för flera år sedan var en aktuell sak för branschen. Man började då diskutera något som jag kan tillåta mig kalla en självbeskattnings, och möjligheten att skapa en gemensam kassa för att klara den svenska filmproduktionen och därmed sammanhängande spörsmål. Det som här föreslås är således ingenting som nu påtvingats branschen för att bli av med nöjesskatten, utan det är någonting som är av gammalt datum, även om det inte blev exakt på det sätt som man då tänkte i det avtal som nu träffats.

Vi har som sagt från bevillningsutskottets sida inga som helst betänkligheter mot den proposition, som här föreligger

om avskaffande av nöjesskatten, och vi tycker att vi har fått betryggande garantier för filmernas kvalitet och över huvud taget för svensk films livsrum för framtiden.

Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr **HERNELIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wårnbergs åberopande av enigheten inom utskottet ökar mina farhågor. Skulle utskottet vara berett att acceptera, att ett liknande förfaringsätt tillämpas inom något annat område? Vi har många specialskatter i detta land. Man kan tänka sig, att staten gör upp med en annan bransch, och därmed ställs återigen utskottet och riksdagen inför ett fullbordat faktum.

Jag tror att den svenska riksdagen har anledning att vaka över sina rättigheter, framför allt på det område där den av ålder varit suverän, nämligen beskattningens.

Herr **WÅRNBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan naturligtvis inte avge några förhastade löften från bevillningsutskottets sida om vi kommer att biträda eller icke biträda något liknande på andra områden, som skulle kunna bli föremål för avtal. I detta fall har emellertid alla parter varit belåtna, och det är för helhetens bästa, som avtalet har kommit till stånd. Vi har inte heller hyst så stora betänkligheter, eftersom vi ju har haft möjlighet att säga ja eller nej. Men vi tycker det är bra som det är.

Herr **HERNELIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka, herr Wårnberg, att det i avtal brukar finnas inte bara parter utan också tredje man. Som tredje man får man nog i detta fall räkna riksdagen.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Den svenska filmproduktionen har av olika anledningar haft att kämpa med stora svårigheter under lång

Ang. avveckling av nöjesskatten

tid. Jag vill erinra om, att när ljudfilmen kom till så innebar det förhållandet, att vi tillhör ett litet språkområde, att svensk film inte kunde göra sig gällande på samma sätt — även om man kan dubba en film — som filmer som inspelas på ett språk som täcker större områden. Detta medför att svensk film förtjänar ett bättre stöd på grund av dessa speciella svårigheter, om vi över huvud taget skall kunna tänka oss driva en svensk filmproduktion.

En av dessa svårigheter är att vi har haft en hög beskattning. Den har vid något tillfälle varit uppe i 38 eller 39 procent. Under lång tid har vi motionsvägen försökt minska beskattningen, och den har också sänkts åtskilligt, men fortfarande har filmbranschen belastats med en avsevärd beskattning. Televisionens tillkomst medförde ytterligare svårigheter. Då sjönk besöksarantalet ned till hälften av vad det varit förut, och därmed råkade filmen in i en verklig kris.

Man får därför hälsa med den allra största tillfredsställelse den proposition och det utskottsbetänkande, som här lagts fram och vari föreslås att man skall avskaffa biografbeskattningen. Det är nödvändigt om inte den svenska filmproduktionen skall raderas ut fullständigt, vilket vore olyckligt.

Herr Adolfsson var rädd för att man här kunde skymta något av ett monopol. Jag måste säga att det inte är så stor risk för ett sådant monopol, ty det finns ju en omfattande filmproduktion i andra länder, och det är fullt tillåtet att föra in sådan film i Sverige. Därför tror jag inte att den svenska filmproduktionen har möjlighet att skapa sig någon egentlig monopolställning. Däremot måste vi med hänsyn till den svenska filmproduktionens svårigheter på något sätt fortfarande stödja denna. Den form härför, som föreslagits i föreliggande avtal, ger möjlighet att främja den svenska filmproduktionen.

Herr Adolfsson var nog litet sent ute i åtskilligt av de ting han här talade om. Det är klart att man inte gärna vill premiera filmer, som vi anser vara ganska

lågt stående i kvalitativt avseende. Det är emellertid svårt att göra sådana bedömanden. Därför har vi gått en motsatt väg. Det är mer än tio år sedan jag och några andra motionerade om stöd åt konstnärlig svensk filmproduktion. Motionen avslogs då, men jag är tillfreds med att dess förslag senare har genomförts.

Vad gäller herr Adolfssons påpekan- de om de mindre biograferna på landsbygden är jag helt ense med honom om att vi bör så långt möjligt söka hjälpa dessa biografer. Det är emellertid även här ett senkommet intresse från herr Adolfssons sida, ty redan för många år sedan företog vi lättnader i beskattningen för dessa biografer. Dessa frågor har alltså varit uppe långt innan de nu kom fram i motioner från kommunistiskt håll.

Vad gäller utbildningen motionerade jag och några andra 1961 eller 1962 om att vi borde skapa en teater- och filmakademi. Motionerna avslogs, ty vi har ju blivit vana vid att det i varje fall enligt regeringens uppfattning inte är så lämpligt att någonting genomföres motionsvägen. Förslaget avslogs alltså, men nu kommer samma förslag från regeringen ett följande år. Därmed har vi uppnått vårt syfte, även om den metod som tillämpats inte till alla delar tilltalar oss. Det väsentliga är dock, som sagt, att vi får en utbildningscentral.

Slutligen bör tilläggas, att det bör observeras att den största filmproducenten i Sverige numera är Sveriges Radio. Det är kanske anledning att inte i alltför hög grad lägga filmproduktionen på den sidan, utan jag skulle nog önska, med hänsyn till att konkurrensen alltid kan främja en konstnärlig filmproduktion, att det även i fortsättningen produceras film helst av flera filmbolag. Därigenom tror jag att vi når det bästa resultatet.

Herr talman! Jag har ingen anledning att tala mot utskottet, eftersom betänkandet också innebär bifall till de motioner, som väcktes från vårt håll i början av detta år. Jag hemställer alltså om bifall till utskottets hemställan.

Ang. upphävande av förordningen om särskilt bidrag till producent av svensk film
Ang. avdragsrätten vid beskattningen för representationskostnader

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten B 1 av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjordes enligt de rörande punkten B 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 684 och II: 839, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i övrigt hemställt.

Ang. upphävande av förordningen om särskilt bidrag till producent av svensk film

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I förevarande utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte antaga det vid propositionen nr 101 fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 20 maj 1960 (nr 364) om särskilt bidrag till producent av svensk film;

2. att motionerna I: 684, av herrar Adolfsson och Lager, samt II: 839, av herrar Hermansson och Holmberg, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 684 och II: 839 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av utredning för att utröna behovet av statlig filmproduktion samt nya former för stat-

ligt stöd åt självständig filmproduktion av konstnärligt värdefull långfilm, barnfilm, kortfilm, undervisningsfilm samt experimenterande film.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Under hänvisning till vad jag alldeles nyss yttrade i anslutning till föregående ärende ber jag att här få yrka bifall till motionerna nr I: 684 och II: 839, såvitt nu är i fråga.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten 1 hemställt.

Därefter gjordes enligt de beträffande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. avdragsrätten vid beskattningen för representationskostnader

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 1 av anvisningarna till 20 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 1 mars 1963 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 96, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

Ang. avdragsrätten vid beskattningen för representationskostnader

1) lag om ändrad lydelse av punkt 1 av anvisningarna till 20 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623).

I propositionen hade på grundval av ett av skattelagssakkunniga avgivet betänkande framlagts förslag till vissa åtgärder i syfte att förhindra missbruk i fråga om rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för utgifter för representation och liknande ändamål. Enligt förslaget skulle i kommunalskattelagen angivas den allmänna förutsättningen för att dylika kostnader skulle vara avdragsgilla. Det förutsattes, att dessa bestämmelser skulle kompletteras med anvisningar av riksskattenämnden. Vidare hade föreslagits en väsentligt utökad uppgiftsskyldighet beträffande representationskostnader. I 26 § 8) förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen hade stadgats skyldighet att lämna uppgift om reklamkostnader med undantag för utgifter för annonsering. De nya bestämmelserna i kommunalskattelagen avsåges skola tillämpas redan vid 1964 års taxering, medan den ökade uppgiftsskyldigheten skulle bli aktuell först vid avlämnandet av 1965 års självdeklaration.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 701, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 859, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag enligt proposition nr 96 med den ändringen beträffande 26 § 8) taxeringsförordningen, att uppgiftsskyldigheten beträffande kostnader för reklam begränsades i enlighet med vad i motionerna anförts;

II) de likalydande motionerna I: 702, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 857, av herr *Carlsson i Stockholm m. fl.*, vari anhållits,

A. att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 96 måtte

1. besluta sådan utformning av 26 § taxeringsförordningen att icke endast annonsering utan även vissa andra reklamkostnader, varom exempel givits i motionen II: 857, skulle vara undantagna från specificeringsskyldigheten, och

2. uttala, att gäva av ekonomiskt begränsat värde som lämnats i representationssyfte borde i beskattningshänsenande behandlas lika med annan representationskostnad; samt

III) motionen II: 858, av herr *Hermansson m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen med anledning av proposition nr 96 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om sådan ändring av kommunalskattelagen att däri stadgades, att utgifter för representation och liknande ändamål icke vore att hänföra till omkostnader i förvärvskälla.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 96 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och i anledning av de likalydande motionerna I: 701, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 859, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, samt motionerna I: 702, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 857, av herr *Carlsson i Stockholm m. fl.*, — måtte antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av punkt 1 av anvisningarna till 20 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623) med den ändringen, att 26 § erhöles i betänkandet angiven lydelse, vilket förslag innebar, att uppgiftsskyldigheten beträffande kostnader för reklam skulle begränsas till reklam, som riktade sig till bestämda personer och som hade karaktär av gäva av mer än obetydligt värde;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 701, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 859, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*,

Ang. avdragsrätten vid beskattningen för representationskostnader

2) de likalydande motionerna I: 702, av herr Stefanson m. fl., och II: 857, av herr Carlsson i Stockholm m. fl., samt

3) motionen II: 858, av herr Hermansson m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Om riksdagen bifaller det förslag som utskottet här ställer så är ett steg taget på vägen mot att avskaffa avdragsrätten för representationskostnader. Det är bara att hälsa detta framsteg med tillfredsställelse, ty denna avdragsrätt kan ju endast ett ringa fåtal av skattedragarna ha nytta av och därtill det lilla fåtal som har det gott ställt och kanske bäst av alla har råd att betala full skatt.

Jag hörde häromdagen en i restaurangbranschen väl initierad person förklara, att om förslaget att avskaffa den fria avdragsrätten för representationskostnader går igenom, så kommer en stor del av de svenska guldkrogarna att råka i ekonomiska svårigheter på grund av minskad frekvens. Jag vet inte om vederbörande har rätt, men också om han har rätt tycker jag inte att det utgör något skäl för att bevara denna avdragsrätt.

Jag skall inte hålla något längre anförande för att motivera varför man skulle kunna ta steget fullt ut redan nu, som vi föreslagit i en motion i andra kammaren detta år. Jag tycker att motiveringar i och för sig är överflödiga. Saken är så solklar, att den borde kunna tas utan vidare.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen i andra kammaren nr 858.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Då herr Lager förmenar, att det beslut, som kammaren med all sannolikhet kommer att fatta om något ögonblick, skulle innebära ett steg

på vägen till ett fullständigt avskaffande av de avdrag, som det här är fråga om, tror jag att han tar fel. Saken ligger ingalunda till på det sättet och saken är ingalunda så okomplicerad, som han vill göra gällande. Han antydde att det här egentligen blott vore en fråga om »krognotor» och intet annat, men saken gäller också andra och mera betydelsefulla sammanhang.

Å andra sidan är vi alla medvetna om att här förekommer i tyvärr betydande utsträckning ett missbruk av de möjligheter till avdrag för representationskostnader, som de nuvarande bestämmelserna medger, och det är ju för att komma till rätta med detta missbruk som denna proposition har sett dagen. Det förutsätts, att bestämmelsen skall kompletteras med anvisningar från riksskatte-nämnden, allt i syfte att komma till rätta med det missbruk som förefinnes.

Vi anser i utskottet — och vi är, som kammarens ledamöter finner, enhälliga i vårt ståndpunktstagande — att den framlagda propositionen är väl avvägd och innehåller bestämmelser som med all sannolikhet kommer att fylla sitt syfte. Vi har inom utskottet gjort förtydliganden i vissa hänseenden. Dem skall jag inte gå in på, men jag skulle vilja göra ett påpekande med anledning av herr Lagers uttalande.

Från kommunistiskt håll har yrkats, att utgifter för representation och liknande ändamål inte skulle hänföras till omkostnader i förvärvskällan. Här kommer man in på själva principfrågan. Bevillningsutskottet har enhälligt ansett sig förhindrat att godtaga den kommunistiska motionen. Motionärerna åberopar såsom grund för ett fullständigt slopande av avdragsrätten för representationskostnader, att utgifterna generellt skulle vara att anse som levnadskostnader. Utskottet har verkligen ägnat uppmärksamhet åt denna motion därför att det, som jag redan antytt, förekommer missbruk, men vi har inte kunnat finna att ett sådant påstående som är gjort i den kommunistiska motionen är berättigat. Även om den av skattelagssakkunniga och av många remissinstanser fram-

Ang. avdragsrätten vid beskattningen för representationskostnader

dragna bevisningen i fråga om missbruk är övertygande, så kan man nog inte enligt utskottets mening, som i det fallet sammanfaller med propositionens, bortse från att representation i många fall har sådan karaktär, att den framstår såsom omkostnad i förvärvskälla fullt jämförbar med andra omkostnader som är avdragsgilla. I dylika fall bör avdrag enligt utskottets mening alltså vara medgivet.

Jag har svårt att tänka mig, att bevillningsutskottet och riksdagen kommer att ändra sig i denna principiella ståndpunkt. Det är ju en av principerna i svensk lagstiftning över huvud taget, att kostnader för inkomstens förvärvande skall vara avdragsgilla. Någon ändring därutinnan tror jag knappast att sannolikheten talar för att vi kommer att ställas inför här.

Med dessa ord, herr talman, hemställer jag om bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 40, vilket som jag redan antytt är enhälligt.

Herr BENGTSON (cp):

Herr talman! Det är bara en liten detalj i utskottets betänkande, i fråga om vilken jag önskar ett förtydligande.

Enligt lagförslaget skall vid självdeklaration fogas uppgift enligt fastställt formulär, utvisande huru kostnaderna fördelar sig på olika huvudgrupper, såsom kostnader för mat, dryck, betjäning, hotellrum, teaterbiljetter o. d. Jag förmodar, eftersom man inte gärna köper sådana saker som mat, dryck och teaterbiljetter på samma plats, att avsikten är att varje post skall redovisas för sig. Jag ville bara uttala det önskemålet, att det blir så att dessa saker verkligen kommer att särskiljas.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Vi har, när vi formulerade vårt yrkande, stött oss på skattelagsakkunnigas uttalanden i mycket stor utsträckning. Jag tror att vårt yrkande

representerar en opinion inte bara ibland folk i allmänhet, utan också i en rad andra kretsar. Jag tror alltså inte, att detta yrkande går för långt. Det är bättre att göra rent bord nu för att sedan, om det skulle visa sig nödvändigt, ändamålsenligt, rationellt och rättfärdigt, ge vissa undantag.

Herr Hagberg trodde inte att ett beslut nu i överensstämmelse med vad utskottet föreslår skulle innebära ett steg på vägen till denna avdragsrätts avskaffande. Jag tror att herr Hagberg hugger miste, den här gången som så många andra gånger, när det gäller att bedöma framtiden.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Herr Lager menade, att jag ofta tar fel, när det gäller att bedöma framtiden. Jag vill nog säga, att jag efter 30 år i bevillningsutskottet ändå har ett intryck av att de fall, där jag har fått rätt, inte är så få. Jag kan tänka mig, att även i detta fall erfarenhet och en hög grad av sannolikhet talar för att den av mig framförda meningen är den riktiga. Ty så länge vi i svensk lagstiftning fasthåller vid den fundamentala principen om att kostnader för intäkternas förvärvande är avdragsgilla, så länge måste den tillämpas över hela fältet — naturligtvis på ett sådant sätt att inte missbruk uppkommer.

Det är, som sagt, för att hindra missbruk som denna proposition har kommit till. Jag vill uttrycka förhoppningen, att propositionen verkligen skall leda till det önskade resultatet, ty ingen kan väl vara tilltalad av sådana företeelser som otvivelaktigt förekommer, exempelvis då folk ställer till med fester på vad man kallar guldkrogar och säger, att det spelar ingen roll vad det kostar därför att »det är Sträng som betalar».

Det finns sådant missbruk, det har skattelagsakkunniga påpekat, liksom många remissinstanser. Men detta missbruk får inte grumla vår uppfattning om saken i stort. Det finns ju massor av ting, som i lagens mening kallas för representation men som otvivelaktigt

Ang. avdragsrätten vid beskattningen för representationskostnader

om man närmare analyserar begreppen är uppenbara kostnader för intäkternas förvärvande, och detta har ju också skattelagsakkunniga, liksom alla remissinstanserna, understrukit.

Herr LAGER (k) kort genmäle:

Herr talman! En lag verkar ju generalit, men en lag, som är så konstruerad och i praktiken verkar på sådant sätt, att endast ett litet privilegierat fåtal av skattebetalarna kan dra nytta av lagens bestämmelser, den lagen bör avskaffas.

Jag har slutligen, herr Hagberg, inte betvivlat värdet av herr Hagbergs insatser och bedömningar och prognoser i bevillningsutskottet, utan det var mera i hans egenskap av en av de främsta företrädarna för högerpartiet som jag antog att han här kommer att ha fel — liksom så ofta tidigare.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lager har uppenbarligen inte närmare trängt in i saken. Han menar, att ett litet fåtal beröres. Nej, herr Lager, det är hundratusentals företagare och anställda i detta land, som faller under denna lagstiftning och som i detta sammanhang faller under den i vår skattelagstiftning sedan länge vedertagna principen om avdragsgillhet för kostnader för intäkternas förvärvande. Frågan gäller inte bara dem, som besöker s. k. guldkrogar i Stockholm.

Herr LAGER (k) kort genmäle:

Herr talman! Om det hade funnits möjligheter skulle jag gärna velat att man gjort en enkät bland Landsorganisationens och TCO:s medlemmar och hört efter hur många det är bland dem som kan ha nytta av avdragsrätten. Jag är övertygad om att det inte blev många. Att det sedan finns något hundratusental företagare av olika valörer som kan ha nytta av detta betvivlar jag inte, men i förhållande till den stora mängden av skattebetalare är det ändå en försvinnande minoritet.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! I anledning av herr Lagers anförande skulle jag vilja säga att jag i min dagliga gärning har haft vissa kontakter med de företeelser som vi här berört, och jag känner till litet om hur det går till på det här området. Jag måste opponera mig emot herr Lagers skildring.

Jag menar att de extrema exemplen i skattelagsakkunnigas betänkande på intet sätt är representativa för näringslivet i allmänhet. Jag vill inte bestrida att missbruk har förekommit; det har förekommit mycket eklatanta missbruk, men de är inte mera allmänt förekommande. Inom den övervägande delen av näringslivet är man starkt kostnadsmedveten. Det ligger därför i företagets eget intresse att representationen hålls inom måttliga gränser. Representationskostnaden är merendels en nödvändig omkostnad, och det är därför rimligt att avdragsrätt åtnjutes för den.

Jag kan ta ett litet exempel. Det finns en hel del företag som bedriver forskning på olika områden och vilka som ett led i sin marknadsföring måste bedriva propaganda bland allmänheten exempelvis genom visningar av olika slag för intresserade kretsar. För dessa företag är det naturligt att i samband med denna visning av nyheter utöva en viss representation genom förfriskningar och på annat sätt. Det är en reklamkostnad för företaget, och det är ingen lyx som det här är fråga om.

Herr GORTHON (h):

Eftersom det med till visshet gränsande sannolikhet kan sägas att jag tillhör de privilegierade som herr Lager talat om, skulle jag vilja säga en sak på näringslivets vägnar.

Herr Lager anser det vara ett privilegium att få sitta på restaurang lunch efter lunch och kväll efter kväll och tala med folk. Om herr Lager fick göra det, tror jag att han snart skulle be till Gud att slippa göra det. Det är inget privilegium att äta lunch eller middag på restaurang dag efter dag, vecka efter vecka,

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

månad efter månad. Man går inte ut för matens skull, men det finns folk som kommer resande från när och fjärran och måste tas om hand. Om t. ex. någon kommer resande från Buenos Aires, kan man inte ta emot honom på kontoret under en eller två timmar och sedan säga adjö. Det finns stora företag, för vilka representationen är en så stor börda att man skaffat särskilt folk för att ta hand om dem som kommer resande, men det har inte gått, eftersom de som kommer resande vill utnyttja tiden och tala med sådana som känner till deras affärer.

Detta är inget privilegium. Den dag man slapp representation tror jag skulle emotes med stor tacksamhet bland näringslivets män, men det går inte, om man vill vara med i konkurrensen.

Herr LAGER (k):

Jag har inte anledning att betvivla herr Gorthons erfarenheter på det här området — själv kan jag inte mobilisera motsvarande erfarenheter ur praktiken.

Jag tvivlar emellertid inte ett ögonblick på att det känns påfrestande för en människa att kväll efter kväll sitta på restaurang och diskutera olika angelägenheter, nämligen om man är tvingad — eller har tillfälle — att göra det ofta. Att detta skulle medföra rätt att vid deklarationen dra av kostnaderna för sådana sammanträden under mer gemytliga former tycker jag dock inte är befogat. Om någon vill förlägga sammanträden till ställen där det kostar en hel del i lokalhyra, uttagen på olika sätt, må det vara vederbörandes ensak, men jag tycker det är alldeles orimligt om sådant skall vara avdragsgillt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten B 3 av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten B 3 framkomna yrkan-

dena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen II: 858; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 mars 1963 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 82, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521);

2) förordning om ändring i ölförsäljningsförordningen den 23 mars 1961 (nr 159);

3) förordning angående ändring i förordningen den 25 februari 1955 (nr 38) om försäljning av alkoholfria drycker;

4) förordning om förbud i vissa fall mot förtäring och förvaring av rusdrycker och öl m. m.;

5) förordning angående ändring i förordningen den 26 maj 1961 (nr 181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat;

6) förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt;

7) lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.;

8) lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 30 juni 1960 (nr 418) om straff för varusmuggling; samt

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

9) lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet även upptagit de delar av proposition nr 90, som avsåge beskattningen av teknisk sprit och gåvoförsändelser av rusdrycker. Övriga delar av proposition nr 90 hade behandlats av utskottet i betänkande nr 30.

De i propositionen framlagda förslagen berörde ett flertal avsnitt av lagstiftningen på det nykterhetspolitiska området. Förslagen byggde bland annat på de utredningar, som verkstälts av 1961 års nykterhetslagkommitté och 1959 års utskänkingsutredning. De viktigaste inneburo skärpningar i reglerna för rusdrycksinköpen och i ansvarsbestämmelserna för olovlig försäljning av rusdrycker.

När det gällde utminuterings hade förordats en begränsad inköpsregistrering beträffande personer som misstänktes för missbruk eller langning. En allmän registrering av rusdrycksinköpen hade däremot avstyrkts. Det nuvarande avstängningsförfarandet hade föreslagits utvidgat. Sålunda skulle den, som inom viss tid gjort sig skyldig till fylleri eller rattfylleri vid mer än ett tillfälle, automatiskt avstängas från inköp. Systemet med spärllistor skulle göras effektivare för att motverka langarnas inköp. I samma syfte hade rekommenderats vissa inskränkningar i fråga om brännvinsförsäljningen.

En obligatorisk allmän legitimationskontroll hade avstyrkts. I stället hade förordats en väsentlig skärpning av kontrollen inom de nuvarande bestämmelsernas ram. Legitimationshandlingarna skulle i fortsättningen vara försedda med fotografi. Reglerna för ombudsinköp hade skärpts i viss utsträckning.

Den nu inom vissa områden pågående försöksverksamheten med måltidsfri utskänkning hade föreslagits fortgå ännu någon tid, innan definitiv ställning toges till måltidstvängets slopande. Samtidigt hade förordats en utvidgning av

försöksverksamheten till att omfatta hela landet. I samband härmed hade föreslagits vissa bestämmelser, avsedda att giva bättre tillsynsmöjligheter och ökade befogenheter för de övervakande myndigheterna i fråga om drinkbarer och självservering av rusdrycker. De s. k. förtäring- och förvaringsförbuden hade givits en klarare utformning.

Utskänkingsutredningens förslag om liberalisering av bestämmelserna angående tillverkning, försäljning och beskattning av ciderdrycker hade avstyrkts.

I syfte att skapa bättre förutsättningar för bekämpandet av den illegala sprit- hanteringen hade föreslagits strängare straffbestämmelser för langning. Straffet för grovt brott hade sålunda föreslagits höjt till straffarbete i högst två år. Förverkande skulle kunna användas i större utsträckning.

Vidare hade bland annat föreslagits ett förenklat förfarande med beslagtagna rusdrycker och ändrade regler om gåvoförsändelser. Införsel av enstaka gåvoförsändelser med rusdrycker, som inkomme till enskild person för hans eller hans familjs personliga bruk, samt sådana gåvor med ett värde av högst 100 kronor skulle få ske tull- och skattefritt.

De nya reglerna skulle enligt förslaget i huvudsak träda i kraft den 1 oktober 1963.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionerna nr 82 och nr 90 väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 660, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 825, av herr *Wiklund m. fl.*, vari hemställes om viss ändring i den föreslagna författningstexten till 18 § 3) rusdrycksförsäljningsförfordningen, vilket förslag avsåg, att s. k. rattnykterhet borde jämsställas med rattfylleri och fylleri samt föranleda avstängning från rätt till inköp av rusdrycker;

2) de likalydande motionerna I: 661, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 821, av

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

herr *Rimmersfors m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen — med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 82 i denna punkt — måtte besluta, att försöksverksamheten med måltidsfri utskänkning skulle bibehållas vid nuvarande omfattning och sålunda icke utvidgas till att omfatta hela landet, samt uttala sig för en effektivare kontroll över drinkbarers inrättande, anordnande i fråga om läge och lokaler samt över deras skötsel och inverkan på ortens nykterhetsförhållanden;

3) de likalydande motionerna I: 662, av herrar *Per-Olof Hanson* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 819, av herr *Hæggblom m. fl.*;

4) de likalydande motionerna I: 664, av herr *Kronstrand*, och II: 815, av herr *Andersson* i Knäred *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att avslå förslaget om att enstaka gåvoförsändelser av rusdrycker från utlandet skulle få mottagas tull- och skattefritt;

5) de likalydande motionerna I: 665, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, och II: 820, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 82 måtte besluta, att starkcider och cider skulle tillverkas, försälas och beskattas i överensstämmelse med vad 1959 års utskänningsutredning föreslagit;

6) de likalydande motionerna I: 666, av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.*, och II: 824, av herr *Stiernstedt m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta sådan liberalisering av tillverkning och försäljning av ciderdrycker som utskänningsutredningen föreslagit;

7) de likalydande motionerna I: 667, av herrar *Erik Filip Petersson* och *Nyman*, samt II: 826, av herr *Wiklund m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 82 skulle besluta, att obligatorisk legitimationskontroll vid rusdrycksinköp skulle genomföras och antaga den författnings-text härom som nykterhetslagkommittén föreslagit i sitt betänkande samt att riksdagen skulle göra ett uttalande av innebörd, att systembolaget uppmanades att

i mån av behov tillsätta ordningsvaktpersonal att tjänstgöra i systembutikerna, i syfte att förebygga att ordningen i dessa stördes i samband med den skärpta kundkontroll som nu förebereddes;

8) de likalydande motionerna I: 668, av herr *Sundin*, och II: 816, av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 82 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag angående allmän registrering av spritinköpen genom inköpskort i enlighet med vad som anförts i motionerna;

9) de likalydande motionerna I: 669, av herr *Erik Svedberg m. fl.*, och II: 817, av herr *Engkvist m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte vid behandlingen av proposition nr 82 införa bestämmelse om att allmän legitimationskontroll skulle införas vid utminuterung av rusdrycker;

10) de likalydande motionerna I: 670, av herr *Rikard Svensson m. fl.*, och II: 818, av herr *Engkvist m. fl.*;

11) motionen I: 663, av herrar *Kaijser* och *Sveningsson*, vari föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 82 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att en försöksverksamhet med allmän inköpsregistrering måtte igångsättas;

12) motionen II: 822, av fru *Sjövall* och herr *Martinsson*;

13) motionen II: 823, av fru *Sjövall m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 måtte besluta, utom annat, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om vilka åtgärder som erfordrades för att förstärka polisväsendet för bekämpande av langningsbrott.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 30, av herr *Erik Svedberg m. fl.*, och II: 35,

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

av herr *Engkvist m. fl.*, vari hemställt, att åldersgränsen för alkoholutskänkning å restaurang måtte höjas till 21 år;

2) de likalydande motionerna I: 52, av fröken *Nordström m. fl.*, och II: 60, av herr *Wiklund m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag rörande påföljd för den som under i motionerna angivna förhållanden bjöde minderåriga på alkoholdrycker;

3) de likalydande motionerna I: 512, av herr *Bengtson*, och II: 619, av herr *Andersson* i Knäred; samt

4) motionen II: 55, av herr *Dickson m. fl.*

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen — dels med förklaring att Kungl. Maj:ts proposition nr 90, i vad densamma behandlats i detta betänkande, ävensom Kungl. Maj:ts proposition nr 82 icke kunnat av riksdagen oförändrade antagas, dels med bifall till de likalydande motionerna I: 660, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 825, av herr *Wiklund m. fl.*, ävensom de likalydande motionerna I: 664, av herr *Kronstrand*, och II: 815, av herr *Andersson* i Knäred m. fl., dels ock i anledning av de likalydande motionerna I: 661, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 821, av herr *Rimmerfors m. fl.*, i vad sistnämnda motioner avsåge utskänkning i drinkbarer — måtte

a) antaga vid Kungl. Maj:ts proposition nr 82 fogade förslag till

1) förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521) med de ändringar och tillägg att

dels ingressen erhöles i betänkandet angiven lydelse,

dels ock 12 § 4 mom., 18 § tredje stycket vid 3), 51 § och 64 § 1 mom. nämnda förordning erhöles den lydelse, som i betänkandet angivits;

2) förordning om ändring i ölförsäljningsförordningen den 23 mars 1961 (nr 159);

3) förordning angående ändring i förordningen den 25 februari 1955 (nr 38) om försäljning av alkoholfria drycker;

4) förordning om förbud i vissa fall mot förtäring och förvaring av rusdrycker och öl m. m.;

5) förordning angående ändring i förordningen den 26 maj 1961 (nr 181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat;

6) förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt;

7) lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.;

8) lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 30 juni 1960 (nr 418) om straff för varusmuggling; samt

9) lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90 antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § 3 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90 antaga i betänkandet infört förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

B) att riksdagen — med bifall till motionen II: 823, av fru *Sjövall m. fl.*, i vad den avsåge utredningsyrkande om förstärkning av polisväsendet — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla om utredning beträffande erforderlig förstärkning av polisväsendet för att bekämpa langning; samt

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 30, av herr *Erik Svedberg m. fl.*, och II: 35, av herr *Engkvist m. fl.*,

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

2) de likalydande motionerna I: 52, av fröken Nordström m. fl., och II: 60, av herr Wiklund m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 512, av herr Bengtson, och II: 619 av herr Andersson i Knäred,

4) de likalydande motionerna I: 661, av herr Bengtson m. fl., och II: 821, av herr Rimmerfors m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 662, av herrar Per-Olof Hanson och Nils-Eric Gustafsson, samt II: 819, av herr Hæggblom m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 665, av herr Yngve Nilsson m. fl., och II: 820, av herr Hansson i Skegrie m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 666, av herr Ebbe Ohlsson m. fl., och II: 824, av herr Stiernstedt m. fl.,

8) de likalydande motionerna I: 667, av herrar Erik Filip Petersson och Nyman, samt II: 826, av herr Wiklund m. fl.,

9) de likalydande motionerna I: 668, av herr Sundin, och II: 816, av herr Börjesson i Falköping m. fl.,

10) de likalydande motionerna I: 669, av herr Erik Svedberg m. fl., och II: 817, av herr Engkvist m. fl.,

11) de likalydande motionerna I: 670, av herr Rikard Svensson m. fl., och II: 818, av herr Engkvist m. fl.,

12) motionen I: 663, av herrar Kaijser och Sveningsson,

13) motionen II: 55, av herr Dickson m. fl.,

14) motionen II: 822, av fru Sjövall och herr Martinsson ävensom

15) motionen II: 823, av fru Sjövall m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Av utskottet förordade ändringar i och tillägg till Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen inneburo bland annat,

beträffande import av rusdrycker i form av gåvoförsändelser, att den före-

slagna tull- och skattefriheten skulle slopas,

beträffande avstängningsförfarandet, att rattonykterhet skulle jämsställas med rattfylleri och fylleri samt

beträffande utskänkningsbemyndningen, att undantag från det principiella förbudet för utskänkning av rusdrycker i samband med dans icke skulle få avse utskänkning över disk i drinkbar.

Reservationer hade avgivits

Beträffande utminuterungen

I) av herr *Sundin*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 668, av herr Sundin, och II: 816, av herr Börjesson i Falköping m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:ten måtte anhålla om skyndsamt prövning och förslag angående allmän registrering av spritinköpen genom inköpskort;

II) av herrar *Oscar Carlsson, Wärnberg, Lundström, Erik Filip Petersson, Engkvist, Larsson* i Umeå, *Nilsson* i Tvärålund och *Broberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A a 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 669 och II: 817 samt I: 667 och II: 826 om allmän legitimation vid rusdrycksinköp måtte antaga i reservationen infört förslag till ändrad lydelse av 17 § rusdrycksförsäljningsförordningen;

Beträffande utskänkningsbemyndningen

III) av herrar *Erik Filip Petersson, Engkvist, Larsson* i Umeå och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A a 1 hemställa,

1) att den i propositionen föreslagna ändringen av 46 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen av riksdagen måtte avslås;

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

2) att riksdagen — med bifall till motionerna I: 661 och II: 821 i vad de avsåge måltidsfri utskänkning — måtte besluta i enlighet med vad i reservationen föreslagits;

IV) av herrar *Engkvist* och *Nilsson* i Tvärålund;

V) av herrar *Erik Filip Petersson*, *Engkvist* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda på sätt i reservationen angivits samt att utskottet bort under A a 1 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 30 och II: 35 måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 50 § rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521);

Beträffande ciderfrågan

VI) av herrar *Hagberg*, *Yngve Nilsson*, *Sundin*, *Magnusson* i Borås och fru *Kristensson*, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 665 och II: 820 samt de likalydande motionerna I: 666 och II: 824, ansett, att utskottet bort tillstyrka motionärernas förslag rörande tillverkning och försäljning av starkcider och cider samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förenämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till innevarande års höstriksdag framlägga förslag till ändringar i vederbörande författningar innebärande att starkcider och cider finge tillverkas, försälas och beskattas i överensstämmelse med vad 1959 års utskänkingsutredning föreslagit;

Beträffande ansvarsbestämmelserna

VII) av herrar *Oscar Carlsson*, *Wärnberg*, *Lundström*, *Sundin*, *Erik Filip Petersson*, *Engkvist*, *Larsson* i Umeå, *Nilsson* i Tvärålund och *Broberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 52, av fröken *Nordström* m. fl., och II: 60, av herr *Wiklund* m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning

och förslag rörande påföljd för den, som bjöde minderåriga på alkoholdrycker, varvid jämväl borde beaktas vad reservanterna i övrigt anfört i sitt yttrande över motionerna.

Herr **CARLSSON, OSCAR**, (s):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 41, som nu föreligger till behandling, har det fogats sju reservationer. Jag har själv tillsammans med några utskottskamrater avgivit två av dessa reservationer, nämligen dem som är betecknade med II och VII. Då jag vet att andra talare kommer att motivera reservation VII skall jag nöja mig med att anföra några synpunkter på de förslag som framläggts i reservation II.

Denna reservation grundar sig på yrkanden i motionsparen I: 669 och II: 817 samt I: 667 och II: 826, vilka utmynnar i förslag om att allmän legitimationskontroll skall införas vid utminuterings av rusdrycker.

Kontrollen över att obehöriga inte inköper rusdrycker i systembolagets butiker är för närvarande ganska ringa. Det sammanhänger med att bolaget av förståeliga skäl synes anse som sin huvuduppgift att svara för en tillfredsställande distribution och försäljning av rusdrycker och att inte annat än t. ex. efter avstängningsbeslut i något visst fall genom personalen i sina butiker medverka i nykterhetsvårdande uppgifter.

Ur nykterhetsvårdssynpunkt kan en så begränsad uppgift för systembolagsbutikerna icke anses vara till fyllest. Dagens läge är ju sådant att alla krafter bör medverka och olika system bör prövas när det gäller att söka komma till rätta med det missbruk som synes utbreda sig allt mer, särskilt då bland vår ungdom. 1961 års nykterhetslagskommitté har ju även bland en rad andra förslag kommit fram till att en allmän legitimationskontroll borde införas.

I sitt avstyrkande av de väckta motionerna framhåller utskottet som sin mening, att de från nykterhetssynpunkt relativt obetydliga fördelar, som kan vinnas genom en obligatorisk allmän legitimationskontroll, måste vägas mot de be-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

tydande nackdelar, som en sådan anordning medför för den stora allmänheten med måttliga alkoholvanor och de kostnader, som är förenade därmed. Jag må säga, herr talman, att jag har svårt att förstå vari dessa betydande nackdelar för allmänheten skulle bestå. Det är väl ett faktum, vilket även nykterhetslagskommittén har framhållit, att det har ingått i allmänhetens medvetande att man måste legitimera sig vid vissa tillfällen, exempelvis när man vill hämta ut pengar på posten eller i bank. Man kan väl tillfoga, att systembolagskunderna redan nu på grund av skyldigheten att om så begäres legitimera sig har vant sig vid att ha med sig legitimationshandling vid rusdrycksinköp, en vana som i viss mån torde ha utbrejts genom kravet på legitimation även vid affärer på post och bank.

Utan att överskatta betydelsen av en sådan kontroll kan vi väl ändå vara överens om att tillsammans med andra åtgärder torde legitimationskontroll ha sitt stora värde. Om personer med omåttliga alkoholvanor vet att de måste legitimera sig vid inköp av sprit så kan väl detta verka återhållande. Inte minst bör det väl verka hindrande för ungdom som inte har uppnått föreskriven ålder. Vetenskapen härom borde enligt min mening vara ett tillräckligt motiv för dem med måttliga alkoholvanor att påtaga sig de eventuella besvär och obehag samt den eventuella tidsutdräkt som kan förorsakas av en sådan obligatorisk legitimationskontroll.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den med II betecknade reservationen.

I detta anförande instämde herrar Wörnberg (s) och Dahlberg (s).

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! De ändringar i rusdrycksförsäljningsförfordningen, som föreslås i proposition nr 82 och som bevillningsutskottet behandlat i sitt betänkande nr 41, avser åtgärder bl. a. mot olovlig försäljning av rusdrycker. Det

ökade ungdomsfylleriet och den sedan motbokens slopande fördubblade ungdomsbrottsligheten torde utgöra några av bevekelsegrunderna till de framlagda förslagen.

Jag har till betänkandet fogat en reservation som går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt provning och förslag angående allmän registrering av spritinköpen genom inköpskort. En dylik registrering innefattar inte det moment av ransonering som karakteriserade motbokssystemet. Den negativa effekt som en allmän ransonering tveivelsutan innebär skulle alltså inte vidlåda det förslag som framförts i reservationen och motionerna I: 668 och II: 816.

Det tilltagande ungdomsfylleriet och den fördubblade ungdomsbrottsligheten kräver enligt mitt sätt att se, att de nu i reservationen föreslagna åtgärderna vidtages. De måste anses vara det effektivaste sättet att komma till rätta med den olagliga sprithanteringen. Vi har väl alla klart för oss att langarnas marknad i mycket stor utsträckning består av ungdomar, och kan man genom de föreslagna åtgärderna erhålla bättre kontroll över den olagliga handeln är de därmed förenade kostnaderna väl använda pengar.

Jag tror att också den nu avslutade spritsrejken, om man får använda det ordet, och erfarenheterna från den tiden ger ytterligare belägg för att reservationsförslaget är väl motiverat.

Herr talman! Jag följde nyligen den av TV anordnade utan-streck-debatten rörande dessa frågor och kan inte komma ifrån att jag fick ett intryck av att de nykterhetsrepresentanter som där yttrade sig bedömde dem som krävde motboken tillbaka eller allmän registrering som personer som gripits av samvetsnöd. Jag har dessutom här i min hand en tidning som är väl känd av oss alla, nämligen Reformatorn. Där finns en artikel med rubriken: »Det dåliga samvetets röst», och i den förklaras på samma sätt som jag nyss sade beträffande TV-debatten, att de som nu vill ha tillbaka ett system med större kontroll har

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

gripits av något som man vill kalla samvetsnöd.

Wilken innebörd har egentligen ett sådant yttrande, herr talman? Ligger det manne så till att de organiserade nykteristerna anser, att dessa för samhället allvarliga frågor angår endast dem själva? Den av mig påtalade utvecklingen beträffande fylleri och brottslighet måste väl innebära att ingen av oss har rätt att slå sig för sitt bröst och utropa: »Hurra, vad vi är bra!» Om några skulle ha särskild anledning att känna den omtalade samvetsnöden så borde det väl vara förespråkarna för motbokens avskaffande.

Även om jag tror att man vid motbokens avskaffande gjorde sig skyldig till en felbedömning, finns ingen anledning att i detta skede rikta kritik vare sig mot enskilda eller mot organisationer som den gången höll den fria spritens fana högt; ingen betvivlar att den målsättningen var både god och ädel. Men när vi i dag kan konstatera att utvecklingen inte blivit den tänkta, bör alla goda krafter samverka för att hejda och ännu hellre vända den trend som nu tycks vara rådande.

Herr talman! Med de orden ber jag att få yrka bifall till reservation I.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Proposition nr 82 och bevillningsutskottets föreliggande betänkande i anledning av den innebär efter mitt sätt att se och bedöma en i flera hänseenden välbalanserad avvägning när det gäller de svåra problem som försäljning av alkoholdrycker alltid medför. De justeringar, som bevillningsutskottet gjort i regeringsförslaget, är desslikes enligt min mening beaktansvärda förbättringar.

I ett par fall hade jag önskat att utskottet gått ännu längre. Bägge fallen har redan berörts av de föregående talarna, nämligen den obligatoriska legitimationskontrollen och samhällets reaktion mot dem som på allmän plats bjuder minderåriga på alkoholdrycker.

När det gäller legitimationskontrollen vill jag instämma i vad herr Oscar Carlsson nyss anförde.

Herr Sundins yttrande ger mig anledning att säga, att jag tidigare varit starkt intresserad av en undersökning rörande möjligheterna att åstadkomma någon form av registrering av spritinköpen. Jag delar hans uppfattning att alkoholproblemet särskilt bland ungdomen faktiskt nödvändiggör något återhållande eller kontrollerande moment från försäljarens sida; en liknande synpunkt kan ju anföras även då det gäller langare och åtskilliga andra. Efter att ha tagit del av det sakligt starka och praktiskt taget enhälliga avstyrkande av en obligatorisk registrering som framkommit i remissyttrandena, har jag dock funnit det uteslutet att i varje fall nu tänka mig en obligatorisk registrering.

Invändningar av den arten kan där emot inte anföras mot en obligatorisk legitimationskontroll. Med de skärpta bestämmelser rörande legitimationerna, alltså genom införande av fotografi på legitimationshandlingen, som nu föreslås, blir en obligatorisk legitimationskontroll säkert av mycket stor betydelse.

Vad angår den av reservanterna begärda utredningen rörande åtgärder mot att bjuda minderåriga på alkoholdrycker på allmän plats är detta ett problem, som måhända i modern tid har aktualiserats med särskild styrka. Det är ju alldeles ostridigt att alkoholen för ungdomen har fått en viss betydelse, som den kanske inte hade tidigare. Därmed följer ökad nyfikenhet och ökad lätthet att komma åt sprit genom att bli bjuden, och detta utnyttjas av vissa personer, som kan ha särskilda intressen av att bjuda minderåriga på sprit. Att uppträda som ombud för minderåriga och köpa sprit är förbjudet, men att bjuda dem på sprit är inte förbjudet.

Det finns mycket tråkiga erfarenheter beträffande den saken, varav ett par fall redovisades i en interpellation i andra kammaren i fjol höstas. Vid olika tillfällen hade i ett par städer 13—14 års flickor anträffats svårt berusade på allmän plats. De hade på allmän plats bjudits på sprit, saknat erfarenhet av sådan förtäring och blivit påverkade till redlöshet.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

Såsom finansministern framhöll i sitt interpellationssvar i andra kammaren är detta naturligtvis ett mycket svåråtkomligt område att lagstifta på. Han har tydligen inte ansett att det går att göra någonting; i varje fall har hittills inte framkommit något regeringsförslag.

Vi reservanter anser emellertid att frågan är så viktig, att den inte bara får lämnas åt sitt öde. Det bör vara lika möjligt att på allvar penetrera detta problem som att söka knäcka frågan hur man skall komma åt langarna effektivare än hittills. Vi föreslår alltså att frågan utreds. För egen del har jag mycket svårt att förstå varför inte detta yrkande skulle kunna biträdas av alla.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservationerna II och VII.

När jag ändå har ordet skulle jag önska göra en reflexion i anledning av ett annat reservationsyrkande, nämligen det som kräver förbud mot självbetjäning vid utskänkning. Jag gör det uttalandet därför att jag har haft en viss beröring med detta spörsmål.

Inom Sveriges centrala restaurangaktiebolag har man haft en icke ringa erfarenhet av sådan sorts utskänkning. Bolaget har i runt tal 30 självserveringar med rätt till utskänkning av rusdrycker. Erfarenheterna av denna rörelse vederlägger, i varje fall hittills, helt de farhågor som motionärerna och reservanterna har givit uttryck åt. Då man vid ett av dotterbolagen vissa dagar har ersatt självbetjäning med bordsservering genom särskild serveringspersonal har försäljningen av rusdrycker stigit jämfört med motsvarande veckodagar tidigare. När man på en restaurang övergått från bordsbetjäning till självbetjäning har rusdrycksförsäljningen starkt sjunkit, samtidigt som omsättningen på mat har stigit.

Självbetjäningsrestaurangerna blir ju allt fler och allt populärare. Skall servering av sprit och eventuellt vin på dessa restauranger ske genom särskild personal vid borden, får man alltså en yrkesgrupp, som för sin inkomst helt eller huvudsakligen är beroende av att få servera sprit. En personalgrupp i en sådan ställ-

ning och med sådana uppgifter skulle, såsom Centralbolaget i sitt remissvar påpekar, lätt komma i en påfrestande situation med konflikter mellan vederbörandes ekonomiska intressen å ena sidan och lojaliteten mot det allmänna å den andra sidan. Bar- och kassapersonal i en självserveringsrestaurang har däremot inga ekonomiska intressen av en spritförsäljning.

Jag förstår och respekterar till fullo reservanternas syfte med reservationen, men jag tror inte att detta syfte skulle gagnas, om reservationen bifölls.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag tror att vi alla här i kammaren kan vara ganska ense om att den angelägenhet, som vi nu överlägger om, ingalunda tillhör de betydelselösa under denna våresssion. Tvärtom tror jag att man är berättigad att ur olika synpunkter säga, att det är en ganska väsentlig fråga, som vi här skall ta ståndpunkt till, helt enkelt därför att det nu gäller att fastslå principerna för den fortsatta nykterhetspolitiken här i landet, varken mer eller mindre.

Jag är mycket tillfredsställd — det vill jag gärna säga — över den allmänna uppläggningsen av den proposition, som är underlaget för bevillningsutskottets betänkande nr 41. Jag instämmer i den karaktéristik, som herr Lundström för ett ögonblick sedan gav av propositionen. Jag tycker liksom han att den är väl balanserad och präglad av verklighetssyn. Att man sedan i detaljer kan ha mera nyanserade uppfattningar, är ganska naturligt.

Jag vet inte, om kammarens ledamöter har observerat att i ingen av de reservationer, som är bifogade betänkandet — de är sju till antalet — någon erinran riktats mot de grundläggande principerna för den fortsatta nykterhetspolitiken i vårt land. I detta hänseende är alltså enhälligheten oförtydbar, vilket jag tycker är, såsom jag nu ser på dessa ting, tillfredsställande.

Hur är då den grundval beskaffad, efter vilken statsmakterna — under för-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

utsättning självfallet att man beslutar i enlighet med bevillningsutskottets hemställan — skall bedriva sin fortsatta nykterhetspolitik? Ja, man har i propositionen i ganska kort men pregnant form givit till känna hur man ser på tingen. När det gäller principerna för den samhälleliga nykterhetspolitiken konstateras det inledningsvis att, även om den nykterhetspolitiska situationen under den senaste tiden i vissa hänseenden försämrats — vi känner alla till de aktuella händelserna — »det inte synes föreligga skäl att nu anlägga en annan principiell syn på dessa frågor än tidigare under de år som gått efter motbokssystemets slopande». Man fasthåller alltså vid den målsättning som riksdagen uppställde, när det tidigare systemet avskaffades. Jag fortsätter att citera: »Det torde stå klart», heter det i propositionen, »att ingenting av verklig betydelse är att vinna genom mera radikala ingrepp i den fria inköpsrätten eller i andra grundläggande principer för den gällande rusdrycksförsäljningslagstiftningen. Tyngdpunkten i de direkt nykterhetsfrämjande strävandena bör därför alltså ligga på en fortsatt utbyggnad av de positiva och förebyggande åtgärderna.» Det är finansministerns här deklarerade principiella inställning, och ingen har i utskottet — i varje fall om man nu skall rätta sig efter reservationerna — haft någon erinran att göra mot denna principiella uppläggning av grunden för den fortsatta nykterhetspolitiken.

Efter att ha erinrat om dessa väsentliga fakta skall jag inskränka mig till några kommentarer beträffande två speciella avsnitt i utskottets betänkande. Det ena har redan tidigare berörts av en talare. Det gäller förslagen i vissa motioner om införande av obligatorisk legitimationskontroll vid utminuterung av rusdrycker. Andra motionärer har varit inne på samma ämne och har hemställt om en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utfärdande av bestämmelser rörande sådan kontroll. Nu kan naturligtvis många säga, att det är ett rimligt krav att ha sådan obligatorisk legitimationskontroll. Den bör inte för-

anleda något besvär. Alla har väl någon legitimationshandling på sig. Man måste ju ha legitimation på posten och i många andra sammanhang. Allt detta låter säga sig, men å andra sidan är det en mycket viktig fråga man vill ha svar på. Är det sannolikt att en sådan legitimationskontroll får någon *nykterhetspolitisk* effekt? Den frågan är ju helt öppen, och motionärerna har inte kunnat framföra några godtagbara argument för att så skulle vara fallet. Man utgår från att så möjligen skulle kunna bli fallet men kan inte med någon fastare bevisning stödja denna sin mening.

Det är kanske inte helt otänkbart, att något litet skulle kunna vara att vinna ur nykterhetspolitisk synpunkt genom en obligatorisk legitimationskontroll. Men kammarens ledamöter inser givetvis att de sannolikt obetydliga fördelarna måste vägas mot de betydande nackdelar en sådan ordning skulle medföra för den stora allmänheten med måttliga alkoholvanor och de kostnader som är förenade därmed. Detta är de synpunkter utskottet har haft på problemet, och utskottet har stannat för att avstyrka motionerna. Det är emellertid en angelägenhet av något mindre betydelse enligt min mening.

Det finns en annan fråga som jag personligen i varje fall tillmäter mycken vikt, och det är en ganska otäck fråga som vi tyvärr har haft anledning att syssla med här i kammaren mer än en gång under senare år, nämligen frågan om langarna. Jag har från denna plats någon gång sagt att när vi i stor enighet här i riksdagen avskaffade det s. k. motbokssystemet trodde vi att vi därmed skulle göra slut på langningen. Jag har dock från denna plats mer än en gång nödgats konstatera att vi misslyckades i detta hänseende. Vi har inte tagit död på langarna. Langningen fortgår alltså i alltmer raffinerade former, höll jag på att säga, och den har fått ökad utbredning hos ungdomen genom de allt rikligare inkomster över vilka ungdomen numera förfogar. Vad skulle man nu kunna göra åt langningen? Jag har den bestämda meningen att man inte

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

kommer åt langarna med några nykterhetspolitiska åtgärder. Langningen kan man, så vitt jag nu kan se, endast bekämpa genom straffskärpning, vilket också finansministern föreslår. Det har vi alla varit medvetna om. I övrigt måste man lita till ordningsmakten och till polisiära åtgärder, eftersom man är medveten om att nykterhetspolitiska åtgärder inte längre räcker.

Det har i detta sammanhang väckts en motion som — vilket jag gärna vill framhålla — i bevillningsutskottet har tilldragit sig ett betydande intresse, nämligen motionen av fru Elisabet Sjövall m. fl. Den är baserad — det medger motionären själv — på erfarenheter från Göteborg, men även om de förhållanden som fru Sjövall skildrar i motionen naturligtvis framför allt har bäring på förhållandena i Göteborg, som ju är särskilt besvärliga i detta hänseende eftersom Göteborg är landets största hamnstad, tror jag att samma förhållanden råder i varje fall i några av våra städer. Fru Sjövall har gjort en ganska betydande undersökning och framlagt onekligen mycket intressanta synpunkter på detta problem.

Hon ställer frågan: Vad är langning, och vilka är langarna? Man tycker att den frågan skulle kunna besvaras utan vidare; det vet man väl vilka som är langare: sluskar som kanske på något ställe kan få köpa en och annan halvpanna som de sedan säljer! Men saken är tyvärr inte så enkel, ty de undersökningar som hon gjort i Göteborg visar att en betydande del av langningen är rent kommersiellt organiserad. Den sköts av affärsmän som ofta själva — det visar de undersökningar man har gjort — inte begagnar sprit men som bedriver sin hantering såsom ett rent näringsfång. De har organiserat langningen med massor av medarbetare som på olika sätt kommer över sprit och sedan säljer den till mycket höga priser. Det är, som alla vet, framför allt på Järntorget i Göteborg och kringliggande gator detta onda florerar, utan att polisen har möjlighet att ingripa, eftersom den inte har tillräckliga resurser.

Jag skall, om det kan intressera kammarens ledamöter, be att få föredra ett par avsnitt av den beskrivning över förhållandena i Göteborg som lämnas i motionen. Det sägs, vilket jag även antytt, att vi vet mycket litet om langarna, hur de rekryteras o. s. v. »Enligt systembolagens och polisens kännedom synes två typer av langare ha utbildats, i sak innebärande en kopiering av narkotikahandelns system med i toppen icke narkotikahemfallna storköpare» — storköparna är alltså själva nykterister eller måttlighetsbrukare, medan mellanhänderna ligger på ett annat plan. Det heter vidare i motionen: »Enligt vissa uppgifter från polishåll» — i Göteborg alltså — »anser man sig ha rätt att uppskatta gruppen storförsäljare till ca en fjärdedel av samtliga langare; dessa skulle ofta icke ens bruka alkohol.» — Jag har redan varit inne på den saken. — »Smålangarna är däremot ofta förfallna alkoholister.» Smålangarna är ju inget problem. Det är däremot de andra som ytligt sett är oförvitliga medborgare och som man inte kan komma åt med nuvarande resurser.

»Även de inköpsformer storlangarna nyttjat synes tendera till förändring, om man så vill anpassning till rådande risker», skriver fru Sjövall vidare. »Tidigare köpte en langare ensam stora mängder alkohol i en butik. När detta observerades på systembolagen och anmälades under hand till polismyndigheter och nykterhetsnämnder ändrade storlangarna metoder. Polisen lyckades ofta genom utförd utredning då få fast dem, däremot ägde nykterhetsnämnderna mera sällan möjlighet att ingripa, eftersom dessa langare var okända hos dem.»

Jag skall inte ytterligare trötta kamaren med detaljer ur denna intressanta motion. Bevillningsutskottet har tagit intryck av den argumentering som där har förts och kommit fram till den uppfattningen, vilket jag tidigare har antytt, att langarna icke är ett nykterhetspolitiskt problem utan ett polisiärt problem. Det är endast på den vägen man kan komma åt denna kräftskada i det svenska samhället. Det är ett starkt ord,

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

men jag tvekar inte att använda det i det här sammanhanget.

Utskottet tillstyrker att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder för en väsentlig förstärkning av ordningsmakten, en förstärkning i form av ytterligare personal som skall kunna användas uteslutande på detta område. Systembolagen och nykterhetsnämnderna står praktiskt taget maktlösa. Det finns tyvärr ingen annan väg att gå än att i betydande utsträckning koppla in polismakten på det här området. Utskottet har, som sagt, tillstyrkt detta, och jag vill gärna hoppas att det också skall bli första kammarens beslut om en stund.

Detta var två avsnitt av det här betänkandet. Jag skall inte fördjupa mig i de övriga. Det finns många intressanta ting i betänkandet, men jag ser av den anslagna talarlistan att det är många andra talare anmälda, så jag skall inte ytterligare ta kammarens tid i anspråk.

Jag slutar med att hemställa om bifall till bevillningsutskottets betänkande i dess helhet med undantag av vad som berörs i reservation VI, som gäller en gammal bekant, nämligen ciderfrågan. I den delen yrkar jag bifall till den nämnda reservationen, men jag uppehåller mig inte vid den, då en kollega till mig kommer att närmare utveckla sina synpunkter på det problemet.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Jag vill först till alla delar instämma i det anförande som herr Hagberg här har hållit. Sedan vill jag ägna några ord åt reservationen VI till förmån för cider. I dag förhåller det sig så med ciderfrågan att för tillverkning och försäljning av cider med en alkoholhalt av 1,8 viktsprocent gäller samma bestämmelser som för lättviner. Cider som har lägre viktsprocent alkohol än 1,8 får försälas fritt enligt förordningen om läskedrycker.

Under flera år har motioner väckts i ciderfrågan för att få fram en ökad tillverkning. Så småningom fick utskänningsutredningen hand om motionerna, och utredningen lade fram ett betänkande i ärendet år 1961. Förslaget innebar

att cider med en alkoholhalt av mellan 2,8 och 4,5 viktsprocent skulle få försälas och beskattas på samma sätt som starköl. Det skulle alltså försälas genom systembutikerna. Vidare skulle cider med lägre alkoholhalt, alltså mellan 1,8 och 2,8, försälas på samma sätt som vanligt öl.

Man har också gjort undersökningar om ciderns verkningar på den mänskliga organismen. Dessa undersökningar har utförts av professor Goldberg, som kommit till det resultatet att cider till sin verkningsgrad kan likställas med de maltdrycker som har motsvarande alkoholkoncentration. Vidare har man konstaterat att ciderdrycken genom sitt innehåll av fruktsyra inte kan konsumeras i någon större omfattning, varför man ur nykterhetspolitisk synpunkt inte behöver hysa alltför stora farhågor om tillverkning skulle komma till stånd. Det skulle onekligen vara värdefullt ur fruktdodlarsynpunkt om detta förslag kunde genomföras. Vid år med stort fruktöverskott eller då kvaliteten är låg som under fjolåret skulle denna tillverkning utgöra ett värdefullt komplement till mos- och mustframställningen. Några av kammarens ledamöter observerade kanske under de första månaderna detta år hur det i tidningarna gavs till känna att stora partier av fjolårets fruktskörd som inte kunde användas till konsumtion och som inte heller gick att avsätta till must- och mosttillverkning måste vräkas på sopptipparna till ingen nytta.

Det är bl. a. detta som motionärerna vill söka förhindra. Organisationerna på fruktdodlingens område samt lantbruksstyrelsen och kommerskollegium har uttalat sig till förmån för en reform i den riktning som här har föreslagits.

Jag skall inte orda mera om detta utan ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation VI. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Sedan propositionen i detta ämne skrevs har det förekommit en händelse som satt sin prägel på den nyk-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

terhetspolitiska debatten i hög grad. Det är det uppehåll i inköpen som uppstod genom strejken vid Aktiebolaget Vin- & spritcentralen.

Det är många erfarenheter som kunnat hämtas ur spritstrejken — till största delen, kanske uteslutande, goda erfarenheter. Men en sak som jag bestämt ber att få understryka är att man fick en större förståelse för att detta var ett verkligt allvarligt problem. Det är ju så att när man talar med människor som använder sprit får man samma besked från praktiskt taget alla, nämligen: »Det är inte något problem för mig, utan jag kan dricka sprit och låta bli.» Detta gäller för en stor del måttliga förbrukare, men även alkoholisterna uttalar sig på det sättet. Trots de stolta deklarationer som man så ofta får höra visade spritstrejken att spritbegäret hade tagit de mest groteska former, vilket tidningarna redovisat. Detta betyder att man kan räkna med en större förståelse för en diskussion på hela området om vad man egentligen skall företa sig. Jag tror att tiden är inne att i samarbete ta upp det hela och utreda frågan för att komma bättre till rätta med hela problemet.

Till herr Sundin vill jag säga att nykterhetsrörelsen inte på något sätt anser sig vara sig själv nog och att den inte har någon attityd av »hurra, vad jag är bra». Tvärtom, det finns den allra starkaste vilja till att just i samarbete med alla människor som har en positiv inställning försöka göra något åt detta problem. Detta accentueras starkt genom de besynnerligheter som kom till synes i samband med spritstrejken. Det är inte heller så som herr Sundin säger att det skulle råda någon samvetsnöd inom nykterhetsrörelsen för att motboken avskaffas. Nykterhetsrörelsen har hävdat att den skulle bort, och det har visat sig att den har fått rätt på den punkten. Man förutspådde från nykterhetsrörelsens sida att det skulle bli en stark konsumtionsökning strax efteråt, och det blev det. I dag kan vi konstatera att vi har ungefär samma spritkonsumtion som vi hade 1952—1954, då motboken fanns.

Men i dag har vi inte motboken. Det har förekommit förskjutningar mellan de olika konsumtionsgrupperna, men det är konstaterat att det inte har varit någon olägenhet med att motboken togs bort, och nykterhetsrörelsen önskar inte återinföra den.

Det är väl på det sättet att i varje fall de flesta är eniga om att nykterhetsläget är så pass allvarligt att det inte är lämpligt att göra någon uppluckring i tillhandahållandet eller något sådant som kan inverka på nykterhetstillståndet. Propositionen föreslår vissa förbättringar, och det hälsar vi med tillfredsställelse. Jag konstaterar också att utskottet gjort en del saker som ytterligare har förbättrat det hela. Jag är tacksam för de ändringar som vidtagits. Vad gäller den nykterhetspolitiska målsättning som propositionen talat om och utskottet understrukit har man sagt att det torde stå klart att ingenting av verklig betydelse är att vinna genom mera radikala ingrepp i den fria inköpsrätten. Jag är inte beredd att skriva under detta. Man måste också på det området använda vissa restriktiva åtgärder. Jag instämmer i sista meningen i det stycke där det talas om nykterhetspolitiken: »Tyngdpunkten i de direkt nykterhetsfrämjande strävandena bör därför alltså ligga på en fortsatt utbyggnad av de positiva och förebyggande åtgärderna.» Jag hoppas att detta kommer att beaktas när det ges anslag för olika ändamål som kan främja de positiva åtgärderna i nykterhetspolitiken.

Jag konstaterar att utskottet gjort förbättringar genom att rattonykterhet har jämsställts med rattfylleri i avstängningsavseende. Den utredning om langning som föreslås är mycket välkommen, och jag instämmer i stort sett i vad herr Hagberg sade om dessa samhällets parasiter som langarna är. Man kan inte hårt nog klämma åt dem. Jag tror att det blir det polisiära, som herr Hagberg sade, som blir det viktigaste. Beträffande drinkbarerna i samband med dans har utskottet föreslagit en förbättring, och likaså i fråga om gåvopaket är det obestriddligen en stor förbättring att man i

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

det fallet har sagt ifrån att man inte skall kunna skicka sådana till Sverige tull- och skattefritt.

I de reservationer som anförts till utskottets utlåtande är det först fråga om i vilken form man skall tillåta folk att få köpa sprit. Rörande reservation II har herr Oscar Carlsson redan motiverat varför man bör ha en obligatorisk legitimering. Utskottet har emot en obligatorisk legitimering anført att den skulle medföra betydande olägenheter. Jag vet inte om man kan säga att det är så stora olägenheter.

En mycket stor del av svenska folket som köper sprit har körkort eller annan legitimationshandling med fotografi. Den finns alltså tillgänglig. Det är inte så stor olägenhet för de andra att skaffa sig legitimation. Det blir inte svårare för personalen att få legitimation på det sättet. Som det nu är kan personalen på systembolagen avkräva legitimation, men det medför svårigheter. Först skall man välja ut en speciell person, vilket redan det är en obehaglig sak. Man kan vidare träffa på någon som är en fullt oförvitlig köpare men som inte har någon legitimationshandling med sig. Då ställer det till en massa trassel. Betydligt bättre vore, såsom föreslagits i reservation II, om alla ålades att ha legitimation. Då kommer alla köpare med sitt legitimationsbevis i handen. De vet att de inte får någonting om de inte har legitimation. För personalen blir det mycket enklare. Skulle man finna att det är något misstänkt med åldern eller annat, är det bara att se på legitimationsbeviset för att övertyga sig om hur det verkligen förhåller sig.

Herr Hagberg frågade om legitimationskravet verkligen skulle få någon effekt. Den effekten finns ju att de underåriga köpare som vi nu har på systembolagen inte kan återkomma. De har inte möjlighet att använda sitt legitimationsbevis, ty det framgår av detta att de är underåriga. Dessutom blir det den psykologiska effekten att det kommer att visa sig att spriten inte är någon vanlig handelsvara utan allvarligare än andra saker. Det skulle också göra en god effekt.

Jag har ingenting direkt emot den sak som herr Sundin här framförde, nämligen att klippkorten möjligen kan bli föremål för prövning. 1944 års nykterhetskommitté har lagt fram två förslag till inköpsregistrering, men jag måste säga att jag har en del betänkligheter emot klippkorten. Det är inte direkt som med motboken, men det måste bli åldersgränser, och de som snart har åldern inne för att få ett kort går och väntar på det — liksom på motboken — och första dagen skall de ta ut sprit på kortet. Det är en viss olägenhet. Får man dessa klippkort måste man någonstans fastställa en gräns som visar var man skall ingripa. Därmed har jag inte avfärdat det hela, jag vill inte direkt tala emot systemet, men jag har som sagt vissa betänkligheter.

Jag skall inte ta upp tiden med att tala om de andra reservationerna utom den reservation som berördes av herr Yngve Nilsson och som gäller ciderfrågan. I och för sig kan man, med det nykterhetstillstånd som vi har i vårt land och särskilt för ungdomen, fråga sig om det finns någon som helst anledning att införa ännu en alkoholhaltig dryck. Skall man sälja denna ciderdryck med 2,8 procent alkohol på samma sätt som öl, blir det i många fall så att ungdomen kommer att dricka cider i stället för en del läskedrycker som finns nu och därmed lätt leds in på att använda alkoholhaltiga drycker.

Det har anförts — herr Nilsson anförde det också — att det inte skulle vara någon stor risk med detta, därför att fruktsyran bildade en spärr som gjorde att man inte kunde dricka så stora kvantiteter. I fråga härom hänvisar jag till vad Centralförbundet för nykterhetsundervisning har sagt i sitt yttrande. Om någon skall ha reda på detta så är det CFN. Förbundet har erfarenheter från andra länder. Man säger: »Av redogörelserna för ciderfrågan i några olika länder framgår, att utbredda cidervanor inte bara orsakar akut missbruk utan också kan skapa en avsevärd kronisk alkoholism. Bäst synes detta kunna studeras i Schweiz, där det sedan länge finnes en relativt väl utbyggd alkoholistvård och

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

där man sålunda har en skärpt uppmärksamhet på alkoholismens yttringar och orsakssammanhang. Det framgår att cidermissbruket vållar såväl medicinska som sociala skadeverkningar av stor omfattning. Förutom det starkt traditionsbundna i cidervanan torde till det utbredda bruket och missbruket bidra, att cidern är en billig alkoholhaltig dryck. Det är uppenbart, att cidern missbrukas och orsakar både medicinska och sociala skadeverkningar också i andra ciderländer.»

Också frågan om hur mycket cider man kan dricka tar CFN upp. Man säger: »Påståendet att cidern inte kan drickas i större kvantiteter är ohållbart. Det kan troligen sägas om vissa konsumenter, att de relativt fort får en mättnadskänsla av cider. Men i det stora hela har man i ciderländerna inte erfarenheten, att den påstådda 'fruktsyrhalten' skulle bromsa konsumtionen.»

Från Schweiz finns det en undersökning från ett alkoholisthem. Det hade 417 patienter, om jag minns rätt. Man frågade: Vilken var den huvudsakliga drycken för er, när ni blev alkoholister? En rätt avsevärd procent sade att det var cider. När man frågade vilka kvantiteter de druckit, sade de att det rörde sig om mellan 1,5 och 4 liter per dag. Det fanns de som påstod att de druckit 8—10 liter per dag. Det skulle alltså vara ungefär lika mycket som våra största ölkonsumenter dricker. Därmed borde det vara slut med talet om att fruktsyran skulle vara återhållande, eftersom man har direkta bevis från ett annat ciderland på att det kan gå till på detta sätt.

Jag ömmar mycket för den svenska fruktodlingen, jag vill främja avsättningen av svensk frukt, och jag har i denna kammare ofta pläderat för detta. Men frågan är: Är detta den riktiga vägen att få avsättning för svensk frukt? Jag tror att man tar fel också från fruktodlarnas sida, ty med det alltmer vidgade europeiska samarbete som vi har förmodar jag att man inte skulle förbjuda import av cider från sådana ciderproducerande länder som Schweiz, England m. fl. Där har man en mångårig erfarenhet av att

producera högklassiga cidersorter. Det är att observera alldeles särskilt att man där framhållit att de fruktsorter som man använder inte alls är desamma som de som vi har i Sverige. Med de fruktsorter vi har nu i Sverige skulle vi inte kunna få fram en högklassig cidersort. Följden skulle bli, att vi för att få avsättning för svensk frukt skulle behöva lägga om den svenska fruktodlingen till andra sorter, som passar för cidertillverkning. Det är att observera att det inte är några lösa antaganden som jag nu gör, utan vad jag återgett är undersökningar som åberopats i remissyttranden vilka delvis finns återgivna i propositionen. Därför har både Kungl. Maj:t och utskottet enligt min mening mycket riktigt tagit avstånd från tanken på cidertillverkning. Jag hoppas att denna tanke inte skall komma upp mer, ty den är faktiskt så grundligt vederlagd att det inte finns anledning att diskutera den längre.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare uppehålla mig vid de andra reservationerna. Åtskilliga av dem har starkt fog för sig, och förslagen i reservationerna borde genomföras. De gäller olika detaljer.

Jag ber sammanfattningsvis få yrka bifall till de reservationer som finns fogade till utlåtandet med undantag för reservationerna I och VI.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är nog första gången som det getts mig anledning att gå upp i talarstolen i denna kammare med ett genmäle till min egen gruppledare. Det är inte för nöjet att göra det som jag står här utan helt och hållet av hänsyn till sakfrågan.

När jag yttrade att ingen av oss har rätt att slå sig för sitt bröst och säga »Hurra vad vi är bra», inbegrep jag såväl de organiserade nykteristerna som andra människor. Det förundrar mig att herr Torsten Bengtson tolkade detta som om jag åsyftade enbart de organiserade nykteristerna. Jag beklagar en dylik misstolkning. Vad jag yttrade i fortsätt-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

ningen kunde kanske ge anledning till en sådan tolkning, men därvid åberopade jag ju en artikel i tidningen Reformatorn. Jag hoppas att herr Bengtson läst denna artikel. Om han har gjort det måste han dra precis samma slutsatser som jag gjorde. På samma sätt var det väl för dem som såg den TV-debatt som jag åberopade. De fick väl faktiskt den behållningen av debatten att de som gav det värdefulla inte var de nykterister som deltog i debatten utan de deltagande läkarna.

Herr Bengtson gör vidare gällande att den utveckling som vi har haft på detta område var förutsedd. Konsumtionen skulle till att börja med öka, och nu har man i stort sett kommit tillbaka till det läge som man hade förutsagt. Vad jag emellertid har åberopat, herr Bengtson, och vilket är anledningen till reservationen I är att fylleriet mer och mer trängt ner till de yngre kretsarna. Jag har framhållit vådan av fylleriet bland ungdomen och av den ungdomsbrottslighet som tyvärr är en verklighet i dagens läge.

Herr NILSSON, YNGVE, (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtson yttrade i sitt anförande att man inte borde införa en ny alkoholhaltig dryck med hänsyn till det rådande nykterhetstillståndet i landet.

Till att börja med vill jag säga, att en ciderdryck med den alkoholkoncentration som föreslagits inte i nämnvärd omfattning kan påverka nykterhetstillståndet. Denna dryck bör jämföras med starköl eller vanligt öl.

Att det här skulle gälla en ny alkoholhaltig dryck är en sanning med modifiering. Cider har funnits till försäljning under många år, även om den under senare år inte har funnits tillgänglig i utnineringsaffärerna. Herr Bengtson gjorde också gällande, att det skulle vara förbjudet att importera cider. Mig veterligt finns inte något sådant förbud, utan Vin- & spritcentralen har möjlighet att importera denna vara om den vill.

Vidare menar herr Bengtson att om vi skulle börja tillverka cider skulle det betyda att vi behövde gå över till nya fruktsorter, ty nuvarande svenska fruktsorter skulle inte lämpa sig för tillverkning av cider. Nu har det faktiskt pågått en försöksverksamhet på området, och enligt utlåtanden som avgivits skulle denna försökstillverkning otvivelaktigt ha visat att flertalet i Sverige odlade äppelsorter lämpar sig för tillverkning av cider. Jag vill härmed inte ha sagt att vi borde övergå till en större ciderproduktion, utan vi vill endast vara behjälpliga med att avlasta den stora överskottsproduktion som otvivelaktigt förekommer vid vissa tillfällen och som kan bero på stor skörd eller på att äpplena blir små och inte kan säljas för direkt konsumtion eller andra orsaker.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Reformatorns artikel, som herr Sundin åberopade, har inte rekommenderat ett återinförande av motboken utan innehöll endast vissa reflexioner.

Vad gäller ungdomsfylleriet är vi eniga om att det är ett stort och svårt problem. Emellertid hindrades inte ungdomarna förr av motboken att skaffa sig sprit, utan överlåtelse av sprit förekom även då. Det är här fråga om ett problem, som vi får ta itu med i andra sammanhang än i detta.

Herr Yngve Nilsson sade att med den alkoholhalt som skulle finnas i cidern skulle en försäljning av denna dryck inte vara allvarlig ur nykterhetssynpunkt. Men denna dryck användes som tillväjningsdryck — som jag nämnde tidigare. Börjar ungdomen att dricka alkoholhaltiga drycker är det risk för att den fortsätter med att konsumera drycker med större alkoholhalt. Jag måste säga att öl ingalunda är någon ofarlig dryck, utan det har visat sig att öldricken är mycket besvärande ur nykterhetssynpunkt, i synnerhet som öl många gånger utgör en kompletteringsdryck till andra alkoholhaltiga drycker — och på det sättet kan det bli också med cidern.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

Beträffande möjligheterna att tillverka cider vill jag säga att en sådan produktion givetvis kan ske med vilka äppelsorter som helst, men frågan är om tillverkningen blir av samma höga kvalitet som utmärker den cider som andra länder kan producera med de äppelsorter som de har. Då finns det inga möjligheter att konkurrera med dessa länder, anser jag, och därmed skulle detta inte innebära någon hjälp för den svenska fruktodlingen på det sätt herr Yngve Nilsson hoppades på.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Den proposition som vi nu behandlar bygger ju på mycket omfattande utredningar. Frågan har väl varit: Behöver vi en ny stor reform av vår alkohollagstiftning? Svaret därpå har blivit att det i stort sett inte har inträffat någonting som visar att 1954 års reform i väsentliga stycken skulle vara felaktig. Ett sådant konstaterande innebär naturligtvis inte att alla de förhoppningar som man hyste när 1954 års reform genomfördes skulle ha infriats till alla delar.

Den föreliggande propositionen har som riktmärke att till det väsentliga bevara det nuvarande systemet, och det innebär att vi trots vissa svårigheter föreslagit att man skall satsa på den relativa frihetens linje. Inom bevillningsutskottet har alla varit ense om detta, och jag tycker att det är ett stort framsteg att man inom den svenska riksdagen kan granska propositioner av denna karaktär och därvid samla så stor enighet om alla väsentliga ting.

Regeringsförslaget och utskottsförslaget skiljer sig på en del punkter, men sådana förändringar har skett genom utskottsbehandlingen att de i stort sett inte innebär några avvikelser från det som föreslagits i propositionen utan består i kompletteringar och små justeringar. Reformen innebär att man skall ha legitimationshandling av speciell art. Det är många som har sagt att det kommer att bli besvärligt för många människor, men vi har nog ansett att folk får finna sig i

dess besvär om de vill tillhandla sig alkoholhaltiga drycker. Jag tror för min del inte att detta blir alltför besvärligt för människorna i allmänhet. Däremot tror jag att om man skall genomföra någonting sådant som föreslås i den med II betecknade reservationen blir det verkligen betungande för allmänheten. Det kan hända att det inte blir så färgligt i städer och större samhällen, men de som har distans till systembutikerna brukar rekvirera varorna genom ombud, och ombuden skall ju ha både sin egen legitimationshandling och dessutom intyg på vad de skall köpa i systembutiker — och detta tycker jag är att gå litet för långt. Nykterhetseffekten skulle då nämligen åstadkommas genom att man skulle ställa till ett sådant besvär för vissa grupper av människor att de inte skulle få tillhandla sig dessa varor, och det kan ju ur demokratiska synpunkter inte vara någonting att rekommendera.

Det system som förordas i den med II betecknade reservationen och som herr Oscar Carlsson i första hand talade för blir omständligt för butikspersonalen och på annat sätt, ty skall man kräva en obligatorisk legitimation vid spritköpen skall man väl också ha en mening med denna granskning. Man får se efter i spärllistor och andra anteckningar för att få den effekt man önskar, och det är klart att detta kommer att innebära åtskilligt besvär för butikspersonalen. Jag kan då ställa frågan: Kan detta gagna oss i det syfte vi strävar efter att uppnå, alltså en bättre nykterhetseffekt? Jag tror inte på det. Det måste vara andra vägar vi får vandra. Även om vi har gått med på att det skall vara en legitimationshandling av ett speciellt slag, är detta en sak för sig, men genom den tungroddhet som detta system innebär kan vi väl knappast vinna någonting med en sådan åtgärd.

När det gäller butikspersonalens åligganden har vi inom utskottet ansett att man inte bör försvåra det för denna personal genom instruktioner så att den kan råka i ett motsatsförhållande till kunder som har legitima behov att tillhandla sig dessa varor. Det är inte heller persona-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

len vid systembutikerna som skall tillämpa ordningsföreskrifterna och hålla ordning utanför butikerna, utan det är polisen — det har Kungl. Maj:t sagt ifrån tidigare i ett särskilt beslut, och det skall vi hålla fast vid även framöver.

När det sedan gäller dessa, skall vi säga sabotörer gentemot ungdom och andra som vi kallar langare, har herr Hagberg i Malmö mycket värtaligt skildrat vad utskottet har för synpunkter på dessa frågor. Den motion som vi har tillstyrkt hoppas vi skall leda till en utredning som kanske kan innebära ökade statsutgifter. Vi har emellertid inga betänkligheter mot att det allmänna lägger ut pengar på att stoppa denna trafik — det är vi alla ense om. Vi får tro på att det blir ett resultat av denna utredning, och jag har kommit till den uppfattningen att skall man få fast dessa langare, måste man helt enkelt ge samhället resurser så att det på ett effektivare sätt än nu kan ske kan hålla efter sådana individer. Där har vi, som sagt, en förhoppning om att Kungl. Maj:t låter verkställa en utredning om vilka metoder polisen bör tillämpa. Om det behövs en förstärkning av de polisiära resurserna hoppas vi Kungl. Maj:t lägger fram förslag till riksdagen om sådana åtgärder.

Eftersom alla är intresserade av att försöka få till stånd åtgärder som hämmar ungdomens användning av alkohol, har vi tyckt oss böra föreslå att de s.k. drinkbarerna skall stänga sin försäljning om det är dans i lokalen. Jag tror för min del att det är en åtgärd som har verklig preventiv verkan. Man förebygger att ungdomarna kommer in i sådana sammanhang där frestelsen att köpa alkoholdrycker blir för stor. Det kan inte vara en uppoffring från restaurangnäringens sida att sluta med sådan försäljning om man tänker ordna dans i lokalen.

I fråga om cidertillverkningen har jag för min del den synpunkten att skall vi genomföra en sådan åtgärd som reservanterna föreslår bör det ske under stor enighet. Jag vet inte mycket om denna dryck, men det är väl svårt att bevisa att den inte kan komma till mycket stor

användning och att risken för tillväxning till dryckesvanor kan komma genom en sådan dryck. Jag lägger mindre vikt vid det stöd åt trädgårdsnäringen man talar om. Det är också en hel del praktiska ting som kommer in om man börjar med sådan tillverkning, som jag inte skall tala om ytterligare.

När nu utskottet har kunnat i väsentliga stycken ena sig om detta förslag är det, som jag sade tidigare, tillfredsställande. Jag har anledning att i detta sammanhang framföra ett särskilt tack till herr Hagberg i Malmö för det intresserade arbete han har lagt ned vid denna frågas behandling. Över huvud taget har vi inom utskottet haft tillfälle att ta fasta på positiva synpunkter och på så sätt fått till stånd ett utlåtande, som jag tror väl motsvarar samma realistiska syn finansministern visat när han lämnat sin proposition.

Jag hoppas utskottets förslag går igenom oförändrat, så att inte denna kammare går och bifaller någon reservation, ty då blir det en försämring av beslutet utan någon åtgärd till förbättring av det allmänna nykterhetstillståndet. Reservanterna har en tro på sin sak, men jag hoppas det blir fler som inte tror på den.

Om detta förslag blir godkänt har ändå riksdagen, herr talman, på kort tid vidtagit två åtgärder som ger samhället en starkare arsenal när det gäller att bemästra de problem som sammanhänger med alkoholkonsumtion. Det är min förhoppning att dessa båda åtgärder — jag syftar på skattehöjningen och den nu föreliggande reformen — tillsammans skall få en effekt för framtiden.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Herr CARLSSON, OSCAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande framhåller här hur besvärligt det skulle bli för allmänheten och för systembolagets personal om riksdagen skulle besluta i enlighet med reservation II.

Jag vill dock påpeka att det inte är

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

så stor skillnad mellan ordalydelsen i reservationen och i utskottets förslag. Utskottet självt har ju biträtt Kungl. Maj:ts proposition, som går ut på att spritköparen skall kunna styrka sin identitet genom att uppvisa en handling försedd med fotografi. Jag går ut ifrån att när man alltså är skyldig att göra detta på anmodan, vet man ju inte när denna legitimation kommer att fordras. Därför måste väl varje uppköpare av sprit i fortsättningen ändå skaffa sig legitimationshandling. Det ankommer sedan på personalen att avgöra vilken man skall avkräva denna handling. Det står i 17 § att sådan handling på begäran skall uppvisas. I vår reservation menar vi att ett sådant uppvisande bör vara obligatoriskt. En sådan bestämmelse borde väl underlätta arbetet för personalen i stället för att försvåra det.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Reservation II innehåller tvingande bestämmelser. Varje kund skall uppvisa legitimation, och systempersonalen har ingen möjlighet att avstå från att fordra denna legitimation, utan det blir så att över huvud taget ingen får tillhandla sig något utan att personalen skall kontrollera identiteten. Det är skillnaden mellan reservanterna och majoriteten. Enligt majoritetens förslag kan personalen begära att få se legitimationshandling, men den är inte tvingad till det.

Jag frågar om reservanterna verkligen tror att deras åtgärder skall leda till någon förbättring av det allmänna nykterhetstillståndet.

När det sedan gäller ombudsköpen för alla dem som har långt till en systembutik blir de med reservanternas förslag mycket besvärliga. Då säger reservanterna: Det gör ingenting, det besväret får vi ta. Vi skall i alla möjliga avseenden försvåra för folk att komma åt alkoholhaltiga drycker. Men om 70 procent av svenska folket i vuxen ålder använder alkoholhaltiga drycker kan inte en lagstiftande församling ha enbart ett sådant

försvårande som riktmärke utan måste sikta till åtgärder som ger ett av oss alla åsyftat resultat i nykterhetsavseende.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Jag vill först ge uttryck för tacksamhet mot det förslag som utskottet här har lagt på kammarens bord. Det innebär i flera fall värdefulla framsteg ur nykterhetspolitisk synpunkt som man bör vara tacksam för.

Det har ifrågasatts i debatten om en obligatorisk legitimation har någon nykterhetspolitisk betydelse. Herr Bengtson i Jönköping har redan varit inne på denna fråga, och utöver vad han anförde skulle jag bara vilja nämna vad nykterhetslagskommittén har sagt i denna fråga. »En allmän legitimationskontroll skulle», anser kommittén, »i övrigt ha den fördelen att den innebär ett återhållande moment för en del köpare. Man synes nämligen enligt kommittén kunna förutsätta att åtminstone vissa köpare drar sig för att göra påfallande stora och täta inköp när de vet att deras identitet blir känd för butikspersonalen. Legitimationskontrollen skulle sålunda i sig själv kunna få viss betydelse som självständig nykterhetsfrämjande åtgärd.»

Det förhåller sig väl i denna fråga så att om vi vill nå några framsteg, och det vill vi givetvis, så kommer vi inte ifrån att vidtaga vissa inskränkningar i friheten att inköpa alkoholdrycker, och det blir ju inskränkningar som även drabbar skötsamma människor. Man kommer inte ifrån detta, och denna fråga är ju så pass viktig att den uppoftering man begär av allmänheten är värd att få genomförd just därför att det här är så stora värden som står på spel.

Det är just på den punkten hur långt man skall gå i fråga om att begära inskränkningar i friheten att inköpa rusdrycker som vi har fört en diskussion. På två punkter, herr talman, har jag anslutit mig till reservationer, nämligen III och V, och jag vill be att helt kort få vidröra dem.

I reservation III behandlas frågan om

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

slopanDET av måltidstvänget. Problemet med måltidstvänget vid spritutskänkningar är av gammalt datum och har betraktats som en mycket viktig faktor ur nykterhetspolitisk synpunkt. Det är ett känt och bevisat faktum att om rusdrycker förtäres i samband med en måltid blir berusningseffekten mindre.

Den pågående försöksverksamheten omfattar ju över hälften av spritrestaurangerna i landet. Detta bör tills vidare vara tillräcklig omfattning. Sedan utskänkningsskatten avskaffats har denna fråga kommit i ett nytt läge som kan motivera bibehållande av den nuvarande ordningen. Man får då tillfälle att i detta nya läge jämföra de båda systemen. Ett försök som omfattar hela landet kommer knappast att kunna kallas försök utan blir väl snarast ett slutgiltigt slopanDE av måltidstvänget.

I den alltmer oroande bilden av nykterhetsförhållandena i vårt land intar det ökade ungdomsfylleriet en central plats. Allt vanligare blir fylleriförseelser bland ungdom under 21 år, och alkoholkonsumtionens utbredning går allt längre ned i åldersgrupperna med fall av fylleriförseelser ända ned i 14—15-årsåldrarna. Efter år 1961 dominerar gruppen 18—20-åringar, och bland avdömda fylleriförseelser har gruppen 15—17-åringar varit större än hela andelen av befolkningen i genomsnitt år 1954. Trots lagstiftningens spärregler för utminutering och utskänkning av alkoholhaltiga drycker till ungdomar i dessa åldrar tenderar utvecklingen att fortsätta mot en utbredning av rusdrycksseden till allt yngre årsgrupper med åtföljande ökning av riskerna för social missanpassning.

I intervjuer med för fylleri anhalten ungdom har bl. a. Stockholm stads nykterhetsnämnd kommit till den slutsatsen att den övervägande delen av missbrukarna berusat sig på restaurang. Kontrollstyrelsen har också ansett sig böra göra en erinran till restauranginnehavarna i landet att öva en starkare kontroll på utskänkningen till ungdomarna.

Det finns särskild anledning att erinra om sambandet mellan ungdomars sprit-

förtäring på restauranger och trafikolyckor. För några veckor sedan inträffade en mycket tragisk trafikolycka med 2 dödsoffer där en 19-åring förtärt sprit på restaurang. Därför föreslår vi i reservationen en höjning av åldersgränsen till 21 år för utskänkning. Därmed tror vi oss få en bättre garanti för att ungdomar i de ömtåliga tonåren inte får möjlighet till alkoholkonsumtion i samma utsträckning som nu.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna III och V.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Herr Sveningsson och jag har i denna kammare väckt en motion om införande försöksvis av inköpsregistrering inom ett begränsat område. Vissa remissinstanser framhåller att frågan om en allmän inköpsregistrering inte är tillräckligt utredd, och ett par länsnykterhetsnämnder ifrågasätter en försöksverksamhet med allmän registrering. Det är sant att nykterhetslagskommittén inte fann sig kunna förorda en allmän inköpsregistrering, en uppfattning som delas av flertalet remissinstanser. Vi tror dock att en allmän registrering skulle kunna genomföras mycket enklare och mycket billigare än vad nykterhetslagskommittén hoppas, och vi tror att den skulle kunna tjäna sitt ändamål ändå.

Utskottet säger att registreringen skulle medföra vissa av de negativa verkningar som ansågs förenade med motbokssystemet och som bidrog till dess slopanDE. Det största felet med motbokssystemet ansågs vara att det stimulerade till ökade inköp. Jag har många gånger sagt här i kammaren att detta var ett förhållande som framför allt fanns under systemets första tid, och det uppkom därför att systemet sköttes så illa i början. Om jag hade glömt det och om jag inte hade velat tro på den uppgiften fick jag en påminnelse härom då jag för någon tid sedan studerade min barndomsstads tidning för år 1921. Där stod en redogörelse för hur många motböcker som indragits under året — det gällde framför allt naturligtvis missbrukare och

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

sådana som inte erlagt sina utskylder. Men det fanns också andra skäl: »såsom t. ex. att inte inköp gjorts under ett år, då bolagsstyrelsen anser att vederbörande icke har användning för någon bok», för att ordagrant citera tidningen. Det vore väl egendomligt om motboksnehavarna inte då skulle göra inköp för att vara säkra på att få behålla sina motböcker. På senare år var det inte så. Ransoneringen hade då i första hand en spårverkan, det visade sig tydligt under de närmaste åren efter 1955. Det starkt ökade och även på hög nivå kvarstående fylleriet i högre åldersgrupper visade detta. Och samma sak visade sänkningen av restaurangkonsumention, vilken i hög grad var ett komplement till ransoneringen under motbokstiden. Ransoneringen var så elastisk att den inte kunde hejda en konsumtionsökning mer än på den mindre men ur fylleristatistikens och även ur medicinsk synpunkt betydelsefullaste delen av konsumtionssektorn, nämligen för de permanenta missbrukarna och dem som låg nära sådant missbruk. I övrigt följde konsumtionen alldeles påtagligt svängningarna i konjunkturerna.

Det som jag sagt nu allra sist är uppfattningar som jag själv kommit till och som jag framfört här även tidigare, men det står också att läsa i en uppsats som skrevs av herr Älmeby för några år sedan.

Herr Sundin har i reservation I ett yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsam prövning och förslag angående allmän registrering av spritinköpen genom inköpskort. Det yrkandet sträcker sig längre än vad vi yrkar i vår motion. Men jag förenar mig gärna med herr Sundin och ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservation I av herr Sundin.

Reservation II innehåller krav på allmän legitimationskontroll vid spritinköp. Den innehåller ett lagförslag, och kravet kan genast sättas i funktion och strider, såvitt jag kan förstå, inte mot reservation I. Här kan vi få en åtgärd som direkt kan sättas i funktion redan medan man utreder åtgärder i övrigt. Jag

ber, herr talman, att även få yrka bifall till reservation II.

Jag vill gärna upprepa, att jag anser att spritstoppet nu i vår visat att en ransonering av spriten är den betydelsefullaste faktorn för att förbättra nykterhetsituationen. De restriktiva åtgärderna gör mycket mer än alla s. k. positiva åtgärder, propaganda, upplysning o. s. v. Det är möjligt att det räcker med en allmän registrering. Det blir på visst sätt detsamma som en i begränsad och smidig form genomförd ransonering, och det kan ju hända att det är tillräckligt. Bland de läkare som kommer i direkt kontakt med det akuta alkoholmissbruket och med de skador som uppträder i samband med akut alkoholmissbruk har under senare år en ganska betydande omsvängning i riktning till förmån för återinförande av ett ransoneringssystem inträtt. Alla är väl inte lika positiva i den uppfattningen som jag, men många är det, och det är fler än vad det var för några år sedan.

Vad innebar egentligen det gamla Brattsystemet? Jo, herr Bratt ivrade för fri inköpsrätt för skotsamma och avstängning för alkoholmissbrukare, en utskänkning med måttliga restriktioner, en effektiv nykterhetsvård och en folkupplysning med sikte på att åstadkomma en opinion mot alkoholmissbruket. För att sätta detta i system införde man motbokssystemet. Motbokssystemet var någonting av en genial anordning, för att använda ett uttryck som stod i Aftonbladet för några dagar sedan. Också det hade sina fel, och vissa av samma fel kommer kanske att gälla i ännu högre grad om det bara blir en registrering. Vi vet vilka som köper sprit hos systembolaget, men vi vet inte vilka som dricker den, sade herr Wahlund i motboksdebatten här den 21 maj 1954. Det är klart att det fanns en viss och ingalunda betydelselös langning under motbokstiden, men den har blivit mycket värre sedan dess.

Motbokssystemet var inte fulländat. Det hade sina brister. I mycket hängde naturligtvis bristerna samman med att systemet från början tillämpades på ett oklokt sätt, men vad som var brister i

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

motbokssystemet förekommer ju i ännu högre grad nu. Jag kan anföra langningen som är mycket värre nu än den var då och som vi hörde så värtaligt skildras för en stund sedan. Jag kan inte hjälpa att jag får det intrycket att en ransonerings eventuellt i form av en noggrannare registrering av inköpen skulle vara ett väl så gott vapen mot langningen som ytterligare polisiära åtgärder. Det måste ju då bli svårare för langarna att komma över den sprit som de skall ha för sina offer.

Situationen var bäst i år då spritstrecken började men då det ännu fanns en viss mängd sprit som såldes i små kvantiteter. Så länge som det fanns någon sprit kvar hade »den lilla påsens system» en viss och inte helt ringa effekt. Totalstopp är aldrig bra, och det var reaktionen efter totalstoppet som skapade svårigheterna när spriten kom tillbaka.

Jag tror fortfarande att ett återinförande av motbokssystemet i någon form är den bästa lösningen — det är klart att det bara är en tro, såsom herr John Ericsson sade för en stund sedan, men jag hyser den tron. För att komma till större klarhet skulle man kanske kunna göra en mer omfattande utredning, såsom herr Bengtson föreslog för en stund sedan. Jag har tidigare yrkat på den saken och åtminstone vid något tillfälle fått mer eller mindre nedklubbande svar av herr finansministern. I dag inskränker jag mig, herr talman, som sagt till att yrka bifall till reservation I av herr Sundin och II av herr Oscar Carlsson m. fl.

Häri instämde herr *Eskilsson* (h).

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! Den proposition, nr 82, som behandlas i detta bevilningsutskottets betänkande nr 41 är ett omfattande förslag till många ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen. Det är inte att undra på att detta förslag föranleder en omfattande debatt här i kammaren.

Det finns i denna debatt all anledning att ha den uppfattning som jag för min del vill framhålla, nämligen att hela detta

förslag med stor sannolikhet kommer att betyda bra litet när det gäller att få fram ett bättre nykterhetstillstånd, ett väsentligt minskat missbruk av spriten.

Om målsättningen med denna proposition är, som det är utsagt, att missbruket av sprit skall minska och att ungdomsfylleriet skall minska, så tror inte jag att man når den målsättningen, i varje fall som sagt inte i någon nämnvärd omfattning. Vid flera tillfällen har rusdryckslagstiftningen ändrats sedan 1954, och målsättningen har vid alla tillfällena varit densamma som nu, men inte vid något tillfälle har det blivit någon förbättring i nykterhetstillståndet. En betydande risk föreligger att resultatet blir detsamma även denna gång.

I det föreliggande förslaget föreslås vissa ändrade regler för rusdrycksinköpen, men enligt min mening är dessa ändringar alltför obetydliga. Ingen vet om de höjda straffsatserna för langarna kommer att få någon praktisk betydelse.

Nu anser utskottet — det har vi fått höra här i debatten — att langarna är ett polisiärt problem. Man får bara hoppas att polisen skall klara av den uppgift som den nu skall få. Om detta med polisens blivande uppgift är det positiva ideal som man har enats om i utskottet, så vill jag ifrågasätta om man kan kalla detta för något positivt att enas om.

I det förslag som tillstyrkts av utskottet är man alltför känslig och beaktar den skötsamma kundkretsens intresse alltför mycket. Kan det verkligen vara så farligt om stämningen något skulle störas hos vad man här kallar den skötsamma kundkretsen? Här delar jag den uppfattning som kommit till uttryck i herr Sundins reservation, som jag kommer att yrka bifall till.

Jag tror för min del att allmänheten säkert skulle visa intresse och förståelse för vad som är nykterhetspolitiskt nödvändigt. Jag tror att det hos folk i allmänhet finns ett stort intresse för att spritens skadeverkningar skall minska. Den skötsamma kundkretsens intressen bör inte överdrivas och föras fram som ett hinder mot vad som annars skulle ha utträttats.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

I en interpellationsdebatt här i kam-maren hösten 1961 meddelade finansmi-nister Sträng, att han givit i uppdrag till 1961 års nykterhetskommitté att så snabbt som möjligt utreda frågan och lägga fram förslag om inköpsregistre-ring, men något sådant förslag har inte med tillstyrkan blivit framlagt.

Vad som för mig framstår som allra mest angeläget är att komma åt langar-na och att komma åt varje form av all-varligt spritmissbruk. Här har vi säkert alla samma intresse.

Bevillningsutskottets ärade ordförande framhöll att det förslag som nu behand-las här bygger på omfattande utredning-ar. Men jag vill ifrågasätta, om inte ut-redningskommittén i sitt arbete har kom-mit litet vid sidan om de verkliga för-hållandena. Något som talar för denna uppfattning är att utredningen baseras på material, som man finner hos ett an-tal försäljningsställen på mindre platser av den typ, att den som skall köpa sprit får lämna in en skriftlig rekvisition, och så skickas denna rekvisition till system-bolaget, som i sin tur skickar spriten till utlämningsstället, där den får hämtas. När utredningsresultatet grundas på så-dana förhållanden tycker jag inte det är så underligt, att man kommit fram till den slutsatsen att här inte behövs någon allmän inköpsregistrering av något slag, ty nog är det alldeles självklart att de som är langare och langare av stora mått inte beställer sprit i en affär, där det be-hövs skriftlig rekvisition, utan dessa skumma individer reser från den ena systembolagsaffären till den andra och gör där direkt sina inköp.

Det är ett praktiskt system som utskot-tet nu föreslår, att vi inte skall störa alla dem som inte behöver störas vid sina spritinköp, och de är ändå i stark majo-ritet. Vi skall bara kontrollera dem som missbrukar spriten och fungerar som langare. Nog finns det anledning att frå-ga vilken utbildning dessa underbarn skall ha, som skall klara uppgiften att bara kontrollera dem som behöver kon-trolleras. Visst är det enkelt och lätt att besluta på det sättet, men säkert blir det inte lika enkelt att verkställa ett sådant

beslut. Ingen vill påstå att finansminis-tern är lätt att vilseleda, men framtiden får utvisa hur det är med den saken när det gäller denna fråga. Jag är rädd för att om detta system skall fungera och fungera bra, så kommer det att fordras övermänskliga egenskaper hos persona-len i systembolagsaffärerna. Det kommer att fordras att de skall ha en så skarp psykologisk blick, att de som något slags elektronhjärna skall kunna sortera upp kunderna i skötsamma, missbrukare och langare. Jag är övertygad om att detta system kommer att möta stora svårighe-ter när det gäller att praktiskt genomföra det, och nog skall det bli intressant att se hur systemet kommer att fungera i praktiken.

I debatten har inte talas så mycket om kontrollen enligt 17 §. Det har faktiskt talats mer om polisen. Från år 1957 gäl-ler redan regler om att langare kan av-stängas. Varför har inte denna möjlighet utnyttjats? Jag anser för min del att man i det långa loppet inte kommer ifrån att införa någon form av inköpsregistrering för alla. Nog verkar det som om krav i den riktningen håller på att växa fram allt starkare bland allmänheten. Villigt skall erkännas att när spriten en gång givits fri att säljas under mycket fria former, så är det inte särskilt intressant att återinföra någon form av allmän in-köpskontroll, och ingen är heller glad över en sådan sak. Utan att vara någon hänförd beundrare av gallupundersök-ningar kan jag dock framhålla att sådana undersökningar visar, att allmänheten i stor omfattning, med anledning av de olyckor den fria spriten förde med sig, är villig att på nytt acceptera någon form av inköpskontroll.

Även om jag har den uppfattningen att det var olyckligt med borttagandet av motboken och anser att motbokssyste-met i stället borde ha förbättrats, har jag för min del inte ansett att motboken på nytt skall införas. Jag har inte heller menat att det ens skulle införas ett ran-soneringssystem, som allmänheten skulle beröras av. Då jag tillsammans med herr Kaijser har varit med om att väcka en motion med förslag om att en försöks-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

verksamhet borde komma till stånd med en inköpsregistrering, har jag ansett att försök skulle göras med enklast tänkbara inköpskontroll.

Vad jag önskar skulle provas vore, såsom jag har antytt vid flera tillfällen tidigare, att alla som vill köpa sprit skulle vara utrustade med ett inköpskort, vilket skulle vara försett med fotografi, så att det inte skulle kunna lånas ut till någon. Detta inköpskort skulle vara så anordnat, att systemaffären skulle vara skyldig att på kortet stämpla in eller anteckna hur mycket som inköpts vid varje inköpstillfälle. En sådan form av kontroll skulle bli billig; den kan inte dra några oskäligen kostnader. Jag tror också att något så enkelt inte skulle vålla någon irritation bland de skötsamma inköparna, men det skulle vara ett mycket gott hjälpmedel för att komma missbrukare och langare på spåren, och kanske behöver den nya poliskåren detta hjälpmedel.

Som ett oväntat mellanspel i den allmänna spritdebatten kom spritstrejken, vilken också har berörts här i debatten, en strejk som man kanske inte räknade med när det förslag utarbetades, som nu behandlas. Alla emotser säkert med stort intresse ett väl bearbetat material beträffande det resultat som spritstrejken gav ur nykterhetspolitisk synpunkt. Vi har ju också fått ett löfte om att materialet från strejken skall komma att redovisas. Emellertid kan redan nu konstateras att tillgången på sprit allra mest inverkar på spritmissbruket och främjar detta samt att priset på spriten betyder bra litet när det gäller den olyckliga och farliga delen av konsumtionen. När tusentals och åter tusentals personer på olika platser stått i kö för att köpa en flaska sprit, inte har de då under vändandet i kön tänkt på priset, utan deras intresse har endast varit inriktat på att komma över varan.

Redan nu vet vi att från olika håll i landet kommit många glädjebudskap om att allteftersom det blev svårare att inköpa sprit minskade antalet fyllerister och antalet personer som behövde vård på alkoholistanstalterna, samtidigt som

antalet våldsbrott minskade kraftigt — tillståndet i vårt samhälle utvecklades i så lycklig riktning att polisen höll på att bli arbetslös. Och i hur många tusentals hem i landet hade man inte den förhoppningen, att spritstrejken skulle vara längre än som nu blev fallet? Vilken härlig tid betydde inte den sinande spritfloden för många människor! Kanske finns det en möjlighet att, sedan materialet blivit bearbetat och resultaten redovisade, en mera realistisk syn på nykterhetsfrågorna skall växa fram än som hittills många gånger förekommit. Jag tyckte mig märka av herr Torsten Bengtsons anförande att man kan hysa vissa förhoppningar i det avseendet.

En ledare i tidningen Aftonbladet den 2 maj framförde så värdefulla synpunkter på nykterhetsproblemet att jag inte kan underlåta att föra vissa avsnitt av den till dagens protokoll. Jag tror att synpunkterna i mycket sammanfaller med vad herr Sundin här har uttalat. Herr Kaijser har redan citerat något ur denna ledare, och jag skall tillåta mig att citera litet mer.

Tidningen skriver: »Med starkspritens återkomst försvann lugnet. Fylleriet, slagsmålen, hustrumisshandeln tog åter fart. Vad hjälpte en restriktion i mängd, när de törstigaste kunde gå runt i butikerna — och nära nog endast de törstigaste iddes ställa sig i köerna?»

Spritstrejken och vad som hänt dagarna efter den återupptagna försäljningen har gett intressanta lärdomar. Höga priser, utlämning i småportioner — ingenting hjälper mot det riktiga missbruket, mot de alkoholskadade eller i samband med spritförtäring omåttliga och odrägliga.»

I fortsättningen av samma ledare sägs det: »Det är sant att Brattssystemet hade sina brister. Men frågan är ändå om det inte var en av de mest geniala socialuppfindingar som någonsin framkommit. En successiv reformering i stället för dess raserande, och vi hade i dag befunnit oss i ett betydligt angenämare nykterhetspolitiskt läge.»

Till sist framhålles i denna ledare: »Vi vet att reformviljan är trög på detta

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

område. Men borde inte både erfarenheterna efter motbokens avskaffande och vad vi lärt av spritstrejken vara tillräckliga skäl för en ny förutsättningslös utredning? Men en utredning som fick vägledas av vetenskapliga utredningar och sunt förnuft, inte av nykterhetsrörelsens verklighetsfrämmande förhoppningar om ett helt folks totala avhållsamhet.

Totalförbud — som ändå vore en rimlig linje — finns det ingen som med anspråk på framgång propagerar för. Då så inte sker måste alternativet vara en ransonering, som mycket litet stör den angenäma, helt ofarliga måttlighetsförtäringen, men ordentligt drabbar omåttligheten och missbruket.»

Jag delar helt de synpunkter som framföres i denna ledare, herr talman, och vill sluta med att ställa samma yrkande som herr Kaijser redan har framfört.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Få politiska frågor kan väl mobilisera andarna i kammaren lika intensivt som när tillfälle ges att ta upp en diskussion om sprit- och alkoholfrågorna. Jag hade inte för avsikt att söka vare sig berika eller förlänga denna debatt, men kanske särskilt det senaste inlägget gav mig anledning till vissa kommentarer.

Först vill jag emellertid säga några ord om de två punkter, kring vilka debatten särskilt har kretsat, dels den obligatoriska legitimationen och dels önskemålet om utredning beträffande straff för den som bjuder minderårig på alkoholvara.

Får jag ett ögonblick stanna vid problemet om den obligatoriska legitimeringen, så vill jag säga att det är riktigt att utredningen föreslog en sådan ordning. I remissen — som varit mycket omfattande i detta ärende — var meningarna emellertid synnerligen delade. En klar majoritet bland länsstyrelserna uttalade sig mot förslaget, och även den instans som måste räkna med att i praktiken få sköta en eventuell obligatorisk

legitimering var klar motståndare till förslaget — jag syftar på Nya systemaktiebolaget. Jag skall bara i allra största korthet referera dess yttrande, som finns återgivet i propositionen.

Bolaget framhåller att kravet på en allmän legitimation innebär att de många skötsamma kunderna kommer att utsättas för en kontroll, vilken av dessa liksom av bolagets personal skulle uppfattas som mer eller mindre meningslös därför att den inte — såsom under motbokstiden — är kombinerad med en maximering av inköpsrätten. Detta kommer ofelbart, anser bolaget, att leda till ökad irritation mellan kund och försäljare samt till slentrian från den sistnämnda sida. Systembolaget ställer sig emellertid inte avvisande till en legitimationskontroll över huvud taget utan påpekar att det inom ramen för nu gällande bestämmelser finns möjligheter att tillämpa en sådan intermitterande eller selektiv legitimationskontroll att allmän legitimation får omväxla med kontroll av endast sådana kunder som misstänkes vara langare eller missbrukare. Bolaget anför slutligen, att införandet av en allmän legitimationskontroll skulle på grund av personal- och lokalsvårigheter kräva en övergångstid som icke anses komma att understiga fem år.

Kontrollstyrelsen har samma uppfattning, socialstyrelsen avböjer den obligatoriska legitimationen, och på samma sätt gör statskontoret och Föreningen Sveriges stadsfiskaler. Nykterhetsfrämjandet och en del ungdomsorganisationer som också har hörts i de här frågorna. Nykterhetsfrämjandet anför en synpunkt som jag tycker är värd att återge: »Nykterhetsfrämjandet vill hänvisa till denna åtgärd» — d. v. s. den obligatoriska legitimationskontrollen — »i minst lika hög grad som registrering drabbas av erfarenheten att all inköpsstatistik även grundad på perfekt legitimering lider av begränsningen att man inte får veta något om vem som förtär de inköpta kvantiteterna.»

Om man således strävar efter att komma fram till en bättre ordning på området, så har i varje fall flertalet av re-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

missinstanserna och just de instanser som har ansvaret för handläggningen av dessa frågor, kommit fram till att den obligatoriska legitimationskontrollen knappast kan grundas på att man därmed skulle vinna någonting rent nykterhetspolitiskt.

Jag vill ytterligare utveckla den här frågan litet grand. En obligatorisk legitimationskontroll förutsätter ju och förutsätter också en obligatorisk genomgång av de s. k. spärllistorna. Man får ju utgå ifrån att med de skärpningar som gjorts i fråga om lagstiftningen — med avstängning för den som två gånger under ett år har gjort sig skyldig till fylleriförseelser eller rattonykterhet — med den klart uttalade meningen att det bör åstadkommas bättre korrespondens mellan nykterhetsnämnderna och utminuteringslokalerna, så talar ju det mesta för att man får en utökad spärllista, ett större antal avstängda. Det är enligt min mening klart att man inte kan kräva legitimation av varenda person som kommer och inhandlar en kvantitet — den må vara hur liten som helst eller av hur relativt oskyldig art som helst, en flaska lättvin eller något sådant — med åtföljande granskning av spärllistan. I Stockholm är ju kunderna anonyma och kommer att förbli det i stor utsträckning, men i landsorten är kundkretsen många gånger känd. Då vet ju personalen i butiken i allmänhet vilka personer som finns i spärllistan, och det måste ju ändå uppfattas som en ganska rigorös, meningslös och onödig behandling, om även de kända kunderna skall legitimera sig och personalen skall gå igenom spärllistorna för var och en som kommer, även vid relativt oskyldiga inköp.

Det gällde att finna någonting av en kompromiss emellan en legitimation som har fog för sig och den legitimation som utredningen föreslog, vilken jag tyckte var överambitiös. Kompromissen är återgiven i propositionen, och den har accepterats av utskottet. Jag vill understryka att självfallet kräver den obligatoriska legitimationen en icke föraktlig personalförstärkning med åtföljan-

de kostnadsfördyringar för bolaget. Nåja, det skall väl inte vara avgörande och det skulle det heller inte vara, om man trodde på att den obligatoriska legitimationen hade någon betydelse ur nykterhetssynpunkt. Jag har emellertid förtyvlat svårt att tro på det.

Frågan har lösts på det sättet att den legitimationskontroll som systembolagsbutikerna redan i dag kan påfordra skärps litet grand. Man kräver att där-
est det begärs att kunden skall legitimera sig, så skall det ske med en handling som har konventionell legitimationskaraktär. På den skall finnas ett fotografi. Många av remissinstanserna har protesterat mot detta, men jag har ansett att de flesta människor har en sådan handling och att man därför bör kunna våga sig på att införa en sådan bestämmelse. En intermittent legitimation skall kunna begäras stötvis under några timmar eller någon dag, då man skall kunna kräva legitimation av alla kunder. Därigenom skapas ju en känsla hos kunderna att det kan bli en kontroll, men man besvärar inte kundkretsen mer än vad som är erforderligt.

Möjligheten att kräva legitimation skall naturligtvis användas mot dem som man tror är missbrukare och mot ungdomar som man tror är yngre än 21 år. Jag vill emellertid understryka att detta innebär en särskild omgång i expedieringen, som ibland kommer att uppfattas som obehövligt nit. Kunder kommer att fråga sig vartill detta kan nytta, när man ändå inte maximerat inköpen som man gjorde under motbokstiden.

Utskottets ordförande har berört det förhållande att inköp sker genom ombud. Det är klart att nog är det väl ganska besvärligt — vilket herr Ericsson i Kinna underströk — om man inte på landsbygden gör sina inköp via ombud och vederbörande ombud — såsom föreslås i den reservation som är fogad till betänkandet — skall ta med sig legitimationer från en del människor och dessutom skriftliga rekvisitioner från just dessa människor. Det måste innebära ett alldeles extra administrativt besvär att kolla rekvisitionerna emot legitimationer.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

nerna förutom den lilla men kanske i och för sig rätt obetydliga saken att man lämnar ifrån sig sin egen personliga legitimation, ty det är väl inte så många som håller sig med dubblettlegitimation för att ha en i sin egen ficka samtidigt som ombudet reser till staden med det andra exemplaret. Jag tycker nog att man allvarligt bör tänka över detta och komma fram till själva frågeställningen: Kan allt detta extra besvär motivera ett införande av obligatorisk legitimation? Regeringen och utskottsmajoriteten har inte ansett detta, och för min egen del vill jag gärna understryka att jag av den debatt som förts inte har blivit övertygad om motsatsen.

När spriten släpptes fri år 1955 var ju ett av de avgörande argumenten att man skulle försöka avdramatisera spritinköpen och göra dem till de i och för sig vardagliga och banala inköp de i själva verket är eller borde bara. Alla försök att på nytt införa ett system — jag vill inte säga ett motbokssystem, även om det har funnits talesmän för det — med obligatorisk legitimationshandling för inköp i oskyldig form — det kan ju vara både oskyldiga och mindre oskyldiga inköp, men jag tar detta som exempel — är ju ett steg tillbaka till dramatiseringen av det märkvärdiga med ett köp av en flaska sprit, vilket vi i varje fall år 1955 såväl bland nykterhetsfolk och icke nykterhetsfolk var skäligen eniga om att man borde ha bort ur den allmänna atmosfären.

Den andra fråga jag vill säga några ord om är förslaget om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning av vilka straff som lämpligen bör knäslämmas för den som bjuder en minderårig på sprit. Det är inte någon ny fråga, och jag har haft anledning att tänka igenom detta problem litet grand. Jag har hesiterat för det helt enkelt av den orsaken att en lag och en straffpåföljd som inte har gehör bland människorna, gör större skada än nytta. Det är alldeles onödigt nit om man tror sig om att kunna lagstifta på ett område, där atmosfären är sådan att folk inte kan ta emot någon lagstiftning. Nu kanske

många är något förvånade över att jag vågar ha en sådan uppfattning, men om vi tänker litet närmare på detta måste vi för det första fråga oss: Vad är en minderårig? Skall vi sätta gränsen vid 21 år, vilket är den ålder man måste ha uppnått för att köpa ut egen sprit på utminuteringsställena. En yngling som fyllt 21 år har i regel fullgjort sin värnplikt och i åtskilliga år varit ute i förvärvsarbete. Han räknas i det praktiska livet inte såsom minderårig. Kanske man skall diskutera 18-årsgränsen i stället, ty på restaurangerna har man ju 18-årsgränsen såsom en gräns för servering.

Det är ju förtvivlat svårt för systembolagets folk att i varje särskilt ögonblick avgöra när gränsen för minderårighet har passerats och myndighetsåldern har inträtt. Det är ännu svårare att göra det bland arbetskamraterna ute i det praktiska livet, det försäkrar jag. Jag vill inte ta de föräldrar i försvar som bjuder sina barn på ett glas vin, men om en fullvuxen yngling i 17—18-årsåldern vid något högtidligt tillfälle får ett glas rödvin, blir jag inte indignerad. Jag tror att man i de flesta familjer betraktar det som en ganska oskyldig och vardaglig sak i samband med något högtidligt evenemang. Nu kan man inte sätta något slags gräns mellan starksprit och starkvin å ena sidan och å andra sidan lättvin eller allt som över huvud taget innehåller alkohol, möjligen med undantag för pilsner klass II.

Man kan också ställa frågan: Betyder detta att en förälder gör en straffbar handling om han i sitt eget hem och mellan fyra väggar bjuder sin dotter eller son, som inte har uppnått myndighetsåldern, på ett glas med alkohol i någon form? Går man så långt, har man gått för långt. En sådan inspektion kan ju inte genomföras, och den har inte gehör i det praktiska livet. En sådan pålaga blir inte följd. Om man så går över till arbetsplatserna och säger att den som där bjuder en minderårig på alkohol skall hemfalla till straff, är jag inte heller säker på att det blir ett resultat som arbetslaget är tilltalat av. Jag tror att man skall angripa detta oskick ge-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

nom upplysning och propaganda. Fackföreningsrörelsen har här en stor uppgift att fylla. De har redan angripit uppgiften och kommer att fortsätta med det. Skall någon straffas för en sådan här handling på en arbetsplats, måste ju någon uppträda som angivare. Det kan för all del vara en vuxen, men det kan också vara en yngling som inte är myndig och som har tagit emot ett glas. Denne yngling kan bli angivare trots att han har tagit emot glaset. Det finns vissa oskrivna lagar i umgänget mellan folk ute på en arbetsplats, och när jag placeerar in det här yrkandet om straffpåföljd för den som bjuder en minderårig på ett glas, har jag svårt att få det påbudet och den straffpåföljden att harmoniera med många av de oskrivna lagarna, som ändå är en faktisk realitet ute på arbetsplatserna i det praktiska livet.

Herr talman! Jag ville säga de här orden om dessa båda ting, som spelat en viss roll i debatten.

Sedan vill jag säga någonting till herr Sveningsson — det var närmast han som uppkallade mig till ett inlägg i de här frågorna. Tro inte för mycket på de erfarenheter man avläste efter två veckors »spritförbud», som beror på alldeles speciella förhållanden, nämligen konflikten. Tro inte att erfarenheterna från de båda veckorna kommer att bli bestående i det långa loppet. Man kan underkasta sig en återhållsamhet när man är tvingad till det för några veckor. Det var ju bara två veckor här i Stockholm som systembutikerna inte kunde försörja sina kunder, trots att konflikten varade sju veckor, om jag minns rätt. Det fanns naturligtvis vissa lager hos den private konsumenten. Han kanske var försiktig med dem, och därför fick man i och för sig goda resultat i statistiken. Men nog fick jag varje morgon, efter konflikten, när jag på väg till mitt arbete gick förbi en systembutik, det intrycket att det var mycket av ackumulerad törst som hade byggts upp under de två veckorna innan industritjänstemännen gjort upp och det blev möjligt på nytt att släppa ut en liten kvantitet till allmänheten. När kön hade rundat kvarteret här nere vid Tegelbacken varje morgon, fick man

en bestämd känsla av det. Med en naturlags nödvändighet skulle den törsten ha laddats upp ännu mera för varje vecka som gått om det inte hade blivit en lösning, och vad som sedan hade kunnat hända kan man väl ha sina aningar om.

Jag har med detta bara velat säga — kanske i någon mån för att kalmera alla dem som är så otroligt angelägna att det skall göras vetenskapliga undersökningar, utredningar och opinionsavstämningar med hänsyn till de förhållanden som rådde under den i och för sig onormala tiden av två veckor — att man bör akta sig att dra några slutsatser som skulle kunna bestämma en spritpolitik av mera permanent karaktär. Det brukar ibland heta, att statistik är en kvalificerad form av lögn. Jag skulle tro att det statistiska material som kommer fram ur de här undersökningarna har en farlig benägenhet att ligga nära den karakteristiken.

Sedan har man naturligtvis rättighet att ställa sina yrkanden på att vi bör försöka få tillbaka motboken. En del säger att det var bättre, när vi hade motboken, än det är i dag. Men ett faktum är att svenska folket inte konsumerar mera alkohol i dag än under motbokstiden, trots att det har ekonomiska förutsättningar att öka sin alkoholkonsumtion utöver vad den var år 1955. Men det har blivit en fördelning av alkoholkonsumenterna som är olustig och olycklig och i viss mån skrämmande. Det är ett starkare inslag av ungdomsfylleri och kvinnofylleri. Men det är ju ändå trots allt bara frågan om promille och någon procent. Dess bättre är svenska folket ett folk som trots sin gamla belastning från Röde Orms dagar ändå i stora drag kan umgås med alkohol. När problemet och läget är sådant, då bör ansträngningarna och ingripandena sättas in på de sjuka punkterna men inte med något slags generalmedicin, som skall stoppas i varenda en, oavsett om han behöver den eller inte.

Herr talman! Jag har velat göra dessa kommentarer till en debatt som kanske redan är litet för lång.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Både finansministern och utskottets ärade ordförande har försökt föra fram många betänkligheter mot den obligatoriska legitimeringen, betänkligheter som jag inte anser vara befogade i många fall. Finansministern säger att de skötsamma kommer att känna sig utsatta för prickning, om de skall förete legitimation. Det är ingen människa som anser sig prickad, om han avkrävs legitimation, särskilt inte om den är obligatorisk. Jag tror inte ens att Sveriges finansminister, om han skulle avkrävas legitimation på ett postkontor, skulle känna sig prickad, och han skulle ännu mindre göra det, om legitimationen skulle vara obligatorisk såsom här är föreslaget. Det blir inte några större svårigheter, och det skulle i varje fall inte medföra någon större personalförstärkning. Var och en som vet om att man inte får köpa sprit utan legitimation kommer nämligen att ha sitt legitimationsbevis i handen.

Finansministern talade om den legitimation, som nu kan avkrävas under några timmar eller några dagar, men den ställer till mycket större svårigheter. Fordrar man legitimation under några timmar, kommer de som köper att i många fall inte vara försedda med de legitimationshandlingar som behövs. Det blir en förfärlig massa krångel, som inte förekommer om det blir en obligatorisk legitimering. En sådan skulle snarast medföra en förenkling.

Sedan var det ett märkligt resonemang finansministern förde om spärllistorna. Om det funnes obligatorisk legitimering skulle det förutsätta att man går igenom spärllistorna. Menar finansministern att spärllistorna skall finnas i teorien men att det är bra att det inte skall förekomma någon kontroll? Då bryr man sig inte om dem, men får man legitimering måste man ta i tu med dem. Jag vet inte vilken logik som finns i detta resonemang. Ingen kommer att, som finansministern vill påstå, uppfatta detta som misstroende, när alla drabbas av samma öde på ett systembolag och alla vet att de måste legitimeras sig.

Beträffande punkten om ombudsinköp, som både herr Ericsson och finansministern dragit upp, står det i lagförslaget: »Ombud skall tillika styrka sin behörighet medelst skriftlig fullmakt, i vilken angives de varor som skola köpas.» Är det så besynnerligt, då vi nu för en tid sedan hade en strejk, där folk kunde kosta på sig nästan vilka mödor som helst för att få sprit? Folk tog taxibilar 15 mil till systembolag för att köpa en flaska sprit. Man tog fritt från arbetet, busslaster åkte i väg till Danmark och Norge för att köpa sprit, och man stod i långa köer, som finansministern talade om. Det kunde man underkasta sig, men en så liten sak som att ha legitimationshandling med sig, det skulle man inte kunna acceptera. De där fullmakterna finns ju på systembolagen tidigare, och det är inte svårt att sätta dit den kvantitet som man vill ha. Det kommer inte att medföra de besvärligheter som man försöker måla ut. Dessutom skall vi observera att det finns en bil på var femte svensk numera. Det är inte som i samhället för 30—40 år sedan. Det är inte så värst många människor som inte besöker en stad eller plats med systembolag någon gång per vecka. Det rör sig ju inte om sådana varor som man behöver köpa varenda dag, utan de kan köpas vid ett tillfälle. Detta är inte något att bygga upp sådana väldiga svårigheter för.

Finansministern säger att en lag som inte har gehör hos folk inte är lämplig att genomföra. Tolkar jag situationen rätt, har spritstrejken medfört att folk observerat hur farlig spriten är, och det finns faktiskt en stämning både bland nykterister och icke nykterister för att man bör göra någonting. Då är det inte så orimligt med en obligatorisk legitimering. De remissinstanser som finansministern anför är sådana som var emot, men det finns också sådana som förordat legitimering.

Det var en rätt oskyldig bild som finansministern tecknade i fråga om att bjuda ungdomar på sprit. Det är nog inte så allvarligt om det går till så, men vi har ju andra interiörer som har blot-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

tats ibland, där vissa herrar lyckats häla i 13—14-åriga flickor brännvin så att polisen påträffat dem dödligt berusade. Det är närmast sådana fall som man tänkt sig skulle bli föremål för åtgärder. Om det nu som jag hoppas blir en skrivelse till regeringen och en utredning, blir det väl finansministern som utfärdar direktiven till utredningen. Då kan den väl få den formen, att man skall försöka komma åt dessa skrämmande exempel som jag tog upp utan att komma in på de andra besvärsligheterna.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå att skillnaden mellan propositionen och reservation II består i något annat än det obligatoriska kontrollkrav som finns inskrivet i reservationen. Finansministern har ju i sin proposition klart understrukit att den intermittenta kontrollen skall ökas, och för att få önskvärd effektivitet »torde det vara nödvändigt att avkräva kunderna legitimation även under tider av större kundanhopningar». Såvitt jag förstår innebär detta att man vid vissa tillfällen skall kräva legitimation av alla, medan vid andra tillfällen personalen själv skall avgöra om den eller den personen är tillräckligt misstänkt för att behöva legitimera sig. Jag tycker nog att kravet på en obligatorisk legitimation i sådana fall är en oändlig fördel. Personalen slipper ta avgöranden som kan vara pinsamma och som kan uppfattas mycket pinsamt av den enskilde.

Beträffande spärrlistorna vill jag säga att jag inte tror att deras användning behöver medföra så stora svårigheter. Även inom posten förekommer ju långa köer vid vissa tider, där finns ju också spärrlista, och den kollas när man begär legitimation av kunden. Det tar inte särskilt lång tid, och det accepteras. Jag tror därför att de invändningar som gjorts i fråga om den obligatoriska legitimeringen i stort sett är överdrivna.

Låt mig också, herr talman, säga några ord om invändningarna mot reserva-

tion VII. Här förklarar finansministern att en lag som inte har gehör hos allmänheten har han inte velat införa. Det kan jag förstå. Men det är ju inte fråga om — som jag tyckte att finansministern antydde — att bjudande av sprit till minderårig i hemmet eller på enskild plats skall bli föremål för någon slags övervakning, utan det gäller ju bara bjudande på offentlig plats. I motionen som åberopas står dessutom uttryckligen, att det endast skall vara fråga om ingripande i »flagranta fall». Med hänsyn till de sorgliga exempel som har förekommit torde *inte* en lagstiftning av det slag det här gäller komma att sakna gehör hos allmänheten, om man kan utforma den på ett lämpligt sätt. Jag är fullt medveten om att svårigheter därvid kan yppa sig. Men är det inte rimligt att man gör denna fråga till föremål för en ordentlig prövning i vanlig ordning. Det är ju möjligt, att man vid en sådan grundlig prövning skulle kunna finna den väg, som finansministern själv inte har funnit under sitt sökande. Detta gäller både beträffande ålder och övriga frågor, som kan vara aktuella i sammanhanget.

Till sist vill jag, herr talman, säga, att jag finner finansministerns exempel rörande bjudning av sprit på arbetsplatsen ganska olyckligt valt. Alla är väl överens om att spritbjudningar på arbetsplatsen är helt förkastliga. Jag kan väl inte heller tänka mig, att finansministern anser att det föreligger anledning att visa någon hänsyn vare sig det är fråga om att bjuda minderåriga på sprit eller att över huvud taget göra sig skyldig till spritförtäring på arbetsplatsen.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern gjorde gällande, att det var mitt anförande som var orsaken till att han kom att delta i debatten. Jag tror inte att det var alldeles riktigt. När finansministern för en god stund sedan tog plats i kammaren tyckte vi nog av hans utseende att döma, att han skulle komma att delta i de-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

batten. När det gäller en så stor proposition, som den som finansministern lagt fram och nu behandlas, är det ju ganska naturligt att han också säger sin mening här i första kammaren, som ännu inte är avskaffad.

Jag delar finansministerns uppfattning, att vi nog inte skall vare sig nu eller framdeles dra alltför långtgående slutsatser av spritstrejkens verkningar. Det skall dock bli intressant att få taga del av det bearbetade resultat, som vi här fått löfte om.

Jag vill fråga varför det skall vara så farligt med någon kontroll i detta avseende. Vad tjänar det till att finansministern här släpar fram dessa spärrlistor som ett hinder i vägen för någon form av legitimations- eller inköpskontroll. Om man inför det system, som jag har talat om, skulle man inte alls behöva plocka fram spärrlistor för att kontrollera alla kunder, utan kontrollen skulle bara gälla dem, som köper sprit så ofta och i sådan myckenhet att det finns anledning att ta fram den spärrlista, som enligt min mening i sådant fall skulle komma till användning. Varför skall det vara så oerhört bekymmersamt med en liten kontroll i detta fall?

Jag kan förstå den synpunkten, att det är många som liksom finansministern fattar det som ett steg tillbaka att återinföra kontrollen, när den en gång har avskaffats, men nog får vi väl ta det steget i alla fall. Vi blir ju kontrollerade i så många andra avseenden, att vi inte behöver bli så irriterade häröver. Vi diskuterade för inte så länge sedan här i kammaren kontrollen över biltrafiken. Om en bilist någon gång — det sker visserligen mycket sällan — träffar på en bilkontroll på vägen och bilisten har bilen i ordning och har kört enligt gällande trafikbestämmelser, så tror jag inte att han blir irriterad över en bilkontroll. Han blir väl tacksam över att den förekommer ute på vägarna i stället.

Jag vill än en gång understryka, att de som kallas för skötsamma kunder i systembolagsaffärerna skulle finna sig i en kontroll för missbrukarnas skull.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! De besvärigheter för de många skötsamma, som en legitimation, en registrering eller eventuellt ett motbokssystem innebär, kanske blir det pris, som vi måste betala för att komma till rätta med den svårighet som missbrukarna utgör i vårt samhälle.

Vad beträffar den situation i samband med spritstoppet, som finansministern talade om, vill jag som en erfarenhet från mitt område nämna, att situationen blev bättre redan på ett tidigt stadium, nämligen när man på systembolaget, innan varan tog slut, började ransonera den.

Jag sade i mitt anförande, att det inte är bra med ett totalt stopp, ty då uppstår det naturligtvis en uppdämd törst, som finansministern talade om, men jag tror att man skulle kunna hålla ut ganska länge med ett system med en måttlig tillförsel, som möjliggör för vederbörande att åtminstone för stunden bli relativt nöjda.

Finansministern sade också att det gällde att avdramatisera handeln med spritdrycker. Om spritinköpen någonsin varit avdramatiserade, har de varit det just nu under denna tid när en smula sprit kommit tillbaka efter det rådande stoppet. Jag upprepar ännu en gång att ett totalt stopp — det har erfarenheten från många håll visat — aldrig kan vara riktigt bra.

Finansministern sade att man icke fick ta till en sådan generalmedicin, som skulle användas både av dem som behövde den och av dem som inte behövde den. Någon gång när det är fråga om en mycket svår och besvärlig sjukdom kan det hända att man blir tvungen att ta till en generalmedicin som måste användas både av dem som behöver den och av dem som inte behöver den — den saken är ju aktuell just nu.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag vill först försäkra herr Sveningsson att det faktiskt var hans inlägg som blev droppen som kom bägaren att rinna över — och vilken

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

bägare rinner inte över, när herr Sveningsson lägger sin vikt i skålen?

Jag skall villigt erkänna att när jag framlagt mitt förslag om en begränsad legitimationskontroll, har vi tagit ett steg på vägen mot obligatorisk legitimationskontroll. Jag tycker emellertid inte att man bör gå längre än som är nödvändigt. Vad jag har velat understryka är att man har legitimationen för att hindra dem från att köpa sprit som inte bör få köpa sprit, och det gäller sådana personer som står på spärllistorna och som inte är berättigade att köpa sprit. Vederbörande expedit måste följaktligen slå i spärllistan för varje kund som legitimerar sig. Om man endast begär legitimation av en person som man inte anser bör få köpa sprit eller begär legitimation tillfälligtvis, måste väl arbetet med kontrollen i spärllistorna bli avgjort mycket lättare än om vederbörande expedit för varenda kund som kommer in måste gå till spärllistorna och kontrollera honom. Svårare är nu inte problemet, även om herr Bengtson inte tycks förstå det.

Det är väl rätt meningslöst att försöka göra jämförelser mellan den legitimation som skall ske på posten och den legitimation det här gäller. Det är ju klart att om man går till posten för att ta ut en slant, måste man legitimera sig för att få ut denna slant, men jag behöver inte legitimera mig när jag köper en vara i allmänhet. Vi kan inte hålla den linjen ograverad när det gäller spritinköp, men det finns enligt min mening ingen anledning att gå längre i kraven på legitimation än vad som är erforderligt. Sedan kan det finnas olika uppfattningar om vad som är erforderligt — jag har deklarerat min uppfattning och reservanterna har naturligtvis deklarerat sin. Sedan får vi se, hur kammaren röstar.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är självfallet att det blir mindre arbete med en legitimationskontroll, om man bara plockar ut vissa personer och ser efter om de finns i spärllistorna, men vad blir det för följd?

Jo, följden blir att man släpper igenom åtskilliga som egentligen borde ha kontrollerats. Finansministern erkänner ju att om det blir en obligatorisk kontroll, fastnar alla som står på spärllistorna i kontrollen. Är det någonting att rekommendera att dessa personer skall slippa undan? Vid en obligatorisk legitimationskontroll skulle alla de som står på spärllistorna hindras från inköp.

Men man legitimerar sig ju inte när man köper en vara, säger finansministern. Jag vill göra den reflexionen att det här inte gäller en vanlig vara — det har svenska folket nog samt fått veta genom de senaste upplevelserna vi haft under spritstrejken.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag bara konstaterar omöjligheten att diskutera med herr Bengtson, ty om jag håller ett anförande och gör klara reservationer, vägrar herr Bengtson att lyssna på vad jag anför. Nu är det första kammaren och inte bygdegården nere i Varm som vi befinner oss i, herr Bengtson!

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Den proposition och det utskottsbetänkande, som här har diskuterats ganska länge, berör ju många olika avsnitt av nykterhetslagstiftningen. Då jag varit med om att underteckna ett par motioner som berör detaljer i detta lagkomplex har jag bara med några ord velat motivera synpunkterna. Motionerna berör detaljer dels när det gäller utskänknings och dels utminuterings.

Vad då först gäller utskänknings föreslår vi — och det har faktiskt ingen talare tidigare i debatten berört — att åldersgränsen för utskänkning av alkohol höjes till 21 år, alltså att det blir samma åldersgräns vid utminuterings som vid utskänknings. Vi anser att detta är motiverat med tanke på den tråkiga utvecklingen när det gäller ungdomens alkoholvanor. Utskottet har avstyrkt detta förslag, men det säger att frågan bör ägnas fortsatt uppmärksamhet.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

Utskottet skriver vidare på s. 36, att 1944 års nykterhetskommitté föreslog en höjning av åldersgränsen vid rusdrycksutskänkning från 18 till 21 år. Skulle detta vara riktigt, skulle det ha varit ett stöd för våra yrkanden. Tyvärr har bevillningsutskottet här gjort en felskrivning eller — om man så vill kalla det — ett felreferat. Faktum är att nykterhetskommittén föreslog, att 18-årsgränsen skulle bibehållas. Remissinstanserna förordade dock nästan enhälligt en höjning till 21 år. De hänvisade bl. a. till att 21-årsgränsen praktiserades på olika håll efter särskilda överenskommelser mellan systembolagen och restauratörerna. Det fanns även remissinstanser som förordade 23-årsåldern, och detta borde ses mot bakgrunden av att om vederbörande skulle få motbok skulle de i regel ha fyllt 25 år vid den tiden. Det kan tänkas att 1944 års nykterhetskommitté skulle sett annorlunda på saken, om den haft för ögonen den ogynnsamma utvecklingen av ungdomens alkoholvanor som är till finnandes nu, och att de då skulle föreslagit denna höjda åldersgräns.

Det finns även ett ytterligare motiv, kanske inte fullt så starkt. Riksdagen har förut i år i samband med spritskattehöjningen avskaffat den särskilda utskänkningsskatten. Det har tidigare varit en princip, att det enskilda vinstintresset inte skulle få finnas vid utskänkningen. Den principen slopades nu, och det är inte verklighetsfrämmande att tänka sig, att avskaffandet av denna utskänkningsskatt är ett motiv för att höja åldersgränsen till 21 år. Främst motiveras detta dock, som sagt, av utvecklingen beträffande ungdomens alkoholvanor.

Dessa synpunkter kommer fram i reservation V. Jag tror inte, herr talman, att det är någon tidigare talare som yrkat bifall till den, och jag tar mig friheten att göra det.

Den andra motionen berör legitimationsskontrollen, som har varit föremål för så mycken debatt här i kväll. Jag tror för min del, att skall man kunna skapa möjligheter för personalen i butikerna att på ett så litet uppseendevä-

kande sätt som möjligt kunna göra anteckningar om misstänkta inköp, så bör det förefinnas en obligatorisk kontroll.

Jag tror inte riksdagen bör klandras för att den 1954 tog bort motboken. Denna hade börjat betraktas som ett typiskt tecken på Krångelsverige. Detta detaljerade fingrande i hur stora kvantiteter människor fick tillhandla sig av denna vara, hade under många år känts som ett tryck. Därför kom motboken att avvecklas på en gång. Det hade kanske varit bättre med en successiv avveckling, om en sådan hade varit möjlig. Nu följde såväl det dåliga som det goda med av bara farten, när motboken togs bort.

En negativ sak var utan tvivel detaljregleringen av hur många liter per månad eller kvartal medborgarna skulle få, men en positiv sak var det med legitimationen, som det nu på nytt är fråga om. Vi motionärer har heller ingenting att invända mot formen för den legitimation som föreslås i propositionen. Vi anser bara att den bör göras obligatorisk för att den skall bli tillräckligt effektiv och värdefull.

Flera talare i debatten, herr Hagberg och jag tror bevillningsutskottets ordförande samt även statsrådet, ifrågasatte om en obligatorisk legitimering skulle ha någon nykterhetspolitisk effekt. Ja, är det så att en begränsad kontroll har en viss effekt, så är det väl, såvitt jag kan förstå, rent logiskt att anse, att en obligatorisk kontroll i det hänseendet skulle ha en ännu bättre effekt.

Jag ber därför, herr talman, att även få yrka bifall till reservation II. I samband därmed får jag även erinra om att andra kammaren redan har bifallit denna reservation, eftersom den redan hunnit behandla ärendet.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Här i de nordiska länderna, som ju har en befolkning som till kynnet är ungefär likartad, har under de senaste årtiondena olika metoder prövats för att komma till rätta med spritmissbruket. Vi har haft helförbud i Nor-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

ge och i Finland. Båda har slopats och ersatts med mer eller mindre rigorösa restriktioner. Vi har haft vårt eget Brattssystem med motboken, som också slopats och ersatts med större frihet under ansvar när det gäller att inköpa spritdrycker. I Danmark har man haft fri försäljning hela tiden.

Om man nu tittar på resultatet under dessa årtionden och frågar vad allsammans lett till i fråga om spritförbrukning hos folket, kan jag inte få fram mer än ett enda entydigt resultat ur statistiken, nämligen att alkoholförbrukningen har ökat i samtliga länder, men inte i en sådan utsträckning, att det ger anledning till den oro, som visats på sina håll.

Ytterligare en slutsats kan man kanske dra, nämligen att spritkonsumtionens storlek hos ett folk tydligen inte är bestämd av mängden och omfattningen av restriktioner, utan av helt andra faktorer. Restriktioner och kontrollåtgärder kan emellertid ha en annan och motsatt effekt till det som åsyftas. Jag är rädd för att om någon sådan bestämmelse som denna om obligatorisk legitimation för spritinköp går igenom, kommer den att få en rakt motsatt effekt i förhållande till den som dess anhängare menar att den skall ha.

Man hänvisar i motionerna, och det har också gjorts här i debatten, till att man ju måste legitimera sig när man går till posten eller in i en bank. Ja, det måste man ifall man utkvitterar en värdehandling eller ett värdeföremål. Om man nu drar den jämförelsen också på spriten så vore det väl att upphöja brännvinet till rang, heder och värdighet av ett värdeföremål. En sådan upphöjelse av brännvinet skulle väl inte göra det mindre åtråvärt utan snarare mer åtråvärt än tidigare. Jag tror inte heller att ett legitimationstvång skulle vålla något avbräck i langarnas mycket smutsiga hantering. De stora langarna finner alltid vägar och metoder att skaffa sig vad de behöver för att kunna bedriva sin hantering.

Jag instämmer helt i vad som sägs i regeringens och utskottets förslag om att

langningen skall bekämpas, och jag tillstyrker den straffskärpning som föreslås, men det krävs nog andra och hårdare metoder. Varför inte ta dem som Hagberg rekommenderar för att komma till rätta med denna trafik? Trafiken är visst inte obetydlig. Jag hörde nyligen en i länkrörelsen i Stockholm verksam person, som förklarade att man där uppskattade antalet langare till cirka 1 000. Har man samma proportion mellan storlangare och smålangarna i Stockholm som i Göteborg så skulle vi ha mellan 200 och 300 köpmän i sprit vid sidan av den legaliserade spritförsäljningen. Mig förefaller det som om de flesta av motionärerna och reservanterna vill söka bryta den linje som inleddes med motbokens avskaffande år 1955. Detta beslut avsåg ju bl. a. att ta ifrån spritdryckerna den attraktionskraft som svåråtkomliga och med restriktioner omgivna föremål oftast har.

Jag tycker att resultatet av den nya linjen under de år som har gått sedan 1955 inte är nedslående och inte berättigar till kravet att riva upp denna linje. Visserligen har statistiskt sett en ökning av förbrukningen av ren alkohol uppstått med 0,2 liter per invånare från 1954 till 1961, men den ökningen tycker jag är så liten att det är svårt att hänföra den till motbokens avskaffande. Den mycket lilla ökningen måste väl också vägas emot den faktiska hyfsning av alkoholsederna som också kan noteras. Jag menar alltså att man skall fortsätta att förvandla alkoholvarorna till vanliga handelsvaror utan att ge dem den speciella attraktionskraft som restriktionerna ger dem.

Då kommer konsumtionen att öka, invänder man. Särskilt kommer ungdomen lättare att falla offer för spritbruket och spritmissbruket. Jag är inte alldeles övertygad om det. Det har sagts från flera talare att här kan man bara tro, här är det svårt att veta något bestämt. Jag ansluter mig till den uppfattningen och vill också tro en del.

Jag är inte alldeles övertygad om att ökad frihet skulle öka ungdomsfylleriet. Snarare är det väl så att den förbjudna

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

frukten smakar bäst även bland nutidens ungdom. Att bryta mot förbud av detta slag anses i ungdomskretsar inte vara så värst vanhedrande. Snarare är det väl så att den i gänget som lyckats skaffa den förbjudna varan får en extra fjäder i hatten. Jag tycker nog att man borde fullfölja linjen till ökad frihet under ansvar. Det svenska folket har inte visat så dålig ansvarskänsla i sitt förhållande till spriten under åren från 1955.

Jag undrar om det inte vore skäl i att statsmakterna övervägde att ytterligare ta ett steg på den väg som inletts, t. ex. genom att släppa starkölet fritt till försäljning liksom man säljer klass II och andra sorter av öl. Jag tror att tiotusentals människor som tycker om ett glas öl skulle nöja sig med det och aldrig mer sätta sin fot i en systembutik om de kunde få köpa detta öl någon annanstans. Nu går de till systembolaget, och frestelsen inställer sig genast att komplettera ölköpet med starksprit och vin när de ändå är där. Jag tror att det är bevisat att starkölet inte är något allvarligt berusningsmedel som kan åstadkomma några svåra skador.

Självfallet måste ett avbyggande av spritrestriktionerna åtföljas av vidgad upplysningsverksamhet om spritmissbrukets skadlighet. Frivillighet och avhållsamhet är här den enda framkomliga vägen. Jag tycker att pressen borde förmås att göra mera, inte minst den rika floran av tidskrifter som vi har kunde här göra en hedersam insats. Radio och TV borde kunna aktiviseras för en sådan upplysningsverksamhet, skolornas undervisning förbättras och — kanske det viktigaste av allt — organisationerna, särskilt ungdomsorganisationerna och fackföreningarna, kopplas in i en mer aktiv nykterhetsfrämjande verksamhet. Det vore kanske inte omöjligt att från statsmakternas sida ge bidrag till en sådan mera intensiv upplysningsverksamhet. Jag tror nämligen, att därest man verkligen arbetar ut låt mig säga en tioårsplan med målsättning — en att göra Sverige till det land i vår världsdel som konsumerar den minsta

mängden sprit per invånare, så skulle ett sådant mål också vara möjligt att uppnå.

Jag vill till sist, herr talman, bara rikta ett par ord till herr Kaijser, som av erfarenheterna från den nyligen avslutade spritbolagsstrejken ville dra den slutsatsen, att därest det inte finns något att köpa i butikerna låter sig svenska folket nöja därmed. Jag tror att det är en alltför optimistisk uppfattning. Nu gick folk och väntade på att strejken skulle ta slut och vidtog inga speciella åtgärder. Därest det hela skulle vara en permanent situation kan vi vara övertygade om att vi skulle få ungefär det tillstånd, som man hade i Norge, Finland och Amerika under totalförbudets tid. Nu hann man inte med att organisera införsel av sprit på andra än lagliga vägar. Därför blev utfallet sådant det blev. Men dra inte alltför hastiga slutsatser av läget denna korta tidsperiod!

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan med undantag för reservation VI.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det var bevillningsutskottets ärade ordförande som uppfordrade mig att begära ordet.

Herr Ericsson sade nämligen, att han hade en mycket stor omtanke om landsbygdens folk som måste åka två, tre, kanske fyra mil för att komma till ett inköpsställe för spritdrycker. Men när vederbörande kommer fram till försäljningsstället finner han ju, säger utskottets ordförande, att det är obligatorisk legitimation. Han får inte köpa någon sprit, utan måste åka hem igen.

Det gäller nu, säger herr Ericsson, att verkligen hjälpa dessa stackars landsbygdsbor så att läget blir litet bättre för dem. Han försökte stryka under detta genom att läsa upp vad som står i reservanternas förslag till ändrad lydelse av 17 § rusdrycksförsäljningsförordningen, men han glömde att läsa upp vad som står i samma 17 § enligt utskottets förslag. Där står nämligen exakt samma sak med undantag av att reservanterna

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

vill ha obligatorisk kontroll, medan utskottet nöjer sig med stickprov.

Sedan sade herr Ericsson, att det naturligtvis inte är så allvarligt med dessa stickprov — ungefär så föll orden. De är, betonade han, inte obligatoriska. Därför råkar dessa stackars landsbygdsbor inte ut för dem.

Jag undrar hur det i verkligheten är med den saken, herr Ericsson. För att riktigt klargöra hur det i verkligheten ligger till ber jag att få ägna en stund åt innanläsning ur propositionen, där man beskriver nu gällande ordning på följande sätt: »Köpare av rusdrycker är skyldig att på begäran styrka sin identitet och ålder med en av myndighet utfärdad handling eller på annat godtagbart sätt. Legitimationskontrollens omfattning bestämmes av systembolaget. Enligt de av bolaget utfärdade tillämpningsbestämmelserna skall försäljningspersonalen begära legitimation, då kund misstänkes vara avstängd, då det kan antagas att kunden ej fyllt 25 år eller då butikschef ger order om särskild legitimationskontroll. I sistnämnda fall kan ordern avse antingen generell legitimationskontroll, vilket innebär att personalen begär legitimation av alla kunder under viss del av expeditionstiden, eller stickprovskontroll. Generell legitimationskontroll har på senare år förekommit under ungefär 25 procent av expeditionstiden och stickprovskontroll i ungefär samma omfattning.»

De stackars landsbygdsbor, som en dag råkar komma till systembolagets butiker under den fjärdedel av expeditionstiden, då generell legitimationskontroll pågår, får således inte köpa något utan måste åka hem igen.

Så illa är det dock inte, ty man är faktiskt i dag litet smidigare på systembolagen. För att belysa hur det går till vill jag berätta en historia om vad som inträffade med en för mig bekant dam — hon är för övrigt känd för flera här i kammarerna. Denna dam kom in i en systembutik. Hon skulle där åt sin man inköpa en halv flaska fin konjak. Det råkade vara en stickprovsdag. Det blev ingen konjak, utan butikspersonalen be-

gärde legitimation. Kvinnan letade i sin handväska på sätt som damer brukar göra för att söka finna ett papper, som kunde styrka hennes identitet. Till sist hittade hon ett medlemskort i en politisk förening. Butikspersonalen godtog detta kort som legitimation, och hon fick köpa vad hon ville.

Men något sådant går inte i fortsättningen. Det finns nämligen inget fotografi på ett sådant här medlemskort i ett politiskt parti, och i fortsättningen krävs fotografi, har finansministern sagt och utskottet gått med på. I fortsättningen får alltså denna dam åka hem tre mil igen utan den halv flaska konjak som hennes man ville ha. Landsbygdens befolkning befinner sig alltså redan i dag i den situation, som herr Ericsson säger att reservanternas förslag skulle placera dem i — de som bor på landet är faktisk det om de råkar komma till systembutiken under den fjärdedel av expeditionstiden då stickprovskontroll göres.

Landsbygdens befolkning bör därför skaffa sig legitimationskort med fotografi för att verkligen i spritbutikerna få köpa vad man önskar. Men då är väl inte steget längre än att om landsbygdens invånare skaffar sig en dylik legitimation, så kan de också ta den med sig varje gång de beger sig till systembutiken. Då riskerar de ju inte att råka ut för dessa besvärligheter.

Sedan säger finansministern att man skall skärpa upp den legitimationskontroll som finns i dag. Det tycker jag är klokt. Finansministern står alltså för att legitimationskontrollen skall skärpas, så att det blir en hårdare sådan kontroll än den man har i dag. Den dam som jag nyss talade om får då betydligt svårare. Och då man alltså nu är inne på den vägen, att legitimationskontrollen skall skärpas upp till den grad att alla människor måste ha legitimation med sig, vill vi bara fullfölja den linje, som finansministern här slagit in på, nämligen att göra det hela fullt effektivt. Finansministern säger nämligen i propositionen om denna skärpning: »De eventuella olägenheter, som härigenom i un-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

dantagsfall kan uppkomma för den lotala delen av kundkretsen, synes få accepteras med hänsyn till det allmänna intresset av ett effektivt ingripande mot de allvarliga och svårbemästrade missförhållanden, som skapas genom den illegala sprithanteringen.»

Finansministern ger sig alltså på langarna och säger att denna skärpning måste vara mer effektiv. Reservanterna vill skärpa ytterligare ett litet stycke, och det kostar inte ett dugg mer av olägenhet.

Finansministern har i sin iver att skärpa gått längre, men det har utskottet tagit bort. Jag kan dock inte neka mig nöjet att citera, på vad sätt finansministern tycker att spritförsäljningen bäst ordnas. Han säger: »Enligt min uppfattning bör det som regel inte kunna möta någon berättigad invändning, om inköp vägras vid beställning av mer än en eller annan halvbutelj åt gången. Regeln bör alltså vara att den som gör en sådan beställning tillfrågas om anledningen härtill. Om godtagbar förklaring inte lämnas, bör inköp vägras.»

Så till den milda grad ville alltså finansministern i propositionen skärpa bestämmelserna. I dagens debatt vill han uppmjuka dem, men det tar jag inte så allvarligt. Jag ger utskottets ordförande en eloge för att utskottet ändå har gjort om propositionen på de mest utmanande ställena. Faktum är — det måste jag säga fastän jag är nykterist — att en av de mest utmanande sakerna är att man bara skulle få köpa en eller annan halvflaska åt gången.

Här kan man alltså tala om en skärpning för att klara langarproblemet. Vi vill göra det litet effektivare, och utskottet har tagit mycket allvarligt intryck av vad fru Sjövall har sagt om att bekämpa langningen. Finansministern har uttalat att man kan bekämpa langningen även genom att skärpa bestämmelserna om utminutering. Reservanterna vill både gå på den Sjövallska linjen, att polisen skall få förstärkning för att klara langarna, och skärpa bestämmelserna om utminutering. Det är som fru Sjövall säger, att stickprovskontrollen inte kom-

mer att sättas in mot langare, som inte använder sprit själva utan köper upp den och säljer den som en affär. Mot dem kan inte den stickprovskontroll som finansministern vill ha vara hundra procentigt effektiv. Det är kanske inte reservanternas förslag heller, men det är effektivare än den ordning som finansministern och utskottet vill ha.

Sedan skulle jag kanske säga, att det inte är nödvändigt att slå i spärriorlistorna om det blir en obligatorisk legitimation. Om den dam jag talade om har legitimationskort, så behöver man inte slå i spärriorlistan för hennes skull.

Herr talman! Jag har känt mig uppfordrad att säga dessa saker av det uttalande, som utskottets ordförande gjorde när han särskilt bekymrade sig om landsbygdens folk. Jag vill säga att reservanterna har bekymrat sig ännu mer om landsbygdens folk: Vi vill inte att det skall löpa risken att råka ut för stickprovskontroll och ingenting få. Det är bättre att de har legitimationskort och alltid har dessa med sig.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det är första gången jag befinner mig i den situationen att jag behöver polemisera mot herr Wärnberg. Jag erkänner att det bereder mig ett visst nöje att få göra det vid det här tillfället.

Herr Wärnberg säger att jag var utmanande i mitt anförande när jag talade om landsbygdens folk. Jag uppfattade nog herr Wärnbergs attityd så, att det uttalandet var någonting som tog ordentligt. Det är nämligen obestriddligt så att människorna ute på landsbygden, där det är långa avstånd, får de största bekymren, om reservationen går igenom.

Vad herr Wärnberg säger i övrigt om att legitimationshandlingar bör införas är vi alldeles överens om. Skillnaden mellan reservationen och utskottet är att reservanterna vill ha ett obligatorium — det skall med andra ord stå i lagtexten, att butikspersonalen *skall* begära legitimation vid varje inköp, oavsett om den har alldeles klart för sig vem köparen är. Man skall kanske också slå i

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

spärrlistorna, om det skall genomföras ordentligt. Vi frågar: Vad tjänar detta till?

Nu säger herr Wårnberg, som l ste in-
nantill i propositionen, att finansminis-
tern där har uttalat, att man skall fråga
den, som köper en eller annan halvbutelj
brännvin, vad han skall använda den
till, och herr Wårnberg talar med f rn -
jelse om att vi har tagit bort den be-
stämmelsen. Då bör vi väl inte lägga till
någonting som är lika avigt som det fi-
nansministern har föreslagit — det vore
ju ett fel.

H r talades om att »skärpa upp» kon-
trollen, men den väsentliga skillnaden
föreligger, att butikspersonalen enligt
nuvarande ordning och den ordning som
utskottet föreslår kan bedöma, när den
skall sätta in kontroll. Det är inte kon-
trollen i och för sig som är det viktiga,
utan det syfte man vill nå med kon-
trollen.

Vi har varit överens i utskottet om v -
sentliga ting i långa stycken, och jag
tycker inte man bör skapa svårigheter
genom att bifalla reservationen. Det skul-
le, som jag sade första gången, leda till
mycket större besvär och drabba vissa
kategorier speciellt h rt.

Herr W RNBERG (s):

Herr talman! Jag kan inte säga annat
 n att det är ett nöje att diskutera med
herr Ericsson  cks  — h r i kammaren
liksom i utskottet.

Herr Ericsson säger att vi vill ha ett
obligatorium, medan han själv bara vill
ha en stickprovskontroll som omfattar 25
procent av kunderna. Ja, vad är det f r
skillnad på det? Det är ju rena turen,
om man inte så småningom råkar kom-
ma bland de 25 procenten som blir ut-
sätta för kontrollen, och då är det ju s k-
rast att ha kortet med sig. Om man har
kortet med sig — det g r snart in i med-
vetandet — blir det hela inte så kr ng-
ligt. Råkar man ut för kontrollen bara
var fjärde gång man kommer till system-
bolaget, för att nu använda det statis-
tiska underlaget i propositionen — det
skall skärpas en smula; det kanske blir
var tredje gång — så menar herr Eric-

son att det inte är så farligt. Men det  r
då det är farligt! Man kommer in i buti-
ken och råkar plötsligt ut f r en legiti-
mationskontroll och f r  ka hem efter
kortet. Om det emellertid blir bekant att
kontrollen är obligatorisk, så tar man
kortet med sig varje gång, och då  r sa-
ken klar.

Herr Ericsson säger vidare att denna
kontroll inte g r det minsta, eller i varje
fall mycket litet, men vi hävdar att den
g r oerhört mycket. Herr Ericsson vill
påstå att personalen vid stickproven ba-
ra behöver kontrollera personer som ser
misstänkt ut. Utskottsmajoriteten har
emellertid strukit under resultatet av fru
Sj valls undersökning, som visar att det
i en affär inte g r att skilja missbrukare
av sprit och langare från andra personer,
ty även nyktra människor kan ju köpa
brännvin och vara langare. Det har ut-
skottet skrivit. Då vet man inte n r man
skall ta stickprovskontrollen. Det gäller
att vara effektiv, så att inte langarna
kommer undan; man måste titta på alla.
Eftersom herr Ericsson varit med om
att understryka att även langare ser ut
som helt oförvitliga människor n r de
kommer och köper spritdrycker, så är
det bra att ha en kontroll på alla kun-
der.

Herr Ericsson sade i sitt första anf -
rande i dag, att det här var fråga om en
tro från reservanternas sida. Ja, visst  r
det fråga om en tro. Men vad är det från
utskottsmajoritetens sida som har styrkt
detta? Har den något större vetande?
V rt förslag vilar i alla fall på nykter-
hetslagstiftningskommitt ns förslag. Vad
vilar majoritetens förslag på?

Det  r således en fråga om tro och ve-
tande. Eftersom reservanterna nu säger
att det  r vår absoluta tro, att kontrollen
skall göra någon nytta, och finansminis-
tern säger att den visserligen medför li-
tet obehag, men ändå leder till någon-
ting nyttigt, st r vi fast vid vår stånd-
punkt.

Herr Ericsson sade att det nu gäller
för första kammaren att inte göra sam-
ma dumhet som andra kammaren gjort,
nämligen att bifalla reservationerna II
och VII, ty då g r det illa.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

Men det är ju om första kammaren *inte* gör detta, som det går illa! Fattar kamrarna skiljaktiga beslut faller hela frågan, eftersom det inte kan bli gemensam votering, och då får finansministern inte heller den uppskärpning han tänkt sig. Resultatet blir status quo — jag tror nämligen inte att det skulle visa sig möjligt att jämka ihop ståndpunkterna i utskottet.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationerna II och VII.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Herr Wärnberg säger att det blir bekymmersamt om första kammaren bifaller utskottets förslag, när andra kammaren tagit reservationen.

Ja, det är klart att om man lägger så stor vikt vid denna detalj, att man inte tillmäter propositionens förslag i övrigt något som helst värde, så är det en väldig olycka som händer. Men propositionens och utskottets linje innebär just en sådan »uppskärpning» som herr Wärnberg talar om. Bifaller första kammaren utskottets förslag blir det ingen ändring i nuvarande förhållanden eftersom en sammanjämkning knappast kan åstadkommas — på den punkten instämmer jag med herr Wärnberg — och jag tycker att det är en mindre olycka att behålla den nuvarande ordningen än att införa de nyheter som herr Wärnberg m. fl. förordar i reservationen.

Herr Wärnberg säger också att 25 procent av kunderna skulle få visa upp legitimationshandlingarna enligt Kungl. Maj:ts förslag, och det är väl ingen skillnad på 25 och 100 procent.

Jo, herr Wärnberg, det är 75 procent som skiljer! Vad reservanterna föreslår är en tvingande ordning, medan utskottet föreslår en ordning som innebär att man skall avfordra kunden legitimation när anledning föreligger. I fråga om själva legitimationshandlingen är vi överens, herr Wärnberg.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det är bara det, att buktikspersonalen inte kan veta när anled-

ning till kontroll föreligger. Utskottet har ju understrukt resultatet av fru Sjövalles utredning, att man inte kan se någon skillnad på vanliga kunder och dem som behöver kontrolleras. Man kan inte på utseendet avgöra, om den ene eller den andre är langare. Och därför är det bättre att ha genomgående legitimation än stickprovskontroll, när kunderna i alla fall måste ha kortet i fickan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående det i punkten A a 1 behandlade förslaget till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, varvid komme att upptagas först varje stadgande, varom annat yrkande framställts än om bifall till vad utskottet föreslagit, samt därefter förordningsförslaget i övrigt. Vidare komme, fortsatte herr talmannen, propositioner att framställas särskilt rörande punkten A i övrigt samt särskilt avseende vardera punkten B och C med viss ytterligare uppdelning av punkten C, vartill herr talmannen ville återkomma.

Punkten A a 1

Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, sådant det av utskottet tillstyrks

17 §

Beträffande denna paragraf, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Oscar Carlsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av paragrafen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Carlsson, Oscar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 17 § förslaget till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen med den lydelse bevillningsutskottet tillstyrkt i sitt betänkande nr 41 punkten A a 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som föreslagits i den av herr Oscar Carlsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 54.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

46 § 2 mom.

I avseende å detta moment gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle avslå förslaget om ändring av nämnda moment i enlighet med vad som föreslagits i den av herr Erik Filip Petersson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på momentets godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 46 § 2 mom. förslaget till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen med den lydelse bevillningsutskottet tillstyrkt i sitt betänkande nr 41 punkten A a 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås förslaget om ändring av nämnda moment i enlighet med vad som föreslagits i den av herr Erik Filip Petersson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Erik Filip*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 22.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Förordningsförslaget i övrigt

Godkändes.

Punkten A i övrigt

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C

Såvitt gällde denna punkt, yttrade nu herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt angående vardera punkten C 1 och C 2, därefter särskilt beträffande punkterna C 3—C 5, vidare särskilt rörande punkterna C 6 och C 7, ytterligare särskilt avseende envar av punkterna C 8 och C 9 samt slutligen särskilt i fråga om punkterna C 10—C 15.

I vad anginge *punkten C 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att ut-

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

skottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Erik Filip Petersson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertäggande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 41 punkten C 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Erik Filip Petersson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Erik Filip*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de angående *punkten C 2* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Oscar Carlsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen; och för-

klarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertäggande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 41 punkten C 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Carlsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 53.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i *punkterna C 3—C 5* hemställt.

Rörande *punkterna C 6 och C 7* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertäggande ja besvarad.

Ang. skärpta regler för rusdrycksinköp, m. m.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 41 punkterna C 6 och C 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 40.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten C 8* hemställt.

I fråga om *punkten C 9* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Sundin* vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 41 punkten C 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Sundin* vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 24.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna C 10—C 15* hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till ledamot av allmänt kyrkomöte; och

nr 18, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om vissa engångsunderstöd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 april 1948 (nr 218) om sambruksföreningar, m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken, m. m.; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens nästa sammanträde, fredagen den 17 maj.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under dagarna den 20 till och med den 23 maj för att på uppdrag såsom delegat deltaga i nedrustningskommitténs sammanträden i Genève.

Stockholm den 15 maj 1963.

Alva Myrdal

Den begärda ledigheten beviljades.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.58.

In fidem

K.-G. Lindelöw